
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

GoogleTM books

<https://books.google.com>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

NIET UITLENEN

W. H. A. 212

NIET UITLENEN

~~Page 15~~

823
420

GESCHIEDENIS **DER** **KOLONIE** **VAN** **SURINAME.**

**BEHELZENDE DERZELVER OPKOMST, VOORT-
GANG, BURGERLYKE EN STAATKUNDIGE GE-
STELDHEID, TEGENWOORDIGEN STAAT
VAN KOOPHANDEL, EN EENE VOLLEDIGE
EN NAAUWKEURIGE BESCHRYFING VAN
HET LAND, DE ZEDEN EN GEBRUI-
KEN DER INGEZETENEN.**

GEHEEL OP NIEUW SAMENGESTELD

DOOR EEN GEZELSCHAP

van

**GELEERDE JOODSCHE MANNEN
ALDAAR.**

**TE AMSTERDAM EN HARLINGEN, BY
ALLART EN VAN DER PLAATS.**

M D C C X C L

O P D R A G T

Aan de Edele en zeer Eerbiedenswaardige Heeren

DE BESTIERDERS EN REGEERDERS

DER KOLONIE VAN

SURINAME.

ENZ. ENZ. ENZ.

REZIDEERENDE TE AMSTERDAM.

~~EDELE EN ZEER EERBIEDENSWAARDIGE HEEREN~~

De Portugeefche Joodfche Natie, in de Kolonie van Suriname, federt hare eerfte flichtinge tot op deezen tyd, gevestigd, durft het waagen U een Werk aan te bieden, het welk ten deele eene naauwkeurige gefchiedenis bevat van uwe bezittingen in Amerika, gelyk ook die van een Volk, het welk, fchoon ongelukkig in veele opzigten, zich echter gelukkig fchat omdat het leeft onder de Wetten van de Republiek der Vereenigde Nederlandfche Provinciën, en onder uwe befcherminge. Door uwe, aan haar betoonde, goedgunftigheid en veelerlei weldaaden, rekent deeze Natie zich aan Uwe Kolonie en belangen op het naauwft verbonden. De verpligting en eerbied, welke zy in zo veele opzigten aan U verfchuldigd is, hebben

A

O P D R A G T.

hebben haare Reprezentanten aangemoedigd, om U dit geringe Werk aan te bieden, als een teken van de eerbiedenis en zugt, welke zo hen als hunne Voorvaderen, voor uw bewind, ten allen tyde, heeft bezield. Deeze pligtkwyting en eerbewyzing hoopen zy, Edele en zeer Geëerbiedigde Heeren! dat gunstiglyk van U zal worden aangenomen. En in deeze gevoelens hebben wy de eere van met den diepsten eerbied te verblyven,

EDELE EN ZEER EERBIEDENSWAARDIGE HEEREN!

Uwe zeer Onderdaanige en Gehoorzaame Dienaaren

**DE REGENTEN EN REPRESENTANTEN DER
PORTUGEESCHE JOODSCHE NATIE VAN SURINAME.**

*Mof. Pa. de Leon.
Saml. Heo. de la Parra.
Isbak de la Parra.
David. de Is. C. Nasfy.
Samuel Whel. Brandon.*

**Suriname en Paramaribo
den 20 van Sprokkelmaand
1788.**

V O O R S

VOORREDEN.

't Is geen eerzucht, hoogmoed of eigenliefde, die ons de pen deed opvatten, om het Werk op te stellen, dat wy het Publiek aanbieden. Het dagelyksch voorbeeld van zo veele slegte Werken, als 'er gestadiglyk van de pers komen, die al zeer dikwyls niet langer bestaan dan men tyds noodig heeft omze eens te doorbladeren, was even weinig in staat om ons zodanig te verblinden, dat ons de lust zou bekruipen om derzelver getal te vermenigvuldigen. De tytel van Schryver bevat zo veele verplichtingen, dat wy geen de minste begeerte gevoelden om 'er misbruik van te maaken; ja nooit zouden wy het gewaagd hebben, om een letterkundig voortbrengfel in het licht te geeven, zo niet de omstandigheden ons in het geval gebragt hadden van zulks te moeten doen. Daarenboven gebooren zynde in een land, waarin de opvoeding ontbloot is van 't geene men noodig heeft om middelmaatige verstanden te oefenen, en te ontwikkelen; gelyk ook beroofd van de vereischte kundigheden, en eenigzins genoodzaakt te schryven in eene taal, die, de onze niet zynde (*), door ons minder volgens vaste beginselen, dan wel door gewoonte, die mischien zeer gebrekkelyk is, geleerd was; en behalven dat, geen

(*) Hunne gewoone taal is de Portugeesche en Spaansche.

geen andere plaats in het Heelal kennende dan die ons heeft zien gebooren worden; waren wy zo verre van eenigzins tot schryven aangemoedigd te worden, dat wy daarin juist zo veele beletselen ontwaar wierden, die ons van eene soortgelyke onderneeming moesten afschrikken. Dan, wy herhaalen het, byzondere redenen hebben 'er ons toe verplicht. Het natuurlyk gevoel van den ongelukkigen staat der Jooden, de waarheid, de rechtvaardigheid, de rechten, ons als menschen (want dit zyn wy geweest lang voor dat wy Jooden wierden) en ook als burgeren toekomende, hebben ons den moed ingeboezemd om gebruik te maaken van de gelukkige tydsgefteldheid, welke ons de deugdzaame gevoelens van eenen vermaarden Staatkundigen Schryver hebben aangeboden: en wy hebben het, zonder voor strenge berispingen bedugt te zyn, gewaagd dit Werk op te stellen, waarvan de eigenaartige gevolgen misfchien iets zullen kunnen toebrengen ter bevordering van het geluk van een vry aanmerkelyk gedeelte des menschelyken geflagts, dat fint lang als tot lyden verweezen fchynt. Om des te meer lights by te zetten aan 't geene de eerste aanleiding tot deeze onderneeming gegeven heeft, en zo veel eere doet aan de deugd des geenens, die ons het eerste denkbeeld daarvan, als 't ware, heeft ingeblaazen; zullen wy 't geval, waar uit hetzelfde gebooren is, onder 't oog van onze leezers brengen.

Het Werk nu, welk de Hr. C. G. Dohm, Krygsraad, Opperpapierbewaarder en byzondere Geheimschryver in het Departement der Buitenlandsche zaaken van zyne Majesteit, den Koning van Pruiffen; en thans deszelfs Minister Plenipotentiaris by den Neder-Rynfche Kreijs, ten jaare 1781, te Berlyn, in het Hoogduitsch uit gaf, onder

der den tytel: *Über die burgerliche verbesserung der Juden*. En 't welk in 't Fransch vertaald werd door den Hr. M. J. Bernouilli, Lid van de Koniglyke Akademie der Weetenschappen en fraaie Letteren enz. van Pruisen, onder dien van: *La Reforme Politique des Juifs, à Dessau dans la Librairie des Auteurs et des Artistes*, 1782. in 8vo. is by ieder een bekend.

Zodra dit Werk, eindelyk, ook ter onzer kennisse gekomen was, door middel van de *Gazette Littéraire van May 1784*, waarin een zeer naauwkeurig bericht van hetzelfde voorkomt; bayverde een ieder zich om 't zelve uit Holland te ontbieden. En wat wonder? elk ongelukkige schept eenigzins adem, en begint op betere tyden te hoopen, wanneer hy hier of daar eene stemme hoort, die hem beklagt, zyne verdediging opvat, of deel in zyne belangen neemt.

De naam van den Hr. Dohm, Geheimschryver eens grooten Konings, zo wel Held als Wysgeer, en die van den reeds gemelden Vertaaler, in de Republiek der Letteren met lof bekend; bragten niet weinig toe ter vermeerderinge van het verlangen der Natie, om een Werk te leezen, waarvan de inhoud, volgens deszelfs naauwkeurige opgave, een zeldzaam verschynfel was, zelfs in die verlichte en wysgeerige eeuw, waarin wy leeven; en evenwel hebben wy, ondanks onze aangewende poogingen, hetzelfde niet magtig kunnen worden voor in Sprokkelmaand van 1786. In ons Letterkundig Kollegie (bekend by den naam van *Docendo Docemur*, en waarvan wy in dit Werk ook zullen spreken) lazen wy hetzelfde in eene onafgebroken volgorde af, en vonden het, tot ons groot genoegen, vervuld met bondige rede-
neeringen, en eene verlichte onpartydigheid, welke het

karakter is van deezen Schryver. De Regenten der Portugeesche Joodsche Natie in Suriname (hoewel de hervorming, door den Hr. Dohm bedoeld, maar alleen ziet op de Jooden in Duitschland en Polen, en dezelve, ten aanzien der voorrechten en vryheden, welke zy in Suriname genieten, niets gemeen met hunnen toestand heeft) die eere aan den vermaarden Schryver willende bewyzen, welke hem als Wysgeer en als Staatkundigen toekomt, uit aanmerkinge van het weezentlyke goed, dat zyn Werk, ten voordeele van hunne Broederen in Europa, zou kunnen te wege brengen, namen de vryheid, van hem een' brief van dankzegginge toe te zenden, gedagtekend den 10 van Lentemaand 1787; daar in teffens de verschuldigde eere bewyzende aan de gedachtenisse van den Vertaaler, den Hr. Bernoulli, sedert eenigen tyd overleeden (*).

Deeze brief dan over Holland naar Berlyn, volgens zyn op'schrift, gezonden zynde, dachten de Regenten naauwelijks aan de uitwerkinge, welke daar door, in 'tbyzonder ten aanzien van den Hr. Dohm, te wege gebragt zou worden, en hielden zich te vreden, dus ten minste eenen pligt volbragt te hebben, welken hun de erkentenis en de liefde voor hunne Hoogduitsche en Pooksche Broederen hadden ingeboezemd. Dan het deugdzaam hart en de eerlyke gevoelens van den Heere Dohm, deden hem ten voordeele der menschlykheid, de gewigtige bezigheden, waar mede hy, in den dienst van zynen Koning, belaaen was, eenigzins uit het oog verliezen, en de Regenten, op hunnen brief, met een antwoord vereeren, gedagtekend den 29 van Louwmaand 1787, en hun ter hand gesteld, door den Kapitein Dalmeijer, den 29 van

(*) Men zie dien brief achter deeze Voorreden.

van Zomermaand 1787, tot ons overgekomen (†). Door dien brief geeft gemelde Hr. den Regenten kennis van zyn voorneemen, om nog verder in de bevordering van het geluk der Natie in 't algemeen belang te stellen; verzoekend, daarby teffens, hem te willen voorzien met de noodige onderrechtingen wegens de Kolonie van Suriname en de daar gevestigde Jooden, ten einde hy zich in staat gesteld moge vinden, om door treffende voorbeelden de hoofdstelling van zyn Werk staande te houden, en, zo veel in hem is, mede te werken, aan eene gunstige omwenteling, ten hnnnen voordeele.

De Regenten, door eenen zo gedienstigen als voor hunne Natie voordeeligen brief, in de verplichtinge zynde gebragt, om den Heere Dohm, op het onderwerp der Jooden, de verzochte onderrechtingen te geeven, werden daar door eenigzins genoodzaakt, dit tegenwoordige Werk, ondanks hunne onbekwaamheid, met allen mogelyken spoed in orde te brengen; midlerwyl door eenen anderen brief, van den 5 der Hooimaand 1787, kennis van deeze hunne onderneeming geevende aan den Heere Dohm. Dit nu zo zynde, zal niemand ons met reden kunnen beschuldigen van hoogmoed of eigenliefde, en nog minder van begeerte, om, als Schryvers van dit Werk, veel roems te behaalen.

Onze eerste bedoeling was, ons by de geschiedenis der Jooden in Suriname en hunnen oorsprongklyken en tegenwoordigen staat eenvoudiglyk te bepaalen, zonder ons in 't minste te bemoeien met het geene hen niet rechtstreeks betrof, en 't geschreevene den Heere Dohm

(†) Deeze brief is insgelyks achter de Voorreden te vinden.

Dohm over te zenden, niet zo zeer als een Werk, maar wel als een antwoord op zynen brief. Maar by het nazien van onze handvesten, het verzamelen van verscheiden afzonderlyke gebeurtenissen, en het te raade gaan met eenige verstrooide en bykans vergeeten stukken en brokken, hebben wy bevonden, dat de geschiedenis der in Suriname gevestigde Jooden, zo naauw verknocht, en, om dus te spreken, zodanig van één' en den zelfden aart is met die der Kolonie in het algemeen; en dat de gebeurtenissen, welke sedert de slichting der Kolonie geendiend hebben ter onderscheidinge van de eerste Jooden, die zich derwaards begeeven hadden, met die van de overige bewooners der Kolonie zodanig aan elkanderen verbonden zyn, dat het ons, zedelyker wyze, onmogelyk was, dezelve van elkanderen te scheiden, om maar alleen eene byzondere geschiedenis der Natie te schryven. Daarenboven, zou ook niet een aaneengeschakeld verhaal van geringe voorvallen, een handvol Jooden, gedurende den tyd van 130 jaaren, in een gedeelte van Hollands Guajane wedervaaren, van te luttel aangelegenheid geweest zyn, om de gezette aandacht der leezers te verdienen? Zouden het vooroordeelen de onverschilligheid, waarmede verre de meesten, ten nadeele der Jooden, zyn ingenomen, niet terstond een Werk hebben doen verachten, dat door ons was opgesteld? Bragt verder het verzoek van den Heere Dohm, ons in zynen laatsten brief gedaan, om *bem eenige geschiedkundige berichten toe te laten komen wegens de lotgevalen, die der Kolonie, sedert haare eerste oprechtinge, wedervaaren zyn, beneffens 't geene haaren tegenwoordigen staatkundigen en zedelyken toestand betreft*, ons niet in de noodzaaklykheid, om ons over de Kolonie in 't algemeen een weinig uit te breiden?

Derhal-

Derhalven beslooten hebbende, 't geen den Jooden wedervaaren is, op nieuw te verbinden met het geen de Kolonie raakt, om dus een naauwkeurig Historisch verslag te geeven van 't geene haar betreft, hebben wy over dit ons Werk geene beschikking konnen maaken, zonder daarvan teffens voorloopige kennis te geeven aan onze zeer geëerbiedigde Weldoeners, de Heeren Bewindhebber der Kolonie in Holland; en hun met een het aanbod te doen van een naauwkeurig Historisch bericht, bevattende de voornaamste gebeurtenissen van hunne Kolonie en der daarin gevestigde Jooden, en wel, als een kleine eerbewyzing voor de vaderlyke bescherminge en toegenegenheid, welke de Jooden in Suriname, sedert het begin van hun bestier, tot op deezen dag, aan dezelven als Eigenaaren, verschuldigd zyn: ingevolge daarvan durven wy ons vleien, dat de Hr. Dohm zo verreef zal zyn van ons kwalyk te neemen, dat wy hem dit Werk niet aanstonds, volgens den inhoud van onzen laastten brief, gezonden hebben; dat hy 't zich zal laaten wel gevallen, dat wy dien pligt getracht hebben te volbrengen, welke ons door de dankbaare erkentnisse van ontvangen weldaaden wierd opgelegd.

Om nu deeze taak naar behooren te volbrengen, waren wy verplicht verscheiden Werken over Amerika raad te pleegen, en wel voornaamelyk de zulke, die, zo door nationaale Hollanders als door vreemdelingen, zyn in 't licht gegeeven, en dezelve vervolgens te vergelyken met het geene wy in onze eigene handvesten aantreffen; door deeze onze navorschingen nu hebbende bevonden, dat die Werken in veele opzigten zeer gebreklyk zyn, namen wy de moeite om eene beknopte Historie der Kolonie op te stellen, welke, op eenige voorvallen na, niets ge-

meen heeft met het geene anderen daar over hebben geschreeven: en daarenboven bemerkende, dat de Jooden, in weerwil van hunne vereeniging met de overige bewoonders van Suriname, in weerwil van hunnen yver, hunne krygsverrichtingen, en zelfs van hunne rykdommen, in deeze Werken niet eens genoemd worden, dan met eene onverschilligheid, die ten duidelyken bewyze van het vooroordeel deezer Schryveren strekt, hebben wy ons in de noodzaaklykheid gevonden, om ons wat breeder uit te laten over alles wat hen betreft, en hunne belangrykste bedryven te vermelden, om hen daar door nader bekend te doen worden, zonder echter 't geen de Kolonie in 't algemeen betreft uit het oog te verliezen.

Ten aanzien van de Historie der Natie, welke wy, in onze hoedanigheid van Regenten, de eere hebben hiermede aan het Publiek aan te bieden, zyn wy verplicht geweest, verscheidene in dit Werk voorkomende zaaken te bevestigen door eene menigte oorspronklyke bewysstukken, die in eenig ander Werk overtollig of mischien geheel onnut zouden zyn; maar die niet te misfen zyn in een Werk als dit, waarin van de Jooden gehandeld wordt: want door zaaken zonder bewys te melden, zouden wy ongetwyffeld gevaar loopen van luttel geloofs te vinden; maar door het bevestigen en ontwikkelen dier zaaken, welke de Schryvers zo zorgvuldiglyk verborgen hebben, zullen wy onzen tegenstreeveren den mond stoppen; hunne onbeschaamdheid zal althans niet groot genoeg zyn, om alles te durven ontkennen.

En dewyl onze Natie en wy in het algemeen de Kolonie beschouwen als eene soort van Staatkundig Erfgoed, (men verschoone deeze uitdrukkinge) waarin wy zonderlinge vryheden en voorrechten genieten, zo stellen wy

wy

wy in haar geluk, haaren rykdom en het welzyn van onze beminnenswaardige, schoon in veele opzigten ondankebaare medebewooneren, met reden zo veel belang, dat wy gaarne alles, wat ons het dierbaarste is, voor haare behoudenis zouden opofferen. Wy hebben insgelyks, op verscheiden plaatsen van dit Werk, de algemeene oorzaken van het verval der Kolonie ontvouwd, en met alle mogelyke kracht van reden betoogd, zo de rechten onzer Kolonisten in het algemeen, als de bescherming, welke zy in het byzonder mogen inroepen, en volgens recht en billykheid van hun Moederland en de Hollandsche Kooplieden verwachten, ten opzigte der schulden, waarmede hunne Plantagien bezwaard zyn: ingevolge daarvan hebben wy de inkomsten der Kolonie sedert 1750 tot op 1787, omstandiglyk opgegeeven; als ook de belastingen en imposten waaraan de voortbrengfels onderworpen zyn; de voordeelen welke de Republiek daarvan trekt, en 't weinige dat de ongelukkige Planters voor alle hunne zorgen en gestadige moeielykheden genieten. En in dit tafereel hebben wy de zeden en het karakter van de bewooners der Kolonie, zo Christenen als Jooden, geenszins gevleid; integendeel hebben wy hunne gebreken vrymoediglyk en naar ons oordeel ontvouwd, zonder voor eene gestrengte berispinge bedugt te zyn: want die heeft geen vat op harten, welke afkeurig zyn van de oprechtheid en waarheid aan de vleiers op te offeren. In overeenkomste met dit beginsel beklaagen wy ons teffens over de vooringenomenheid en vooroordeelen, welke daar nog tegenwoordig, ten nadeele van de Joodsche Natie in 't algemeen, heerschen, en wy hebben zo wel de beschuldigingen als de verdediging van die van Suriname onder het oog van 't verlichte en bescheiden

scheiden Gemeen gebragt, ten einde het in staat gesteld moge worden om ons naar onze gebreken en behoeften te beoordeelen; terwijl wy 't ons insgelyks tot eene eere gerekend hebben, met het uiterste genoegen te erkennen, dat wy grootelyks verplicht zyn voor de vaderlyke bescherminge van onze geëerbiedigde Weldoeners in Holland, als ook voor de veelvuldige blyken van vriendschap en toegenegenheid, ons door verscheiden aanzienlyke personen der Kolonie, op onderscheiden tyden beweezen; zonder een oogenblik in twyffel te hangen of hunne naamen, met vermeldinge van den daaraan verschuldigten lof, in dit ons Werk behoorden genoemd te worden. Hebben wy hierdoor hunne zedigheid en bescheidenheid eenigzins gekwetst, wy vraagen deswege nederig verschooning; en is het ook niet genoeg, dat wy de naamen onzer benyderen verbergen, terwijl wy die van onze begunstigers niet ontveinzen?

Wat den vorm betreft, dien wy aan dit ons Werk gegeven hebben, dezelve kwam ons voor de geschikste te zyn voor eene Historische proeve, waarvan de denkbeelden en uitzigten mischien niet zeer overeenstemmen met eene Beknopte Historie der Kolonie, waarin het Staatskundige juist niet zeer te pasfe komt; en naardien de Historie der Jooden ons voornaamste onderwerp is, zo hebben wy alles by een verzameld wat wy noodig hadden omze, na hunne verbanning uit Portugal en Spanje, te geleiden naar Brazil, vervolgens naar Holland, en naar Cayenne, tot dat wy dezelve in Suriname geplaatst zagen; zonder hunne eerste stichting in Holland en de vryheden, aldaar aan hun verleend, eenigzins te vergeeten. De Werken, waar uit wy de kennisfe van 't grootste deel der zaaken, in deeze proeve voorkomende,

ver-

verkreegen hebben, worden 'er zorgvuldiglyk in gemeld; zonder echter daarvoor eenen slaafschen eerbied te betoonen, hebben wy dezelve, ingevolge onze geringe en vooral plaatslyke kundigheden, hier en daar beoordeeld en tegengesproken.

Ten aanzien van den styl hebben wy onze onbedrevenheid reeds voorheen beleeden; ingevolge daarvan twyffelen wy geenszins, of men zal 'er, hier en daar, gezegden in vinden, die niet verdraagen kunnen aan den toetssteen van 't zuiver Fransch gestreeken te worden: wy hebben ons ook meer beyverd, om klaar en verstaanbaar dan wel om sierlyk te schryven, en wy vleien ons, dat het Publiek toeevend genoeg zal zyn, om ons, uit aanmerkinge van de rechten der menschlykheid, die wy inroepen, onze mislagen te vergeeven; te meer wyl de beweegredenen, welke ons tot het schryven van dit Werk hebben aangezet, ten eenemaal vry zyn van alle verkeerde bedoelingen.

Zo men ondertusschen in 't beloop deezer proeve eenige stukken aantreft, die voor de meeste lezers van geringe aangelegenheid zyn, en daarentegen veele redeneeringen ten voordeele der Jooden; wy vleien ons, dat onze geterbiedigde Weldoeners in Holland, dat de Heer Dohm, ja dat alle waare Menschenvrienden, het ons geen kwaaden dank zullen weten, dat wy hun een omstandig verslag hebben onder 't oog gebragt van alles, wat de Natie in Suriname betreft; ten einde een ieder, naar gelang van dien kring waarin hy zich geplaatst vindt, en van het vermogen waarmede hy bekleed is, 'er dat geene uit moge trekken, welk met zyne goede oogmerken overeenstemt, ondertusschen al het overige als nutteloos verwerpende. Daarenboven, zo het aan ieder mensch in het byzonder vrystaat, om, wanneer hy

van zedelyk wangedrag beschuldigd wordt, van zich zelve te spreken, en 't goede, door hem gedaan, te vermelden, om dus zyne beschuldigers te wederleggen; met zo veel te meer reden moet eene dergelyke verdediging eene geheele Natie vrystaan, ja voor noodzaaklyk gehouden worden, wanneer dezelve zich in dergelyke omstandigheden bevindt. Indien echter, in weerwil van onze zeer gemaatigde eischen, in weerwil van onze oprechtheid en de waarheid der zaaken, die wy in het opstellen van dit Werk hebben in acht genomen, de bitse berisping, ondersteund door Godsdienstige en Volks vooroordeelen, niet nalaat ons te beschuldigen van vermetelheid en trotsheid, en, tot overmaat van boosheid, de Natie nog verder tracht te overlaaden met nieuwe scheldnaamen, in steê van haare fouten op te merken met oogmerk omze, daarvan te ontwennen, en ons in staat te stellen om ons Werk te verbeteren, zullen wy dergelyke bitse berispingen op de lyst zetten van zo veele andere snoodde lasteringen, als men over de Jooden in 't algemeen heeft uitgebraakt; by voorraad op zulken toepasende het zeggen van Menippus tegen Jupiter: „*Zo gy u, in plaats van my te antwoorden, van uwe blixemen bedient, hebt gy ongelyk!*”

Brief van de Schryvers aan den Heer C. G. Dobm over zyn Werk wegens de Hervorminge der Jooden.

VERMAARDE EN WAARDIGE VRIEND DER
MENSCHLYKHEID!

Met die gevoelens doordrongen zynde, waarmede de erkenenis eerlyke harten vervult, waagen wy het,
hoer

hoewel misfchlen met overschrydinge van de paalen der voorzigtigheid, deezen brief tot U te doen komen. De eerbied, welken de menschlykheid aan U om zulke gewigtige redenen verschuldigd is; de altoosduurende verpligting, waar onder de Joodsche Natie in 't algemeen zich ten uwen opzigte bevindt; uwe denkbeelden, uwe wysbegeerte, uwe onpartydigheid en uw yver, ten voordeele van een ongelukkig volk, zullen uwen naam onsterfelyk maaken; en zy, die 'er de voorwerpen van zyn, kunnen niet ontslagen worden van de altoosduurende verpligtinge om met eerbied aan uwen naam te gedenken. Laat ons derhalven toe, waardige vriend der menschlykheid! dat wy, in onze hoedanigheid van Regenten en Reprezentanten der Portugeesche Joodsche Natie, sedert meer dan eene eeuw, te Suriname in Amerika gevestigd, U dien eerbied door deezen onzen brief bewyzen; U hartelyk dank zeggende voor uwen loffelyken yver, en het Werk dat gy, wegens hunne staatkundige hervorminge, wel in het licht hebt willen geeven: een Werk, dat, schoon reeds in den jaare 1782 gedrukt, eerst in de jongst verleeden maand van het tegenwoordige jaar, ter onzer kennis is gekomen. En alhoewel wy, uit hoofde van die wysgeerige verdraagzaamheid, welke als de zinspreuk is van de doorluchtige Republiek van Holland, ons moederland, veele redenen hebben om ons, wegens ons lot, gelukkig te schatten; echter kunnen wy, Myn Heer! niet nalaten uwe belangeloosheid te bewonderen; dien God te zegenen, welke u met deeze zo verheven deugd heeft beziel; uw Werk te beschouwen als het gewenschte regengift van alle die vooroordeelen, waarmede de harten der menschen bezet zyn ten nadeele van zulken, die met hunnenzelfden God, schoon op eene andere wyze, aanbidden; ja eindelyk als den geesfel van onze vervol-

volgers, en als het schild, dat ons voor de oogen van 't Heelal zal verdedigen.

Ontvang dan, Myn Heer! onze geringe eerbewyzing; en ó mogt de ziel van den deugdzaamen M. I. Bernouilli, tuwen waardigen Vertaaler, by onzen algemeenen Vader, de vergeldinge van zyne deugden, van zyne menschlievendheid en van zynen yver ontvangen! vergeef, Myn Heer! de vervoering van dankbaare erkentnisse, welke ons heeft aangespoord om aan U te schryven, en laten de vuurige wenschen U welgevallen, welke wy, in vereeniginge met geheel de Joodsche Natie, doen voor alles wat U betreft, en in 't byzonder, dat de God van 't Heelal U de kracht en het vermogen schenke, om de bestendige steun der ongelukkigen, en de beschermmer der onderdrukten bevonden te worden!

Wy zyn met den diepsten eerbied,

MYN HEER!

Uwe zeer onderdaanige, dankbaare
en gehoorzaame Dienaaren,

(getekend) De Regenten der Portugeesche Joodsche
Natie van Suriname.

D. D. J. C. Nasfy, J. H. De Barrios Jr, S. H. Brandon, Mos. P. De Leon, S. H. De La Parra, Is. De La Parra.

Suriname.

deezee 10 van Lentemaand.

1786.

Den Heere C. G. Dohm Krygsraad, Opperpapierbewaarder en byzonderen Geheimschryver in het Departement der buitenlandsche zaaken van zyne Majesteit, den Koning van Pruissen.

Ant.

Antwoord des Heeren C. G. Dohm op den voorgaanden brief.

MYNE HEEREN!

De verplichtende Letteren van den 10 der Lentemaand des voorleeden jaars, waarmede Gyl. my wel hebt willen vereeren, zyn my, eerst sedert onlangs, in handen gekomen, en wel over Berlyn, dat ik sints eenige maanden hebbe verlaaten, dewyl de Koning, myn Meester, my den gewigtigen post van zynen Minister Plenipontiaris by den Neder-Rynschen Kreits heeft toebetrouwd.

Op het aangenaamste werd ik verrast, door uit uwe Letteren te verneemen, dat myn Werk, raakende uwe Natie, die zo gansch te onrecht byna overal ongelukkig is, tot Ul. heeft weeten door te dringen. De gevoelens, die my in het opstellen daarvan tot geleide dienden, behoorden die te zyn van alle braave menschen, van alle waare Christenen en van alle rechtschapen staatkundigen. De eenvoudigheid dier gevoelens zal, hoope ik, eindelyk eens te wage brengen, dat zy door de hooge Landsregeeringen werden in gebruik gebragt; en ik zou 'er my zelve grootelyks over verblyden, zo ik gelukkig genoeg mogt zyn, van daartoe eenigzins medegewerkt te hebben; maar tot hier toe heeft my deeze vergelding niet mogen gebeuren; integendeel hebbe ik, bykans op het eigen oogenblik, waarop my uwe letteren in handen kwamen, verstaan, dat men myn boek te Parys heeft verbrand; doch ik hoope, dat het alleen geschied moge zyn door een misverstand, dat men spoedig zal zoeken te herstellen.

De goedkeuring, Myne Heeren! welke Gyl. my uit een

zo ver afgelegen werelddeel betuigt, is my te aangenaamer, omdat Gyl. het geluk geniet van maar alleen door de overleveringen uwer Voorvaderen te weten, op welk eene wyze men uwe Natie in Europa bederft. Uwe gesteldheid verschaft my het overtuigendste bewys van myne stellinge, dat de Jooden bekwaam zyn, om, zo wel als alle anderen, goede burgers te worden, zodra men hun zulks toelaat. Ik zoude hiervan mischien een nuttig gebruik kunnen maaken, indien Gyl. kondt goedvinden om my eenig omstandig bericht toe te laten komen, wegens de voordeelen, die uwe wyze en verstandige Regeering U verleent. Vooral zou ik gaarne willen weten, of men te uwent ook eenig onderscheid make, tusfchen uwe Natie en de overige bewooners der Kolonie: zyn alle bedryven, handwerken en allerhande soorten van koophandel U toegelaaten? geniet Gyl. het recht van uwe plantagien in volkomen eigendom te bezitten? zyt Gyl. met geene byzondere fchattingen bezwaard? is het getal uwer familien ook bepaald? bezit Gyl. het recht om 't gemeene Vaderland als Soldaat te beschermen, en als Burgerlyke of Krygs-Amptenaar ten dienste te staan?

Zie daar zo veele vraagen, waarby ik grootelyks belang hebbe, en Gyl. zult my zeer verplichten, door my daaromtrent een echt en omstandig antwoord toe te laten komen, met byvoeginge van eenige geschiedkundige aantekeningen wegens de lotgevallen, die der Kolonie, sedert haare eerste stichtinge (waarvan de juiste tyd my onbekend is) zyn wedervaaren; wegens de veranderingen, die men mischien in uwe burgerlyke vryheden en rechten heeft gemaakt; wegens de zedelyke en staatkundige gesteldheid der Kolonie, als ook wegens de gevoelens,

lens, die de rechtvaardigheid der Regeeringe den Christenen, ten uwen opzigte, heeft moeten inboezemen.

Indien Gyl. my met uw antwoord gelieft te vereeren, verzoek ik U, hetzelfde over te zenden onder couvert van den Heere Helleman van Eickelnberg, Consul des Konings te Vlisfingen.

Met den alleroprechtsten wensch, dat uw geluk van onafgebroken duur moge zyn, betuige ik U. de hooge achting, welke my uwe Letteren moesten inboezemen.

Met deeze gevoelens hebbe ik de eere van te zyn.

M Y N E H E E R E N !

U. zeer onderdaanige en gehoorzaame
Dienaar

(get.) D O H M,

Keulen aan den Ryn
Geezen 29 van Louwmaand
1787.

Aan de Regenten
en Reprezentanten der
Portugeefche Joodsche
Natie

In Suriname;

I N L E I D I N G.

De verachting, waarmede men de Joodsche Natie, in alle de deelen der bekende wereld, behandelt; de haat en afkeer, welke men haar toedraagt, is eene zaak, die zo onbetwisbaar zeker is, als dezelve moeielyk te begrypen valt, inzonderheid in deeze verlichte eeuw, waarin de Koningen en Vorsten, om zo te spreken, met elkanderen twisten om den eernaam van Vaders en Weldoeners hunner Onderdaanen.

De schriften van den Heer Voltaire zyn mischien 't gepaste middel om dit zedekundig vraagstuk op te lossen; deeze groote Man, geschikt om de wereld te verlichten, heeft, te midden van zynen afkeer van alle Godsdiensten, daar hy de verdraagzaamheid preekt, en allerlei slag van uiterlyken eerdienst met voeten treedt, teffens het ongelukkig vermaak genomen van de Joodsche Natie te verpletteren, enze afschuwelyk te maaken in de oogen van 't Heelal (1). Zyne aanbidders, of om beter te spreken, de nieuwelingen, welke deeze vermaarde Man heeft weeten te maaken (2), zyn 't vaandel en

(1) Men zie zyne verhandeling over de Verdraagzaamheid, welke niet anders kan worden aangemerkt, dan als eene verhandeling van enkele Wysgeerige Geestdryvery.

(2) Men erinnere zich zyn eigen zeggen: „Ik deed meer, in mynen tyd dan Luther en Calvin”. Brief aan den Schryver van de drie Bedriegers.

en de zinspreuk van hunnen Apostel bestendiglyk gevolgd. Misschien heeft men hem en zyne aanhangers voor de oorzaak te houden, dat de Zedeleer van Jezus Christus, de eenvoudigheid van het Euangelie, zelfs ten nadeel van de Jooden (3), verward, en, om zo te spreken, in een gesmolten wordt met de doodelyke verbysteringen der Priesterschaare. Alhoewel de Heer Voltaire, in zynen brief over de drie Bedriegers, (welke begint met eene verdediginge van Gods bestaan, en eindigt met sehimpredenen op de Jooden en den Hr. Freron) zegt: *Berisp den knecht, maar ontzie den Meester*; zyne leerlingen, echter, hebben misbruik van zyne kundigheden gemaakt, en in hunne afdwaalingen, op het voetspoor van hunnen Apostel, de Joodsche Natie tot een voorwerp van hunne lompe spotternyen genomen. De wereld is, ongelukkiglyk, vervuld met zeer veele hoogmoedige en trotsche verstandenen, maar met zeer weinig waare wyzen. Wat hoope viel 'er in deeze grootte ongelykheid ooit voor de Jooden op te vatten, zelfs te midden der Wysbegeerte, die thans in Europa boven dryft? Het onderscheidend karakter van eene Natie wordt het best gekend uit de beschouwinge van de byzondere leevenswyze van der zelve leden, die, t' samen genomen eenig lichaam van Maatschappy uit:

(3) Paus Gregorius IX. betuigde in hun voordeel, dat zy geenszins schuldig zyn aan die misdaden, welke hun van de Christenen worden te laste gelegd, alleen maar, om, door 't misbruiken van den Godsdienst, aan hunne goederen te komen, en eenige kleur aan hunne eigene geldgierigheid te geeven; en in den jaare 1236, schreef hy nog eenen brief van Ricti, gedagtekend den 9 van Herfstmaand, waarin wordt gezegd: dat de Christenen ongehoorde wreedheden tegen hen oeffenden, zonder in aanmerkinge te neemen, dat zy aan de Jooden de gronden van hunnen Godsdienst hebben dank te weeten. Brief van zekeren Mylord aan zynen Correspondent te Parys; London 1767, bl. 25 en 62.

uitmaaken; vry van alle de hindernissen dier schoon-
 schynende wellevendheid, welke tot het karakter van
 een' beschaafd Man behoort. Uit hunne byzondere
 wyze van leeven, en uit de betrekkingen met derzelver
 familien en vrienden, wordt hunne zedeleer en manier
 van denken en leeven eerst recht gekend: zonder dit
 in acht te neemen, zal men altyd kwalyk oordeelen,
 en gevolgen trekken, die verre van de waarheid verwy-
 derd zyn. Iemand kan zeer wel zachtmoedig, bemin-
 nelyk en weldaadig zyn, wanneer hy zich buitenshuis
 bevindt, en door eergierigheid, verwaandheid, hoogmoed
 of eigenliefde genoodzaakt wordt, eene uitwendige vertoo-
 ning te maaken van 'tgeene hy inderdaad niet is; doch uit
 het geen hy te zynent alleen is, en uit zyne kleine bedryven,
 waarin alleen de Natuur spreekt, valt met zekerheid te
 oordeelen, hoe 't met zyne ziel geschapen sta. Werden
 'er, derhalven, wel ooit personen gevonden, die ge-
 noegzaame belangeloosheid, in vereeniging met eene
 zuivere liefde voor de waarheid, en wysbegeerte zon-
 der vooroordeelen bezaten, welke zich de moeite gegee-
 ven hebben, om de Jooden van naby te bestudeeren,
 en in hunne huizen te verkeereren, zonder vreeze van
 daar over gelasterd te zullen worden? Heeft men wel
 ooit hunne afwykingen vergeleeken met hunne behoef-
 ten, met hunne op te voeden talryke huisgezinnen, met
 hunne bekrompen middelen om zich te redden, met hun
 geringe genoeg van te bestaan in het gezigt van zo veel
 versmaadinge, en eindelyk met de noodwendige onacht-
 zaamheid in het onderhouden van de regels der welvoeg-
 zaamheid? Neen. Dat geluk heeft den Jooden tot nog
 toe nooit mogen gebeuren. Alles wat hun behoort,
 alles wat van hun voortkomt, of eenige betrekking tot
 hen heeft, wordt, zo niet al met de uiterste strengheid
 ver-

veracht , ten minste met verontwaardiginge behandeld. Hadden de beide Buxtorfen en Bartolucci, met oogmerk om de Natie en haaren Godsdienst zwart te maaken, (4) de Rabbynen niet bestudeerd, wie weet, of niet alzo wel de naamrol der Joodsche Schryveren ware begraaven geworden, als de verrichtingen en bedryven, die hen met eere bekend zouden maaken in de historie des menschlyken geslags. 't Is om deeze zelfde reden, dat de Jooden, die door zedelyke bedryven, en door gewigtige diensten, aan verscheiden Mogendheden van Europa bewezen, hebben weten uitteblinken, geen plaats wisten te vinden in de Woordboeken der vermaarde Mannen. De vernuftige verzamelaars dier Werken zouden voorzeker dezelve niet ontsierd hebben, indienze daarin plaats hadden gelieven te verleenen aan zo veele Jooden, als zich op eene zeer voordeelige wyze onderscheiden hebben, en 't geluk hadden van vereerd te worden met eertytelen, die der Natie tot roem verstrekken. Te midden van zo veele tegenheden verdiende immers Bienvenida Abarbanel, in de XVI eeuw, de eere van verkoozen te worden tot de opvoeding van Donna Leonora de Toledo, dogter van den Onderkoning van Napels, en vervolgens gemaalinne van Kosmos de Medicis, Groot-hertog van Toskanen, welke deeze Joodin, tot haaren dood toe, met den naam van Moeder vereerde. Gracia Nasfy, in Italie bekend voor eene Vrouw van zeer groot aanzien, aan welke de vermaarde Bybel van Ferrara van

(4) Om des laatsten haat tegen de Jooden te kennen, heeft men maar alleen in zyne Rabbyn'sche Boekzaal de kwaadaartige beschuldigingen te leezen, welke door hem tegen den Rabbi Manasse in Holland zyn uitgebraakt. Men zie daarover de Agem. Histor. uit het Engelsch vertaald. Tom. 23. bl. 582 en 583.

van 1533 werd opgedraagen, en die tot schoonschoon had den beroemden Hertog van Naccia, haaren neeve; de heldhaftige kuishheid van haare dogter Ester, die wel verdienen zou omstandiglyk gemeld te worden; Samuël Alvalenſi, wiens heldendaaden, ten voordeele van den Koning van Fez, beschreeven zyn in de Kronyk van Xarifès, opgedraagen aan Filips II, Koning van Spanje, en veele anderen, die leefden in de XVI eeuw, strekken der Natie grootelyks tot eere (5). In de jongst voorleeden eeuw ontbrak het ook niet aan Jooden van verdienſte. Zulken waren inzonderheid Alexander en Alvaro Nunez da Costa (6). Machados (7). De Graaf de Belmonte, van wien Moreri ſpreekt in 't artikel van Amſterdam (8). De Texeira's (9); de Soasfo's (10); de Molo's (11); de Mequita's (12). En in

(5) Zie de Nomologie van Aboab. II D. bl. 304 en volg. Amſt. 1629.

(6) Alexander en Alvaro Nunez da Costa waren Agenten van 't Hof van Liſfabon in Holland: wegens deezen en de volgende, kan men nazien 't geen Gregorio Leti heeft in zyn *Compendio delle virtu Eroiche*. II D. bl. 123.

Francisc. Xavier d' Olivera, Geheimſchryver van het Gezantſchap des Konings van Portugal, op zyne reize in Holland.

Brieven van eenige Jooden aan den Hr. de Voltaire. Tom. I. bl. 20 en volg. Parys 1775.

(7) Machados was een der gunſtelingen van Koning William, en deeze Vorst erkende, dat dezelve groote dienſten aan zyne legers in Vlaanderen had beweezen.

(8) De Graaf de Belmonte werd door het Hof van Madrid als Agent in Holland gebruikt, en vereerd met den tytelt van Baron, en vervolgens met dien van Graaf door den Keizer.

(9) De Texeira's waren Agenten van wege den Koning van Zweeden in Holland en te Hamburg.

(10) Soasfo werd door den Koning van Spanje tot Baron van Avernas verheven.

(11) Francisc. Molo nam in Holland de zaaken des Konings van Polen waar.

(12) Daſd. Bo. de Mesquita was Reſident van den Prinſe Ch.

in onze tegenwoordige eeuw zouden de Baron d' Aquilar (13), de Gradis (14) en vooral Mozes Mendelszoon (15) wel verdienen genoemd te worden. De eertitels van Baron, van Graave, van Rentemeester enz. waarmede deeze Mannen, gedurende hun leeven, door de eerste Mogendheden van Europa, beschonken werden, verdienden wel voor de vergetelheid bewaard te worden, al ware het maar alleen om de zeldzaame vereeniging van deeze eertitelen met den ongelukkigen naam van Jooden; eertitelen, die dus grooter verdiensten en uitsteekender.

Ch. Ernst, Markgraaf van Brandenburg, Hertog van Pruissen, en Algemeen Agent in Holland van wege den Hertog van Brunswyk Lunenburg: zyn schoonzoon was Francisc. Peraando Mora, die met aanzienlyke waardigheden, zo in Brazil als in Toskane, is bekleed geweest: verder kan men over hen nazien de stichting der Jooden in Holland, door Miguel de Barrios, op het einde.

(13) De Baron van Aquilar werd door den Keizer tot Baron verheven, en door de Koninginne van Hongarie, als haar Rentemeester gebruikt: met verlof van de Keizerinne Koninginne is hy naar London vertrokken, en aldaar gestorven in den jaare 1764 of 1765. Brief van een' Milord. bl. 56.

(14) Gradis is in Frankryk al te zeer bekend om eene opzettelyke vermelding noodig te hebben: 't zy ons genoeg, ten zynen opzigte, maar alleen aan te haalen, 't geene de Hr. d' Arnaud van hem verhaalt in zyn boek, getiteld: *des delasfements de l' homme sensible*. Tom. II. bl. 49; hebbende de somme gelds, door hem ten voordeele zyner Schuldenaaren opgeofferd, verre over de 200 duizend guldens beloopt.

(15) Hoe groot is niet de vermaardheid van den Hr. Mendelszoon? Zyne Werken, in bykans alle taalen van Europa overgezet, worden met groot recht voor meesterstukken van scherpzinnigheid in de Overnatuurkunde en goede Zedeleer gehouden.

Wy zouden deeze lyst, zonder merklyke moeite, kunnen vergrooten met verscheiden andere personen der Natie, die in de voorgaande eeuw hebben uitgeblonken, en wel inzonderheid met zulken, die groote Werken hebben voortgebracht; gelyk Don Antonio Henriques Gomes, Isabel de Correa, Silveira, en verscheiden anderen.

kender persoonlyke deugden onderstellen, dan of zy aan Christenen waren gegeven geworden (16).

In:

(16) In de XII eeuw werden door de Jooden, omtrent Nimes, Universiteiten of Akademien gesticht. De Natie bragt toen Mannen voort, die door hunne geleerdheid aller achtinge verdienden. Rabbi Abraham, Hoogleeraar te Vauvert, zag zich omringd van zeer veele leerlingen, zelfs uit ver afgelegene gewesten. By 't geschenk zyner kundigheden voegde hy menigmaal een gedeelte zyner goederen, om dus zyne behoeftige woedsterlingen in hunnen bekrompen staat te ondersteunen. Men zie de Beknopte Historie van de Stad Nimes, gedr. te Amst. 1767, bl. 24 en 25. En 't geene inzonderheid onze opmerking verdient, is, dat de Schryver zich daarin aldus uitdrukt : „ Indien wy geen zekere gedenkstukken hadden over dit gedeelte van de historie des menscheiyken verstands, (naamelyk de wetenschappen) zou men hedendaags naauwelyks konnen gelooven, dat een Jood zo groot eene edelmoedigheid bezat; en dat het deeze Natie is, waaraan men de wederopkomst der wetenschappen en fraaie konsten verschuldigd is ". Men zie ook den Baron de Kloots in zyne Brieven over de Jooden, van bl. 69 — 73. van Colmenar in zyne Jaarboeken van Spanje en Portugal IV D. bl. 8. Als ook Josephus Scaliger, Schryver van de zestiende eeuw, over de jaaren der Jooden, in 't VIII Boek. Mischien was het eerste Heldendigt, dat over de Sterrekunde in 't licht verscheen, dat van den Rabbi Guebirol, Schryver van de XII eeuw; alhoewel zyn leerstelsel ganschelyk gegrond is op dat van Ptolomeus, 't welk toen ter tyd algemeen was aangenomen.

(Hier by voegen de Schryvers nog eenige digkundige stukken, om, door eene vergelykinge daarvan met Voltaire en Rousseau, aantoonen, dat het hunnen Rabbynen aan geen verhevenheid in deezen tak der fraaie wetenschappen ontbreekt; doch dewyl wy hiervan geen verslag konnen geeven zonder het reeds vertaalde wederom te vertaalen, gaan wy dit met stilzwynen voorby.)

Wat het Overnatuurkundige betreft; daaromtrent raadpleege men de Schriften der Rabbynen Jeuda Levi en Bahie van de XII eeuw, inzonderheid hunne verhandelingen over het bestaan en de eenheid van God, en over de Ontfermykheid der ziele; dezelve zonder vooroordeel vergelykende met die der hedendaagse Overnatuurkundigen, en daarna uitspraak doende. Dan, ongelukkiglyk zyn het deeze Schriften niet, welke men leest en overweegt om 'er over te oordeelen. De Talmud met deszelfs droomeryen en Oostersche verdichtselen (volgens de beschryving, welke 'er onze tegenpartyen van geeven) is bykans het eenige waar:

In tegenstelling van dit alles hebben wy niet noodig, een historie te vervaardigen van de veelvuldige onheilen, die de Joodsche Natie, zo de oude als hedendaagse, heeft ondervonden; noch de yslykheden der vervolginge te melden, welke zy heeft ondergaan, en waarvan de vermaarde Heer Dohm een ontzettend geschiedverhaal heeft medegedeeld. Het is voor het overige niet zeer te verwonderen, dat, in de eenwen van barbaarsheid, onkunde en lompe onbeschaafdheid, toen de Jooden genoegzaam de eenige geleerden in Europa waren, de haat, nyd, en bovenal de geldgierigheid, hen hebben doen vervolgen met eene wreedheid, welke die van tygers zelfs te boven gaat, volgens de aanmerkinge van Vader Simon (*) en verscheiden anderen. Paus Paulus IV. zeide, op eene beschuldiging, tegen de Jooden ingebracht: „zonder mynen goeden Jeshuit ware ik verdoemd: „want ik zou de Jooden zeer te onrecht hebben doen „ombrengeu. Ik bidde God, dat het hem moge be- „haagen hen te bekeeren; maar zo lang ik leve „(hy stierf in den jaare 1559) zal ikze noch haaten „noch ontrusten”. (§). Dan, dat men in de jongst ver-

waarmee zich de oordeelkundigen bezig houden: heeft, by voorb. de Marquis d' Argens, in zyne verstandige gedenkschriften over het menschelyk verstand, wel zo veel onderzoeks omtrent het eerste als omtrent het laatste te koste gelegd? Doch is de Talmud nog hedendaags in wezen, en heeft de vermaarde Maimonides 'er eene uitlegginge van gegeven, zyn 'er niet insgelyks veele anderen? Heeit Newton, de groote Newton, dien niet insgelyks verklaard? Hoedanig ook de droomeryen van alle de Rabbynen famen genomen mogen zyn, behelzenze wel meer en grooter lompheden dan de Preeken en Godgeleerde droomen van verscheiden andere Natien? Zie de Mem. du Marq. de Pombal. Tom. III. p. 176, 230, en verscheiden anderen.

(*) Bibliothèque Critique. Tom. I. p. 115, 116, en 118. Tom. III. p. 12, en 13.

▲ (§) V. Louis Guyon diverses Leçons. Tom. II. p. 485.

verloopen eeuw, eeuw van fraaie konsten, en zo schitterende voor Frankryk, dewyl dezelve eenen Descartes Corneille, Boileau, Racine, en dergelyke overvliegende vernuften, zag geboren worden; dat men daarin, zegen wy, den Jooden van Metz in een ysfelyk pleitgeding hebbe betrokken, en Raphaël Levi, op den 17 van Louwmaand 1670, leevende verbrand (17); dat Lodewyk de XIV, die de open brieven van Hendrik den II, als ook die van Hendrik den III bevestigde, en zelfs de schikkingen ten voordeele der Jooden verder uitbreidde, ten jaare 1656, zyn zwart Wetboek te voorschyn hebbe gebragt (18); dat de Kooplieden van Parys de allerhaatlykste lasteringen tegen de Jooden hebben uitgebraakt, in hun Smeekschrift van 1765 of 1766 (19); dat men het Schendschrift hebbe gedrukt, welk bekend is by den naam van *Observations d'un Alsacien*, over de zaaken der Jooden in den Elzas, en waarvan de Schryver gehouden wordt voor een' der voornaamste werkbaazen van valsche kwytbrieven (*); en dat, tot overmaat van wederwaardigheden, de

(17) Men zie het beknopt verhaal van 't Pleitgeding, den Jooden aangedaan te Metz, zo als hetzelfde is gedrukt te Parys by Leonard 1679. De aaneengeschakelde leezing der stukken, die als zo veele bewyzen der voorgewende misdaad worden bygebragt, dat de Jooden een Christen kind op Paaschdag geofferd zouden hebben, moet noodzaaklyk den staatkundigen en bittersten rechtsgeleerde zelfs tot ergernis verstreken.

(18) Het zwarte Wetboek, gedrukt in 1680 of 1682. Nooit ontving eenig boek eenen tytel, zo overeenkomstig met dezelfde inhoud als deeze. Dezelve schynt meer de zwartheid der geestdryvery en der godsdienstige onverdraagzaamheid aan te duiden, dan wel de kleur der Negers, die 'er den tytel aan heeft gegeven.

(19) Men zie de brieven van eenen Mylord aan zynen Correspondent te Parys.

(*) Zie de Staatk. Hervorming der Jooden van den Heer Dohm, p. 106.

de Wethouders van Essequibo en Demerary, onderdaanen der Nederlandsche Republiek, zich niet ontzien hebben, de Jooden met allerhande scheldwoorden en lasteringen te overlaaden (20); zyn dat niet zo veele zaaken, waarover ieder mensch van gezond verstand moet verwonderd staan, en die hem traanen van medelyden met deeze ongelukkige Natie uit de oogen moeten persen? Onder zo veele smaadheden, met welke hunne diep doorwonde harten te worstelen hebben, zyn het alleende Republiek der Vereenigde Nederlanden, de doorluchtige Josef de II., de weldaadige Lodewyk de XVI., de welbeminde Frederik Willem en Leopold van Toskanen. enz. enz. van welken zy eenig heil te wachten hebben. Mogten de Werken van den Heere Dohm, en vooral zyne onpartydigheid, doordringen tot voor de troonen der Vorsten; en mogten, in navolginge van hem, de Wysgeeren zich verwaardigen, om hunne stemmen met de zyne te vereenigen, ten einde eens eerlang die gelukkige omwenteling tot stand kwame, waar door alle onderscheiding van eene, sedert bykans 18 eeuwen, gehaate en vervolgte Natie voor altoos verbannen wierd! Om aan de bevoor-

ring

(20) Men zie de Brieven over Demerary en Essequibo, tusschen Aristodemus en Sincerus. Tom. I. bl. 70. gedr. te Amst. 1785. Eysenenger en alle de vyanden der Jooden te samen, waren voorzeker niet meer op hen gebeeten dan deeze Areopagiten (Rechters) van Demerary en Essequibo, (toebehoorende aan eene Republiek, die de Jooden op eene luisterryke wyze wist te beschermen) onder het oog en tot verbaazing van 't gansch Heelal, en dat nog in deezen tyd, en wel alleen uit vreeze van hen tot mededingers in hunne ongelukkige Kolonien te zullen verkrygen. Wy zullen in 't vervolg wat nader over dit Werk spreken, maar ondertuschen hier alleen aanmerken, dat deeze Heeren veel eer om hunne eigene vervallen zaaken behoorden te denken, dan ten nadeele van eene andere Natie te schryven. Zie de Post van den Neder-Rhyn van den 15 Aug. 1787: No. 65.

ring van deeze gelukkige omwenteling mede te werken, zullen wy, niettegenstaande onze geringe kundigheden, onder de oogen van het Publiek, en wel inzonderheid onder die van onzen hooggeschaten Weldoener, den vermaarden Heere Dohm, brengen, de Historie der Jooden, gevestigd in Suriname, om daar door, zo veel in ons is, te staaven het geen gemelde Heer, in zyn Werk over de Staatkundige hervorminge der Jooden, heeft staande gehouden: „ dat, naamelyk, de Jooden in 't „ algemeen al zulke goede medeburgers kunnen worden „ als de Christenen, zo dra men hun zulks toelaat”. Deeze stelling, gestaafd door blyken, die reeds voorheen door ons zyn gemeld, of in het vervolg van dit Werk staan gemeld te worden, zal men onweerlegbaar beweezen zien, doordien de Republiek der Vereenigde Nederlanden, haar krediet en koophandel uitbreidende, van haare bezittingen en sichten in Amerika de verblyfplaats der vryheid en de toevlugt der ongelukkigen heeft gemaakt, welke, door kracht van aan hun beweezen weldaaden, nuttige burgers en getrouwe onderdaanen der Republiek zyn geworden.

HISTORISCHE PROEVE

OVER

DE KOLONIE VAN

SURINAME.

Nadat de Jooden, in 1492, ten getale van 800 duizend perſoonen, volgens Vader Mariana (a) uit Spanje, en vervolgens, in 1497, uit Portugal verbannen waren, na aldaar zeer groote onheilen uitgeſtaan te hebben, zo als te zien is in de *Historia General d'Espagne* (b), werden dezelve wel door de vier deelen der wereld verſpreid; doch de meesten begaven zich naar Italië, alwaar zy ontvangen en beſchermd werden door de Pauzen Alexander den VI, Paulus den IV, Sixtus den V (c), en anderen, naar de Staaten van den Grooten Heer, enz. Zy bragten onnoemelyke rykdommen met zich, zo in goud en edele geſteenten als andere koſtbaarheden, behalven het gemunte geld, dat op meer dan 30 millioenen Dukaten begroot wordt (d). Het beſluit van de verbanninge der Jooden uit Spanje, zegt Vader Mariana, werd altoos aangemerkt als een zeer berispelyk bedryf, omdat zulke ryke en nuttige lieden niet verpligt konden worden hun Vaderland te verlaaten, zonder aan alle de

80.

(a) Tom. IX. bl. 189 en 190.

(b) Historie der Jooden, of vervolg van Flavius Jeseplus. Kap. VI, VII, en bl. 516 enz. Amst. by van Gulik. 1784.

(c) Aldaar bl. 596 — 608.

(d) Aldaar. bl. 509.

gewesten van het Koningkryk de allergevoeligste nadelen toe te brengen.

Zulken, die hunne rykdommen op geloof hadden uitgezet, of in vaste fondsen belegd, behielden den naam van Nieuwe Christenen (Mariana ter gemelde plaats); doch wanneer men hen begon te verdenken van niet getrouw te zyn aan den Godsdienst, dien zy veinsden te gelooven, en hunne rykdommen de schraapzugt hunner vervolgeren wakker maakten, zonden zy het grootste gedeelte dier rykdommen naar Engeland en Holland, om dus den doodelyken slag, waarmede zy bedreigd wierden, te ontwyken, en hunne goederen voor de vervolgingen van de verfoeielyke rechtbank der Inquisitie beveiligen; bedienende zy zich daartoe van wisselbrieven, die, eenige eeuwen geleeden, door hen waren uitgevonden. Vervolgens door alle Mogendheden van Europa in hunne Staaten zynde toegelaaten, beval Filips de II, die zyne wetten kort daarna over Portugal uitbreidde, volgens 't zeggen van Montesquieu (e) „: dat diegeenen van zyne onderdaanen, welke van eenen Jood of Moor afstamden, niet zouden worden toegelaten tot het bekleeden van eenige kerkelyke of burgerlyke waardigheid: dit zegel der verwerpinge, welk men, om zo te spreken, op 't voorhoofd der nieuwe Christenen drukte, deed de allerryksten zulk een' weerzin krygen in eene verblyfsplaats, waar zelfs hunne bezittingen hen voor de hoonendste vernedering niet konden beveiligen, dat zy hunne kapitaalen overbragten naar Bourdeaux, Antwerpen, Hamburg en andere steden, met welke zy in eenige verbintenis van handel stonden, en dat in weerwil van dit besluit van Filips den II. (f). En de grooten van Spanje mogen de voor-
„ zorg

(e) *L' Esprit des Loix. Liv. XXI. p. 310.*

(f) *Rainal. Tom. V. p. 8. Bielefeld Instit. Politiq. Tom. III, § 43. p. 17. Histoire Universelle. Tom. XXIII. p. 527. &c.*

„ zorg gebruiken van hunne naamen en wapenen te
 „ veranderen; het is evenwel bekend dat zy van
 „ Jooden afstammen. De Kloosters zyn 'er meê ver-
 „ vuld; de meeste Monniken, Inquisiteurs en Bis-
 „ schoppen zyn uit deeze Natie gesprooten. Deeze
 „ verhuizing werd, volgens de aanmerking van den
 „ Abt Rainal, de oorsprong eener zeer groote om-
 „ wenteling; breidde de naarstigheïd, die tot dus
 „ verre in Spanje en Portugal haar middelpunt had
 „ gevonderr, uit tot verscheiden andere gewesten; en
 „ beroofde de twee Staaten van de voordeelen, welke
 „ de eene van de Oost-Indien en de andere van de
 „ West-Indien gewoon was te trekken”.

Reeds voorheen waren zeer veele Jooden, om de
 rustelooze vervolgingen der Inquisitie te ontgaan, als
 ballingen naar Brazil verhuisd; en, ,; hoewel zy, door
 „ deeze onverzadelyke bloedzuigers, van hunne bezittin-
 „ gen beroofd waren, slaagden zy echter niet ongeluk-
 „ kig in 't onderneemen van den Landbouw; welk
 „ gunstig beginsel het Hof van Lisfabon deed begrypen,
 „ dat eene Kolonie, ook wel op eene andere wyze
 „ dan door metaalen, nuttig voor de Hoofdstad kan
 „ worden (g)”.

Schoon het hun in Brazil niet kwalyk verging, en
 zy het daar vry wel tot hun genoegen hadden; even-
 wel bragt de verachting, welke men, in Spanje en
 Portugal, aan den naam van nieuwe Christenen ge-
 hangen had, te wege, dat zy het Joodendom des te
 hardnekkiger aankleefden. 't Gevolg hier van was,
 dat zy met groot verlangen uitzagen naar gunstige ge-
 legenheden, om nader by hunne broederen te komen.
 Midlerwyl maakten zy reeds, van tyd tot tyd, vry wat
 goud en zilver in staven over aan hunne Corresponden-
 ten

(g) Zie denzelfden, ter gemelde plaats,

34 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

ten en broeders, die zich reeds in Holland en Engeland gevestigd hadden. De verovering van Brazil, door de Hollanders, onder het bevel van den Prins Maurits van Nasau, voorzag hen van gepaste middelen, om hunnen wensch vervuld te krygen (b).

Om eenen regelmaatigen gang aan dit Werk te geeven zyn wy verplicht, voor dat wy ons nader inlaaten in 't geene de Kolonie van Suriname, ten opzichte van de daar gevestigde Jooden, betreft, den eersten staat dier Jooden te beschouwen, welke zich in Holland hebben nedergezet.

Volgens de aantekening van Basnage (i) hebben de Portugeesche en Spaansche Jooden zich daar, sedert het jaar 1588 of 1589, nedergezet, ten getale van 648 personen, alle besneden na het jaar 1554, door Uri à Levy, te Embden, en in het vervolg door zynen zoon, à Haron Levy 931 personen, volgens het verhaal van de *Lavra en d' Aboab*, aangetrokken door Barrios bl. 2 en 3; zo dat men, de rekening opmaakende, zal bevinden, dat het getal der Jooden, zo Portugeesche als Spaansche, die zich sedert 1554, tot aan 1588, zo voor, als na, in Holland hebben nedergezet, buiten de vrouwen en dogteren, een getal beliep van 1579 personen.

Sedert dien tyd tot aan het jaar 1595, hielden de Jooden daar hun Joodendom verborgen. De Calvinisten, zeer verbitterd tegen de beelden der Papisten, hiel.

(b) Zie daarenboven by Cardoso, de *Historie der Jooden* gevestigd te Paraiba en Brazil, en van daar vertrokken naar Holland, 't geen den Jood de Castro Tartas is wedervaaren, zynde vertrokken uit America, en door de Inquisitie in Portugal verbrand, in 1650.

(i) *Historie der Jooden*. Tom. IX. bl. 292. Don Miguel de Barrios, *maison de Jakob*. p. 12 en 13. *Du Lignon Biblique Judaïque* p. 38. Leyden. 1769. *Wagenaar Amsterdam in zyn opkomst enz.* Amst. by Tirion. 1765. bl. 219. Deel 3. en verscheiden anderen.

hielden de Jooden verdacht van met het Pausdom befinet te zyn, en vielen, ingevolge daarvan, vyandiglyk aan op zeker huis, waarin de Jooden zich op hunnen feestdag Kipur van het jaar 1595 in stilte begaeven hadden, om daar hunne gebeden uit te storten: een gansche hoop gewapende manschap viel op hen aan, en eischte, onder bedreiginge van hen om te brengen, dat zy hunne reliquien, hostien, crucifixen enz. zouden overgeeven. Over zulk een' eisch ten eenemaal verbaasd en verwonderd, verklaarden zy opentlyk, niets anders te zyn dan Jooden, die, om de Inquisitie van Spanje en Portugal te ontgaan, derwaarts de vlugt genomen hadden. De Hollanders, met dit antwoord niet zeer voldaan, begaven zich, tot nader onderzoek, in hunne wooningen; doch daar niets anders vindende dan eenige Hebreeuwscbe boeken, lieten zy hen in rust, doch onder uitdrukkelyk be- ding, dat zy God alle Sabbathdagen om den voor- spoed der Regeeringe van Amsterdam zouden bid- den.

Na dit tydftip verkreegen de Jooden, by de ver- andering der Hollandscbe Regeeringe in 1578, volgens het gevoelen van den Heer Wagenaar, aldaar de vryheid om eene Synagoge te bouwen, en hunnen Godsdienst opentlyk te belyden. De Heer Wagenaar maakt geen melding van dien onvoorziene aanval, welken de Calvinisten op de Jooden deden, en waarvan zo even door ons is gewaagd; doch Don Miguel de Barrios, Schryver der jongst voorleden eeuw, be- schryft dien in alle zyne omstandigheden (k).

Ondanks deeze toelaating der Jooden, en die ver- draagzaamheid, welke de Republiek kenschetst; ja

OB

(k) In het boven aangehaalde Werk, bl. 67,

ondanks alles, wat Savary in zyn Woordenboek op het woord Jood (1), en verscheiden andere Staatskundige Schryvers, gezegd hebben nopens het voordeel, dat de Hollandfche Koophandel, ten allen tyde van de naarftigheid en werkzaamheid der Portugeefche en Spaanfche Jooden getrokken heeft; zyn de voorrechten, die zy als burgers genieten, daar zeer bepaald. De Heer Wagenaar heeft, in zyn reeds aange trokken Werk (m) naauwkeuriglyk aange tekend, dat hunne voorrechten tot den Koophandel alleen betrekkinge hebben; zynde alle andere bedryven en beroepen, de Geneeskunde met het geene daar toe behoort maar alleen uitgezonderd, hun verboden, en de deur om tot het Meesterschap te komen voor hun gesloten.

Wy weten niet zeker, of deeze hinderpaalen niet zeer veel hebben toegebragt tot het verval der Jooden in Holland, en tot die geringe kundigheden, welke de Natie daar in 't vervolg, te midden van zo groot eene godsdienstige vryheid, heeft wecten te verkrygen; onkunde, waarvan men dezelve nog steeds beschuldigt, zonder in aanmerking te neemen, hoe luttel voordeels zy van haare moeite zou getrokken hebben, zo zy zich met onafgebroken yver op konsten en wetenschappen hadde toegelegd. Zo de Jooden van den beginne af, in plaats van Makelaary en Actiehandel eigen Winkels en Werkhuizen hadden mogen hebben; zo zy tot het Meesterschap, zonder uitzonderinge, waren toegelaaten geworden, en dus voordeel hadden konnen trekken van den rykdom en de weelde hunner broederen; de Natie zou in Holland niet tot die laagte vervallen zyn, waarin zy zich thans bevindt. Haar geluk zou insgelyks ten voordeele van de Republiek strekken, en de Hollandfche Jooden, die naar

Amerika

(1) Kersteman, *Rechtsgeleerd Woordenboek*, op het artikel der Jooden. *Richesse de la Hollande*. Tom. I. pag. 501.

(m) Het boven aangehaalde Werk, III D. bl. 324.

Amerika over staken; zouden de Kolonien voorzien hebben van veel meer Konstenaars en Handwerkslieden, die zich daar voor altoos zouden hebben nedergezet. De eerste godsdienstige hitte en de verkleefdheid aan veelerlei vooroordeelen en heblykheden, welke door versmaadinge ongelukkiglyk vereeuwigd worden, zouden afneemen, en zelfs ongevoeliglyk verdwynen, ten voordeele van de Kolonie, waarin zy zich hadden nedergezet. En hoeveel sterke handen zouden 'er niet nog, zelfs in Holland, te werke gesteld kunnen worden, om de natiionaale fabrieken op te beuren uit dien beklaglyken staat, waar toe dezelve vervallen zyn? Zestig duizend Jooden, hoeveel 'er gerekend worden alleen in Amsterdam te wonen, zyn een voorwerp, dat wel eenige *opmerking* verdient. Hunne Hoogmogenden, de Algemeene Staaten, gevoelden ongetwyffeld, hoe noodzaaklyk het ware, deezen tak van rykdom te hervormen, toen zy, op vertooning van Mevrouw de Prinsesse Gouvernante, het besluit van den 6 der Hooimaand 1753, namen (n). De Heer van den HEUVEL heeft, insgelyks, in zyne, door de Hollandsche Maatschappy der Wetenschappen te Haarlem gekroonde, prysverhandeling over de opgegeeven vraag, met eenen Inderdaad Patriottischen yver, deeze hervorming zo wel nuttig als noodzaaklyk geschat; zeggende onder anderen, „ dat men het „ getal der Paruikmakers, Kooplieden van nieuwmoo- „ dische dingen, Reukwerkers enz. behoorde te ver- „ minderen, en de Jooden in 't byzonder te verplig- „ ten tot het oprechten van tapyt- porcelein- en spie- „ gel- fabrieken, en andere handwerken, die tot dus „ verre in Holland niet zyn ondernomen, en waartoe „ zy die van hunnen godsdienst zouden kunnen ge- „ brui-

(n) Zie *Richesse de la Hollande*. Tom. I. p. 425. 1753.

38 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

„bruiken, welke, by mangel van andere middelen van
 „bestaan, thans langs de straaten loopen, en eenen
 „handel dryven in verscheiden waaren en inzonderheid
 „in lotbriefjes enz., die over 't geheel meer nadeelig
 „dan noodzaakelyk is (o)“.

Wy verwachten ondertusschen van de wysheid der
 hooge Regeeringe der Republiek, dat zy zulke schik-
 kingen zal beraamen als meest dienen kunnen, om teffens
 het geluk van Holland en dat van een groot deel
 haarer getrouwe onderdaanen te bevorderen. Het is
 deeze Republiek, die de eerste zal zyn, welke den
 Jooden de middelen tot hun bestaan aan de hand zal
 geeven, even gelyk zy de eerste geweest is, die hen
 met zo veel liefde en toegenegenheid in haaren schoot
 ontvangen heeft. Mogten de Mogendheden van Euro-
 pa zich te binnen brengen: „dat deeze zelfde vry-
 „heid (hoe bepaald zy ook moge zyn) eene aan-
 „zienlyke menigte Spaansche en Portugeesche Jooden
 „in Holland heeft doen komen, welke zich voorheen
 „in Amsterdam hebben neêrgezet, alwaar zy een
 „groot gedeelte der Stad bewoonen; en dat deeze
 „zelfde Jooden niet alleen hunne bezittingen en ryk-
 „dommen derwaards met zich hebben overgebragt;
 „maar er ook eene Correspondentie met de buiten-
 „landsche Jooden, en wel inzonderheid met die van
 „de Levant, hebben geopend, van welke de gevolgen
 „noodzaakelyk moesten strekken ter vermeerderinge van
 „den Koophandel en de Scheepvaart (p)“. Mog-
 ten derhalven de Jooden, door alle de vier deelen der
 wereld verstrooid, zich opgewekt vinden, om den God
 van Israël voor het welzyn van zo welkdaadig en ver-
 licht eene Republiek vuriglyk te bidden!

Nadat deeze Jooden, die zich in Holland hadden
 neder-

(o) Tot gemelde plaats. p. 483.

(p) *Richesse de la Hollande. Tom. I. p. 501.*

nedergezet, door hunne medegebragte rykdommen, eene pracht en weelde, gelyk aan die der Christenen, begonden te vertoonen, en de algemeene hoogachtinge wisten te verwerven, zelfs in zo verre, dat zy, in 't vervolg, aanzienlyke bedieningen, in den dienst van verscheiden gekroonde hoofden, verkreegen, gelyk wy reeds in de Inleidinge van dit Werk hebben verhaald; zo zag men ook veele andere Jooden van alle kanten derwaards zich begeeven, en die van Brazil in 't byzonder wenschten zeer naar gunstige gelegenheden, om zulks insgelyks te kunnen doen, gelyk ook boven reeds door ons is gezegd. Men vond naamelyk toen ter tyd zeer veele Jooden in Brazil, wier familien zich in Holland hadden nedergezet, en welke grootelyks begaan waren met het lot hunner ongelukkige broederen, gestadig bloot gesteld aan de ysfelykste mishandelingen der Inquisitie. De waarheid hiervan wordt zelfs bevestigd door meer dan een Spaansch gedicht, op denzelfden tyd gemaakt, waarvan men eenige stukken aangehaald vindt, op het einde van 't Werk van D. Miguel de Barrios, welken wy reeds boven hebben aangehaald, en waaruit wy, om zo veel te meer licht aan 't gezegde by te zetten, hier alleenlyk het volgende zullen mededeelen.

„ Con el Hollandio en el Brasil ardiente
 „ Se opone al Portugues la Nation santa,
 „ Y este ane en buda al imperial quebrante,
 „ Que la Amenaza con furor ambiente”.

Waar van de zin is: *In 't beete Brazil beeft de heilige Natie, in vereeniging met de Hollanders, zich opgesteld tegen de Portugeezen, en in dit jaar de Keizerlyke magt, die de Republiek zoekt onder 't juk te brengen, verbroken.*

Deeze Jooden derhalven, hunne broeders in Brazil

aantreffende, haalden hen over om het dekkleed af te ligten, waar onder hun Joodendom verborgen was. Die van Brazil waren, voor het grootste gedeelte, lieden van vermogen, en zeer bedreeven in den Koophandel en Landbouw; en gedurende die 8 jaaren, welke Prins Maurits van Nassau, na de verovering van Brazil, daar als Gouverneur heeft gesleeten, zamelden de Jooden hunne rykdommen by een, om op den uitslag deezer overwinninge te wachten. Doch ongelukkiglyk werd gemelde Prins, in den jaare 1644, door de Staaten der Vereenigde Provinciën, te rug geroepen, 't welk ten gevolge had, dat de magt der Hollanderen in Brazil grootelyks afnam, en byna alles verlooren wierd, wat de Republiek op de Portugeezen gewonnen had (*q*). Ook koozen de Jooden van Brazil toen de party, om zich met hunne rykdommen aan boord dier Schepen te begeeven, met welke de 2000 man Krygsvolk, staande onder bevel van den Prinse, werden overgevoerd. De voornaamsten en aanzienlyksten van die dus met hunne familien naar Holland overstaken, waren de vermaarde Rabbi Isak Aboab, de Nasfys, de Menas, de Pereiras en eenige anderen (*r*).

Het was in deezen tyd, dat David Nasfy, zyne Familie en deelgenooten, reeds gewend aan het klimaat van Brazil en den vermoeienden Landbouw, het besluit namen, zich op nieuw in Amerika neder te zetten. De uitzinnigheid of drift om Kolonien in de nieuwe wereld te stichten, was toen algemeen; en hy, het.

(*q*) Zie *Martiniere. Dict. Geographique in Fol. Artic. Brésil.* p. 458. *Colerij en tegenswoordige Staat van America.* Amst. by Tirion. 1767. Tweede Deel bl. 291.

(*r*) Zie *Mig. de Barrios, Gobierno Popular Judaico.* pag. 28. *Vida de Isak Uziel.* p. 46. & *son Histoire de le Poetas y escritores de la Nation Juive Portugaise, ou se trouvent ceux venus du Bresil à Amsterdam.* p. 53. jusqu' à 60. *Du Lignon.* pag. 196. *Histoire Universelle.* Tom. LIII. p. 584. in notis.

hetzelfde doelwit hebbende, verkreeg voor zich en zyne medegenooten, van de West-Indische Maatschappij, in de vergaderinge, genaamd van Negentienen, op den 12 van Herfstmaand 1659, het voorrecht om eene Kolonie op te rechten op het eiland Cayenne, met den tytel van Patroon der Kolonie, zo als blykt uit de hier achter aangevoegde bewysstukken, van welke de acht eerste artikelen van No. 1. inzonderheid merkwaardig zyn, ten opzigte van 't voornaame onderwerp deezer Werks.

Het vaste land van Cayenne, omtrent 4 of 5 mylen van het eiland van dien naam af gelegen, behoorde sedert 1624 aan de Franschen, en stond onder het bestier van de Maatschappij van Rohan; doch eene nieuwe Maatschappij, den naam draagende van de Maatschappij der Noord-Kaap, verjoeg de eerste, en maakte zich meester van dezelve; en hoewel deeze nieuwe Maatschappij groote verwachting had wegens de voordeelen, welke Cayenne stond op te leveren, bragten echter de onderlinge twisten en krakkeelen van derzelver bestierderen de Kolonie in zulk eene bystere verwarring, dat dezelve, op het laatst van 1653, gansch en al vernietigd wierd. De Hollanders, zich van deeze gelegenheid bedienende, namen bezit van dit gedeelte van Guyane in 1656 of 1657, zich onder het bewind van Gerrit Spranger vestigende aan het vaste land (s). En het is uit kracht van dit bezit, dat de West-Indische Maatschappij het Charter van den 12 van Herfstmaand 1659, aan den meergemelden Nasfy verleende, en daarby, volgens Art. 1. de grenzen

(s) Men zie over deeze gebeurtenis, *le Voyage du Chevalier de Marchais, par le Pere Labat. Tom. III. depuis. p. 79. jusqu'à 84. Rainal Hist. Phil. Tom. VII. p. 19. Suivant ce que rapporte: Beschryving van Guyane door Hartfinck. Amst. 1770. Tom. I. bl. 161. enz. in quarto.*

zen bepaalde, welke, ten opzigte der andere, op het vaste land gestichte, Kolonie, plaats zouden hebben.

De Hollanders, zo Christenen als Jooden, waren dus geruste bezitters van Cayenne tot aan den 15 van Bloemaand 1664 (t), wanneer zy door de Franschen verjaagd werden, uit naam van de Fransche Maatschappij der Evennachts-Linie, onder het bevel van den Heer *de la Barre*, Lientenant ter Zee, die eene groote menigte Christenen en Jooden van Rochelle met zich derwaards voerde (u).

David Nasfy had zich, uit kracht van zyn verkreegen Charter, insgelyks met eene aanzienlyke menigte Jooden gevestigd op het eiland, hem sedert 1660 in eigendom toebehoorende: en dewyl hy de tyding van deeze zyne nieuwlings verkreegen bezitting wyd en zyd had verbreid, zo vertrokken 'er, in Hooimaand van 1660, wel 152 Jooden uit Livorno, om zich naar Cayenne te begeeven. De dankzeggingen, door hen, wegens hunne gelukkige aankomste, aan den Allerhoogsten gedaan, en in Spaansche versen gedrukt, zyn te vinden achter het Werk van D. Miguel de Barrios. En wanneer de Franschen zich insgelyks meester van dit hun eiland maakten, vertrokken zy alle van daar, met alles wat zy hadden, naar Suriname, toenmaals behorende aan de Engelschen (x).

Indien de Republiek deeze ramp niet ondergaan, en de Jooden, als onderdaanen van Holland, dit ongeluk niet getroffen had; zou mischien het bezit van Cayenne als een wettig eigendom te wege brengen, dat het vooroordeel, 't welk hen aanmerkt als geen afzonderlyk volks lichaam hoe genaamd uit

(t) *Suiker, geschiedenis. Tom. II. Kap. 35. Art. 12.*

(u) *Voyage du Chevalier du Marchais. Tom. III. p. 93. Hartfinck in 't boven aangehaalde Werk.*

(x) *Tegenwoordige Staat van America. Tweede Deel bl. 540.*

te maaken, verbannen wierd, en voorbeelden voortbragt, die door de rykten der Natie zouden worden nagevolgd. Veel geringer oorzaken hebben meer dan eens zeer groote gebeurtenissen, ten voordeele des menschelyken geslachts, te wege gebragt, en de Abt Rainal, die deeze waarheid, in haar volste kracht, gevoelde, zou, sedert meer dan eene eeuw, zyn verlangen vervuld zien. Laat ons hooren wat hy dien aangaande zegt; dus luiden zyne woorden:

„ Mogten de Jooden, in 't eerst slaaven, daarna
 „ overwinnaars, en vervolgens, twintig eeuwen achter
 „ een, veracht, eens in 't wettig bezit van Jamaika,
 „ of eenig ander ryk eiland der nieuwe wereld, gesteld
 „ worden; mogten zy daar alle hunne kinderen verzame-
 „ len, en dezelve in vrede tot den Landbouw en Koop-
 „ handel optrekken; beveiligd zynde voor de dwee-
 „ pery, die hen over geheel den Aardbodem gehaat
 „ heeft gemaakt, en voor de vervolginge, die hen
 „ over hunne dwaalingen met te veel strengheid heeft
 „ gestraft; mogten de Jooden toch eindelyk eens vry,
 „ gerust en gelukkig, in den een' of anderen hoek
 „ van het Hoelal, leeven; nademaal zy onze broeders
 „ zyn door de banden der menschlykheid, en onze
 „ vaders door de leerstukken van den Godsdienst
 „ (y)!”

Uit het gezegde blykt onbetwistbaar, dat de Jooden, die Brazil vruchtbaar wisten te maaken, gelyk Abt Rainal zegt (z), toenmaals, zo door hunne kundigheden van den Landbouw, als door de rykdommen, dieze uit Portugal hadden medegebragt, in staat waren, om Cayenne van veel meer belang te doen zyn dan het ooit geweest was. En zo Frankryk, in plaats van hen, om hunnen godsdienst, van hunne haardsteden

(y) *Histoire Philosophique. Tom. VII. p. 273.*

(z) *Tom. V. p. 5.*

44 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

steden te verjaagen, hen voor Ryks onderdaanen had verklaard, zoude het veel grooter voordeelen getrokken hebben van deeze Kolonie, welke nu aanzienlyke sommen gelds aan de Kroon kost, zonder dat zy zelfs met eene der allerkleinsten van Holland in Guyane te vergelyken zy. Om over den staat deezer Kolonie te oordeelen, heeft men maar alleen te leezen het Proces verbaal van den Heer Malouet van den 7 der Louwmaand van 1777, gedrukt in Suriname by N. Vlier (a).

Deeze historie, welke wy niet voor by konden beknoptelyk te melden, om dus tot ons onderwerp te komen, strekt tot een overtuigend bewys, dat de Jooden, die zich het eerst van allen in Suriname hebben nedergezet, bykans alle lieden van verdienste waren; zeer bekwaam en ryk teffens; weshalven het geenszins te verwonderen is, dat zy het meeste tot de eerste slichring en voortgang der Kolonie hebben toegebracht, schoon dit met een diep stilzwygen wordt voorbygegaan door zulken, die 'er de Historie van beschreeven hebben. Wy vleien ons, dat niemand in twyffel kan trekken, het geene wy, en wel inzonderheid ten aanzien der Jooden, hebben voorgedraagen; te meer wyl 'er in de Archiven der Natie Resolutien gevonden worden, by welke is vastgesteld: „dat de Kerke, „lyke instellingen in Suriname van denzelfden inhoud „zullen zyn als die, welke zy in hunne Kolonie „van Cayenne hebben gehad”: en by eene andere Resolutie van Gasmaand 1674, worde aan de Dogters van den Hr. J. Brandon te Amsterdam toegestaan 8000 pond Suiker voor ieder van dezelve, die zou komen te trouwen, en wel, gelyk 'er de Resolutie byvoegt: „dewyl hy een der byzondere leden „van onze vergaderinge van Cayenne is”. Her is

(a) Men zie daarenboven, *Histoire Philosophique et Polit. des Isles Françaises dans les Indes Occidentales*. Lausanne. 1784. p. 62. et suiv.

te derhalven zo klaar als de dag, *vooreerst*, dat de Jooden zich hebben waardig gemaakt, om, op eenen gelyken voet met de overige onderdaanen der Republiek, Oktrooien te verwerven, om eene Kolonie te stichten, en dezelve in wettigen eigendom te bezitten; *ten tweeden*, dat dit Charter, of voorrecht, ook zyne volkomen uitwerking heeft gehad, 't welk onderstelt, dat die geenen niet gansch en al van natuurlyke bekwaamheden en verdiensten ontbloot waren, welke zich van elders naar Suriname begeeven hadden.

Voor dat wy ons nader inlaaten in 't geene de eerste vestiging der Jooden in Suriname betreft, schynt het niet ongepast (om aan eene der vraagen van den Heer Dohm te voldoen) zo kort mogelyk, ook eene beschryving te geeven van de eerste jaaren der Kolonie, op dat wy te beter in staat mogen zyn, om in het vervolg deezer Werks te spreken van derzelver gebeurtenissen, zo oude als hedendaagsche.

Onder alle de Schryvers, die over de Kolonie van Suriname hebben geschreeven, is 'er, naar het ons voorkomt, niemand, die zich de moeite gegeeven heeft, om eenig onderzoek naar den oorsprong deezer benaaminge te doen: in tegendeel zyn 'er verscheidene, die rond uit verklaren, daaromtrent zelfs geene gissing van eenige waarschynlykheid te kunnen maaken. Dit niet tegenstaande zullen wy het evenwel waagen, onze gedachten daaromtrent mede te deelen. Onder de verscheiden Natien, die het Zuidelyke gedeelte van Amerika in hadden, was 'er eene, die in een der gewesten van het land der Amazoonen woonde, welk, volgens den Atlas van den Abt Rainal (kaart No. 29.) maar alleen omtrent negen graaden Noorder breedte van Suriname verwyderd is. Dit gewest droeg den naam van *Surina*, en de daarin woonende volkeren waren de *Surinen* en de *Corcipinen*; Natien, die volgens

volgens de la Martiniere, in zyn Geogr. Woordenboek in folio: „de vlugste van geheel Amerika „waren, voornaamlyk in 't vervaardigen van allerlei „houtwerk, als banken, stoelen enz., waaraan zy de „gedaante van dieren gaven”. Deeze karakteristieke rekenen ziet men nog aan verscheiden stukken hout, en wel inzonderheid aan de knodsen en foortgelyke wapenen der Indiaanen, door onze Voorvaderen op hen veroverd, en door eenigen, als zo veele zeldzaamheden bewaard, om dat de gedaante van dieren enz. die men daar op gegraveerd vindt, fraaier is dan die van eenige andere Indiaansche Natie; 't welk aanleiding geeft om te denken, dat de eerste bewooners der Kolonie dezelfden waren, of althans behoorden tot het gewest van *Surina*, gelegen in het land der Amazoonen. Dus is het zeer waarschynlyk, dat de eerste Europeesche Natie, die in deeze streken kwam, aan de rivier den naam dier Indiaansche Natie gegeven hebbe, welke dien oord bewoonde; te meer, wyl het woord *Guyane*, alrede door de Franschen voor *Cayenne* gebruikt, volgens de aanmerking van Martiniere, niet wel konde dienen om alle de deelen van *Guyane* teffens te betekenen, en dus aanleiding gaf om de rivier *Surina* of *Surinam* te heeten.

Dan, hoe het ook zy met den oorsprong van dezen naam. *Suriname* ligt in *Guyane*, op de kusten van Zuid-Amerika, en, volgens de waarneeming, die de Heer de la Condamine, den 28 van Oogstmaand 1744, op de plaatsen zelve gedaan heeft, op 5 graaden 49 minuten Noorder breedte (b).

De rivier, die haaren naam aan de gansche uitgestrektheid des lands geeft, loopt byna van het Zuiden Noord

(b) *Voyage à la Riviere des Amazones. Maastricht. 1772.*
p. 409.

Noordwaards aan, en valt in Zee tusfchen de rivieren Marony en Saramaca. Voor dat men 'er in komt, ontmoet men ter linkerhand een groote zandbank, vermengd met flyk en modder, eerst bekend by den naam van *Parbams-Punt*, of *Kaap Willoughby van Parbam*; waarvan men daarna, door verbasteringe, heeft gemaakt *Bramspunt*, gelyk dezelve nog hedendaags wordt genoemd. Van haaren mond af tot aan de famenvloeijing van de rivier Commewine (die thans den grootften rykdom der Kolonie uitmaakt) heeft dezelve eene breedte van omtrent drie vierde van eene myl; en deeze twee rivieren zyn zo diep, inzonderheid die van Suriname, dat de grootste Koopvaardyschepen dezelve 5 of 6 mylen verre kunnen opvaaren. Op twee en een vierde myl van den mond van Suriname heeft men het fort Nieuw Amsterdam, en bykans eene myl hooger op het fort Zelandia, op nieuws door de Zeeuwen, in 1667 herbouwd; doch eenige honderd schreden laager dan de Stad Paramaribo, de Hoofdplaats der gansche Kolonie. Aan 't einde deezes Werks zullen wy eene korte beschryving geeven van den staat der Kolonie in 't algemeen. Laat ons nu haaren oorsprong beschouwen.

Volgens 't gevoelen van verscheiden Schryvers waren 't Franschen, die 't eerst van allen bezit namen van dit gedeelte van Guyane, 't welk hun zo veel te ligter viel, om dat tot nog toe geen andere Natie zich daar had neêrgezet, en dat sedert 1634, de Maatschappij van Rohan zich gevestigd had in Cayenne. David Pieterszoon de Vries verhaalt in zyne reizen, dat aldaar, in 1634, door hem verscheiden Europeesche woningen zyn gevonden. De onheilen, der gemelde Maatschappij van Rohan, beneffens anderen, die in haare ongevallen deelden, overgekomen, en reeds boven door ons aangeroerd, moesten noodzaaklyk van nadeelige gevolgen voor die van Suriname zyn. De
lucht

48 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

lucht daarenboven, die 'er, door de uitdampingen der moerasfen en stillstaande wateren, by mangel van toegemaakte landen, zeer besmet was, noodzaakte de Franschen dezelve te verlaten.

De omwenteling in Engeland, voor en onder het bestier van Cromwel voorgevallen, boezemde den Engelschen een sterke zugt in, om Kolonien in Amerika op te rechten. Lord *William Willoughby* vertrok dan uit Europa (of volgens anderen van de Barbados, waarvan hy Gouverneur was) in 1650, met één schip en den noodigen voorraad naar Suriname, alwaar hy door de Ingeboorenen des lands zeer gunstig werd ontvangen; doch na 'er eenigen tyd vertoefd te hebben, vond hy zich, door de menigvuldige ziekten, zyn scheepsvolk overgekomen, gedrongen, naar Europa te rug te keeren. Twee jaaren daarna zond hy 'er weder 8 schepen heene, verscheidene zo Engelsche als Joodsche huisgezinnen aan boord hebbende, en met krygsbehoeften, koopwaaren en verder alles wat noodig was, om zich daar met der woon neder te zetten, naar behooren voorzien. Met de Kolonie ging het ook, niet tegenstaande de besmette lucht vry wat sterfte onder deeze nieuwe Kolonisten te wege bragt, in zo verre voorspoedig, dat zy de gezette aandacht van den Heer Willoughby dermaate tot zich trok, dat men, wat ook de la Martiniere en anderen zeggen, het tydstop van de stichting van Suriname moge bepaalen op het jaar 1650, hoewel het eerst den 2 van Zomermaand 1662 was, dat Lord Willoughby en Laurens Hyde van Koning Karel den II. het Charter verkreegen, waarby aan hun al het vaste land van Guyane, van de rivier Copename af tot aan die van Marony toe, wierd geschonken (c). Onder alle de

(c) *Hartfinck. Tom. II. en Anglois et en Hollandois. p. 522.*
558.

de Schryvers, die over Amerika geschreeven hebben, is 'er niemand, die onvergeeflyker misslagen heeft begaan dan de Abt de la Porte, in zynen *Nieuwen Reiziger*: zo men maar eene oppervlakkige vergelyking maakt van het geene hy daaromtrent heeft (d) met het geene reeds door ons is gemeld, en in 't vervolg van deeze proeve staat voor te komen, zal men bevinden, dat de la Porte zich zeer weinig moeite heeft gegeven, om het begin der Kolonie, derzelver eerste bewooners, luchtstreek en zeden der Kolonisten, zo oude als hedendaagsche, te kennen: waarom zyn Werk met reden mag gehouden worden voor een algemeene Roman over Amerika, in welke de waarheid der Historie, en de nette tyd der gebeurtenissen verward en ontferd wordt door zonderlinge voorvallen en loutere verdigtsels.

De Engelschen, geruste bezitters van Suriname zynde, stelden alle mogelyke middelen te werk, om derzelver grenzen op eenen bewoonbaaren grond uit te zetten: en dewyl men, van den mond der riviere af tot omtrent 10 of 12 mylen in dezelve opvaarende, bykans niets anders ontwaar wordt dan laage en moerasfige landen en ongunstige oevers, zo floegen zy zich hooger op neder, aan de rivier Para, die in de Suriname valt. Op deeze twee plaatsen werden dus de eerste plantagien der Kolonie aangelegd, en derzelver getal beliep 40 of 50 van suiker, uitgezonderd die, waarop men proeven nam van de tabaks-kweekery (die 'er nooit gelukkig geslaagd heeft) als ook die, waar men de boomen vallen liet voor de molens, die, zeer eenvoudig zynde samengesteld, door paarden of ossen gedreeven wierden (e). De tichel-

stea.

(d) *Voyageur François. Tom. XI, p. 326.*

(e) *Eerst verscheiden jaaren daarna ving men aan met de laa-*

ge

steen, die zy noodig hadden tot het metselen der ketels, dienende om 'er suiker in te rafineeren, maakten zy zelve. Niet zelden kwam eene menigte Kolonisten op eene bepaalde plaats by elkanderen, en bewerkte in gemeenschap het geene zy noodig hadden: en hier aan heeft men het toe te schryven, dat verscheiden oude gebouwen der Kolonie, onder anderen de Synagoge der Jooden in de Savanne, van tichelfteen waren gemaakt (f).

De Hollanders en Jooden, uit Cayenne verjaagdynde (g); doch niet door de Franschen, zo als Fermin zegt in zyne nieuwe algemeene beschryving van de Kolonie van Suriname (h), begaven zich naar Suriname in 1664, en daar nam het getal der inwooneren zodanig toe, dat het eene vry aanzienlyke bevolking wierd, inzonderheid van den kant der Jooden. Deeze, zich vereenigende met die, welke met Lord Willoughby uit Engeland gekomen waren, zo als de Akten, in onze Archiven te vinden, en na 1662, gedagtekend, uitwyzen, verkreegen van de Engelschen zulke gunstige voorrechten, dat zy, zonder eenige uitzonderinge, met de overige bewooners op eenen gelyken voet wierden gesteld, zelfs in zo verre, dat zy met amptsbedieningen in de Kolonie bekleed konden worden (i). Uit kracht van deeze voorrechten, en de vergunning van 10 akkers land in Torrika, daar gemeld, bouwden zy in 1672, op een verheven plaats, naby de 10 akkers gelegen, en aan de Jooden DACOSTA en SOLIS toebehoorende, een klein Vlek met

ge landen toe te maken, en tot dat einde Watermoens te stichten.

(f) Zie daar over, *Richesse de la Hollande*. Tom. I. p. 304.

(g) *Tegenwoordige Staat van Amerika*. Deel II. bl. 450.

(h) *Bl.* 3.

(i) Zie van de *Bewysstukken No. 2*, gedagtekend den 16 van Oogstm. 1665.

met een kleine Synagoge, om daarin op hunne Feestdagen godsdienstiglyk te kunnen vergaderen. Eenige jaaren laater werd dezelve evenwel wederom verlaaten, om dat de Savanne door den Hr. Samuël Nasfy, in 1682 en in Oogstmaand van 1691, volgens resolutien van deeze dagtekeningen, wierd afgestaan aan de Natie. In 't eerst gemelde Vlek vindt men nog het oude kerkhof der Natie, tot begraaving der oude families, die 'er op gezet zyn, om by hunne Voorvaders begraaven te worden. Deeze toevloed van nieuwe Kolonisten, gerugsteund door de middelen, die zy uit Cayenne medebragten, stelde de Kolonie in staat, om, zelfs van haar eerste begin af, eene der ryksten van Amerika te worden. Ongelukkiglyk werden alle deeze schoone uitzigten verydeld, door den oorlog, die tusfchen Holland en Engeland ontstond. De Staaten van Zeeland, eenen aanval willende doen op de stichtingen, die de Engelschen op de kust van Guyane hadden, rustten drie oorlogfchepen met eenige kleine vaartuigen uit, bemand met 300 soldaaten, alle uitgekezen volk; en dit esquader stak, in Wintermaand van 1666, in zee, onder bevel van den Kapitein Abraham Crynsfen, met de Kapiteins P. J. Lichtenberg en Maurits de Ram, en kwam op den 26 van Sprokkelmaand des jaars 1667 in Suriname aan. Lord Willoughby was toen afweezig, en 't bevel over 't kleine garnizoen, dat men 'er had, in handen van den Gouverneur Biam. De Kolonie had toen, ondanks de menigte haarer bewooneren, nog geen de minste vestingen; de burgers daarenboven, uit hoofde van hunne plantagien, die hooger op aan de rivier en dieper landwaarts in gelegen waren, van daar merkelyk verwyderd en van een gefcheiden zynde, zo viel het den Zeeuwschen Admiraal ligt, om zich meester te maaken van de Kolonie, en de Engelschen tot de overgave te verpligten; hebbende hy na zulks de Ne-

D 2

der.

5* HISTORISCHE PROEVE OVER DE

derlandsche vlag geplant op een klein fortje, dat daar lag, en waaraan hy den naam gaf van Zeeland, dien het nog heden draagt, met eene bezetting van 150 man, ter bewaaringe van hetzelfde.

De Heer Admiraal Crynsfen, stelde den Heer Joseph Nasfy aan tot Commandeur der rivieren *Eracubo* en *Canamana*, zo als te zien is uit de authentieke Akte, welke in de Sekretary van Amsterdam gevonden wordt, en gedagtekend is den 6 van Wintermaand 1700 (k).

Onder verscheiden andere plegtige verklaringen, door den Heer Crynsfen, in naam der Staaten van Zeeland, aan de bewooners der Kolonie gedaan, verklaarde hy aan de Jooden in het byzonder, dat zy voortaan de voorrechten, hun door de Engelschen verleend, zouden blijven genieten; en in het 3de en 4de artikel van zyne Akte van den 6 der Bloei-
maand 1667, door de Staaten van Zeeland goedge-
keurd den 30 van Grasmaand des volgende jaars, wordt 'er bygevoegd: „ dat de Jooden gerekend zouden worden als of zy gebooren Hollanders waren (l)”.
Na hierop het fort met eenige nieuwe werken versterkt, met palissaden bezet, 'er een garnizoen van 120 man met by de 20 stukken kanon op gelegd, en 't zelve met levensmiddelen en den noodigen krygsvoorraad, voor 6 maanden, voorzien te hebben; vertrok hy met zyn esquadre van daar om de overige eilanden aan te doen, en bevragte eene Fluit, die naar Zeeland stond te vertrekken, met den buit, dien-
ze op de hardnekkige, en voor het Engelsche bestier al te zeer ingenomen, bewooners, gemaakt hadden, en welke

(k) Zie No. 3. van de hier achter gevoegde Bewysstukken, als ook *Histoire Generale des Voyages*. Tom. XXI. p. 75. et *Hartfinck*. Tom. II. p. 559. *Tableau de Surinam*. p. 231.

(l) *Bewysstukken*. No. 4.

welke op meer dan 400 duizend guldens geschat werd. Men vergelyke deezen buit, die op eene plaats gemaakt werd, welke men overwonnen had, met oogmerk omze te behouden en te vergrooten, zelfs ten voordeele van den overwinnaar, toch eens met het geene de Heer Jacob Casfard, in 1712, uit de Kolonie heeft kunnen haalen, met oogmerk omze te plonderen; en men zal ontdekken, dat Suriname, naar evenredigheid, veel ryker en vermogender was in 1667, dan bykans een halve eeuw daarna.

In den tusschentyd van deeze en de verdere overwinningen, door den Admiraal Crynsfen, op andere Kolonien behaald, werd de vrede getekend te Breda, den laaften van Hooimand des jaars 1667. Het verdrag daarvan behelsde, onder anderen, dat alle de plaatsen, die door de wederzydsche vyanden, voor den 10 der Bloei maand, veroverd waren, aan den overwinnaar zouden verblyven; maar dat alle, na dien dag veroverde plaatsen, aan haare voorige bezitters zouden worden te rugge gegeven. Dus bragt dit verdrag te wege, dat Suriname, omtrent Sprokkel maand veroverd, onder de magt der Zeeuwen raakte, en dat Nieuw York, den Hollanderen in Noord - Amerika toebehoorende, aan de Engelschen kwam. Eene gebeurtenis, die veelen heeft doen gelooven, dat deeze plaatsen, alleen by wege van vriendelyke ruilinge, van meesters veranderd zyn.

De tyding van den vrede, toen aan de vyandyke esquaders, die in de Amerikaansche zeeën kruisten, onbekend zynde, was voor Suriname van zeer nadeelige gevolgen: want de Kolonie, die zo onlangs een zeer aanmerkelyk verlies, by de verovering door die van Zeeland, geleden had, moest nog daarenboven, 8 maanden later, de yslyke uitwerksels van eenen nieuwen aanval ondergaan. De Engelsche Kapitein Joh. Hermans, gehoord hebbende, dat Suriname door de Zeeuwen genomen

was, vertrok van Jamaika met zeven oorlogſchepei, bemand met 1200 koppen, en begaf zich, na Cayenne op de Franſchen veroverd en vernield te hebben, naar Suriname, in Wynmaand van 1667, en hernam, na eenigen tegenſtand van de zyde der Koloniſten, bygeſtaan door den Ridder de Lezy, die met 200 man van Cayenne derwaards de wyk genomen had, de Kolonie, alwaar alles aan de plondering der ſoldaten werd overgegeeven. Meer dan 500 bewooners, voor het grootſte gedeelte Engeliſchen en Jooden, wier ſuikerplantagien zich 10 mylen verre langs de rivier naar boven uitſtrekten, moesten zien, dat hunne molens, ten getale van 30 of 32, wierden vernield of weggevoerd. Na een verblyf van 3 weeken keerde hy van daar naar de Barbados te rug, alwaar hy zyne gevangenen met den Bevelhebber de Ram en andere Hollandſche Officieren aan land zette.

Willoughby, wien de verovering der Kolonie door de Zeeuwen, een allerbitterſt hartzeer had verwekt, vond echter geen reden om zich te verblyden, dat de Engeliſchen dezelve heroverd hadden, dewyl het Vrede-verdrag van Breda, reeds, op de Barbados, waarvan hy Gouverneur was, tot zyne kennisſe was gekomen, ſchoon hy den ſchyn maakte van zulks niet te weeten. Ondertuſſchen deed hy de gevangenen overvoeren naar Martinike, uit hoofde van den Vrede, die midlerwyl met Frankryk was getekend; en kort daarna zond hy zynen zoon, Henry Willoughby, met 3 oorlog- en 3 koopvaardyſchepen naar Suriname, ten einde de bewooners over te haalen, om de Kolonie te verlaaten, zich naar Antigoa en Montferrat te begeeven, en hunne ſuikermolens met de ſlaaven derwaards over te voeren. Dit aanzoek ging verzeld met eene verklaringe, dat alle bewooners, die weigerden daaraan te voldoen, voor weerspannelingen gehouden zouden worden. Twaalf honderd perſoonen vertrokken, volgens

Volgens 't verhaal van Harris, vrijwilliglyk naar Jamaika, en daarvan behoorden de meesten tot die Jooden, welke met Willoughby uit Engeland in Suriname gekomen waren; en ook heeft men het aan de zorge en arbeid van deeze menschen, die in 1670 in Suriname gekomen en voor het grootste gedeelte Jooden waren, te danken, „ dat de Landbouw van Jamaika moed aan de overige bewooners gaf, en hen tot nayver ontvonk- te (m)”.

Na dat de tyding van de heroveringe van Suriname door de Engelschen in Holland gekomen was, eischten de Vereenigde Provinciën van de Britsche Regeeringe de herstelling deezer plaats in dien staat, waarin dezelve zich bevonden had, ten tyde wanneerze den Zeeuwen ontveldigd werd, met vergoedinge van schade enz. uit kracht van het 3de art. van 't Vrede-verdrag van Breda, geslooten den laatsten van Hooimaand 1667; beklagende zich daarenboven over de despotieke schikkingen van Lord Willoughby en zynen Zoon.

Op deeze klagten zond Engeland wel zonder weifelen zyne bevelen aan Willoughby; doch de meeste daarvan bleeven onuitgevoerd: zyn zoon althans, voor dat hy eenige schikkingen maakte om de fortres te ontruimen, nam nog met geweld 168 slaaven, 126 hoornbeesten, 120 duizend ponden suiker, en 8 molens weg; doende die alle naar de Barbados overvoeren.

Deeze geduurige rampspoeden veroorzaakten den ondergang van de meeste bewooners der Kolonie, en de Natie, die ten allen tyde het grootste deel in de ongelukkige omwentelingen heeft gehad, gevoelde ook met smart de uitwerksels der verwarringen, die door het vertrek van zo veele hunner broederen naar Jamaika,

(m) *Rainald, Tom. VII. p. 272.*

56 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

maika, in hunne zaaken ontstond, en, uit hoofde van 't naauwe verband tusschen beider belangen, 't zegel op hun ongeluk zette. Daar evenwel eene uitvoerige historie van Suriname 't voorwerp van ons schryven niet is, wyzen wy de geenen, die daarvan uitgebreider kundigheden verlangen, tot die Werken, welke reeds boven door ons zyn aangehaald; hoewel niemand de pligten van een' goeden, onpartydigen en waarheidlievenden Historieschryver heeft vervuld; 't welk ons in sommige gevallen heeft genoodzaakt, dikwyls onze toevlugt te neemen tot verscheiden andere Werken, en voornaamelyk tot het geene wy in onze eigen Archiven hebben gevonden, ten einde wy, zo veel in ons was, aan dit geschrift des te beter aaneenschakeling mogten geeven.

Wy konden echter niet voorby van op te merken, dat, onaangezien de verdeeldheden in de Republiek tusschen Zeeland en de overige Provinciën, de eerste, niet te min in 't bezit van Suriname zy gebleeven; hoewel verklaard wierd, dat de Souvereiniteit deezer Kolonie aan de vereenigde Provinciën zoude toebehooren, en dat alle derzelve onderdaanen, zonder eenig onderscheid, de vryheid zouden hebben om daar op te vaaren en te handelen. Zeeland alleen zond, als Gouverneur van deeze haare nieuwe Kolonie, derwaards den Kapitein Julius Lichtenberg, die 'er aankwam in Sprokkelmaand 1669, en, hoewel hy met veel tegenkantinge van de zyde der bewooneren, zo Christenen als Jooden, te worstelen had, omdat zy wenschten andermaal aan de Engelsche Regeeringe hulde te mogen doen, en ook daarenboven bemerkte, dat het vertrek dier twaalf honderd personen, waarvan reeds voorheen gesproken is, 'er veele plaatsen had doen ledig liggen; echter nam hy bezit van alles, en schikte de zaaken op de best mogelyke wyze. De overige Jooden, die vastelyk beslooten hadden de Holland-

sche

fche Regeering niet te verlaaten, ziende, dat de rampspoeden, in den laaften oorlog door hen bezuurd, begonden op te houden, vervoegden zich tot den nieuwen Gouverneur, en verzochten van hem de bevestiging hunner voorrechten, met eenige nieuwe artikelen, tot hunne geruststelling dienende; welk alles hun ten vollen door hem werd toegestaan, zo als blykt uit de daarvan voorhanden zynde Akte, vertekend den 1 van Wynmaand 1669. Zie No. 5. der achter aan gevoegde Bewysstukken.

Hoewel de Kolonie, uit aanmerkinge van al het gezegde, reeds sedert den vrede, te Breda in 1667 geslooten, aan Holland had toebehoord, en de Heer Lichtenberg daar ook reeds in 1669, met de waardigheid van Gouverneur was bekleed; echter kan men de erkenenis van den vollen eigendom der Kolonie best afrekenen van het jaar 1674, waarin de vrede van West-Munster werd geslooten, na dat de Republiek in eenen tweeden oorlog met Engeland ingewikkeld was geweest: want by het 5 en 6 artikel van dat verdrag, hadden de Engelschen bedongen: „ dat het „ den bewooneren van Suriname vry zou staan met „ hunne goederen en slaaven te vertrekken, waarheen „ zy het goed zouden vinden”. ’t Welk ook nog plaats had in 1677, ten aanzien van die tien Joodsche huisgezinnen en hunne slaaven, te samen 322 personen uitmaakende, welke de Kolonie verlieten, na alvorens hunne klagten by Engeland te hebben ingebragt, dat de Hollanders hun verboden hadden van daar te trekken (n).

In deezen tusschentyd hadden de Vereenigde Provinciën ook nog al eenige ontstaane moeielykheden met Zeeland te vereffenen, doordien deeze Provincie eischen

(n) *Hartfinck. D. II. bl. 599.*

eischen maakte, volgens welke althans het *domaine utile* (of 't voordeelig bezit) der Kolonie aan haar behoorde, hoewel de meeste schepen, tot de verovering van Suriname gebezigd, onder 't bevel van den Zeeuwſchen Admiraal Abraham Crynsſen, alleen op kosten van de Staaten Generaal waren uitgerust, en Zeeland, om zich aan geen ongelukkige twisten bloot te ſtellen, de Kolonie afſtond aan de Staaten Generaal, onder een' aanmerkelyke voorwaarde, die, buiten allen twyffel, den Schryveren van het Werk over *Estoquebo* en *Demmerary*, tegen de West-Indiſche Maatſchappy, opentlyk door hen beſtreeden, is ontfnapte.

Uit het geene men by gedachte Schryvers verwardelyk onmoet, ſchynt te blyken, dat deeze Maatſchappy, ik weet niet op welken grond, ook eischen op deeze Kolonie maakte, en naar 't uiterlyk aanzien onderſteund wierd door de Staaten Generaal. Zeeland, zich derhalven gedrongen ziende, om de Kolonie, ten jaare 1670, aan de Generaliteit af te ſtaan, deed zulks onder voorwaarde: „ dat deeze Kolonie nooit aan meer gemelde „ Maatſchappy zou kunnen worden afgeſtaan, eens- „ deels, om dat dezelve daar goenen eisch op hadde, „ en anderdeels, om dat dezelve niet in ſtaat was, om „ de Kolonie te bewaaren en te beſchermen, of de „ bewooners in 't bevorderen van hunne belangen te „ onderſteunen naar behooren”. En hoewel de Kolonie, uit hoofde van deeze ſchikkinge, het eigendom der Generaliteit wierd, ſtonden echter de Staaten Generaal het beſtier daarvan af aan Zeeland, en na den dood of het vertrek van den Gouverneur Lichtenberg, ſtelde deeze Provincie, met goedkeuring van hunne Hoogmogenden, den Heer Johan Heinſius tot Gouverneur aan, in Herſtmaand van 1678.

Het ſchynt, dat, geduurende deeze verſcheiden omwentelingen, de natuurlyke bewooners des lands, ſedert eenige
jaaren

jaaren zich als stille aanschouwers gedraagen hebben, zonder eenige de minste onrust aan de Blanken te veroorzaken. Eindelyk evenwel ontwaakten zy uit hunne sluimeringe, zonder dat ons de beweegoorzaak daarvan zy gebleeken. Maar volgens 't geen wy, by overleveringe, van onze oudsten vernomen hebben, wilden zy niet dulden, dat hun land door eenige andere Natie geregeerd zoude worden, dan die 'er het eerst van allen, dat is de Engelsche, haar verblyf had gehouden; schoon zy in dien tyd eenige verwoestingen op deeze en geene kleine woonplaatsen hadden aangerecht. In gevolge hiervan begonden zy de wooningen te vernielen, en de Blanken, die 't ongeluk hadden van in hunne handen te vallen, om te brengen. De Kolonisten, in de onmogelykheid zynde, om deeze vyandlykheden te bedwingen, baden den Gouverneur Heinsius, zich tot hunne Hoogmogenden om den noodigen bystand te willen wenden, 't welk ten gevolge had, dat de Staaten van Zeeland daar door wierden overgehaald om 150 man krygsvolk, ter ondersteuninge van de Kolonie, derwaards te zenden, schoon deeze 'er van geen den minsten dienst waren. Dit bragt te wege, dat de bewooners, die 't hoogst aan de rivier gezeten, en ten grooten deele Jooden waren, zich genoodzaakt vonden, kleine Detachementen te maaken, om daar mede op de Indiaanen, die reeds zeer geducht wierden, los te gaan, 't welk in verscheiden omstandigheden van veel meer dienst was dan al het overige. In dien zelfden tyd, en na den dood van den Gouverneur Heinsius, die by voorraad werd opgevolgd door den Heer L. Verboom, deden de voornaamste Kolonisten, zo Christenen als Jooden (onder de laatsten waren Nasfy, Meza en Aboab) verzoogen aan het Hof van Policy, tegen het bestier der Kolonie, op den 6 van Bloei maand 1680; begeerende dat alles mogt veranderd worden, wat tot hier toe was vastgesteld, en niet

niet strookte met de belangen der Kolonie; en hoewel de voornaame artikelen van dit vertoog wierden ingewilligd, bleef echter alles in denzelfden staat, uit hoofde der wanorders, welke 'er toen plaats hadden (o). 'Er viel in dien tyd, en in verscheiden jaaren daarna, in de Kolonie, niets voor, dat van eenige aangelegenheid voor dezelve was, en zo met derzelve bestier als de onderlinge betrekkinge der bewooneren eenig verband had, of de Jooden wierden daarover geraadpleegd, en hunne gevoelens hadden 't zelfde gewigt als die der Christenen. Onze Archiven zyn vervuld met smeekschriften en berichten over allerlei slag van zaaken; en schoon deeze dingen van luttel belang zyn, ten aanzien der byzondere Historie van Suriname; nogthans zyn zy in die der Jooden van merkelyke aangelegenheid: en zo men met oplettendheid overweegt, hoe het met de gebeurtenissen der Kolonie, met de inborst van haare eerste bewooneren, hunne bekwaamheid; en zelfs hunne rykdommen, gelegen ware, zal men bevinden, dat Suriname het geluk heeft gehad van gesticht, en vervolgens vergroot te worden, door zeer braave lieden, welke door de vervolgingen der Inquisitie, die van Cromwel, de herroeping van het Edikt van Nantes, en duizend andere omstandigheden, als by toeval, derwaards wierden heen gedreeven. 't Waren voorzeker geen verachtelyke landloopers, schooiers, noch uit de Engelsche gevangenissen gehaalde deugnieten, door welke deeze Kolonie, even als verscheiden andere van Amerika, het eerst werd gesticht. Mischien zal men ons tegenwerpen, dat, ingevolge de vergunninge van hunne Hoogmogenden, by derzelve Resolutie van den 20 der Hooimaand 1684, aan die van Amsterdam verleend, verscheidenen

(o) Men zie dit Vertoog en het Antwoord daarop by Hart. sinck. bl. 608 — 612.

nen van dat slag, uit Holland, derwaards zyn gezonden (p). Dan, daar deeze vergunning eerst in 1684 wierd verleend, zo blykt, dat de Kolonie toen reeds meer dan 30 jaaren lang in weezen was geweest, en dus waren het geen straffschuldige misdaadigen, noch dergelyk schuim van volk, waar door dezelve het eerst wierd gesticht. Laat 'er, by vervolg van tyd, uit Holland en van elders, eene groote menigte volks van soortgelyken stempel, zo Christenen als Jooden, in Suriname gekomen zyn, daaruit valt geen gevolgen nadeele van onze stelling te trekken; blyvende het niet te min zeker, dat men het aan bekwaame landbouwers, en het geld, dat zy derwaards medebragten, heeft dank te weeten, dat de Kolonie, in zo weinig jaaren tyds, zulke aanmerkelyke vorderingen heeft konnen maaken, welke alleen door de geschillen van eenige Europeesche Mogendheden zyn gestoord geworden. En om aan 't geene wy hebben gezegd des te grooter licht by te zetten, voornaamelyk ten aanzien van 't geen de Natie betreft, den invloed dien zy in de Kolonie had, en de achting, die zy door haare verdiensten verworven heeft, zal het niet kwalyk passen, dat wy ons wat omstandiger uitleaten over de historie van Suriname, zo als dezelve met die van de Joodsche bewooners der Kolonie, in verscheiden opzigten, zeer naauw verbonden is.

Het oogmerk, welk men onbetwistbaar heeft, wanneer men eene Kolonie gaat stichten; de wensch der nieuwe Kolonisten, die zich vrywilliglyk naar de inzigten der Regeeringe schikken; en het doelwit, welk zich het Moederland by derzelver stichtinge voorstelt; zullen nooit gelukkig slaagen, wanneer men het ongeluk heeft, van zulks te onderneemen, in eenen tyd, waarop de oorlog alle de middelen daarvan

van verflindt, en de hoop der nieuwe Kolonisten, om zo te spreken, uit hunne harten wegrukt. De Engelschen, en na hen de Hollanders, hebben 'er beide de ysfelyke gewrochten van ondervonden; maar ondertusschen zyn het alleen de Kolonisten, die de wonde ontvingen, waarvan de lyktekenen op den eersten stoor weder open springen; de gestadige opofferingen, die het Moederland gehouden is te doen, om in 't vervolg voordeel van zyne verschotten te trekken, zyn onbetwistbaar de eenige middelen, om de ongelukken te herstellen, die deszelfs onderdaanen zyn overgekomen: worden deeze middelen verzuimd, zo wordt het lichaam kwaadsappig; men leeft, en men ademt, maar men kwynt gestadig in eenen deerniswaardigen toestand van druk en kommer.

Het zy de oorlog, in welken de Staaten Generaal, in de naast voorgaande eeuw, waren ingewikkeld, hebbe te wege gebragt, dat het hun ongelegen kwam om de Kolonie onder hunne onmiddelyke heerschappy te neemen, ten einde derzelver rampen door kracht van weldaaden te herstellen, waarvan de vereenigde Provinciën de gelukkige uitwerksels, by vervolg van tyd, ondervonden zouden hebben; het zy Zeeland van zynen kant het overwonnene niet wilde, of niet konde bewaaren; zeker is het, dat deeze Provincie, welke ook haare redenen geweest mogen zyn, niet tegenstaande de verklaringe, die door haar in 1670, ten nadeele der West-Indische Maatschappy, by het afstaan der Kolonie aan de Staaten Generaal, gedaan werd, in 1679 aan de Staaten verklaarde, dat zy voornemens was het bestier en haar *domaine utile*, (of 't voordeelg bezit) der Kolonie aan gemelde Maatschappy af te staan, mids dat dezelve daar voor aan haar betaalde de somme van tweehonderd zestig duizend guldens, onder voorwaarden, daarvan by Hartfinck

finck te vinden (*q*): gelyk ook , dat , wanneer de Staaten Generaal , hunne toestemming tot deeze overeenkomste gegeven hadden , de Maatschappy deezen koop floot , den 6 van Zomermaand 1682 , schoonze toen maar naauwlyks van den zwaaren last haarer schulden eenigzins verligt was , door de gemaakte schikkingen , dat zy dezelve , langzaamerhand , en by termynen , zoude afdoen (*r*). De Staaten Generaal , deezen afstand goedkeurende , verleenden aan de Eigenaars deezer Kolonie een Oktrooi , gedagtekend den 23 van Herfstmaand 1682 , het welk men heeft aan te merken als de instellings wet van eene stichtinge , die gediend heeft , om althans eenigzins te herstellen de bresfen , die de koophandel en scheepvaart der Hollanderen geleeiden had , (*s*) en daarenboven de Kolonisten voor allerlei soort van kwellingen te beveiligen.

De West - Indische Maatschappy , voorziende hoe groote kosten zy tot bevordering en handhaaving der Kolonie , zelfs volgens den inhoud van haar Oktrooi , zou moeten maaken , besloot , in het daaraan volgende jaar , voor denzelfden prys , waarvoor zy dezelve van Zeeland gekocht had , één derde van haaren eigendom af te staan aan de Stad Amsterdam , en een ander derde aan den Heer Kornelis van Sommelsdyk , die te samen een verdrag van Maatschappy aangingen ten opzigte van de Kolonie van Suriname , bekend by den naam van geoktrooieerde Societeit van Suriname , welke in den jaare 1778 veranderd werd in dien van Direkteuren en Regenten der Kolonie.

De Staaten Generaal hebbende goedgekeurd , dat deeze overdragt aan de twee gemelde Mede - eigenaaren

(*q*) Bl. 612 — 614.

(*r*) *Richesse de la Hollande. Tom. I. p. 245.*

(*s*) —————. 284.

64 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

ren tot stand kwame, waren echter de Zeeuwen zo bevreesd, dat Suriname onder het bestier of in de magt van eenigen Roomsche Katholieken eigenaar zoude raaken, dat zy, in de Algemeene Staats-Vergadering, 'er hunne toestemming niet toe gaven dan onder dit uitdrukkelijk beding: „ dat men niet het minste „ bestier of beheering, in gemelde Kolonie, zoude „ geeven aan iemand van deeze Provinciën of in „ Suriname zelve gezeten, die belydenis van den Roomschen Godsdienst deed, en dat nooit iemand van „ dien Godsdienst deel in 't gemelde verdrag van „ Maatschappij zou kunnen verkrygen, noch 't zelve „ behouden, indien hy 't reeds mogt bezitten. Resol. „ der Staaten Generaal van den 5 van Wynmaand „ 1686 (†)“.

De Heer van Sommelsdyk vertrok derhalven, als Mede-eigenaar van Suriname, ingevolge het 6. artikel van het verdrag, dat de gezamentlyke eigenaars gemaakt hadden, op den 3 van Herfstmaand 1683, uit Holland, met 300 man krygsvolk, om zich naar Suriname te begeeven, en bezit te neemen van de waardigheid van Gouverneur Generaal: hy kwam 'er den 24 van Slagtmaand des zelfden jaars aan; zynde toen Kommandeur de Heer L. Verboom, die in 1680, op den Heer Heinsius, in het bestier was gevolgd.

Suriname bevond zich toen in een deerniswaardigen toestand; het bestier was zonder eenige order of regel hoe genaamd; de verwarring, die in de Regeeringe ontstaan was, door het vertoog, dat de Kolonisten, in 1680, na 't overlyden van den Gouverneur Heinsius, aan het Hof van Policy hadden ingediend, en waarvan boven gesproken is; als ook de verandering, die men voorneemens was te maaken, doch welke telkens

ver

(†) *Richesse de la Hollande. Tom. I. p. 263. in notis,*

verydeld was geworden, verwekte zeer veel misnoegen onder de Kolonisten. De gestadige verliezen daarenboven, welke zy by den oorlog geleeden hadden; de menigte des volks, van daar naar Jamaika vertrokken, en de geduurige vyandlykheden, hun van den kant der Indiaanen aangedaan, bragten te wege, dat men de Kolonie beschouwde, als op een' duim breed na aan haaren ondergang te zyn. De Gouverneur Sommelsdyk stelde, ingevolge van dat alles, reeds met het begin van 1684, tot genoeg der inwooneren een' Raad van Policy en van Justitie aan; ook maakte hy wetten en verordeningen, die zeer geschikt waren om de Kolonie in bloei te brengen, zo anders haar ziekelijke toestand sterke geneesmiddelen had konnen verdraagen. Het karakter van den Heer Sommelsdyk daarenboven was zeer streng; hy wilde, om zo te spreken, de Kolonie schielyk en als door een uitwerksel van betoveringe, de aanzienlykste en best bestierde van gansch Amerika maaken; hy bezat insgelyks een' vuurigen yver voor den Godsdienst, dien hy eerwaardig en zelfs ontzaglyk zocht te maaken in het oog der Kolonisten, die ten grooten deele juist geen Calvinisten waren; hy was de eerste, die ondernam de voorrechten der Natie van op Zondagen, op haare plantagien, vryelyk te mogen werken, tegen te staan, en ook de vryheid te bepaalen, welke zy, ten aanzien van huwelyksverbintenissen, volgens haare wetten, gebruiken en gewoonten, door leden van haare Natie aangegaan, by de aan haar verleende Privilegien, verkreegen had. Deeze trekken maakten de Jooden zeer moeielyk: want by 't verlies hunner voorrechten voegde zich het vooruitzicht van een nog doodelyker toekomstende; te meer omdat zy in den Heer Gouverneur een' Mede-eigenaar zagen, en hem bygevolg aanmerkten als een onbepaald vermogen te bezitten. De uitspraak echter, welke de Maatschappy van Eigenaars,

naars, den 10 van Wintermaand 1685, in Holland deed, over de Privilegien der Jooden in 't algemeen; en het antwoord dat dezelve, vervolgens, den 9 van Oogstmaand 1686, gaf, op het verbod van den Gouverneur wegens de Zondagen, waarby dezelve aan hem verklaarde, niet te kunnen toestemmen in de herroeping van deeze vryheid, in zo verre dezelve niet strekte tot ergernis en nadeel van den Godsdienst des lands (u), stelden de Jooden zo gerust, dat zy zich grootelyks geluk wenschten met de veranderinge van Gouverneur en Eigenaars der Kolonie in Holland. Ten gelukke der Natie werd het eene en 't andere, by vervolg van tyd, ook metderdaad onderhouden, zelfs zo, dat 'er, van den kant der Regeeringe, van dien tyd af tot hier toe, geen inbreuk op gemaakt zy: 't was ook dit geluk, 't welk hun van toen af den moed inblies, om hunne Synagoge, dieze in 1685, in de Savanne, op eene hoogte, hun met 25 daarom heen gelegen akkers door S. Nasfy, toegestaan, met gepaste versierfelen te verryken; doch van dit gebouw zullen wy in 't vervolg nader spreken; laat ons nu wederkeeren tot de zaaken der Kolonie in 't algemeen.

De norschheid, welke de Heer van Sommelsdyk, by elke tegenspraak van de zyde der Kolonisten, blyken liet, met zyn daarby komend streng en trotsch karakter, maakten, dat men hem aanzag voor een' man, die geenszins geschikt was, om gewenschte grondslagen te leggen van eene Kolonie, die wel bykans 30 jaaren oud was, maar echter, uit hoofde van haare veelvuldige tegenheden, aangemerkt moest worden, als nog in de wieg te liggen; waarom 'er ook zeer zwaare klagten tegen hem, in Holland, werden ingediend. Maar laat ons zaaken van luttel aanbelang voorbygaan, om den draad onzer historie te hervatten.

De

(u) Bewysstukken. No. 6 en 7.

De Stad *Paramaribo* komt hier dus het eerst van allen in aanmerking: de naam is van een Indischen oorsprong; doch daarover wordt zeer verschillende gedacht. Sommigen meenen dat de Stad dus zy genoemd met toespeeling op den naam van den Heer *Willoughby*, die *Willoughby of Parham* heette, even of men had willen zeggen, Stad van Parham. Anderen onderstellen, dat men dezelve, alleen met opzigt op de rivier of kreek van Para, de naaste aan de Stad, en van de gansche Kolonie het eerst bewoond, dus genoemd hebbe. Weder anderen, nog vernuftiger dan de voorgaande, houden staande, dat de naam is samengesteld uit twee Indische woorden, naamelyk *Panari* en *bo*, byzonderlyk toegepast op de plaats, waar de Europeaanen het verdrag met de natuurlyke bewooners des lands geslooten hebben; en dat om die reden de Indiaanen, aan dit Vlek (want 'er moet reeds een vlek, dorp of gehucht geweest zyn, voor de komste der Europeaanen) den naam van *Panari-bo* hebben gegeven, die zo veel wil zeggen als plaats of burgt van Vrienden; doch dat die by vervolg van tyd, zo als het meer gaat, zou verbasterd zyn in dien van *Paramaribo*, waarvan het eerste woord *Paramari*, in de taal der Indiaanen, niets betekent, daar *Panari* zo veel zegt als vrienden, en *bo* zo veel als burgt of gehucht. In het eerst was dit vlek, dorp of gehucht van weinig belang, men had 'er alleen een klein fortje, waaraan in 't vervolg de naam van Zeeland werd gegeven; de voornaame Stad lag 10 of 12 mylen ver van den mond der rivier Suriname, en droeg den naam van *Paramburg*, of, volgens de oude registers der Natie, *Surinamsburg*, welke daarna door de Zeelanders met dien van *Nieuw Middelburg* is verwisseld. De afgelegenheid van deeze Stad, en de hinderpaalen, met welke de schepen, uit Europa komende, te worstelen hadden, om tot de

E 2

Stad

Stad te naderen, bragten de bewooners in de noodzaakelykheid om eene Stad te bouwen in de nabyheid van hunne kleine fortres, 4 mylen van den mond der riviere. By de aankomste van den Heer van Sommelsdyk was dezelve evenwel nog niet anders dan een gehucht van 100 of 120 huizen, zonder eenige order hoe genaamd; en men heeft het aan zyne bezorginge te danken, dat men de Stad, genaamd Paramaribo, volgens een regelmatig plan, heeft beginnen te bouwen. By vervolg van tyd is zy eene der schoonste Steden van geheel Amerika geworden: op zynen tyd hoopen wy 'er nader van te spreken.

Na dat de Heer van Sommelsdyk zyne bevelen tot den noodigen arbeid aan de fortres gegeven, en de andere takken van zyn bestier, zo veel mogelyk, in order gebragt had, vestigde hy zyne aandacht op de verwoestingen, die door de Indiaanen in de plantagien werden aangericht; doch bevindende, dat het hem aan genoegzaame magt ontbrak om hen met geweld te beuegelen, besloot hy naar middelen uit te zien om vrede met hun te maaken. En 't is de Joodsche Natie, die, volgens de overlevering, 'er roem op draagt, dat zy zeer veel ter bevordering van dien vrede heeft toegebragt; naardien de Heer Samuël Nasfy, die deeze Indiaanen sedert den tyd der Engelschen, toen zy gemeenzaamer met de Blanken omgingen, gekend had, hen overhaalde om hunne kwaade inzigten en bedoelingen nopens de bewooners af te leggen. Ook was hy het, die door magt van geschenken, eene soort van voorloopigen vrede met hun sloot, die evenwel van geen gevolg zoude zyn, zo niet het hoofd der Kolonie eene dogter van het hoofd der Indiaanen ter vrouwe nam: want zonder dien band, zeiden zy, konnen wy op de Blanken geen betrouwen stellen. Op het bericht hier van sloot de Heer van Sommelsdyk den vrede, daar men in het
alge

algemeen zeer naar verlangde, en nam ook ingevolge van dien de bedoelde Indiaansche Prinses tot zyn bywyf, 't welk niet weinig toebragt tot onderhouding van den vrede. Ten tyde van den Heer Mauritius was deeze vrouw nog in leeven, had den ouderdom van meer dan 80 jaaren bereikt, en woonde by Mevrouw du Voisin, weduwe van den Heer de Chefes, in leeven Gouverneur van Suriname, welke behoorde tot het huis van Sommelsdyk, en door haar met den naam van dogter plag benoemd te worden.

Het Pakhuis der levensmiddelen voor het krygsvolk was slegt voorzien; doch de arbeid zwaar en zonder genoegzaame tusschenpoozing, waar toe de soldaaten aan de werken der fortres gedrongen werden: hiervan was 't gevolg een opstand, die den Gouverneur het leeven kostte: want op zekeren dag, naamelyk den 19 van Hooimaand 1688, op de parade zynde, voegden de soldaaten zich tot hem, en deden hem hunne vertoogen, met ernstig verzoek van toch hunnen arbeid te verligten, en de portie der levensmiddelen, die aan hun werd toegedeeld, te vergrooten; doch in antwoord op dat verzoek, hief de Gouverneur, volgens zyne trotsche en driftige inborst, zynen zabel om hoog, wanneer eensklaps verscheiden snaphaanen op hem gelost werden, die hem dood ter aarde deden nedervallen. De Kommandeur Verboom, schoon anders zeer bemind by het krygsvolk, werd daar door insgelyks zo zwaar gekwetst, dat hy den 28 dier maand, en dus negen dagen na den Gouverneur, aan zyne wonden overleed.

Hoe veel reden 'er ook zy om het al te straf karakter van den Heer van Sommelsdyk af te keuren, moet men evenwel erkennen, dat hy zulk een treurig einde niet verdiende; en zo de Kolonie het geluk had mogen hebben van hem eenige jaaren daarna tot haaren

76 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

Gouverneur te krygen, in plaats van in den tyd van wanorder en verwarring, zy zoude ongetwyffeld de gelukkige uitwerksels van zyn bestier hebben ondervonden: want, hoe oplopend hy ook ware, hy was bezielde met eenen blaakenden yver voor het geluk van haare bewooneren, en zyne bekwaamheid zoude hem hebben in staat gesteld, zowel om zyne begaane mislagen te verbeteren, als om de Kolonie in eenen bloetenden staat te brengen.

Na dit gepleegde wanbedryf maakten de muitelingen, ten getale van by de 200 man, zich meester van de fortres en alle de krygsbehoeften. De Kommandeur, zo gekwetst als hy was, deezen opstand willende stillen, en de nog doodelyker gevolgen daarvan voorkomen, liet zonder uitstel voorstellen van vrede doen, en bood den muitelingen een algemeen pardon aan, doch uit hoofde van hun wantrouwen zonder de minste vrucht. De voornaame bewooners der Kolonie en verscheiden Leden van den Raad bevonden zich, gelyk doorgaans, op hunne plantagien, aan de rivieren van Suriname en van Commowine; doch zy, die zich in de Stad bevonden, gaven terstond wyd en zyd kennis van deeze doodelyke gebeurtenisse, en wel voornaamelyk aan den Raadsheer Bagman en den Kapitein der Jooden, Samuël Nasfy, ten einde een ieder van hun zich mogt haasten, om ter hulpe en verdediging van het land te komen toeschieten. De ontfelrenis was toen algemeen, de burgers verzamelden zich in der haast, van alle kanten, en keurden eenpaariglyk af het aanbod van vrede, dat de Kommandeur den muitelingen had laten doen. De eerste, die zich met zyne burgeren naar Paramaribo begaf, was de Kapitein Nasfy, gevolgd door den Heer Bagman. Deezen verstaan hebbende, dat de muitelingen zich hadden meester gemaakt van een schip, dat op de rede lag, bemanden twee andere schepen, ge:

genaamd *Sara* en *Samuël*, beide toebehoorende aan gemelden Heere Nasfy; en door veele opofferingen te doen, en hunne levens aan de grootste gevaaren bloot te stellen, bragten zy het zo verre, dat zy met den Raad niet slegts de noodige schikkingen, wegens den aanval, maakten, maar dien ook in zo goed eene order ter uitvoer bragten, dat de muitelingen genoodzaakt wierden de moordenaars aan het Gerecht over te geeven, onder beding van pardon, gelyk daarop door den Raad aan de overigen werd aangeboden. Vyftig evenwel van de hardnekkigften, die zich van het fchip hadden meester gemaakt, bleeven nog onverzettelyk; doch ziende, dat zy op het onvoorzienst, door de twee gemelde fchepen, wierden aangetast, gaven zy zich over, en de fchuldigen, tot elf toe, werden met den dood geftraft, den 3 van Oogstmaand, daar aan volgende, 6 dagen na het overlyden van den Kommandeur Verboom, en 15 dagen na dat van den ongelukkigen Heer van Sommelsdyk. Alhoewel Samuël Nasfy in deeze omftandigheden, volgens een Portugeesch handschrift, dat op den zelfden tyd gefchreeven is, en thans voor onze oogen ligt, verfcheiden lofwaardige daaden heeft verricht; nothans hebben de Hiftoriefchryvers van Suriname zich de moeite niet gegeven om daarvan eenige melding te maaken. Maar gelyk de waarheid altyd eindigt met dwars door de duisternissen heen te breeken, alzo verhaalt ook de Heer Hartfinck, (x) spreekende van den oorlog met de Franschen van du Casfe, voorgevallen in 1689: „ dat de voornaame „ post van de fortres Zeelandia werd toebetrouwd „ aan den Kapitein Nasfy met zyne 84 Joodsche burgers, uit hoofde van de getrouwheid en kloekmoedigheid van gemelden Kapitein, ten tyde van den moord „ van den Gouverneur Sommelsdyk betoond”, ’t welk zeer

(x) In zyne *Hiftor. van Guyane*. bl. 676.

zeer ter bevestiginge dient van 't geene wy, ten zynen opzigte, hebben voorgedraagen.

Op het ontvangen bericht wegens den treurigen uitgang van den Gouverneur van Sommelsdyk, werd door de Heeren Direkteuren en Eigenaars der Kolonie in Holland, het bestier daar van opgedraagen aan den Heer van Chatillon, zoon van den voorigen Gouverneur, daarna Vice - Admiraal van Holland geworden, en tot algemeene droefheid overleeden in 1740. Deeze van dien post af ziende, werd de Heer Jan van Scherpenhuizen tot Gouverneur aangesteld, juist toen de oorlog tuschen Frankryk en Holland was verklaard, en hy kwam in Suriname met eene versterking van Krygsvolk aan, den 8 van Lentemaand, 1689.

Weinig dagen na zyne aankomste schreef hy naar Europa: „ dat hy de Kolonie in den jammerlyk- „ sten toestand had gevonden, en de fortres in 't „ byzonder zo slegt gesteld, dat dezelve, aangeval- „ len wordende, niet in staat ware den minsten tegen- „ stand te bieden; de Regeering zonder eenige order „ hoe genaamd; de Kerkelyken door twisten en vy- „ andschappen verdeeld, en eindelyk, dat de Jooden „ eenen opstand hadden gemaakt tegen hunnen Kapi- „ tein Nasfy, om dat deeze een onbepaald gezag „ over hen zocht te voeren, en hunne voorrechten „ en Godsdienstige plegtigheden te besnoeien (y)”. Wy konden niet begrypen van waar Hartfinck dit alles hebbe gehaald, noch hoe de Heer Scherpenhuizen aan zyne Meesters in Europa zulk een verslag hebbe kunnen geeven: want, wat de zaaken der Kolonie in het algemeen betreft; wy hebben alrede gezien, dat de Gouverneur van Sommelsdyk, schoon van een hard en onbuigzaam karakter, zeer goede orders in Suriname had ingevoerd, en de Werthouderfchap tot genoegen van alle de bewooners hervormd. Daarenboven had hy aan de

(y) Hartfinck. bl. 674.

de forres groote werken doen maaken, en dezelve in staat gesteld, om, zo als wy in 't vervolg hoopen te toonen, het vyandyke Esquader van den Heer du Casfe, de wyk te doen neemen, twee maanden na de aankomste van den Heer van Scherpenhuizen in Suriname. Wat aangaat het geene de Jooden betreft, alles wat hy ten hunnen opzigte zegt, wordt om verre geslooren, door 't geen wy dien aangaande in de Archiven der Natie vinden aangetekend. Wy erkennen, volgens de daarvan zynde overlevering, dat de Kapitein Nasfy eenige maalen getracht heeft, de vooroordeelen der Natie van hunne kracht te berooven, voornaamelyk ten opzigte van het al te groot getal dier feestdagen, waaromtrent men geene voorschriften of bevelen vindt in de Heilige Bladeren. Maar nooit is 'er iets, dat gerucht maakte, voorgevallen, en een enkele brief van de Amsterdammer Rabbynen, geschreeven aan de Regenten, en waarvan het oorspronklyke in onze Archiven nog tegenwoordig voorhanden is, waarin zy den Jooden hunne ondankbaarheid voor de weldaaden van den Heer Nasfy verwyten, bragt het morren van dien tyd weder tot bedaren; zo dat men hem, in vervolg van tyd, den lof geenszins weigerde, dien men hem verschuldigd was, voor zo veele en herhaalde geschenken als hy aan de Natie had beweezen. En inderdaad, hy was het, die in den jaare 1677, te midden van de verwoestingen des oorlogs, na aan de Kolonie de achterstallen betaald te hebben, die de Natie daaraan schuldig was, volgens de registers van Bloemaand 1677, een huis van opvoedinge stichtte in de Savanne, hem toen ter tyd toebehoorende, zo als te zien is uit de Opdragt van een Werk over de vyf boeken van Mozes, geschreeven door den Leeraar Diaz van Amsterdam, en gedrukt ten jaare 1697. En wanneer hy in Lentemaand 1694, op zyn vertrek naar Holland stond, werd hem

de bezorging van de belangen der Natie, by onze Meesters in Holland, nogmaals aanbevolen. Zeker is het ook, dat de Heer van Scherpenhuizen zich heeft laten voorstaan, dat zyn aanzien by zyne hooge Zenders te grooter zoude worden, indien hy de wanorders wat breed uitmat, die hy in 't begin zyner bestieringe daar had aangetroffen, doch in 't vervolg eenigzins te rechte bracht. En gelyk hy hoogmoedig van inborst was, alzo droeg hy der Natie groote verachting toe, en had eenen diepen afkeer van haaren Kapitein, gelyk in 't vervolg nader zal blyken.

De bevolking der Jooden, ten deezen tyde, beliep, voor zo veel uit de lyst der lastdraagende bewooners valt op te maaken, een getal van 92 huisgezinnen, zonder daar by te rekenen 10 of 12 van Hoogduitfche Jooden, die aldaar met de Portugeesche Jooden destyds vereenigd waren, uitgezonderd alleen den band des huwelyks; en een vyftigtal van ongehuwden, die tot de gemelde huisgezinnen niet behoorden; zo dat men, 5 perfoonen voor ieder huisgezin rekenende, een geheel zou krygen van 560 of 575 perfoonen van de Natie (2). Zy bezaten reeds 40 Suiker - plantagien, alle voorzien met molens, die door beesten gedreeven werden, en daarenboven meer dan 9000 zwarte slaa-

(3) Wy begrypen niet, op wat grondslag de Heer Bellin heeft verzekerd, dat men, ten jaare 1683, by de komste van den Gouverneur van Sommelsdyk, rekende, dat 'er reeds 600 huisgezinnen in Suriname gevestigd waren, hetwelk eene bevolking zoude maaken van 3000 Blanken, uitgezonderd het getal van bykans 1500 perfoonen, die naar Jamaika vertrokken waren, enz. Daarenboven heeft men de bevolking der Jooden gerekend op een derde van die der Christenen; en door het getal der huisgezinnen, welke wy bevinden omtrent het jaar 1690, in Suriname geweest te zyn, kunnen wy de bevolking niet hooger rekenen dan op 300 of 350 huisgezinnen in 't geheel; het welk (5 perfoonen voor een huisgezin genomen) zou uit komen op bykans 1800 bewooneren. *Zie Bellin Diss. Geographique II Partie. p. 113.*

slaaven: want in Hooimaand van 1690, leverde de Natie, naar evenredigheid van de verdere bewooners der Kolonie, tot den arbeid aan de fortres, 50 slaaven, en in 1691, nog 86; geevende daarenboven, op niet, tot het opbouwen van een nieuw hospitaal of gasthuis 25905 ponden suiker; daarze midlerwyl reeds twaalf militairen en één' Adjudant aangenomen had op haare kosten te voeden en te geneezen.

Ten zelfden tyde, in Bloeiimaand van 1689, twee maanden na de aankomste van den Gouverneur Scherpenhuizen, deed du Casse, bevelhebber van een Fransch Esquader, genoegzaam onvoorziens, eenen aanval op de Kolonie, met 9 schepen van oorlog, één bombardeer galjoet, en verscheiden andere vaartuigen, op welke, behalven het krygsvolk, zich eene aanmerkelyke menigte vrywilligen bevond, die van Cayenne waren gekomen, op hoope van grooten buit te zullen behaalen.

De Heer van Chatillon, Zoon van den Heer van Sommeldyk, bevond zich toen in Suriname; zynde aldaar gekomen, om de byzondere zaaken van wylen zynen Vader in order te brengen.

De Heer du Casse deed, door eenen Indiaan, eenen brief aan den Heer van Chatillon bezorgen, dien hy daarin Heer van Suriname noemde, en aan wien hy betuigde, zeer verblyd te zyn, dat een' zo welleevend man door hem in de Kolonie stond ontmoet te worden. Maar deeze Heer, die, niet tegenstaande zyne Jongkheid, reeds doorstaande proeven van zyne wysheid en wakkerheid in de zeevaart had gegeeven, was zo verre van zich door die Fransche komplimenten te laten verschalken, dat hy terstond de Kolonie in staat van tegenweer stelde, en het geschut, op de best mogelyke wyze, in de fortres plaatste, met bykans 250 soldaaten en 231 burgers om dezelve te bewaaren; naamelyk
84 Jood-

76 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

84 Joodsche burgers, onder het bevel van den Kapitein Nasfy; 69 anderen onder den Kapitein Lucas Coudrie, en 78 onder den Kapitein Swart.

Het gestadig vuur uit het grof geschut, als ook dat van het krygsvolk en der burgery, tegen het vyandlyke Esquader, hetwelk, om de Bastions der fortres des te gemakkelyker onder voet te schieten, zeer na aan land was gekomen, was zo hevig, dat de vyanden, schoon zy boven de 2000 schooten uit het kanon op de fortres gedaan, en 'er 137 bomben in geworpen hadden, zodanig geteisterd en in wanorde gebragt wierden, dat zy de duisternisse van den nacht van woensdag, den 11 dier zelfde Bloei maand, te baate namen, en met verhaastinge hun heil in de vlugt zochten; met een groot verlies van manschap, die zy alle, twee aan twee, met groote steenen om den hals gebonden, in de rivier wierpen, om hen te doen zinken; waarschynlyk om dus het getal hunner gesneuvelden voor de Kolonisten te verbergen; zynde behalven dat alles hunne schepen door het grof geschut zeer ontramponneerd.

In de algemeene Historie der Reizen vindt men D. XXI bl. 48, verhaald, dat men de meeste dier vrywilligen, welke met du Casse, op zyn Esquader, van Cayenne gekomen waren, heeft gevangen genomen; doch daarvan leest men niets by Hartsinck; noch ook in 't omstandig verhaal van dit gevecht, waarvan een Spaansch handschrift in de Archiven der Natie voorkomt, en 't welk ondersteld wordt een soort van dagverhaal te zyn, dat door den Kapitein Nasfy op de plaats en tyd zelve is opgesteld, en waarin men byzonderheden aantreft, die by Hartsinck te vergeefs gezocht worden. En zonder stil te staan op 't geene zo even is gemeld, is het onbetwistbaar zeker, dat de burgers, by deeze gelegenheid, geenerlei gevaaren ontzagen, en zowel den grootsten moed als

als getrouwheid, tot behoud der Kolonie, betoonden. De Heer van Chatillon onderscheidde zich in dit gevecht door eene heldhaftigheid boven zyne jaaren, zodanig ook, dat hy, alle gevaaren verachtende, zelf het grof geschut laadde en loste; doch met dat ongelukkig gevolg, dat hy, door eene al te schielyk los gegaane schoot, in zyn aangezicht en aan zyne handen wierd gekwetst, tot grievend hartseer van alle de bewoone- ren. Hy werd echter in weinig dagen van zyne wonden gelukkig geneezen; en de belegerden verloor- ren by deezen aanval geen' enkelen man, maar hadden alleenlyk vier gekwetsten, drie Christenen en eenen Jood, met name Mesquita (a).

Het omstandig verhaal deezer gebeurtenisse bewys- te ontegenzeglyk, dat de fortres niet in zo slegt een' staat van tegenweer was, en dat in Suriname, on- der de Kolonisten in 't algemeen, ook niet eene soort van Regeeringloosheid heerschte, zo als de Heer van Scherpenhuizen zynen Meesteren gezocht heeft diers te maaken: want twee maanden na zyne aankomste in de Kolonie vond zich dezelve in staat om een Esquader van 9 oorlogschepen, één bombardeer - galioot en verscheiden andere vaartuigen, zo als wy boven ver- haald hebben, te doen vlugten. Maar de begeerte om mislagen te vinden heeft niet zelden ingebeelde mislagen ter wereld gebragt.

Na deeze overwinning betoonde de Heer van Scherpenhuizen grooten yver voor het geluk der Ko- lonie; maar ongelukkiglyk bragten zyne hoogmoedige inborst en zyne met al te veel strengheid gegee- ven orders te wege, dat zyne zorgen dikwyls minder nut dan berispelyk waren. Ondanks de krygsbedryven der Jooden, hunne getrouwheid en verknochtheid aan de
Ko

(a) Handschr. ter gemelde plaats. Hartsinck. bl. 676 - 682;
Hist. Philos. et Polit. des Isles Françaises. p. 30.

Kolonie, droeg de Heer Gouverneur hun eenen grooten afkeer toe, en wel voornaamelyk hun hoofd Nasfy, wiens invloed en rykdom hem achterdocht verwekte. De minste beuzelaary, eene niets beduidende wanorder, ja een enkel niet, by de Jooden voorgevallen, was in staat om hem tegen de Natie te ontrusten, zo als blykt uit verscheiden brieven, met klagen vervuld, en door hem aan de Regenten gezonden, waar van de echte afschriften in de Archiven der Natie nog tegenwoordig voorhanden zyn.

Samuel Nasfy, uit dit alles het lot voorspellende, dat de Jooden te wachten hadden onder het bestier van den Heer van Scherpenhuizen, en zich niet willende bloot stellen om zelf het slagtoffer zyner norsche geaardheid te worden, nam het manmoedig besluit om de Kolonie voor altoos te verlaten, en zich te Amsterdam neder te zetten, om daar in ruste het genot van zyne goederen te hebben, die, ondanks alle de geleeden verliezen, nog onmeetelyk groot waren; en ingevolge van dit zyn besluit vertrok hy naar Europa in Lente-maand 1694.

Naauwelyks was Nasfy uit de Kolonie vertrokken, of de Heer van Scherpenhuizen en het Hof van Policy, onkundig zynde van de voorgaande uitspraak der Heeren Eigenaaren der Kolonie, ten opzichte van de voorrechten der Natie, in 't byzonder wegens de Zondagen, gedaan in Wintermaand 1685, en in Oogstmaand 1686, vernieuwden op den 10 van Hooimaand 1694, hetzelfde verbod, en maakten nog daarenboven een ander, om aan de gemagtigden der Natie den tytel van Regenten te beneemen, dien zy van den beginne af, uit kracht van hunne voorrechten, hadden aangenomen. Hoe weinig deeze Gouverneur daarenboven wist van de genegenheid der Natie te winnen, zal ten duidelykste blyken uit het geene wy ons verpligt schatten hier te melden.

melden, om dus alle beschuldiging van partydigheid te voorkomen.

In de Archiven der Natie wordt een brief gevonden van den gemelden Gouverneur, geschreeven aan de Regenten, en gedagtekend den 16 van Bloei maand 1695; In dien brief verzoekt hy de Natie, edelmoediglyk te willen toebrengen tot de inzameling, van meden bezig was, om een nieuw Gasthuis te Paramaribo te stichten; doch in dien zelfden brief gaat de Gouverneur dus voort: „Ik heb het zeer vreemd gevonden, dat Gylieden U, op eene oppermagtige wyze, den tytel van Regenten der Natie hebt aangemaatigd, en in gevolge daarvan doe ik U weeten, dat ik hebbe goedgevonden U te verbieden dien tytel in het vervolg te voeren: want U komt geen andere toe dan die van Regenten der Synagoge; het besluit van het Hof daaromtrent zal U worden ter hand gesteld enz”. Is het niet zonderling, dat men op den zelfden tyd, waarop men om eene toelage als eene weldaad verzoekt, zich niet onthoudt van verwytingen te doen over eene zaak, waar in geen kwaad ter wereld steekt? Ook had de Gouverneur eene andere bedoeling; hy verlangde dat hem van den kant der Jooden een verzoek zou worden afgeslagen, waarby de gansche Kolonie belang had; doch deezen, den strik, die hun van verre gespannen werd, verachtende, en maar alleen op hunnen pligt ziende, bragten edelmoediglyk tot de gemelde verzameling toe, naar maate van hunne vermogens, zo als reeds boven is aangeroept.

De Jooden, wat meer is, ter neêr geslagen door het vertrek van den Heer Nasfy, die hun in veele omstandigheden van zeer grooten dienst was geweest, zich nu aangetast ziende in hunne rechten, en de schade niet konnende draagen, die hun het verlies van een geheelen dag arbeids ieder week op hunne plantagien zou veroorzaaken, schreeven daar over aan den Heer Samuel Nasfy

Nasfy en aan den Baron van Belmonte, Palts Graaf, hunne afgevaardigden in Holland, hen verzoekende, dat zy hunne goede diensten by de Heeren Eigenaars der Kolonie, ter herstellinge van deeze hunne bezwaarnissen, wilden aanwenden. De Heer van Scherpenhuizen, hier van de lucht hebbende gekreegen, vergaderde het Hof, en zocht de Regenten in een lyfstraflyk pleitgeding te betrekken, om dat zy de stoutheid hadden gehad van zich by Samuel Nasfy te beklagen, over het bevel van den 10 van Hooimaand 1694, en over den persoon des Gouverneurs in 't byzonder; en volgens eenen brief van den 10 der Lentemaand 1696 werden de Regenten opgeëischt om in persoon te verschynen voor den Raad, en een afschrift mede te brengen van den brief, dien zy naar Holland geschreeven hadden, met de vertaalinge van dien, volgens de Registers der Natie, getekend den 25 van Grasmaand 1696.

De Jooden waren niet weinig onthutst over deeze zo wel onredelyke als oppermagtige beschuldiging, dewyl dezelve strekte ter benadeeling van die natuurlyke vryheid, welke de onderdaanen eener plaats, welke die ook zy, of van welk eenen staat zy ook mogen weezen, onbetwistbaar hebben, om hunne klagen te brengen onder het oog van den Souverein, ten einde zich te beveiligen voor het oppermagtig gezag van deszelfs aangestelde Onder-bevelhebbers. Zy zochten zich met aanneemelyke redenen van 't verschynen voor den Raad te verschoonen; verklaarende niet te min door eenen brief, dat zy den Heer Samuel Nasfy verzocht hadden, voor de handhaaving van de voorrechten der Natie te willen zorgen; en dat, zo de Heer Nasfy eenige klagen tegen den Gouverneur in het byzonder, wegens zyn bestier, had in gebragt, zulks geenszins hunne schuld gerekend konde worden. Voor dat eenige nieuwe orders van den Raad de Na-

de

tie op nieuw konden ontrusten, verwierven Nasfy en Belmonte gelukkiglyk de herstelling van alle deeze verongelykingen, en in Zomermaand van 1696, deed de Raad, zonder eenig gewag te maaken van de orders, die met den nieuwen Gouverneur, Paulus van der Veen, uit Holland gekomen waren, eene verklaring afkondigen, dat het verbod van den 10 van Bloeiimaand 1694, niet was gemaakt om der Jooden wille, maar alleen met oogmerk om alle ergernis te voorkomen, die ten nadeele van den Godsdienst op Zondagen in de stad Paramaribo gegeven werd enz. Men zie hier over No 9 van de Bewysstukken, en den oorspronklyken brief van Samuel Nasfy uit Amsterdam, van Wintermaand 1695, waarin hy den Regenten bericht geeft :

„ dat op verscheiden achter een volgende onderhandelingen, die hy in Holland had gehouden met den Heer Valkenier, voorzitter in den Raad van Heeren Eigenaren der Kolonie, in tegenwoordigheid van andere Leden, ten opzigte van de Natie en de Kolonie in het algemeen; de verongelykingen, den Jooden aangedaan, waren hersteld, en de Heer van Scherpenhuizen van zyn ampt verlaaten; zynde de Heer Paulus van der Veen benoemd tot zynen opvolger, in welken de Natie zoude vinden eenen anderen Lichtenberg, dat is een zachtmoedig, be-minnelyk en liefdaadig man”. (*b*).

De Heer van Scherpenhuizen werd metderdaad in Holland te rug geroepen, om zich te zuiveren van verscheiden beschuldigingen, door de Kolonisten tegen hem ingebracht (*c*). Na door de Franschen krygsgevangen gemaakt te zyn, kwam hy in Holland aan in Wynmaand 1696, en de Heer Paulus van der Veen

(*b*) *Voyez le registre de la Nation.*

(*c*) *Hartfinck. bl. 681.*

32 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

Veen volgde hem als Gouverneur op, den 14 van Bloei maand 1696 (*d*), en bleef met dat gewigtig ampt bekleed tot in Wyn maand 1706, wanneer hy, daarvan, ten zynen verzoeken, ontslagen zynde, tot opvolger kreeg den Heer Willem de Gooyer.

Suriname was, wat den landbouw betreft, tot eenen bloeienden staat gebragt, schoon men 'er nog van niets anders wist dan van het planten van Suikerriet, en eenige verzendinge van Letterhout: „ De Hol- „ landsche Natie, zegt zeker schryver, geschikt om „ moerassen te bebouwen, heeft den eigen aart van „ haar land in Suriname overgebragt ”. en 't is alleen daar door, dat zy, met vermydinge van die buitenspoorige kosten en groote menigte handen, welke de Engelsche wyze van doen vereischte, op eenen vochtigen en drassigen grond eene Kolonie heeft weeten te stichten, die door haare hooge waarde wel verdiende, door alle de andere Kolonien van Amerika, met afgunstige oogen beschouwd te worden. Niet tegenstaande de vorderingen der Kolonie, ten deezen opzichte, en de vertoogen, door de Kolonisten, na den aanval van du Casse, gedaan, en zo by Hartfinck (*e*) als in de beschryving van Suriname (*f*) te vinden, werden echter de middelen te zeer verzuimd om dezelve tegen alle vyandlyke aanvallen te beveiligen; ook zodanig, dat de Kolonie, zeven jaaren na dien aanval, zich op nieuw vond. bloot gesteld aan een' anderen van den Heer de Gennes, Admiraal eener aanzienlyke Fransche Vloot, en zich in 1696, in Cayenne bevindende; wien de Gouverneur, de Heer Feroli, op dien krygstogt moest verzellen met een gedeelte van het Garnizoen; maar vernomen hebbende, dat 'er in Suriname twee zwaare oorlogschepen van 70 stukken geschut lagen,

(*d*) Hartfinck. bl. 680.

(*e*) ———. bl. 691 — 694.

(*f*) bl. 3.

lagen, gereed om onder zeil te gaan, oordeelden zy de omstandigheid niet geschikt tot de uitvoering van deeze hunne onderneeminge.

De oorlog was niet zo dra met Frankryk op nieuw ontbrand, of deeze Mogendheid, die door de nabyheid van Cayenne beter wist dan eenige andere, van hoe veel aangelegenheid, in 't stuk van Landbouw, Suriname ware, en hoe weinig magts men daar hadde, om eenigen vyandyken aanval het hoofd te bieden, gaf vryheid aan Jacques Casfart, Bevelhebber van een Esquader, om zich derwaards te begeeven. Hy deed het ook merderdaad in Zomermaand van 1712, doch zonder eenen gewenschten uitflag; maar vier maanden laater zynde te rug gekomen met eene vloot van 8 Oorlogschepen, 7 Barken en 30 platbodemde vaartuigen, bemand met 3000 koppen, gelukte het hem, na een' manmoedigen tegenstand van den kant der burgeren, de Kolonie onder eene brandschattinge te stellen, die in slaaven, in suiker enz. eene somme bedroeg van 622, 800 guld. Hollands, welke volgens de berekening, die daarvan door den Raad van Policy naderhand is opgemaakt, bykans 10 ten honderd beliep van de kapitaalen, toebehoorende aan de meest goeode bewooners (g). De manmoedige poogingen, welke de bewooners, by deeze gelegenheid, ter verdediginge des lands, betoonden, en waarby de Jooden, onder het bevel van hunnen Kapitein Izaak Pinto, niet weinig ultblonken, vindt men omstandiglyk beschreeven in het werk van Hartfinck, (b), waarin behalven dat gezegd wordt: „ dat „ zy door den Raad verplicht wierden de Fortres te „ bewaaren, die des tyds van bezettinge ontbloot was, „ door-

(g) Men zie de Akte, getekend door Casfart den 27 van Wynmaand 1712, by Hartfinck. bl. 714, 720 en 722.

(b) Hartfinck. bl. 693 en 694.

„doordien de Christen Burgers volstrektelyk weigerden zich daar heen te begeeven”.

Volgens 't geene de overleveringen en Archiven melden, had de Natie geen reden om zich zeer te beklagen over de Franschen, toen die zich meester maakten van de Kolonie: want zelfs voor dat de roerende goederen, in de Akte van rantsoeneering uitgedrukt, aan de eigenaars waren overgeleverd, deed de Heer Casfart aan de Jooden te rug geeven, alles wat de soldaaten uit de Synagoge in de Savanne hadden weggenomen, en onder anderen de zilveren kroonen, waarmede de rollen der Wet versierd zyn, met uitdrukkelijk bevel van de Synagoge en de plegtigheden, die men daar in verrichtte, te ontzien.

Deeze oorlog, die in Suriname voor 't begin van een nieuw tydvak te houden is, mag met reden worden aangemerkt, als den loop van haaren voorspoed tegen gehouden te hebben: want behalven de onnoemelyke kosten, die de Kolonisten moesten doen in eenen tyd, waarin hunne op elkanderen gevolgte verliezen nog niet waren hersteld; behalven de brandschattingen aan den Heer Casfart; behalven de wanorder op de plantagien, en de gestadige verontrustingen, geduurende het verblyf van den vyand, van Wynmaand tot in Wintermaand; hadden zy nog het ongeluk van te moeten zien, dat 'er eene oproerige stoutheid heerschte onder hunne slaaven, die niet eindigde dan met de vlugt eener groote menigte, die vervolgens, diep in de bosschen, eene soort van volkplantingen stichtten; terwylze den indruk van oproerigheid achter lieten in de harten der geenens, die voor het uiterlyke hunnen meesters waren getrouw gebleeven. Hoewel deeze slag de Kolonie niet ten eenmaal vernielde, echter werd zy daar door in een' zeer treurigen staat gesteld. Tot overmaat van onheilen verzwaarden ook

ook de Kolonisten het juk hunner slaaven; geloovende, dat alleen de vreeze en de voorbeelden van strenge straoeffeningen de bekwaamste middelen zouden zyn, om hen hunne natuurlyke geneigdheid, ter verkryginge van hunne vryheid, af te leeren; waarom zy dan ook metderdaad maar alleen naar middelen nitzagen, om hunne slaaverny des te harder en onverdraaglyker te maaken. Deeze verkeerde wyze van redeneeren, deeze glimpige staarkunde, welke deed gelooven, dat het minste teken van zachtmoedigheid jegens de Zwarren, vreeze of zwakheid van de zyde der Blanken onderstelde, had eene geheel tegenstrydige uitwerking, zelfs zodanig, dat de bosschen daardoor vervuld wierden met Marrons, die 'er hunne vryplaats in gereedheid vonden by de geenen, die hen waren voorgegaan. Een iegelyk bringe zich den voorleeden tyd der Kolonie te binnen, en vergelyke daarmee den tegenwoordigen, inzonderheid ten aanzien van het stuk der slaaverny; zo zal men bevinden, dat niet dan na den oorlog van Casfart, de vlugt der slaaven en de dwingelandy der meesteren zo menigvuldig en hard zy geworden: en schoon wy het ongeluk hebben van nog tegenwoordig de uitwerksels van de schelmery onzer slaaven te gevoelen; evenwel hebben wy, in het algemeen gesproken, sedert verscheiden jaaren, ons geene dwingelandy over hen te verwyten; wat ook, dien aangaande, eenige staatkundige tydschryvers met eene lasterzieke pen staande houden.

Het is derhalven zeer ongelukkig, dat zy, die de voorwerpen van gestadige verwytingen zyn, en met anderen in dezelfde onheilen deelen, waarvan de gevolgen overal dezelfde zyn, nog daarenboven, even als de Jooden van Suriname, ter kwaader trouwe, beschuldigd werden wegens het wegloopen der slaaven ten tyde van Casfart; gelyk de Heer Hartfinck hun heeft te laste gelegd, zeggende: „ dat die geenen, welke,

welke, sedert den tyd der Engelschen, het getal der Marrons hebben vergroot, ten grooten deele behoorden tot de Jooden (i)". Wy zouden dit verwyrt met stilzwygen zyn voorbygegaan, indien wy niet nog tegenwoordig veele perfoonen van aanzien dit zelfde gevoelen hoorden staande houden met eene styfzinnigheid, waarvan ieder eerlyk hart eenen afkeer behoort te hebben; te meer daar zy, om de maat der ongelukken tot overloopens toe vol te meeten, 'er by voegen de schendnaamen van dwingelanden en beulen hunner slaaven. Dan, op dat wy den draad onzer historie niet afbreken, zullen wy de ontwikkeling van dit artikel hier met stilzwygen voorbygaan, om hetzelfde op zyne juiste plaats te melden; hier maar alleen aanmerkende, dat 'er toen, naamelyk na het vertrek der Engelschen, niets van eenige aangelegenheid voorviel, of de Regenten der Natie kreegen 'er kennis van, wierd door hen afgedaan, en is naauwkeuriglyk door hen aangerekend: en wanneer over eenigen opstand op de eene of andere Joodsche plantagie, of over eenig ander geval, tot de hooge Regeering behorende, wierd gehandeld, zond de Raad zulks altoos aan de Regenten te rugge, ten einde die de zaak mogten beslissen; 'er in de brieven daarvan deeze woorden byvoegende: „ *doet uwen pligt, om de Natie voor kusten te bewaaren; anderszins zou zy aan den Fyskaal moeten betaalen het geene hem van rechtswege voor het neemen van informatien toekomt enz*". (k). O tyden, ô zeden! Uit dit alles blykt, dat wy althans eenigzins moesten deelen in de kundigheden des geenen, die den Heere Hartfinck de berichten heeft bezorgd, die hy noodig had tot het samenstellen zynner historie, en die mischien ook aanleiding heeft gegeven

(i) bl 756.

(k) Oorsprongklyke brieven, te vinden in de Archiven sedert het jaar 1680 tot 1720.

geeven tot dat vinnig gefchrift, hetwelk, door de Heeren van Essequibo en Demmerary, der Vierschaar van Tienen in Holland is aangeboden in 1775 of 1776, en te Amsterdam gedrukt in 1785 (1). Wy weeten zelfs niet waar het van daan komt, dat de blindheid deezer Heeren ook niet aan den invloed der Jooden dien opstand heeft toegeschreeven; welke 1763 in de Berbice is voorgevallen.

Niet tegenstaande wy ons, by 't opstellen van dit Werk, den plicht hebben opgelegd, *om geene aanmerkingen te maaken* over den staatkundigen toestand der Kolonie, konnen wy echter, in de tegenwoordige gesteldheid van zaaken, niet voorby van met bescheidenheid voor te draagen, hoe wy over de zedelyke en staatkundige oorzaaken denken, welke zeer veel tot de voorige rampspoeden hebben toegebracht; te meer, wyl de gelukkige veranderingen, die daar, ondanks onze belastingen en het geschreeuw van eenige heethoofden, in 't vervolg gemaakt zyn, dat voordeel hebben te wege gebracht, 't welk wy altoos van de wysheid onzer Heeren verwachtende waren. Wy zullen derhalven het rydstip van den vyandlyken inval van Casart houden voor de geschikteste plaats, om onze aanmerkingen nopens den staat der Kolonie, sedert haare eerste oprichtinge tot daar aan toe, dat is van 1650 tot 1713, voor te draagen.

Wy hebben gezien, dat de Kolonie, niet tegenstaande haare zwakke beginselen, geduurende 10 of 12 jaaren, na het Charter van Karel den II, aan Willoughby en Hyde gegeeven, zodanig heeft toegenomen, dat deeze twee Eigenaars daar uit de streelendste hoope mogten scheppen, dat het hun, daarze toe in staat waren, gelukken zoude, dezelve tot de bloeiendste van geheel Zuid-Amerika te maaken, zonder zelfs de Portugeesche en Spaan-

(1) Zie de Inleiding deezes Werks, Noot 20.

Spaansche Kolonien uit te zonderen. 't Geen 'er is voorgevallen na dat de Engelschen de Kolonie op de Zeeuwen hernomen hadden; de groote menigte des Volks van daar naar elders vertrokken; de plondering, aldaar door Willoughby en zynen zoon aangericht, en de buit, dien de Zeeuwen in 1667, op de bewoners maakten; zyn zo veele bewyzen van den spoedigen voortgang der Kolonie in 12 of 15 jaaren tyds.

Men brenge zich te binnen, in welken staat Holland zich bevond ten tyde der veroveringe van Suriname; de bres, die deszelfs Koophandel moest lyden, by het verlies van die 350 schepen, welke door de Franschen op hen veroverd werden; de ontzaglyke verbintenis tuschen Frankryk en Engeland om den Koophandel der Republiek te krenken, en de oorlogen, die dezelve sedert 1660 tot 1721 verpligt is geweest te voeren tegen bykans alle Mogendheden van Europa; eene tydsgesteldheid die voorzeker nergens na gunstig was tot het oprichten van nieuwe Kolonien.

Zeeland daarenboven had wel Suriname op de Engelschen veroverd; maar was niet in staat om de Kolonie in bloei te brengen; ook bragten de belangen van deeze provincie niet mede zulke ver afgelegen stichtingen te bezitten, alwaar derzelver onderdaanen, zelfs volgens de natuur van het verbond van vereeniging tuschen de zeven Provinciën, geen' uitsluitenden handel konden dryven. Zo evenwel, ondanks dit alles, de Republiek, die wyd uitgestrekt gewest, in plaats van 't zelve toe te staan aan de West-Indische Maatschappy, had aangenomen tot eene der tot het verbond van vereeniging behorende Provinciën; of zo, in plaats van hetzelfde afstaan aan de Maatschappy der drie Mede-eigenaaren, welke toen werd opgericht, de stad Amsterdam, die ryk en magtig is door haaren uitgebreiden

breiden handel, hetzelfde in eigendom had gekreegen, misfchien zou de Kolonie bevryd zyn gebleeven van die onheilen, welke zy in het vervolg heeft moeten bezuuren. Wat bezetting toch had zy ter haarer verdediging, sedert de overwinning der Zeeuwen, totaan den inval van Casfart, om den Indiaanen het hoofd te bieden? Op vertoog der Kolonisten zond Zeeland, in 1679, derwaards 150 man krygsvolk. De Heer van Sommelsdyk bragt nog 350 man mede; doch waar van naderhand de meesten, uit hoofde van den moord, gepleegd aan den Heer van Sommelsdyk, veroordeeld werden om de Kolonie te verlaaten; en eindelyk bragt de Heer van Scherpenhuizen ook nog eene kleine versterking mede; en zo wy den fchryver van Hollands Rykdom-mogen gelooven, bevonden de Heeren Eigenaaren zich, reeds in 1688, in de onmogelykheid om de bezetting, die men toen in de Kolonie had, van den noodigen voorraad te voorzien (*m*).

Wanneer men deeze ongelukken en de vereeniging van zo veele onheilen gadeflaat, moet men verwonderd staan te zien, dat de Kolonie zich nog uit haaren val heeft konnen opbeuren, nieuwe plantagien aanleggen, de hoofdfom van haar inkomen vermeerderen, en in minder dan 20 jaaren tyds ryker en vermogender worden dan zy ooit geweest was. En zo men verder in aanmerking neemt, dat deeze zelfde Kolonie, na in nieuwe onheilen gestort te zyn, die door minder samengestelde oorzaaken werden te wege gebragt dan wel de naastvoorgaande rampspoeden, zich niet weder heeft konnen opbeuren, noch haaren voorigen bloeifland herkrygen, zal de reden van verwonderinge geenszins afneemen, schoon zy, door den gunftigen prys haarer voortbrengzelen, thans eenigzins adem begint te fchep-
pen.

Mid.

(m) Tem. I. p. 294.

Midlerwyl schynt het ons toe, dat wy de oorzaak daarvan hebben ontdekt; en deeze oorzaak is geen andere dan de weelde, toen onbekend, doch in vervolg van tyd omhelsd: want vooreerst wist men, in 't algemeen gesproken, niet, wat geld op rente genomen te zeggen ware: ten tweeden had men eenen afkeer van het overtollige, en men leefde, in 't midden van den overvloed, van het noodzaakelyke. Men wist 'er van geene ongelukkige onderscheidinge onder de burgers, noch van die ydele en trotfche pracht, welke door eene verderflyke weelde op de plantagien is ingevoerd, en waarvan de gevolgen vooral zeer nadeelig zyn bevonden, na dat men het geld uit Holland op rente had genomen. In 't vervolg zullen wy van dit alles omstandiger spreken, en de rechtmatigheid onzer denkbeelden trachten aan te toonen; laat ons intusfchen onze Historie vervolgen.

De bewooners van Suriname, weinig tyds voor den inval van Casfart, ziende, hoe luttel hunne ver-
toogen aan den Raad hadden uitgewerkt, vervoegden zich tot hunne Hoog Mogenden, den 17 van Herfstmaand 1712, en bragten daarby hunne klagten in tegen de Heeren Eigenaaren en tegen den Raad van Policy, zo ten opzigte der belastingen, strydig met het Oktrooi, als ten opzigte van den slechten staat, waar in zich de versterkingen toenmaals bevonden (n). En den 12 van Wynmaand deszelfden jaars, ten tyde der aankomste van Casfart, deden de Burger-Hopliden eene aantuiging tegen alle de nadeelen, die de Kolonisten geleden hadden, ter oorzaak van hunne onachtzaamheid, en weigerden in gevolge daarvan de fortres te bewaaren, welke, op hunne weigering, werd bezet door de Jooden, gelyk reeds door ons is opgemerkt. De Raad van Policy, op zyne beurt, klaagde over de Kolonisten, die hard-

pek-

(n) *Hartfinck. bl. 695.*

nekkiglyk weigerden toe te leggen tot den arbeid der noodzaakelyke verschansingen. De Staaten, de Heeren Eigenaars gehoord hebbende, geboden de bewooners hun aandeel op te brengen, en de bevelen van den Raad te gehoorzaamen (o). Het volgende jaar leverde nieuwe klagten op. De Planters eischten schaeëvergoeding van alles wat zy hadden opgebracht tot rantloeneering aan Casfart, vermids deeze zich van de versterkingen, die volgens 't Oktrooi voor rekening van de Heeren Eigenaaren kwamen, alleen had meester gemaakt, omdat dezelve zich in zo slegt eenen staat bevonden (p).

Op deeze nieuwe klagten verweezen de Staaten nogmaals, op den 28 van Hooimaand 1713, de Kolonisten in de kosten van Casfart, en gaven bevel aan den Raad, hun nieuwe, doch maatige belastingen op te leggen, om in de behoeften der Kolonie te kunnen voorzien.

In deezen tusfchentyd en te midden van alle deeze krakkeelen en onlusten, geloofden de Jooden, wien de strengheid van den Gouverneur Scherpenhuizen bekommerd maakte, dat de voorige vervolgingen zouden wederkeeren, en dat, in weerwil van de recht vaderlyke bescherming van de Heeren der Kolonie, onafgebroken door hen genooten, het monster van afgunst en vooroordeelen nog leefde, even als de veelhoofdige slang in de fabel, die telkens nieuwe hoofden kreeg, wanneer haar een wierd afgekap. Zy namen derhalven het besluit, de keuren van den Raad gehoorzaam op te volgen, en zich ten sterkste aan deeze Heeren, als hunnen eenigen steun, te verbinden; en op het bericht van den Raad, in Bloeimaand 1713 aan de Regenten medegedeeld, wegens een plan der versterkingen

(o) *Hartfinck*. bl. 726.

(p) ———. bl. 727.

gen (waarvan de oorsprongklyke brief onder de Archiven der Natie nog voorhanden is) bragten zy, na hun gevoelen geuit te hebben, aanstonds met veel gereedheid op het geene men van hun vorderde; maar dewyl de overige bewooners den opbreng van hun aandeel, onder allerlei voorwendsels, ontdooken, was het gemaakte plan van geen de minste uitwerkinge.

De geest van eendragt, die toen onder de Jooden heerschte, en de mislagen hunner mede-bewooneren, die geduuriglyk met elkanderen over hoop lagen, bragten te wege, dat de Natie de oogen opende, zich stil en gerust op haare Plantagien hield, en derzelver byzondere leden, ondanks de tegenspoeden der Kolonie, in eenen zeer bloeienden staat stelde. De nieuwe verzekeringen, die zy, eenige jaaren geleeden, wegens de bescherming der Heeren Eigenaaren in Holland, ontvangen had, door eenen brief van den Heer Hieronimus de Haas, Oud-Burgemeester van Amsterdam, geschreeven aanden Gouverneur de Goyer (q), en hem beveelende de Natie in het byzonder by haare voorrechten en vryheden te handhaaven, had dan ook gelukkiglyk dien uitslag, welken men 'er van verwachtte, en stelde de Natie gerust omtrent alle overige stukken.

De genegenheid, welke de Natie altoos voor het welzyn haarer mede-bewooneren gekoesterd had, ontving hier door een nieuw leven: want de Jooden stonden de Christen-Planters by met alles wat in hun vermogen was. Eenige hunner weldaaden mogen hier wel plaats vinden.

Den 12 van Zomermant 1707, zetteden zy den Gouverneur W. de Goyer twaalf bekwaame timmerlieden by, om het Gouvernements huis te volbouwen; en

(q) Deze brief, met het antwoord daar op, gedagtekend in Zomermant 1707, is in de Archiven te vinden.

en in Hooimaand 1710 gaven zy hem, volgens de registers van die zelfde dagtekening, weder een geschenk van 72 vaten suiker, om hem in zyne byzondere omstandigheden te dienen. De Gouverneur Coutier, die de opvolger van de Goyer was, kreeg van hun 4 koeien en 2 vaarzen, met 50 vaten suiker, volgens de registers van Slagtmaand 1719, en aan den Commandeur Raineval gaven zy 10 vaten suiker, met daarenboven 24 slaaven, die bekwaame graavers waren, om op zyne plantagie te werken, tot dat dezelve geheel en al voltooid zou zyn. De Commandeur de Vries kreeg, ten zelfden einde, ook 24 bekwaame Negers van hun; en de reden waarom hy die van de Jooden heeft gevraagd, is, volgens zynen brief van Herfstmaand 1731, *deze, dewyl zyne vrienden, de Christenen, hunne aan hem gedaane belofte niet gehouden hadden.* Hier zou men ook nog kunnen byvoegen de bouwstoffen, door hen tot verscheiden gebouwen geleverd, enz; doch wy gaan die liever met stilzwygen voorby, om 't getal van dergelyke vrijwillige geschenken niet te vergrooten, noch te pronken met rechtmaatige en onslaakbaare pligten tusfchen waare en nuttige Kolonisten, die verplicht zyn elkanderen als broeders te behandelen.

Wy betuigen op het plegtigste voor den hoogen God, dat wy deeze zaaken verhaald hebben, niet om dezelve aan iemand, wie hy ook zy, te verwyten; maar om dat wy genoodzaakt zyn, door onweérlegbare bewyzen aan te toonen, dat de Natie (zo als haare tegenpartyders kwaadaartiglyk staande houden) niet afkeerig is van de onderdaanen van den Souverein, die haar verdraagt, maar in tegendeel dezelve bemint; en zulks metderdaad betoonde, wanneer zy zich daar toe in staat vond: bevindt zy zich ongelukkiglyk niet in het geval van het te kunnen doen, haare rampspoeden zyn er de oorzaak van, maar geenszins mangel van goeden wille.

Voor

Voor het jaar 1720 of 1721, wist men in Suriname nog van niets anders dan van Suiker bouwen. Men had 'er wel veele proeven op de Tabak en de Roucou genomen; doch, volgens 't verhaal der schryveren, met eenen ongunstigen uitslag: en het was niet dan in 1720, dat de eerste proeven op de Koffy in Suriname genomen wierden, met eenige kleine planten, die zekere Hansbach, uit den *Hortus Medicus* (Geneeskundige tuin) van Amsterdam had medegebragt (r), hoewel de beschryving van Suriname haaren voortgang toeëigent aan den Heer van Neale (s). Deeze plant maakte in 't vervolg en voor veele jaaren den rykdom uit van Suriname, schoon dezelve in 't eerst strekte tot vernieling van veele Suiker-Plantagien, die men verlaaten had om zich op 't bouwen van koffy toe te leggen; schoon de suiker eene waare is, die met de vereischte middelen, tot derzelver bebouwing noodig, inderdaad een vaster en zekerder rykdom is dan de koffy; niet tegenstaande de kosten van de molens, en de schokken, waaraan deeze waare, voornaamelyk in ryden van vrede in Europa, onderworpen is.

Sedert dat tydtyp is de Kolonie nog vergroot door het kweeken van de Cacao, begonnen in 1733, en van het Katoen in 1735 (t).

Vol.

(r) *Hartfinsck. bl. 741.*

(s) ———. *bl. 253.*

(t) Volgens Hartfinsck. bl. 741. Wat aangaat de waaren en het tydtyp van derzelver invoeringe in de Kolonie, wy hebben, wat ook de Historie-Schryvers van Suriname zeggen, daaromtrent naauwkeurig onderzoek gedaan, en 't met onze aangewende moeite zo verre gebragt, dat wy ons in staat vonden om eene algemeene tafel te ontwerpen van alle de waaren, die uit de Kolonie, sedert het begin deezer eeuw tot op onzen tyd, zyn uitgevoerd geworden, en waarvan men de tafel in het tweede Deel deezes Werks zal vinden.

Uit deeze tafel zal men zien, dat, schoon algemeen ondersfeld en geloofd wordt, dat de gronden der Kolonie maar alleen

ge-

Volgens de naauwkeurigste berekening, getrokken uit de algemeene Kaart der Kolonie van Suriname door

geschikt zyn tot het kweeken van Suiker, Koffy, en Kakao, gelyk ook van Katoen, men 'er echter zeer veele proeven van andere waaren heeft genomen, die voorzeker den gunstigsten uitflag gehad zouden hebben, zo de onbestendigheid der Kolonisten zulks had toegelaaten. Met het planten van Tabak begon men in 1706, en jaar door jaar werd 'er eene genoegzaame menigte van uitgevoerd om tot proeven te verspreken; zynde 'er in 1749, zelfs 30000 ponden naar Holland verzonden.

De Roucou slaagde 'er nog ongelyk veel beter: want dezelve, meer uit nieuwsgierigheid, dan om 'er handel meê te dryven, op eenige kleine landwooningen hebbende geplant, zamelde men 'er zo veel van in, dat men sedert van 100 tot 7000 pond toe, in het jaar, naar Holland kon verzenden.

De Indigo, waarvan alle Schryvers de invoering toekennen aan de bezorginge van den Heer van Jever en den Officier Destrades, en die brengen tot het jaar 1764, zo als gezien kan worden in de beschryving van Suriname, eu by Hartfinck bl. 742, werd in Suriname alrede sint het jaar 1708 gekweekt, en 2 jaaren daarna tot aan 1722 had men van 150 ponden tot 1328 toe daarvan naar Holland gezonden; doch toen liet men 'er de bebouwing geheellyk van vaaren, om die der Koffy in te voeren; zynde, als reeds boven door ons is opgemerkt, de eerste kernen daarvan in 1720, uit Holland derwaards gebracht.

De Kakao, die volgens Hartfinck, bl. 741, en volgens de beschryving van Suriname, bl. 256, in Suriname werd ingevoerd in 1733, en het Katoen in 1735, had men daar alrede sedert 1706 geteeld.

Behalven deeze voortbrengfels lieten de oude bewooners der Kolonie reeds hunne bespiegelingen gaan over allerlei soort van koopwaaren; zelfs in zo verre, dat zy nu waschrökken uit de nesten, die de byen maakten op de boomen der onmeetelyk groote bosschen van de Kolonie, gelegen naar om hoog der riviere Suriname. Zy deden zelfs proeven op de bergstoffen der Kolonie, en in 1736, zond men 5 oncen fyn goud naar Holland, het welk strekte tot aanmoediging van een byzonder genootschap, opzettelyk in 1742 opgericht tot voortzetting van den arbeid aan de mynen, doch echter zonder eenen gewenschten uitflag. Men zie daar over Hartfinck van bl. 744 tot 754.

De

door Lavaux, en andere oude fchriften, beliep het getal der plantagien, zo groote als kleine, ten jaare 1730, in Suriname vier honderd en één, te weeten langs de Rivier van dien naam, beginnende 3 mylen van haaren mond af, tot 20 mylen hooger op, (de Rivier van Para en andere kreeken daar onder begreepen) telt men tweehonderd vierentwintig, en langs de Commowine, met haare rivieren en kreeken, honderd zevenenzeventig. Hiervan bezaten de Jooden toenmaals aan de Rivier van Suriname, haare kreeken enz., drieennegentig, en in Commowine, Sarua, Cassawine enz. tweeentwintig, en dus in 't geheel honderd vyftien plantagien, voor 't grootste gedeelte Suiker-plantagien, zonder daar op een enkelen stuiver fchuld te hebben: want

De voorheen gemelde befchryving van Suriname gewaagt nog van verſcheiden andere waaren, die uit de Kolonie uitgevoerd zouden kunnen worden; het welk, zo men 'er zich op toeleide, den arbeid zou uitſtrekken over alle de klaſſen van burgers. Waarom derhalven heeft men dat alles laaten vaaren, en zich maar alleenlyk toegelegd op de Suiker, de Koffy, en het Katoen, wier bebouwing middelen vereiſcht, waarvan verre de meeste Koloniſten ontbloot zyn? om deeze vraag te beantwoorden heeft men maar alleen de onbeſtendigheid der Koloniſten by te brengen; vermids de ondervinding duizend maalen heeft gezoond, dat ieder nieuwe waare hen hunne voorgaande bouwerij ligtelyk deed veranderen. Wy hebben gezien, dat men, na de invoering van de Koffy, een groot deel van de Suiker heeft laaten vaaren; de Kacao verliest ook allengs veel van haare bebouwing, en het Katoen is tegenwoordig in algemeene achting; doch de eerſte waaren, die 'er by geval naar toe gevoerd worden, zullen ook weder deeze op haare beurt doen vervallen: ten minſte zo de Koloniſten, die thans zo ſlegt van middelen voorzien zyn, zich bezig hielden met andere takken van den landbouw dan van Koffy en Katoen. Waarom vergeeten zy het verfhout? Waarom de Balfem van Copahu, het Waſch, de Tabak, en zelfs de Roucou, die tot bearbeiding op verre na zo veel Negers niet vereiſchen? Men zie daar over de verſtandige aanmerkingen van den Heer Fermin in zyne befchryvinge van Suriname.

want men wist toen nog niet van uit Holland geld op rente te neemen. Hunne levenswyze was daarenboven zeer eenvoudig en geregeld; pracht en weelde was hun onbekend; en nergens zag men eenige plantagien met trotsche of nuttelooze gebouwen versierd. Zindelijkheid, gemak des levens, en eenige verkwisting aan hunne tafels, op feestdagen in de Savanne, maakten alle hunne weelde en overdaad uit; doch de hoogtyden waren niet zo dra geëindigd, of ieder keerde naar zyne plantagie te rug, om in eigen persoon zorg te draagen voor 't geene daar te doen viel; en zodanig was bykans ook de levenswyze van eenige Christen Planters in dien tyd.

En in weerwil van de moeielykheden, die den Jooden, van tyd tot tyd, van de zyde des Raads bejegenden, leiden zy evenwel een zeer gerust en zelfs vry gelukkig leeven, ter tyd toe dat de slaaven wegliepen, en de veelvuldige aanvallen der Marron-Negers op hunne plantagien, hun de zoetigheid en 't genoegen van 't landleeven deden verliezen.

Sedert den tyd der Engelschen, zelfs voor het jaar 1665, vond men reeds weggelooopen Negers in de bosschen. Laat 'er ons de historie in 't kort van melden, volgens de opgave van Hartfinck zelve (u), die alles aan de Jooden toeschryft, zo als wy reeds hebben opgemerkt; doch wiens verhaal zyne tegenstrydigheden aan den dag zal leggen.

„ De Negers van *Saramaca* (zegt hy) daalen af
 „ van eenige zwarte slaaven, die, na zich door de vlugt
 „ aan de heerschappy der Engelschen te hebben ont-
 „ trokken, zich vervolgens hebben nedergezet langs
 „ de rivieren van *Saramaca* en *Copename*, in oorden
 „ met veele boschagien vervuld; en daar hebben zy
 „ eene soort van Republiek opgericht, reeds al ten
 „ tyde

(u) *Van bl. 755-757.*

98 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

„ tyde dat de Engelschen nog bezitters van dit gedeelte
 „ van Guyatta waren. Eenigen van deeze Negers vonden
 „ middel om voor zich eene verschanfing aan te leggen
 „ in Para, onder hun Opperhoofd, met naame Jermes,
 „ een' Neger van Coromantyn, en van daar kwamen zy
 „ de naastgelegen plantagien bespringen en ontrusten”.
 Men merke op, dat de Jooden nooit meer dan twee
 plantagien aan de rivier van Para hadden; hunne wo-
 ningen vond men alleen aan de rivier Suriname, en
 wel boven aan dezelve, 6 mylen verre van Para: ook
 was het eerst verscheiden jaaren daarna, dat zy een begin
 maakten met het bewerken der laage landen, na dat de
 Hollandfche landbouwers 'er hun de mogelykheid en
 het nut van hadden doen zien; en als toen hadden zy
 evenwel ook nog geene woningen dan na de plantagie
 Gelderland, 4 mylen van de Stad Paramaribo ge-
 legen.

„ Het getal dier weglloopers (dus gaat hy voort)
 „ werd geschat op 5 of 6 duizend in 1701 en 1702.
 „ Op Para zynde aangevallen, bragten zy daar den
 „ eigenaar van eene plantagie om: den timmerman van
 „ eene andere trof, in 1713, het zelfde lot. Eenige
 „ jaaren laater wierpen zy zich op eene plantagie,
 „ gelegen in *Tempaty*, wonden den bezitter, mis-
 „ handelden zyne vrouw, en eindigden met alles weg
 „ te voeren. Geduurende het bestier van den Heer
 „ Temminck, in 1721 of 1722, plonderden zy niet
 „ alleen, in Comowine, de plantagie van eenen
 „ Ridderbak; maar sleepten ook de slaaven mede
 „ naar de bosfchen. Deeze wreede bezoeken namen
 „ van jaar tot jaar toe, en werden hoe langs hoe
 „ verderflyker. Voor en ten tyde van den Heer de
 „ Cheufes, in 1730 en 1734, werden, door deeze
 „ vlugelingen, verscheiden plantagien verwoest in *Para*,
 „ in *Tempaty* en in *Peninica*, en zy bragten niet alleen
 „ alle de Blanken om, die zy 'er vonden, maar zelfs
 „ ook

„ ook de slaaven ; voerende vervolgens alles mede wat
 „ zy geloofden hun van eenigen dienst te kunnen zyn ;
 „ ook vielen zy aan op de plantagie Bergendaal, toebe-
 „ hoorende aan gemelden Heere de Cheusfes”.

Ziedaar verscheiden voorbeelden van oproerigheid, wegloopen en moorderyen, gepleegd op plantagien van Christenen en wel door hunne eigene slaaven, die buiten allen twyffel het getal der Marrons, ten tyde van Casfard, merkelyk hebben vergroot; zo dat het verhaal van den Heer Hartfinck, nopens de slaaven der Jooden, niet van onwaarheid valt vry te kennen. Zyne gezegden dien aangaande hebben des te minder grond, om dat hem zelfs de vyandlykheden van deezen aart, voorgevallen op de plantagien der Jooden, onbekend waren. Zonder de minste bekommering van daar door eenig gewigt aan zyn verhaal by te zetten, zullen wy dezelve naauwkeuriglyk mededeelen, zo als wy die in onze Archiven gevonden hebben, op dat onpartydige leezers mogen zien, of men aan de Joodsche Natie konne toeschryven de oorzaak van het ongeluk der Kolonie, ten deezen opzichte, en of de Jooden van meerdere tyranny omtrent hunne slaaven te beschuldigen zyn, dan men aan de andere opgezetenen der Kolonie gewoon is toe te schryven. Behalven het wegloopen van twee of drie slaaven, 't geen menigmaal op de plantagien in 't algemeen gebeurde, viel 'er in 1690 een opstand voor op eene plantagie, gelegen aan de kreek van Casfawine, achter de Savanne, en toebehoorende aan eenen Jood, met naame Immanuël Machado, van waar de slaaven, na 't ombrengen van den Meester, wegliepen, en alles wat 'er op was mede sleepten: en in 1738 ondervond eene andere plantagie, toebehoorende aan Manuël Pereira, hetzelfde lot. Het eerste ongeval van deezen aart, der Natie overgekomen in den persoon van Machado, verdient des te meer onze opmerkinge, om dat 'er uit gezien kan worden hoe

groot eenen haat de Gouverneur van Scherpenhuizen den Jooden hebbe toegedraagen: hy liet naamelyk de zorge, om het geleeden ongeval te herstellen, geheel aan de Jooden alleen over, en gaf hun, door eenen brief van den 18 van Sprockelmaand 1690, te verstaan, dat zy, zoze wilden, den dood van hunnen broeder konden wreeken, eveneens of Machado en zyne plantagie geen deel der Kolonie uitmaakten. De Jooden gehoorzaamden hem ten volsten, en dedden eenen aanval op de muitelingen, waarby veelen van dezelve door hen gedood, en eenigen medegevoerd werden, die op de plaats zelve, daar zy het kwaad gepleegd hadden, de straffe des doods ontgingen. Een soortgelyke krygstogt werd door de Natie gedaan in 1738, en daarby verloor zeker Jood, met naame Pereyra, het leven; doch niemand der Historie-Schryveren van Suriname heeft zich verwaardigd om 'er een enkel woord van te melden: ter gepaste plaats zullen wy 'er wat nader van spreken.

Na dien tyd, en tot op den vrede, welken de Kolonie maakte met de twee vlekken der Marrons, bekend by den naam van *Saramaca* en *Juca*, werden 'er geduurige aanvallen op de plantagien gedaan, en 't is eigentlyk na dien tyd, en niet na den inval van Casfard in 1712, dat het getal der wegloopers grootelyks heeft toegenomen. Wy zullen echter alle de aanvallen niet optellen, waarby eene ontzaglyke menigte Negers naar de bosfchen gevloeden is. In den jaare 1749, maakten de Negers van de plantagie van den Heer Thomas eenen opstand, en, na duizend vyandlykheden gepleegd te hebben, liepen zy weg, en vereenigden zich weder met die der Jooden, als ook met die van zekeren Salmer, die een klein Dorpje hadden, gelegen aan de kreek Juca, bykans 25 of 30 mylen ver van de oevers der riviere Suriname, diep in de bosfchen, waarover ons in 't vervolg omstandiger te spreken staat;

zy

zy vermeerderden derhalven deeze ftichting, welke toen nog niets betekende, doch in 't vervolg zeer geducht werd, en wel inzonderheid na 't wegloopen der Negers van 6 groote landwooningcn, die in 1757, alle te gelyk opftonden in Tempati (eene plaats daar nimmer eene woning van Jooden gevonden werd) toebehoorende aan Marten Pater en anderen, waarvan het getal, te famen met die van Thomas, zonder vergroo-tinge, ondanks het geene de Heer Hartfinck zegt, mag gerekend worden op 500 of 600 flaaven. In 't volgende jaar vielen zy aan op de plantagie Palmaribo, gelegen ter zyde van de Savanne der Jooden, waarvan de Negers, die verftand met hun hadden gehouden, wegliepen ten getale van bykans 150. De plantagie la Providence in Suriname, en de plantagie Onobo in Caffewine, beide toebehoorende aan Jooden, ondergingen hetzelfde lot, in 't zelfde jaar; en na dat de muitelingen de gebouwen in brand geftoken hadden, voerdenze omtrent 120 flaaven mede.

Uit het gezegde ziet men den ouden ftaat der Kolonie in 't algemeen, en ook in 't byzonder dien der Jooden ten aanzien van hunne rykdommen, federt het begin der Kolonie tot het jaar 1712. Laat ons nu eens gaan beziën hoe het van toen af gefield geweest zy met hunnen Staatkundigen toefland, hunnen invloed, hun vermogen, en de onderlinge genegenheid der Kolonisten in het algemeen.

De bewysftukken, waar in de voorrechten der Natie begreepen zyn, toonen ontegenzeglyk, dat de Portugeefche Jooden zich in Suriname op een veel gelukkiger en gunftiger voet gevestigd hebben, dan op eenige plaats van het Heelal: zy werden, met een woord, gefield in den rang der Kolonisten van den Proteftantfchen Godsdienst zonder onderscheid: alle ampten en bedieningen ftonden, zonder eenige bepaa-linge hoe genaamd, voor hun open, volgens den in-

houd der voorrechten, hun door de Engelschen verleend, en vervolgens, door de Heeren Eigenaars en hunne Hoogmogenden de Algemeene Staaren, goedgekeurd en vermeerderd. Daarenboven hadden zy eene Vierschaar van burgerlyk recht, ingesteld op eene volkomen wettige wyze, en uitspraak doende over geschillen tot de somme van 600 guld. toe, zonder dat het iemand der Jooden geoorlofd ware, eenen anderen te verplichten om voor eene andere hoogere of laagere Rechtbank te verschynen wegens eenigerlei geval, waarvan de geëschte somme beneden de 600 guld. was, zo als blykt uit de oude registers der Natie. De byzondere leden van dezelve maakten eene Compagnie van Burgeren onder het onmiddelyk bevel van eenen Kapitein en zyne Officieren, staande deezen onder de orders van den Raad: dus stond de gansche Natie onder de afhankelijkheid van zeker aantal van perfoonen, die de staatkundige, burgerlyke en kerkelyke Vierschaar uitmaakten, en welke bekend is by den Hebreeuwischen naam van *Mabamed*, of Regenten en Gedeputeerden der Joodsche Natie. En alles wat niet aanliep tegen de wetten des lands, noch in de voorrechten uitdrukkelijk was uitgezonderd, werd door de Regenten, zonder hooger beroep, afgedaan; ja uit kracht van het Oktrooi, aan de Heeren Eigenaars in 1682, door hunne Hoogmogenden verleend, kwam het hun, in hunne hoedanigheid van burgeren, toe, mede te stemmen tot het maaken van eene nominatie ter verkiezinge van politieke Overheidsperfoonen der Kolonie. En zo de Jooden niet van den beginne aan afstand hadden gedaan van alle kennisneeming van lyfstraffelyke zaaken, ten minsten ter eerster aanspraak, zo zoude het recht van bestier naar eigene wetten, hun voormaals ten tyde der Romeinen toegekend, daar in alle zyne omstandigheden volkomelyk te vinden zyn geweest. En wat aangaat de aanzienlyke en voordeelige amptsbedieningen der Kolonie; de eerste Jooden,

Jooden, die zeer ryk waren, en het daar zeer tot hun genoegen hadden, doch de taal des lands niet verftonden, gaven zich de moeite niet, om daar mede volgens hunne rechten bekleed te worden. Het bewysftuk, dat men No. 3. gemeld vindt, toont evenwel aan, dat Jofeph Nafsy, uit kracht der Commisfie van den Vice - Admiraal Crynsfen, met eene zeer aanzienlyke waardigheid is bekleed geweest. Uit onze Archiven blykt ook, dat de Regenten, by vervolg van tyd, zulke bedieningen hebben ingesteld als zy tot dienst van de Natie noodig oordeelden. *Samuël Nafsy* was, behalven zyne andere bedieningen, Notaris publicus, gelyk ook *Jeof Sarvety*, bekend by den naam van *Jurators*: en *Ab. Nunes* werd, in Louwmaand 1682, aangesteld tot gezwooren Landmeeter, van wien de Christenen zich even zo wel als de Jooden bedienden: ook worden zyne kaarten, volgens de erkenenis van latere Landmeeters, voor de naauwkeurigfte gehouden.

Hunne huwelyken werden toen onder hen, met recht van volkomen wettigheid, voltrokken, en de huwelyks verdragen, voor hunne Rabbynen met hunne gewoone plegtigheden geflooten, hadden, ten voordeele der vrouwen, den voorrang van alle schulden. Hunne rentbrieven, beide van til- en ontilbaare have, eenvoudiglyk tusfchen hen gepasfeerd, hadden 't recht van volkomen eigendom zo dra zy in de Archiven der Natie waren geregistreerd. Op denzelfden voet gedroeg het zich ook met hunne Testamenten en andere beschikkingen, zonder datze die formaliteiten behoeften in acht te neemen, welke de Rechtsgeleerdheid vordert, en welke een bajert van verwarring en fnerpende geesfel voor de bewooners der Kolonie zyn geworden, zo uit hoofde van de verdraaginge, die zy daar door in hunne zaaken ondervinden, als van de buitenspoorige kosten, die zy gehouden zyn aan de Sekretary te betalen: een misbruik, welk men echter thans, naar onze ontfangen berich-

ten, zoekt te verhelpen; zynde de ontwerpen daarvan aan de Heeren Eigenaars ter goedkeuringe voorgesteld.

Dit alles zoude nog de gouden eeuw der Natie in Suriname niet voltooiën, zo dezelve niet, in vereeniging met alle de andere Kolonisten, wierd geacht en bemind, al genoot zy voor het overige 't volkomenste geluk: want wat zouden de voorrechten eene Natie helpen; wat voordeel zouze uit de haar toekomende rechten trekken, zo ze niet de genegenheid wist te verwerven van het volk waar onder zy leefde? Onze voorrechten zouden voorzeker nog tegenwoordig het geluk uitmaaken van de Jooden in Frankryk, in Duitschland en mischien zelfs van die in Italie, zonder uitzondering van die leeven onder de heerschappy van den weldaadigen Leopold van Toskanen, in het gezigt dier plaats, waar eertyds onze Voorvaders zo vinniglyk vervolgd werden, uit hoofde van dien zelfden Godsdienst, welke hen thans liefderyk verdraagt. Maar wat de Jooden van Suriname betreft; daarze gewend zyn geacht te worden; daarze van ryk, gelyke voorheen waren, arm zyn geworden, en daarze, tot vermeerdering van rampspoeden, met verontwaardiging behandeld worden, en geene andere middelen van bestaan over hebben, dan die hunne eigene naartigheid hun verschaft, vinden zy zich zekerlyk niet in dezelfde omstandigheid, waarin hunne Broeders in Europa verkeerren. Men heeft wysgeerige oogen noodig, om 't karakter en de diepten van het menschelyk hart zodanig te kennen, dat men deeze waarheid in haar volle kracht gevoele. Daarenboven ieder mensch, ieder Natie behoort op te klimmen tot de oorzaak, die haare vrydommen heeft voortgebragt, als ook tot die, welke haar dezelve heeft doen verliezen. En indien het karakter en de vooroordeelen van de meeste volkeren, onder welke zy leeven, strydig

strydig zyn met de gezonde inzigten en uifteekende bescherminge van die ons de wetten in Europa geeven, en de genegenheid afneemt, naar maate van de afgelegenheid der plaats, daar de Wetgeevende Magt haare verblyfsplaats heeft, zo neemt de hoofdsom van het kwaad toe, en de spyt, welke de Zedeleer ondervindt, bespat zelfs de Natuurkunde. Het vervolg deezes Werks zal toonen of wy ons al of niet bedriegen; doch laat ons voortgaan.

De voorrechten der Jooden ondergingen ook geene weezentlyke verandering dan in een enkel stuk: in den beginne trouwden de Jooden onder elkanderen, wat de graaden van namaagschap betreft, volgens hunne eigene wetten; doch de Algemeene Staaten vonden, vervolgens, om redenen van staat, goed, by eene resolutie van den 30 van Bloeimaand 1704, te ordonneeren, dat, in het toekomende, geen bewooner der Kolonie zou vermogen te trouwen, dan volgens den inhoud der Staatkundige ordonnantien van de Staaten van Holland en Westfriesland van het jaar 1580: verklaarende niettemin, dat de huwelyken, die voor den dag der afkondiginge van gemelde resolutie reeds voltrokken waren, met de daarin verwekte kinderen voor wettig en echt gehouden zouden worden; en wat de daarop volgende belangt, dat die niet voor wettig zouden gehouden worden, zo niet ten minste de echtverbintenis voor twee Magistraatspersonen, volgens de wetten der Republiek, ware geschied. Deeze Ordonnantie had haare uitwerking: wanneer derhalven een Jood wilde trouwen met eene nabestaande, waarmede hem zulks volgens de Wet van Mozes vrystond, maar door die van Christus verboden was, zo vervoegde hy zich tot den Raad, en verzocht ontslag, naar 't voorbeeld van 't geene daaromtrent doorgaans in Holland geschiedt; en dat ontslag werd ook altyd verleend, mids dat men eene vrywillige gifte betaalde aan den Fiskaal der Kolonie; maar sedert

eenige jaaren heeft de thans dienende Fiskaal, de Heer Karfeboom, na over dat stuk in voorige jaaren verstandige advizen gegeven te hebben, goedgevonden, verscheiden twyffelingen, die mischien zeer gegrond zyn, te operen in de berichten, die door hem aan den Raad gegeven worden; en daar van is het gevolg, dat een Jood thans, volgens de voorrechten der Natie, niet kan trouwen, dan na alvorens ontslag van hunne Hoogmogenden bekomen te hebben; en hoewel derzelver goedheid en toegenegenheid nooit weigert zulks te verleenen, veroorzaakt dit echter voor de Jooden, ter voltrekkinge van hunne huwelyken, zeer zwaare kosten.

Hier is het, naar ons inzien, de juiste plaats om ook te spreken van de Hoogduitsche Jooden, die in 1690 nog niet boven 40 of 50 personen beliepen; doch zodanig in getal hebben toegenomen, dat zy thans meer dan de helft van 't getal hunner broederen, de Portugeesche Jooden, uitmaaken. Zy hingen toen van deezen af, en werden 'er ook liefderyk door ondersteund met alles wat zy noodig hadden; en dewyl hun staat die van koophandel en fabrieken was, zetteden zy zich te Paramaribo neder: vervolgens door den arbeid hunner handen voortgeholpen, zonder eenige van die gevaaren en rampen te ondergaan, waaraan de Landbouw is bloot gesteld, begonden zy, langzaamer hand, hun lot merkelyk te verbeteren. Ook werd hun getal niet weinig vergroot, door hunne broederen, die in menigte uit Europa over kwamen. Hunne Godsdienstige plegheden waren op den leest der Portugeezen geschoeid, en zy wisten zelfs niets van die belachlyke manieren, welke hen, volgens de aanmerking van den Baron van Bielefeld (v) zo zeer van de Portugeesche Jooden

(v) *Institutions politiques. Tom. III. p. 18. Leiden. 1772.*
Du Lig ion Bibliotheque Judatique, p. 39. De Pinto Apologie des Juifs.

den onderscheiden. En alhoewel zy 'er nooit toe kwamen, om de hand eenigzins in het bestier der Natie te krygen, noch om zich door huwelyk met de Portugeesche Jooden te vermengen, echter leefden zy met hun in een zeer goed verstand, als behoorende onder het getal der byzondere leden van de Natie in 't algemeen; maar zo dra zy begonden te gevoelen, dat het met hunne zaaken vry gunstig stond, verwekten zy geduurige krakkeelen met de Portugeezen, en bragten die in de noodzaakelykheid, om, ter vermydinge van de gevolgen, die voor hun zeer gevaarlyk konden worden, zich geheellyk van hun af te scheiden. Ingevolge daarvan vervoegden zy zich tot de Heeren der Kolonie, die eene schikking tuschen beiden maakten, volgens eene authentike Akte van den 10 van Herfs, maand 1734, te vinden in het boek der Privilegien. Dus zyn dan deeze beide Natien sedert dien tyd van elkanderen gescheiden, zo darze ieder haare eigene Synagoge en Regenten hebben, geheel onafhanklyk de eere van de andere. En hoewel de Privilegien eigentlyk aan de Portugeesche Jooden zyn toegestaan, echter genieten de Hoogduitschen 'er alle soorten van vryheden, zo in hoedanigheid van Jooden als van burgeren, uitgezonderd alleen dat zy geen eigendom in de Savanne, en ook geen byzondere rechtbank van Civile of burgerlyke Justitie der Natie hebben. En hoewel men onder hen juist geene perfoonen vindt, die zo ryk zyn als eenige Portugeesche Jooden, echter is het ook waar, dat zy, die zich niet in de gelegenheid bevonden hebben, om een gedeelte hunner goederen aan de bescherming van de voorrechten der Natie op te offeren, noch ook om zich te bemoeien met de oneenigheden van den Gouverneur Mauritius (waar.

Juifs. p. 17. Martiniers, Savary dans leur Dictionnaires au mot Amsterdam, & plusieurs autres.

(waarvan in 't vervolg deezes Werks omstandiglyk staat gesproken te worden), zich in veel beter staat bevinden dan de Portugeefche Jooden. Mifchien zal men nergens Hoogduitsche Jooden aantreffen, die over 't geheel, in zeden en manieren, met die van Suriname gelyk staan; en de aanmerkingen, die door sommige Schryvers, ten opzichte van het onderscheid der beide Natien, gemaakt zyn; zouden hier zeer kwalyk te paffe komen: want, uitgezonderd eenige belachlyke bygeloovigheden en wat al te veel kweezelaary, is het onderscheid, in 't algemeen gesproken, niet zeer groot, en het zou 'er geheel geen plaats hebben, zo niet eene zeer groote menigte Poolfche Jooden, van tyd tot tyd, herwaards overgekomen, hen, om zo te spreken, bedorven hadden door het invoeren van hunne manieren.

Met het bovenstaande verhaal hebben wy genoegzaam aangewezen, hoe het zich met den algemeenen staat der Kolonie, en derzelver wederwaardigheden, federt haar begin tot op de ongelukkige gebeurtenissen met Caffard heeft toegedraagen; laat ons thans het gevolg beschouwen van die gebeurtenissen, welke zo veel misnoegen en klagten baarden tegen de Heeren Eigenaars, zo ten aanzien van de vestingwerken als van de hooge orders der Algemeene Staaten, in 1712 en 1713.

Hoe het ook met deeze orders moge zyn, 'er verlieden nog verscheiden jaaren, eer men zich met elkan-deren, wegens eenigerlei zaak, kon verdraagen: en het was eerst op het einde van 1733, dat de Heeren Eigenaars met de Kolonisten eenige artikelen troffen, die, op den 19 van Wintermaand deszelfden jaars, door hunne Hoogmogenden werden goedgekeurd, en volgens welke: „ de Kolonie in den tyd van zeven jaaren „ in goeden staat van verdediging gefteld moest worden, door middel van vestingwerken, die men voor- „ had aan te leggen; de Direkteurs verbonden zich daar

„ toe

„ toe de noodige werklieden en vereischte stoffen uit
 „ Europa te zenden, en de Kolonisten zouden een ge-
 „ past getal slaaven leveren, om aan deeze werken te
 „ arbeiden; de Direkteurs zouden geduurende deeze ze-
 „ ven jaaren, jaarlyks verstreken twintig duizend gul-
 „ dens, en de bewooners der Kolonie zestig duizend
 „ guldens, te heffen van eene belastinge, die men zou-
 „ de leggen op de voortbrengzels van den landbouw
 „ en op de hoofden der geenen, die niet begreepen
 „ waren in de klasse der Planteren”. Eenige geschillen,
 sedert dien tyd, tusfchen de beide verdraagende par-
 tyen, over de uitvoeringe van dit verdrag ontstaan, ga-
 ven aanleiding, tot het beraamen van eenige nieuwe arti-
 kelen, getekend te Paramaribo den 6 van Lentemaand
 1748, en vervolgens door hunne Hoog Mogenden be-
 krachtigd den 16 van Louwmaand (x); zo dat de for-
 tres Nieuw Amsterdam, derwyze gelegen, dat zy het in-
 komen der beide rivieren Suriname en Comowine kan
 beletten, niet volbouwd wierd, dan bykans 16 jaaren
 na het sluiten van 't eerst gemelde verdrag.

Het was een allergrootst geluk voor de Kolonie, dat
 zy sedert Casfard tot op deezen tyd niet wierd aangeval-
 len: want zulks zou voor haar van de treurigste gevol-
 gen hebben moeten zyn, uit hoofde van de oneenighe-
 den, die fint 30 jaaren tusfchen de Kolonisten en Wet-
 houders heerschten; te meer wyl de invallen der Mar-
 rons zo menigvuldig waren geworden, dat niemand zich
 lang durfde ophouden op eene plantagie, die verre naar
 boven der rivieren gelegen was.

De Kolonie dus het toneel van een' geduurigen oor-
 log zynde geworden, en de bewooners zich door hun-
 ne eigene slaaven ziende vervolgd, was men genoodzaakt,
 detachementen krygsvolk op hen af te zenden, omze door
 geweld van wapenen te beteugelen.

In

(x) Volgens Hartfinck van bl. 728 tot 739.

In gevolge daarvan heeft men verscheiden veldtogten gedaan, die op onnoemelyke sommen gelds kwamen te staan; doch grootendeels met geen gelukkigen uitslag bekroond werden: de Kolonisten zelve hebben ook, van tyd tot tyd, de muitelingen vervolgd, onder bevel van den Capitein der Joodsche burgery David C. Nasfy en van den Lieutenant. If. Carrilhos voor de rivier van Suriname, en de Heeren van Vheelen en Lemmers voor die van Cottica. De laatste deed met zyn detachement, in 1730, een langduurigen en hardnekkigen togt, by welchen hy, na 36 bergen over getrokken te zyn, tot de wooningen der Marrons kwam, zonder 'er eenig mensch te vinden; hy vernielde echter hunne levensmiddelen, en alles wat hy 'er vond; ook stak hy hunne hutten in brand; en na zyne te rug komste werd de Kapitein Nasfy door den Raad afgevaardigd, om met een Detachement van zyne Burger-Compagnie aldaar post te vatten. Daarenboven zond men in Hooimaand deszelfden jaars ook nog derwaards een groot Detachement, onder de orders van den Kapitein Bedloo en den Vaandrig Zwallenberg. Dit Detachement kostte meer dan alle de overigen, en was evenwel van geen nut: waarop de Heeren Eigenaars het besluit namen om maar alleen soldaaten tegen de Marrons te doen marcheeren, die echter in deezen tyd nog minder uitrechten dan de Burgers: daar door in 't vervolg tot beter inzien gekomen zynde, deed men een' krygstogt naar Samacá, waarby 26 Neger-Marrons levende gevangen genomen en 16 gedood werden; zynde deeze Detachementen, by vervolg van tyd, geleid door Beinert, Nasfy, Visser, van Gieske, Metschler, Knoffel, van Daalen, Brouwer en anderen (y).

In

(y) *Hartfinck*: bl. 758-767. *Richesse de la Hollande*. Tome I. bl. 305-316. *Tableau de Surinam*. bl. 138, 141 en 15,

In 't verhaal, dat ons deeze Schyvers van de krygstogten der Burgeren tegen de Marrons gegeven hebben, wordt van de Jooden niet anders dan met onverschilligheid gesproken. Niets van dat alles, het welk zy voor en in den tusschentijd der aangestipte gebeurtenissen gedaan hebben, heeft verdiend plaats in hunne schriften te vinden. Het zal derhalvan ons niet kwalijk passen, dat wy die gelukkige krygstogten in een helder daglicht zoeken voor te stellen, welke door hen tegen de gemeene vyanden des lands ondernomen zyn; durvende wy onbeschroomd voor de oogen van 't Heelal staande houden, dat, zo al hunne Detachementen geen meerdere voortgangen en met mindere kosten dan alle de overigen maakten, zy althans de Christenen in moed, in order en in eenen blaakenden yver om der Kolonij dienst te doen, zeer wel wisten te evenaaren.

De Kapitein David C. Nasfy was bekend voor een rustig man, gewend aan den arbeid der plantagien, en van eenen onverschrokken moed; hy bezat daarenboven eene byzondere genegenheid om dikwyls in gesprek te treden met de Indiaanen, die men in groote menigte op de plantagien vond, en wier taal hem gemeenzaam was. Het is bekend, dat deeze Indiaanen, schoon zwak van gesteldheid, de bekwaamste van allen zyn, om 't voetspoor der Marrons in de boschen te ontdekken; en dewyl zy bevreesd waren van in hunne handen te zullen vallen, zo stelden zy verspieters in de boschen, om te ontdekken waarze woonden, en watze deden, of scheenen voor te hebben.

Nasfy, die wist hoe veel nuts 'er van deeze Indiaanen te trekken viel, en toen zeer ryk en in staat was om veele kosten te kunnen doen, gaf hun schietgeweer, en leerde hen 'er zich zo goed als soldaaten van te bedienen. Dus zyne kleine bende in staat ziende om zyne oogmerken te ondersteunen, nam hy voor gebruik te maaken

maaken van de vryheid, die de Raad van Policy door eene Publikatie van 1717 gegeven had; „ dat het „ aan ieder vry zou staan om togten op de wegloopers „ te doen, onder beloofde premien, bepaald naar ma- „ te van de meerdere of mindere voordeelen, die door „ hen, in deeze op hunne eigene kosten uitgevoerde „ togten, gedaan zouden zyn”. (z) Hy was toenmaals nog maar Onder - Officier, onder het bevel van den Kapitein der Jooden, Jakob d' Avilar. In gevolge zyn reeds gemelde voorneemen deed hy, in 1718, eenen togt aan de rivier Saramaca tegen de Marrons deezer riviere, by zich hebbende eene Compagnie van 11 Jood- fche burgeren, eene bende van 50 goede Indiaanen, en eenigen zyner beste slaaven. Deeze krygstogt was van eene gewenschte uitwerkinge; hy tastte de muitelin- gen aan, velde 'er veelen van ter neder, en bragt verscheidenen als gevangenen met zich te rug, zonder dat de Kolonie een' eenigen stuiver had te draagen in de kosten van deezen togt: by den Raad, werd hy, ten blyke van deszelfs genoeg, daarom ook nog in dit zelfde jaar van Onder - Officier, gelyk hy tot hier toe geweest was, verheven tot eersten Lieutenant, en vervolgens tot Kapitein van de Burger-Compagnie zy- ner Natie.

De gelukkige uitflag van deezen eersten krygstogt moe- digde hem zodanig aan, dat 'er daarna geen krygstogt, groot of klein, geschiedde, of hy was de eerste, die zich aanbood, om tegen de Marrons uit te trekken. Volgens 't geen men, zo in zyne oude papieren als in het boek der Burgery, vindt aangetekend, heeft hy, ge- duurende zyn leeven, meer dan 30 dergelyke grootere en kleinere krygstogten gedaan; doch tot volkomen ver- lies van zyne goederen.

Eenige

(z) *Hartfinck. bl. 756.*

Eenige van zyne voornaamste krygstogten zullen wy kortelyk melden. In den jaare 1731, kreeg de Heer Boeyé, Officier van de Burgery der Christenen, bevel van den Raad, om een' krygstogt tegen de Marrons te doen, en de Kapitein Nasfy werd gelast, een detachement van zyne Burgeren gereed te houden, om Boeyé, in geval van gevecht of vertlaagdheid, te versterken. Nasfy begaf zich op marsch, volgens zyne ontfangen orders, vergezeld van zyne Indiaanen; en onder weg ontmoette hy Boeyé, die met alle mogelyke verhaastinge te rugge trok, om dat hy het ongeluk had gehad, van op weg, by geval, een' hoop vlugtelingen te ontmoetten, waar door één van zyne manschap was gedood. Hoe zeer ook Nasfy hem bad, om toch den togt met hem te willen vervolgen, zich sterk maakende, dat hy, binnen twee of drie dagen, de Marrons zou ontmoeten en aanrasten; Boeyé had 'er geene ooren naar, en bleef zynen voorslag weigeren. Nasfy nam derhalven den togt voor zyne rekening alleen, trok met zyn detachement tegen de vyanden op, en had het geluk van hen in hunne wooningen aan te tasten, eenigen daarvan gevangen te neemen, en een aanmerkelyk getal te dooden. Midlerwyl werd de Officier Boeyé in een Crimineel proces betrokken, over dit zyn gehouden gedrag; doch op zyne beurt beschuldigde hy wederom den Kapitein Nasfy; alwaarom zy beide door den Fyskaal in rechten werden vervolgd; doch met dien uitslag, dat Boeyé wierd schuldig verklaard en vervolgens gestraft. De waarheid hiervan blykt zelfs uit eenige losspraaken en straatliedjes, die in Spanje, door een' Joodschen Dichter, met naame *Bien Venida del Monte*, ter eere van den Kapitein Nasfy, zyn opgesteld.

In den jaare 1738, viel 'er een opstand voor op eene plantagie in Sarua, toebehoorende aan den Jood Manuël Pereyra, waar van de Negers, ten grooten deele,

H

het

herkomstig waren van Koromantyn, die de geduchtste van alle deeze Afrikaanen zyn, en den meester ombragten, zo als reeds boven door ons is gemeld. De Heer Iz. Arrias, Oud-Bevelhebber der Joodsche Burgery, die in de nabyheid dier plaats, waar de opstand was voorgevallen, twee groote wooningen had, zond eene menigte vrywillige Burgers tegen hen uit, onder het bevel van twee Onder-Officieren, Izaak Nasfy en Abr. de Britto: tot deezen togt verschaft de Heer Arrias alles, op eigen kosten, wat het detachement van nooden had; zendende nog daarenboven teffens mede alle de goede Negers, die hy op zyne plantagien had. Deeze krygstogt was zo gelukkig, dat het uitgetrokken detachement, na een afwezen van 6 maanden, in welken tyd geen mensch iets van het lot dier vrywilligen vernomen had, te rug keerde met 47 gevangenen en 6 handen van gesneuvelden. De Raad, hier over niet weinig verblyd, beschonk, volgens onze Archiven, ieder Officier met 75; ieder Burger met 36; ieder gewapenden Neger met 20, en ieder lastdragenden Neger met 5 guldens; maar de edelmoedige Heer Arrias, wiens plantagien zeer veel nadeels by deezen togt geleden hadden, kreeg, zo veel wy weten, niet de minste belooning; zelfs werd hy, van wegen den Raad, niet eens by geschrifte bedankt.

De Heer Hartfinck verhaalt ook, dat zeker Dorp van muitelingen, bekend by den naam van Kreoolen, gelyk men de ingeboorenen des lands gewoon is te noemen, en die de geduchtste van alle vyanden zyn, zo uit hoofde van hunne loosheid, als uit hoofde van hunne kundigheden, die zy door hunnen ommevang met de Blanken van kindsbeen af verkreegen hebben, in den jaare 1731, door den Kapitein Bley wierd aangetast en 't onderst boven gekeerd; onderruschen is het bekend, dat deeze bende Negers altyd haaren gang ging met het pleegen van allerhande vyandlykheden tegen

gen de Blanken, en dat dezelve eerst in het jaar 1743, ten tyde van den Gouverneur Mauritius, zodanig wierd vernield, dat men dit Dorp niet meer kende by den naam, dien het te vooren droeg, en zulks nog door den onverschrokken moed van den Kapitein D. C. Nasfy. Deeze, schoon reeds hoog van jaaren, vertrok in Oogstmaand van 't gemelde jaar, met 27 Burgers, 12 Soldaaten, 15 Indiaanen, 165 Negers en 60 Kano's (of scheepjes gemaakt van uitgeholde boomen) volgens een plan, dat hy daarvan ontworpen, en aan den Raad vertoond had op den 10 van Hooimaand 1743. Na de rivier van Suriname opgevaaren, en verscheiden watervallen, die men in 't opvaaren van de rivier ontmoet, te boven gekomen te zyn, begaf hy zich op marsch, en tastte de vyanden aan op den dag van *Kipour*, of *verzoening der Jooden*; en zonder dien heiligen dag eenigzins te ontzien, vervolgde hy de vyanden, stak hunne hutten in brand, vernielde het dorp, scheurde de wortels hunner gewoone levensmiddelen uit den grond, maakte 14 gevangenen, en doodde zeer veelen. Over deezē togt stond geheel de Kolonie verbaasd; doch de afgunst, die zich reeds sedert langen tyd tegen de bedryven van deezē Kapitein verklaard had, vond stof in sommige door hem begaane mislagen, om de tanden tegen hem te scherpen, niettegenstaande de uitslag van dien togt alle verwachting zeer verre te boven ging (a). Zie hier wat 'er

(a) Om dit alles, tegen 't geen men by Hartfinck. bl. 766. leest, bevestigd te zien, kan men de Negers van Juka, onze nieuwe bondgenooten, naar de waarheid van dit alles vragen, en als dan zal men te weeten komen, dat zy dit dorp der Kreoolen, door Nasfy geslegt, tweēlerlei benaaming gegeven hebben, naamelyk, *Gri-Gri* en *Nasfy-Brako*. *Gri-Gri* nu betekent in de brabbeltaal des lands of Neger-Engelsch, het geluid dat men met de bloote voeten op den grond maakt, wanneer men snellyk loopt; *Dem ron gri-gri*, wil zo veel zeggen, als, *zy hebben al*

'er van de zaak zy: de orders van den Kapitein be-
 helsden, dat hy in het dorp deezer Kreoolen zou in-
 rukken, hen bevechten, alles vernielen, en daarvan,
 zonder tydverzuim, kennis geeven aan den Raad, zon-
 der de plaats, voor nadere orders, te verlaaten; maar
 in steê van aan deeze bevelen te gehoorzaamen, be-
 gon zyne bende, waar onder een van zyne broederen
 en ook een zoon van hem was, wien de Indiaanen en
 Negers diets maakten, dat de Marrons de kreeken
 vergiftigd hadden, en dat 'er in die droogte, waar zy
 zich bevonden, geen water voor hun zou te vinden
 zyn om te kunnen drinken, zodanig te morren, dat hy
 zich, tegen wil en dank, genoodzaakt zag om met zy-
 ne gevangenen te rug te keeren, en zelf de tyding van
 zyne behaalde overwinning te brengen. By zyne aan-
 komst, die voorviel op den 14 van Wynmaand des
 zelfden jaars, gaven zyne vrienden hem terstond den mislag
 te kennen, dien hy had begaan, en teffens, dat hy zich
 moest bereiden om zich deswegen, althans met aannee-
 melyke redenen, te verontschuldigen, dewyl zyne
 vyanden en benyders gereed waren om hem voor den
 Raad zwart te maaken; maar hy, zich vleierende, dat
 de gelukkige uitslag van eenen togt, die voor bykans
 onmogelyk gehouden was, hem by den Raad eenige
 toegeevendheid zou doen verwerven, schroomde niet
 zich, eenige dagen na zyne aankomst, in den zelven,
 met alle mogelyk vertrouwen, te vertegenwoordigen.
 Dan de Raad, doch wel voornaamelyk de Gouverneur
 Mauritius, overlaadde hem met duizend beschuldi-
 gingen, onder anderen, dat hy uit de handen der
 Negers, die aan Christenen toebehoorden, en zich op
 dee-

*al vlugtende zeer snel geloopt: Nasfy Broks, betekent, Nasfy
 slegte of sloopte bet: want Broks zegt niet anders dan slegten,
 sloopen, verbryzelen, aan stukken breeken, verwoesten enz.*

deezen togt bevonden, den buit, dienze op de Marrons hadden gemaakt, gerukt had, om dien aan de Negers der Jooden te geeven; als ook, dat hy te veel leevensmiddelen in de boschen gebragt, en verspild had; waarop hy, zonder zyne verdediging te hooren, werd verweezen, om de voorgewende nadeelen aan de Negers en eenige Indiaanen te vergoeden; terwyl men toefstel maakte om hem nog daarenboven in een Crimineel proces te betrekken. Deeze ten eenemaal onverwachte behandeling, die 't gebouw zyn'er glorie op eenmaal deed instorten, had zo vervaarlyk eenen invloed op den geest van dien braaven man, dat hy in eene sterke koorts verviel, die zyne dagen eindigde, in den ouderdom van byna 67 jaaren. Na zyn' dood werd de Heer Iz. Carilho tot Kapitein in zyne plaats verkooren, volgens zyne akte van aanstellinge, vertekend in Wintermaand van het zelfde jaar 1743.

Ondanks alle deeze Burgertogten van Christenen en Jooden, die somtyds zeer gelukkig uitvielen, werden de boschen, dag aan dag, hoe langs hoe meer vervuld met nieuwe weglloopers; zynde de wegen der schuilplaatsen, of de kennis der boschen, voor de slaaven zeer gemakkelyk geworden door de geduurige togten, die zy met de Blanken deden, en welke hen, om zo te spreken, de geheime paden leerden om zich met de Marrons te hereenigen. Door deeze en zeer veel andere redenen werd de Gouverneur Mauritius op het denkbeeld gebragt, om, in navolginge van Jamaika, vrede te maaken met de Marrons van Saramaca, die veele in getal waren, en vervolgens, met hunne hulpe, die van de overzyde der rivier van Suriname te vernielen. Dit plan werd voorgesteld in den Raad, en na veele kibbelaryen goedgekeurd en uitgevoerd; en echter was het maar van korten duur: want de verschillen, die 'er tuschen den Gouverneur, de Raaden en de Bewooners ontstonden, waren van zeer moeielyke gevolgen, en

bragten te wege, dat 'er van 't geene men aan de Negers beloofd had, niets gehouden wierd: daarenboven waren de Negers bevreesd, dat de voorgeslagen en geslooten vrede maar alleen een strik was, die hun door de Blanken gespannen wierd: om dies wille werd de vrede schielijk door hen verbroken, met dit gevolg dat men de vyandlykheden van wederzyden met meer dolheid en woede zag hervatten dan ooit voorheen.

De Raad, niet wetende wat in deezen best gedaan ware, besloot in 1749 twee groote detachementen burgers te gelyk uit te zenden, om tegen de Negers van wyl. den Heere Thomas op te trekken: het eene door de rivier van Comowine onder den Kapitein Ryndorp, het andere door die van Suriname, achter de kreek van Caslawine, onder den Joodschen Kapitein - Lieutenant Moz. Naar, die zich, niet regestaande zyne hooge jaaren, vrywilliglyk aanbood om deezen togt, die zyn zeventiende was onder den Kapitein Nasfy, te doen. Het bevel, aan deeze detachementen gegeven, hield in, dat zy, in geval van noodzaakelykheid, naeenigen tyd, zich hadden te vereenigen op zekere plaats, boven aan eene deezer twee rivieren. De Heer Naar had het geluk van eenige voetspooren van weglooperen aan te treffen, en op deeze voetspooren voorttrekkende ontdekte hy eene groote volkplanting, die hy aantastte, en derzelver hutten in de asche leide; neemende 37 Negers gevangen, en daaronder het hoofd der muitelingen, genaamd Coridon, welken de Raad geboden had, leevend te grypen, indien zulks mogelyk was. Hy deed daarenboven door een sterk detachement de ontkomenen achtervolgen, en van deezen werden 'er nog 20 Negers leevende te rug gebracht, het welk een getal uitmaakte van 57, behalven eene groote menigte, welke het detachement van Naar, by deeze gelegenheid, had gedood. Die geen der muitelingen, welke deezen aanval ontkomen waren, hadden 't ongeluk van te vervallen aan dien kant, langs welken

welken de Heer Ryndorp marcheerde, en die zeer veelen van hun gevangen nam. De waarheid van 't gemelde wordt bevestigd door een geschenk van 150 guld. en een zilveren koffykan, met het daarop gegraveerde wapen der Kolonie, waarmede gemelde Heer Naar door den Raad werd beschonken (b).

De woede, die door de Blanken tegen de Negers werd opgevat, en de wreede straffen, die zy den weglooperen aandeden, strekten, volgens onze reeds gemaakte aanmerking, nergens anders toe dan om hunne stoutheid en neiging tot wegloopen te vermeerderen. Onder eene menigte dorpen der muitelingen, verstrooid in de onmeetelyke boschen der Kolonie, die 25 of 30 mylen van de plantagien verwyderd waren, vond men een klein vlek, aan eene kreek, genaamd Juka, achter eenen berg van eene ontzaglyke hoogte: deeze Negers, gelyk wy reeds voorheen hebben opgemerkt, vonden zich tot aan 1749 niet talryk genoeg om vyandlykheden te pleegen; doch dewyl hun getal, in dat zelfde jaar, merkelyk toenam door de Negers van den Heer Thomas, haddenze moeds genoeg om aan te vallen op de plantagie van zekeren Jood, bekend by den naam van Auka, hooger nog dan de Savanne geleegen, waarop men 50 slaaven had, doch zonder eenige verdediging. Zy staken 'er alle huizen in brand, plunderden alles uit, en voerden bykans alle Negers, zo grooten als kleinen, die zy 'er vonden, mede. Dit was de eerste vyandlykheid van het vlek Juka, dat, na het wegloopen der Negers van Tempaty in 1757, zo ontzaglyk is geworden: en hoewel deeze aanval alle de bewooners der Boven-rivier grootelyks ontstelde en bevreesd maakte, echter dachten

(b) Men zie deswege twee Resolutien van den Raad van den 19 en 12 van Lentem. 1750. Bewysstukken No. 10. 1 en 2,

ren zy, dat dezelve veroorzaakt was door de eigen Negers der plantagie, die vanzelfs weggelooopen waren, zonder door de Marrons genomen te zyn. De bevelhebber der Joodfche Burgery, de Heer Iz. C. Nasfy, hoewel nog jong van jaaren en zonder ondervindinge, doch moedig, en weetende daarenboven hoe gering de fterkte der plantagie van Auka ware, verzamelde in der yl twaalf zyner vrienden, alle jong van jaaren, verzeld van de besten hunner flaaven, met een weinig krygsge-reedschap en levensvoorraad voor 10 of 12 dagen. Zy verrokken zonder uitstel om de wegloopers te vervolgen, en ontdekten wel dra, dat zy met eene bende gewapende manfchap te doen zouden krygen. De onverschrokkenheid van den bevelhebber was nogthans zo groot, dat hy, in fteê van te rug te deinzen, de vyanden aangreep, en eene der bloedigfte fchermut-felingen doorftond: fchoon de fterkte zeer ongelyk was, hielden echter de Blanken het gevecht van den morgen tot den avond uit; maar het ongeluk hebbende gehad van aan hunne zyde te zien vallen den Burger A. de Britton, eenen Joodfchen Mulater, en drie of vier van hunne goede flaaven, zo ontzonk hun de moed. De Bevelhebber Nasfy, die in den ftryd door een fnaphaanschoot aan zyn been was gekwetst geworden, deed alle mogelyke moeite, om zyne manfchap nieuwen moed in te blaazen, maar te vergeefs: zy namen de vlugt in de grootfte wanorder, zo dat de arme Bevelhebber, die wegens zyne wonde naauwelyks konde gaan, van de zynen verlaaten zynde, door de vyanden gevangen wierd genomen: en deeze wreedaarts deden hem, volgens 't bericht, dat zy zelve, federt den vrede van 1760, daarvan gegeeven hebben, den allerwreedften dood aan: ook hebben zy ons verfeiden maalen verzekerd, dat zy in dit gevecht meer dan 20 man verlooren hebben, onder anderen twee der voor-naamfte hooften van hun vlek, en dat zy, ware 't niet ge-

geweerst om den dood van deeze hoofden, welker familien dien met veel verbitteringe op de Blanken poogden te wreeken, hem zouden geneezen en onderhouden hebben, om 't genoeg te scheppen van zich door eenen Blanken te doen dienen.

Alle deeze togten en zeer veele andere bedryven der Jooden (welke wy, hoe bekend ook by de Natie, niet zullen beschryven, om dat de Archiven der Kolonie niet voor ons zyn geopend geweest, en wy dus niet in staat zyn, noch om den juisten tyd der togten te bepaalen, noch om het getal der gevlugten, die door verscheiden Burger-Bevelhebbers zyn te rug gebragt, op te geeven) zouden zekerlyk wel verdienen, dat menze, in de Historie van Suriname, had gemeld; te meer, wyl onder alle de verrichtingen, welke daar in voorkomen, niet ééne vergezelschapt heeft gegaan met zo groot een' voorspoed als die der Jooden, waarvan wy gesproken hebben. En hoewel wy beslooten hebben, den verwarden hoop onzer oude Archiven eenigzins te ontwikkelen; de byzondere papieren van Kapiteins en Officieren der Burgery, voor welker bewaaringe de onderscheiden Familien hebben zorge gedraagen, te onderzoeken; als ook ons door onze, nog in leeven zynde, gryzaards te laten onderrechten, zulks geschiedt geenszins met oogmerk om de verdiensten der Jooden boven die der Christenen, onze landslieden, te verheffen; maar alleen om aan te toonen, hoe groot de geveinsdheid of onweetendheid dier Schryveren geweest zy, welke over Suriname geschreeven hebben.

De Jooden hebben ten allen tyde hun goed en bloed voor het welzyn der Kolonie over gehad; zy hebben alle de gevaaren onvertsaagd onder de oogen gezien, en hunne godsdienstige vooroordeelen opgeofferd; eene offerande, die zy, zonder vleierey, verschuldigd waren voor die bescherminge, welke de Heeren Eigenaars

hun altyd hebben verleend, alhoewel dezelve, buiten hun weeten, duizend maalen is verydeld door den haat en de afgunst, welke hun, doch gelukkiglyk buiten hunne schuld, werd toegedraagen. Wy vleien ons, dat het door niemand kwalyk zal geduid worden, dat wy, door het vermelden van beweezen loffelyke bedryven, getracht hebben de Natie, tot welke wy behooren, te rechtvaardigen; te meer daar een getrouw verhaal van 't geen de Jooden gedaan hebben, in geen en deele strekt tot verkleining van de verdiensten dier Christenen, welke alles, wat in hun vermogen was, ten beste der Kolonie hebben aangewend.

Deeze soort van overwinninge, welke door de vyanden was behaald, en gevolgd werd van eenen zeer grooten aanwas in getal, voornaamelyk na het jaar van 1757, gelyk zo even door ons is opgemerkt, strekte zeer tot vergrooting van den moed der Marrons, en bragt de Kolonie op den oever van haaren ondergang; des 'er geen ander middel ter haarer behoudenisfe overschoot dan dat van vrede met hun te maaken: 't geen derhalven de oneenigheid, of, om beter te spreken, de geest van tegenspraak, ten tyde van den Gouverneur Mauritius, had weeten te verydelen, werd eindelyk voor een zeer groot geluk gehouden; te meer wyl het scheen, dat de vyanden zelve om den vrede verzochten door verscheiden briefjes, die menigmaal gevonden werden op plaats en daar zy hunne vyandlykheden gepleegd hadden, en geschreeven waren door zekeren Boston, die by zynen meester zo wat had leeren schryven, voor dat hy weg liep. Men liet dan ingevolge hiervan voorstellen tot vrede doen, en dezelve werd getroffen in de jaaren 1759 en 1760, zo als in 't breede by Hartfinck kan worden gezien (c).

Zo

Zo deeze vrede het geluk der Kolonie juist niet in alle deelen bevorderde, dezelve bragt ten minste veel toe tot de rust en veiligheid der Kolonisten; ons zal wel gelegenheid voorkomen om van deszelfs gevolgen wat omstandiger te spreken. Laat ons thans het oog eens vestigen op de inwendige verdeeldheden der Kolonie, die zo moeielyk voor dezelve waren.

Het verdrag, door de Kolonisten in 1733 met de Heeren Eigenaars, nopens de fortifikatien, getroffen, en door hunne Hoogmogenden, den 19 van Wintermaand deszelfden jaars, goedgekeurd; doch hetwelk, wegens verscheiden opgekomen zwaarigheden, onuitgevoerd bleef, zo als wy reeds voorheen hebben aangemerkt, was ten allen tyde de keen van tweedragt. Volgens dat verdrag moesten de Kolonisten jaarlyks, zeven jaaren lang, opbrengen eene somme van 60,000 guldens, terwyl de Heeren Eigenaars zich verplicht hadden, 20,000 guldens te zullen verstrekken. Eenige andere verschillen, die tusschen de twee kontrakteerende partyen gereezen waren, over den ontfang van dit geld, en de uitvoering van 't getroffen verdrag, hebben aanleiding gegeven tot eenige nieuwe artikelen, getekend te Paramaribo den 6 van Lentemaand 1748, en door hunne Hoogmogenden, de Algemeene Staaten, bekrachtigd den 16 van Louwmaand des volgenden jaars, waarby het 27 en 30 artikel van het oktrooi van den 23 van Herfstmaand 1682, behelzende, *dat de fortifikatien zouden komen tot laste van dé Maatschappij, en dat men geene impositie zou vernemen te hebben dan met goedkeuringe van hunne Hoogmogenden*, stilzwygende werden herroepen, door de veroordeeling der Kolonisten; te meer om dat, volgens het 30 artikel, de verdragen wierden bevestigd door de goedkeuring

keuring van hunne Hoogmogenden, de Staaten Generaal. De Kolonisten evenwel zochten naar den draad van Ariadne om uit dien doolhof te geraaken, waarin zy zich zelve begeeven hadden; doch bevinde, dat 'er geen uitkomen aan was, vielenze op beuzelaaryen van luttel belang; zoekende dikwyls geschil met allen, die hun toefcheenen aan de party der Heeren Eigenaaren verkleefd te zyn; en deeze geschillen famenvoegende met personeele byzonderheden, maakten zy een' baajert van klagten en kibbelaaryen tegen den Gouverneur Mauritius en eenige Raaden, over den vrede, dien zy met de Marrons van Saramaca geslooten hadden, zo als boven is vermeld, als ook over zekere impositien, die men wilde leggen op voorwerpen van enkele weelde en overdaad voor de Kolonie in 't algemeen. Daar de Staatkunde van den Heer Mauritius, zo wel als zyne bekwaamheid en geleerdheid, die van zyne tegenpartyen, alle t' famengenomen, merkelyk te boven ging, en vereenigd was met eenen digt-kundigen geest, zo is het juist niet vreemd, dat hem nu en dan wel eens uitdrukkingen ontvielen, die wat steekende en schimpende waren op de geenen, die zich tegen zyne denkbeelden durfden verzetten; en hoewel dezelve wel eens zo fyn waren, datze juist terstond niet gemerkt wierden, bragtenze hem nogthans, eerlang, grootelyks in den haat: en dewyl men alle zyne verichtingen alleen toefschreef aan zyne zugt om te heerschen, konde men niet nalaaten zyn bestier en dat van zyne Meesters met al te veel vooringenomenheid te beschouwen. De Heer Mauritius was in 't eerst zeer bedaard; doch vervolgens werd hy door zyne driften zodanig vervoerd, dat hy de paalen der bescheidenheid ganschelyk uit het oog verloor, waar door alles in eenen staat van de uiterste verwarring en tweedragt geraakte. Elke party zocht niets anders dan het geral haarer aanhangeren te vergrooten, om elkanderen door

schrif-

schriften, die niets dan bitterheid en kwaadaardigheid ademden, te verscheuren. Het vertrek van den Heer Du Plessis, doodelyken vyand van den Heer Mauritius, naar Holland, in 1747, ondernomen met oogmerk om zich over hem te beklagen, gaf gunstige gelegenheid om 'er nieuwe klagten by te voegen, zo tegen den Gouverneur als tegen de Heeren Eigenaars.

„DeJood”, zegt de Heer Pinto, (*Lettres de quelques Juifs à Monsieur de Voltaire*, tom. 1. p. 13) „is een „Caméleon, die overal de kleuren aanneemt van de „verschillende gewesten, die hy bewoont, van de ver- „schillende volkeren, met welke hy verkeert, en van „de verschillende Regeerings vormen, onder welke „hy leeft”. By gevolg konden de Jooden, te midden van zo veele oneenigheden, die voor en tegen met drift behandeld werden, niet wel onzydig blyven: de tegenparty van den Heer Mauritius wist op haare zyde te trekken den Heer I. Carilho, Kapitein der Joodsche Burgery, die zeer ryk en van grooten invloed onder de Jooden was niet alleen, maar by wien ook gestrengheid van zeden en stoutmoedigheid de plaats van Staatkunde en scherpzinnigheid bekleedden. Deeze voegde zich derhalven by de tegenparty van den Gouverneur, en tekende in den naam der Natie verscheiden geschriften tegen hem. De Heer Mauritius, in aanmerking neemende, hoe veel nadeels hem de klagten van 't gansche lichaam eener Natie, wier byzondere leden, in getal, meer dan een derde van de bevolkinge der Blanken uitmaakten, zouden konnen doen by zyne Meesters in Holland, bragt zyne klagten in by de Regenten der Natie. Deezen, die in hoedanigheid van Regenten, volgens de hun verleende voorrechten, de eenige Reprezentanten der Natie zyn, zonder de medestemminge van de Kapiteins der Burgery, betrokken den Heer Carilho in

pro-

proces, zo ter zaake dat hy zich het recht had aange-maatigd om verzoekschriften op den naam der Natie te tekenen, als ook dat hy niet weinig had toege-bragt om hunne voorrechten en vryheden van een twyffelachtige wettigheid te maaken, tot nadeel van zyne broederen. De twee partyen, die onder de Christenen elkanderen zochten te vernielen, namen de Jooden, die 't met haar hielden, onder haare byzondere bescherming, en bragten de gansche Natie tot de aller-ongelukkigste verdeeldheid; waar door zelfs te wege gebragt werd, dat 'er, behalven de voorgewende algemeene zaak, die zy, volgens hunne strydige begrippen, verdedigden, zeer veele en hevige byzondere geschillen onder hen ontstonden, over het inwendig bestier der Synagoge, de natuur van hunne Constitutie, de uitgebreidheid hunner voorrechten, en den waaren aart hunner godsdienstige plegtigheden; kortom zodanig, dat Megera en het monister der dweepery het hoofd onder de Jooden opstaken, en hunne plantagien, even als de Kolonie over 't geheel, maakten tot een toneel van tweedragt en verwarring.

Sedert dien tyd zagen de Algemeene Staaten zich overlaaden met verzoekschriften van den eenen kant, en met antwoorden daarop van den anderen, tot dat eindelyk, op den 20 van Wintermaand 1747, hunne Hoogmogenden het besluit namen, om alle de stukken, door du Plessis en Carilho geschreeven, aan den Gouverneur Mauritius te zenden, met order om hun daarop, ten spoedigste, zyne verdediging toe te laten komen enz.

De Jooden, bevreesd zynde voor de doodelyke gevolgen van 't geene 'er in de Kolonie was voorgevallen, en voor het nadeel, dat daaruit, ten opzigte hunner privilegien, zou kunnen gebooren worden, zonden in dat zelfde jaar eenen brief af aan de Heeren Eigenaars, hen daarin biddende, dat zy toch met hunne
voor;

voorspraak by hunne Hoogmogenden vereerd mogten worden: en daarop ontvingen zy, door middel van den Gouverneur, de gunstigste verzekeringen, ten deezen opzichte, by eenen brief van den 6 der Hooimaand 1747, waarin deeze Heeren het gedrag, door de Regenten in deeze omstandigheid gehouden, goedkeurden (d).

Na duizend geschillen van deezen aard bleeven nogthans de zaaken in eenen onbeslisten staat tot op den 3 van Sprockelmaand 1750, wanneer hunne Hoogmogenden goedvonden, alle de stukken van het proces te stellen in handen van den Hoogen Raad, ten einde, na dezelve onderzocht te hebben, daar over, in overeenstemminge met deszelfs gevoelen, uitspraak gedaan mogt worden. De Algemeene Staaten beslooten midlerwyl, by eene nadere resolutie van den 22 van Bloemaand deszelfden jaars, zyne Doorl. Hoogheid, den Heer Prins van Orange, te verzoeken en te magtigen, om zonder uitstel zulke maatregelen te nemen als hy de geschiktste zonde oordeelen, tot herstelling van de rust en veiligheid der Kolonie, die toenmaals grootelyks ontrust werd door de invallen der weggelooopen Negers. Zyne Doorl. Hoogheid nu was van gevoelen, dat men derwaards Kommisfariſen met eene genoegzaame krygsmagt behoorde te zenden; en ingevolge van dien werd 'er ook een regiment geformeerd van 600 man, getrokken uit de byzondere garnizoenen van den Staat, waar over het bevel werd opgedraagen aan den Baron van Sporcke, Generaal Major van de Infanterie, met den tytel van eerſten Kommisfariſ, en wien in deeze laatste hoedanigheid, werden toegevoegd de Heer Bosſchaart, Penſionaris der Stad Schiedam, en de Heer de Zwart Steenis, Raad der Stad Gorkum, welke in last hadden, kennis te neemen van den

(d) Zie de Bewysstukken. No. II.

den staat der zaaken in de Kolonie , en 'er zulke schikkingen te maaken als zy dienstig en noodzaakelyk zouden oordeelen.

Deeze Kommisfariſen , in Wintermand 1750 , in Suriname gekomen zynde , gaven daar , den 14 van Grasmaand des volgenden jaars , eene Publikatie uit , van den volgenden inhoud.

„ De Gedeputeerden van zyne Doorl. Hoogheid , den
 „ Heere Prinſe van Orange en Naſſau enz. enz. doen
 „ te weeten , dat , na genomen te hebben de noodige
 „ informatien op het ſtuk der onluſten , die gereezen
 „ zyn tuſſchen de Regeering en eenige Eigenaars van
 „ plantagien deezer Kolonie , de Kommisfariſen Bos-
 „ ſchaart en Steenis , gereſolveerd zyn , zo ras mogelyk
 „ naar Holland te rug te keeren , om daarvan een
 „ naauwkeurig bericht te geeven aan zyne Doorl.
 „ Hoogheid , als ook van verſcheiden bezwaarniſen ,
 „ hun in handen geſteld , in naam en van wegen eeni-
 „ ge bewooners deezer Kolonie ; ten einde meerge-
 „ melde zyne Hoogheid daar over oordeele naar zyne
 „ hooge wyſheid enz. en dat eindelyk , dewyl wy
 „ noodig geoordeeld hebben , den Heer J. J. Mauri-
 „ tius , Gouverneur deezer Kolonie , naar Holland te
 „ zenden (ongeſchonden zyne eere , en met behoud
 „ zyner inkomſten) wy by voorraad deeze waardigheid
 „ hebben opgedraagen aan den Baron H. E. Sporcke ,
 „ Generaal Major in dienſt der Republiek , en
 „ Commandant van de troupen , die zich werkelyk in
 „ deeze Kolonie bevinden ; hem dezelfde magt en het
 „ gezag opdraagende , welk de Heer Mauritius tot hier
 „ toe heeft gehad”.

Deeze twee Kommisfariſen , in Holland zynde te rug gekomen , in Oogſtmaand daar aan volgende , met den Heer Mauritius , leverden daar , in vereeniging met andere ſtukken , een vertoog over , getekend door Burgers , bevattende derzelver bezwaarniſen in 52 zeer uitgebreide

breide artikelen, van welke het 12, 13 en 43 artikel inzonderheid, kunnen haat tegen de Joodsche Natie aandagen, zonder eenig ontzag voor Carilho, die van hunne party was. Maar nu het eerste vuur der drift wat was gedoofd, hadden zy niet meer noodig eenen Jood te ontzien, alleen om dat hy een van hunne medestanders was. Men maake eene vergelykinge van dit vertoog met het verzoekschrift, door hen zelve, op den naam van 41 Burgeren, ingediend, in Wynmaand 1747, ten voordeele van den Heer Carilho, hetwelk te vinden is in de Verzameling van den Heer Mauritius, en men zal op eene duidelyke wyze zien, hoe zeer men zich zelf tegenspreke, en logenstraffe, wanneer men van de Jooden spreekt: eene opmerkinge waaruit zeer klaare lesfen voor de Natie voortvloeien, om op haare hoede te zyn in diergelyke gevallen. Al evenwel, zo het niet geoorlofd, maar zelfs strafwaardig is, eene gansche Natie zonder gewigtige redenen te lasteren, dan is het nog veel strafwaardiger, toe te leggen op het zwartmaaken van de Jooden eener Kolonie, die haaren oorsprong en voortgang, in verscheiden opzigten en omstandigheden, aan hun verschuldigd is, en welke van den Souverein en de Heeren Eigenaars dikwyls doorslaande blyken van goedkeuringe, zowel als derzelver hooge bescherminge, genooten hebben. Daarenboven, welke misdaden toch hadden de Jooden bedreeven, omze op zulk eene wyze te lasteren en te beschuldigen, als men in deeze aangetrokken artikelen heeft gedaan; en wel voornamelyk in het XII artikel, waarin men hunne Savanne vergelykt met een broeinest van struikroovers, en waarin men onderstelt, dat hunne stemmen tot de nominatie van Raaden der Policy, voor geld te koop zyn, naar believen van den Gouverneur.

Zo de Regenten, zelve onkundig zynde van de talenten der geen, die naar de nominatie staan, in

steê van het oor te leenen aan het aanzoek van byzondere perſoonen, by den Gouverneur gaan verneemen, wie de geſchikſte perſoon zou zyn om op de nominatie gebragt te worden; en wanneer de Natie, zich in haare keuze bepalende, door derzelver eenſtemigheid, haar klein getal doet zegepraalen over het veel grooter getal der overige Koloniſten, die niet zelden onder elkanderen verdeeld zyn, en kleine kabaalen maaken, is dat eene misdaad? En nog verder, onderſteld zynde, 't geen evenwel verre is van bewezen te zyn, dat de Gouverneur de Jooden om hunne ſtem verzoekt, zoude het dan niet hun pligt zyn, om, zo het geweeten 'er niet door gekwetst wordt, meer verkleefdheid aan den Gouverneur te betoonen dan aan anderen, die ten allen tyde 'er op hebben toegelegd, om hen met verachtinge te overlaaden, terwyl de beſcherming der geenen, die door den Gouverneur vertegenwoordigd worden, hen voor vervolginge beveiligde? En wat wil ook dit voorrecht van mede te ſtemmen tot het maaken van eene nominatie van Regeerings perſoonen der Kolonie veel zeggen? Heeft niet elke vrye Neger, die een hutje of lapje land in eigendom bezit, het zelfde recht? Zal dan deeze foort van demokratiſche vryheid, welke de Wetgeevende Magt heeft toegestaan aan de gezamentlyke leden eener Kolonie, die alle eveneens werkzaam zyn, niet alleen om hun eigen geluk, maar ook dat van het moederland te bevorderen, onderworpen zyn aan zulke zo wel kinderachtige als onbillyke aanmerkingen? De Heer Hartſinck, zonder de waarheid hiervan te willen gevoelen, zegt, hoewel miſchien voortgeſleept door zyne eigene vooroordeelen: *dat deeze aan de Jooden verleende vryheid nog tegenwoordig ſommigen van de overige bewooners tegen de borst ſluit (e)*. Doch waarom heeft hy 'er het woord *onrechtvaardiglyk* niet bygevoegd, op dat dus zyne onpartydigheid mogt blyken? De

De drie voorheen gemelde artikelen, welke te vinden zyn in het stuk No. 12. zullen, zoze met de zaaken, die wy in dit geschrift hebben bygebragt, vereenigd worden, ter bevestiginge van onze gezegden dienen. Ook zal de valsche wyze van redeneeren, de drift en zelfs de haat, welke daar in gevonden worden, het beste bewys opleveren, dat de Natie wenschen kan om haare onschuld te betoonen: de uitspraak van Hunne Hoogmogenden, gesteld ter zyde van deeze drie artikelen, en hunne Resolutien van den 24 der Grasmaand 1755 (*f*), zetten eindelyk het zegel op deeze waarheid, en doen de Jooden, ten deezen opzigte, zegepraalen. Maar laat ons wederkeeren tot de zaaken van den Heer Mauritius, om aldus ook te komen tot die der Jooden, welke in dit geval op het naauwst verbonden zyn, met alles wat 'er in Holland omging, nopens de onlusten der Kolonie.

Het oordeel van den Hoogen Raad in Holland, over het Proces, voor en tegen den Heer Mauritius ontgonnen, itelde de onschuld van gemelden Gouverneur in den vollen dag; echter konden wy niet ontveinzen, dat de Heer Mauritius, volgens de berichten, die wy hem aangaande ontvangen hebben, wat al te los in veele gevallen te werke ging; maar evenwel daarom geenszins van zulk een wraakbaar karakter was, als onderfeld wordt door de Schryvers der brieven over Essequibo en Demmerary, welke wy hebben aangehaald: ja wy zyn van gedachten, dat, byaldien de Kolonisten, met minder drift en hevigheid, doch met meer bezadigheid en wysheid, hem hunne vertoogen hadden weeten te doen, zyn yver voor het welzyn der Kolonie, het gemis van zyn bestier langen tyd zou hebben doen beklaagen. De Heer du Plessis daarenboven, die de gevolmagtigde zyner tegenparty was, bezat geenszins zulk een karakter als noodig en geschikt was tot zulke kommissien. Hy en zyne aanhangers voerden zo veele

kin.

(*f*) No. 15.

kinderachtige bewyzen tegen hunne weêrparty aan, dat het Staatkundig doorzigt van den Heer Mauritius hen daarop konde vatten ten voordeele zyner zaak, en dat aldus, op de lyfstraffelyke proceduures, welke de Fyskaal der Generaliteit, terstond daarop, tegen den Heer du Plessis begon, deeze in de gevangenis wierd geworpen, en niet van de zaak afkwam, dan door begunftiging van de algemeene amnestie van den 20 der Hooimaand 1753, waarvan Hunne Hoogmogen den hem, op zyn smeekschrift, het genot wel hebben willen verleenen; echter onder deeze uitdrukkelijke voorwaarde, dat hy de kosten zyner gevangenisfe had te betalen, en zich niet te verftouten om ooit naar de Kolonie te rug te keeren.

Naauwelyks hadden de beide Kommissarissen, na hunne te rug komste in Holland, verslag aan den Prins Stadhouder gedaan, of de dood van Zyne Doorl. Hoogheid, overleeden op den 22 van Wynmaand 1751, vertraagde voor eenigen tyd de maatregels, welke men, ingevolge daar van, stond te neemen. Doch op 't verzoek der voornaame belanghebbenden en bewoonders van Suriname, werd Haare Kon. Hoogheid, Mevrouw de Prinsesse Gouvernante, by eene Resolutie der Algemeene Staaten van den 20 van Wynmaand deszelfden jaars, verzocht, zich te willen belasten met deeze kommissie, tot dat alle de zaaken ten vollen zouden zyn beflist en afgedaan: ook besloot men, ingevolge het voorstel van wylen Zyne Doorl. Hoogheid, op den 22 van Zomermaand des volgenden jaars 1752, de troupen van den Staat nog voor den tyd van één jaar in de Kolonie te laten blyven, en midlerwyl zorge te draagen voor de fondsen, tot dierzelfver onderhoud bestemd.

De Regenten der Natie waren intusschen in geschil met den Heer Carilho, die zeer sterk gerugsteund werd

werd door de tegenparty van den Heer Mauritius (g), en na het vertrek van deezen nog sterker door den Baron Sporcke, uit hoofde der ernstige aanbeveelingen, die hem, ten voordeele van Carilho, uit Holland waren overgezonden van wege den Heer Soasfo uit 's Haage, een' vertrouwd vriend van gemelden Heer Sporcke; en dit maakte den Heer Carilho zo stoutmoedig, dat hy den Heer Ab. Dacosta van zyne bediening als Regent wist te ontzetten, onder voorwendfel dat hy te jong ware om dien post te bekleeden. Hierop namen de Regenten het besluit, om, uit naam der Natie, eenen Kommisfaris naar Holland te zenden; daar toe benoemende den Heer Izaak Nasfy, die van Suriname vertrok in Hooimaand 1751: 't welk te wege bragt, dat Carilho, zes maanden daarna, zynen zoon, den Heer de Barrios, insgelyks derwaards afzond, voorzien met volmagt om den Kommisfaris der Regenten het hoofd te bieden, en welke niet lang daarna gevolgd werd door den Jongen Dacosta zelven. Waar uit blykt, dat alles, wat de zaaken van Suriname betrof, zo de algemeene als de byzondere van Jooden en Christenen beide, zich in een' ongunstigen toestand bevond, en in Holland, door de afgezonden van beide partyen, wierd staande gehouden. En hoewel de zaaken der Natie Haare Kon. Hoogheid insgelyks bezig hielden, en een zeer weezentlyk deel van de onlusten der Kolonie uitmaakten, echter heeft niet één Historieschryver zich verwaardigd, om 'er de minste melding van te maaken; waarschyntlyk om de voorrechten niet wereldkundig te doen worden, die de Souverein zelve aan de Natie, ter bevordering van haar geluk en gerusten staat, had verleend, zo als men kan zien uit de bewysstukken (b) waarover in 't kort door ons gesproken zal moeten worden. In

(g) Men zie van deeze proceduures in de Verzameling van den Heer Mauritius. Folio. Tom. 3.

(b) No. 13, 14, 15.

In deeze mengeling van geschillen, die op eene zonderlinge wyze de zwakheid van den menschelyken geest met alle deszelfs zedelyke afwykingen, ten koste van der menschen ruste en welzyn, karakterizeeren, en aanwyzen, hoeveel de enkele grilligheid en zugt om te heerschen, de eenvoudige zeden van de bewooners eener Kolonie van enkele landbouw, zo Christenen als Jooden, hebbe konnen veranderen, en zulke ongelukkige gevolgen te voorschyn brengen, dat men daar over met den Digter wel mag zeggen:

Excidat illa dies ævo, nec postera credant.

Die dag ontvalle onze eeuw, en vinde nooit geloof.

maakten Hunne Hoogmogenden, ten langen leste, een einde van deeze zaak, door derzelver Resolutie van den 20 der Hooimaand 1753, welke in 't breede bevat de maatregelen, welke tusschen de Kommissarissen van Haare Kon. Hoogheid en de Gedeputeerden der Heeren Eigenaaren ontworpen waren. Zie hier den zaakelyken inhoud van dat gewigtig stuk. Het eerste punt betrof de voldoening aan den Gouverneur Mauritius, wien men voor eene reize moest betaalen de somme van 15 duizend guldens. Het tweede, derde en vierde, zag op de herroeping der Staatsche troupen, en de in plaats stelling daarvoor van 300 man, zo dat voor rekening van de Heeren Eigenaars kwamen 125, en 175 man voor rekening van de Planters en Bewooners. Het vyfde heeft betrekking op de verandering der Regeeringe van Suriname; zynde men overeengekomen, om alle de tegenwoordige Raaden van Policy van hunne ampten te ontslaan, *en voor deeze reize en zonder gevolg voor het toekomende*, in derzelver plaats te stellen negen nieuwe Raaden; welke door Haare Kon. Hoogheid verkoozen zouden worden uit de lyst, welke zy met de Heeren Direkteuren der

der Kolonie en eenige der voornaamste Planters en Bewooners van dezelve had gemaakt; ordonneerende aan den Heer Crommelin, die, wegens 't overlyden van den Baron Sporcke, intusschen den post van Gouverneur bekleedde, dat hy hun den gewoonen Eed had af te neemen. Het zesde betrof de middelen van verbeteringe en verdediginge der Kolonie; en 't zevende gaf de kracht van wet aan de uitspraak Haarer Kon. Hoogheid, over de 52 punten des vertoogs van verscheiden Planters en Bewooners. Wat de Joodsche Natie aangaat: de Heer I. Nasfy had wel zeer te worstelen en te kampen tegen de Heeren de Barrios en Soasfo, die met grooten yver verdedigden alles wat hun Vriend, de Heer Sporcke, in Suriname had gedaan; haar Koninkl. Hoogheid, evenwel, het zelfde doelwit behoudende, en niet het minste verschil, noch in de woorden van haar besluit, noch in iets anders latende blyken, het welk zou hebben kunnen aanduiden dat zy eenige onverschilligheid had opgevat omtrent de Jooden, wier ruste en veiligheid insgelyks tot welzyn van de Kolonie in 't algemeen moest verstrekken; Haare Koninkl. Hoogheid, zeggen wy, schreef eenen brief, aan de Regenten der Natie, gedagtekend den 27 van Bloei-maand 1754, in welken zy, onder verscheidene artikelen, verklaarde, dat zy, volgens de schikking, die zy met de Heeren Eigenaars en den afgezonden der Natie, den Heere Iz. Nasfy, had beraamd, op zich had genomen, om eene nieuwe verkiezing van Regenten te doen, *voor deeze reize en zonder gevolg voor het toekomstende*, volgens de nominatie daar in geslooten enz. Daarenboven beveelende, dat, uit aanmerkinge van de klagten, die over de voorrechten der Jooden gemaakt werden, de Regenten haar zonder uitsfel de verzameling van alle deeze voorrechten hadden over te zenden, ten einde dezelve onderzocht mogten worden (i). Vervolgens deed Haare Koninkl. Hoogheid, om des

(i) Zie de Bewysstukken. No. 13.

des te meer vastigheid aan haare uitspraak te geeven, en de Natie voor allerlei foort van vervolginge te beveiligen, ook onderzoeken de kerkelyke en staatkundige instellingen der Natie, beneffens die, welke betrekking hebben tot de Vierschaar der burgerlyke gedingen, zo menigmaal betwist door den Raad van Policy en door het vertoog der Planters, art. 12. waarvan wy boven reeds gesproken hebben: en, na beide partyen gehoord te hebben, gaf hoogst dezelve haare goedkeuring aan dat lichaam der wetten, het welk bekend is by den H. breeuwschen naam *Ascamoib*. 'Er schoot dus niets anders over, om een einde van deeze geschillen te maaken, dan het onderzoek van de verzameling der voorrechten (volgens den brief van den 27 der Bloei-maand 1754) sedert het Engelsche bestier tot op deezē tyd; en in weerwil van de onbillyke aanmerkingen der meeste Kolonisten, behaagde het Hunne Hoogmogenden, na overweeging van alle de, door Haare Koninkl. Hoogheid, gemaakte schikkingen, dezelve te bedanken voor de zorgē, die hoogst dezelve voor 't welzyn der Kolonie had aangewend, en de voorrechten der Jooden met hunne goedkeuringe te vereeren (*k*).

Het zou misfchien zonder eenig nut zyn, ons verder uit te breiden over de onderwerpen deezer ongelukkige geschillen, die doodelyke slagen toebagten aan het welzyn der Kolonisten, en in hun eene sterke neiging deden gebooren worden voor geduurige pleitgedingen, die, het vermogen uitputtende, de zeden minder zacht en lofwaardig maaken. Die vermaak schept om deeze zaken meer in het breede te kennen, kan daaromtrent raadpleegen de 5 boekdeelen in folio, die daarover in Holland gedrukt zyn, in 1752. als ook de algemeene Historie der Reizen Tom. XXI van bl. 104 — 112.

Deeze

(*k*) Men zie den brief van Haare Kon. Hoogheid, geschreeven aan de Regenten den 22 van Oogstm. 1754. Bewysstukken N°. 13.

Deeze kennis, schoon inderdaad vry schraal, zou echter van eenige nuttigheid kunnen zyn voor de tegenwoordige bewooners der Kolonie in 't gemeen: want de mislagen onzer voorvaderen, de nadeelen, die hunne grilligheden en zotte verbeeldingen hun zelve berokkend hebben, en de schande van zo veele wederzydsche smaadheden en mishandelingen, die 5 boekdeelen in folio hebben kunnen vullen, wel op te merken, zoude hun zeer nutte lessen aan de hand kunnen geven, om die klippen te vermyden, welke ons, door de buitenspoorigheid onzer driften, ieder oogenblik des leevens, op onzen weg ontmoeten, als ook om de Zedeleer, ten deezen opzichte, in werkinge te brengen.

De Kolonie heeft echter, in weerwil van deeze lofwaardige zorgen, welke Hunne Hoogmogenden en de Heeren Eigenaars voor het welzyn der Kolonisten droegen, niet het minste voordeel uit alle deeze gemaakte schikkingen getrokken; de schulden daarenboven, die de Kolonisten, ter voortzettinge hunner voorgaande pleitgedingen, gemaakt hadden; het gestadig weggelopen der slaaven; de invallen der Marrons; de geringe zorg, die, door de vereeniging van zo veele oorzaaken, voor 't bebouwen hunner plantagien gedraagen kon worden; en eindelyk, tot overmaat van ongeluk, de weelde, die, sedert eenige jaaren ingevoerd zynde, geweldig toegenomen had, na de aankomste der Heeren Kommissarissen van Zyne Dl. Hoogheid den Heere Prins van Orange, en na het verblyf van den Generaal, Baron van Sporcke, bragten de Kolonie in eenen zeer ongunstigen staat. Om zo veele ongelegenheden te verhelpen, en het gebrek aan Negers op de plantagien te vervullen, schooten 'er geen andere middelen over, dan zich zo veel geld, door de Hollandsche kooplieden, te doen verschieten als men noodig had. Amsterdam was toen in staat om veel geld op rente uit te kunnen zetten, en, zich verzekerd houdende, dat de

I 5

kalmte,

kalmte, die, na zulke hevige onweersbuien, eens wederom in Suriname moest heerschen, de plantagien stond te verbeteren, en het kweeken van Koffy en Suiker, welk zo veel voordeel aan het moederland doet, uittebreiden, zodra de eigenaars van deeze plantagien gelegenheid zouden hebben om zich zo veel te doen opschieten alze noodig hadden, om 't getal hunner slaaven te vergrooten, en andere noodzaakelyke kosten te doen; viel, ingevolge daarvan, op het denkbeeld om geld te doen aanbieden, tegen eene jaarlyksche rente van zes ten honderd, op wettige hypotheeken. De Heer Burgemeester Deutz was de eerste, die het ontwerp maakte van deeze geldschietingen, welke door de Kooplieden der andere Provinciën wel dra gevolgd werden.

De Kolonisten, nog dronken van hunne dwaasheid, en alrede gewend aan alles, wat hun eenigen uiterlyken luister konde byzetten, namen dit aanbod greepiglyk aan, en alle de Planters, zo Christenen als Jooden, namen deel in deeze nieuwe negotiatiën, en itelden hunne plantagien ten onderpand voor de opgenomen sommen. Het gemak van alles, wat men noodig had, te verkrygen, door maar alleen een half blad papiers te vullen, welk wisselbrieven uitmaakte, getrokken door de Korrespondenten, en het voorstel van klinkende munte, die hunne oogen niet trof, deden hen, om dus te spreken, het geld verachten, en hun krediet op eene kwistige wyze verspillen. De eigenzinnigheid des menschelyken verstands, de dwaasheid der menschen, en de kinderachtigheid, die men menigmaal met den rypen ouderdom ziet vermengd te weezen, deden zich op allerhande wyze gevoelen: en zo men zich de moeite geeft, om 'er den oorsprong van na te spooren, zal men bevinden, dat nog veel onschuldiger en eenvoudiger oorzaaken, veel grooter omwentelingen en verderflyker vooroordeelen hebben voort-

voortgebragt. En gebeurt niet nog zelfs in deeze onze dagen, ('t zy in 't algemeen gezegd) dezelfde zaak, ten opzigte van onze papieren munte ? besteedt men dezelfde moeite om van ons een papier van tien schellingen te verkrygen, als een piaster in geld, wanneer men koopt op krediet ? de allerzuinigste, ja de allereunste zelfs, geeft die wel zo naauwkeurig acht op zynen koop, als wanneer hy het doet met gereeden gelde ?

Indien dan de noodzaakelykheid, om de dwaasheden te herstellen, die in den tusschentyd van 10 of 12 jaaren bedreeven waren, langer was gevoeld geworden, en eene gezonde redeneering den Kolonisten overtuigende had geroond, dat het alleen de gestadige arbeid op hunne plantagien was, waarvan de hoope hunner opkomste afhing; mischien zou de Kolonie op verre na met zo veel schulden niet beladen zyn geworden als zy tegenwoordig is; en de Kolonisten zouden met minder jaarlyksche inoogstingen en minder inkomsten den eigendom hunner woningen behouden, en de Kolonie zoude nog haare eigenaars hebben, in plaats van Agenten, die 't bestier in handen hebben van de meeste plantagien, waarvan de meesters in Holland woenen.

Maar in plaats van dit in zyne noodzaakelykheid gevoeld te hebben, om in het vervolg het geluk van wys te zyn met genoeg te smaaken; en in plaats van 't geld, dat hun op krediet, betaalbaar in twintig jaaren, werd aangeboden, om het tot vermeerdering van 't getal hunner slaaven, en tot vergrooting van den landbouw te doen dienen, misbruikten zy het krediet, dat voor hun geopend werd; zo dat het geene, welk op eenen anderen tyd, en in andere omstandigheden van zaaken, gediend zou hebben, om 't geluk der Kolonie te bevorderen, toen maar alleen strekte om dezelve uitwendig te versieren; doch inderdaad om dezelve in schul-

schulden te dompelen, en tot ondergang der Planters, die op hunne plantagien, zo in noodelooze gebouwen, als in prachtige tuinen, de besten van gansch Amerika te boven gaande, eene buitenspoorige weelde aan den dag leiden. Deeze geesfel, zo veel te gevoeliger voor eene Kolonie, die niet moet en ook niet anders kan beschouwd worden dan als landbouwende, ging gepaard met de vlugt der slaaven van zes groote plantagien, gelegen in Tempaty, voorgevallen in 1756, en met de vyandelykheden, door de Marrons gepleegd, op die van Palmeneribo, la Providence, Onobo, en eenige andere, gelegen in Cottica en Comowine, gelijk boven door ons is opgemerkt (1). Het eene en 't andere strekte om de Kolonie, hoe schoon haar uiterlyk voorkomen, door het nieuwe krediet, ook weezen mogt, in den grond te bederven, althans om haar voor te bereiden tot dat onheil, het welk eenige jaaren daarna uitbrak, en waarvan men de slagen nog tegenwoordig gevoelt, ja zelfs nog lang zal gevoelen, ten minste zo de Hollandsche Kooplieden het oor niet leenen aan de middelen, die tot herstel kunnen diener.

Gelukkig was het nog, dat de gestadige onrust, waar in zich de bewoners, uit hoofde van de geduurige invallen der vlugtelingen, gedompeld zagen, den Raad van Policy noodzaakte om vrede met hun te maaken: want hun getal beliep toen, volgens de berekening der aangehaalde Schryvers, boven de twintig duizend (m).
 Waar

(1) Men kan dit omstandiger zien, by *Hartfink*. bl. 777 en 779. en ook *Tableau de Surinam depuis*. p. 145. jusqu' à 150.

(m) Niettegenstaande de verzekeringe van deeze Schryvers, zyn wy, zo door naauwkeurige navorschingen als door 't geeve ons door deskundigen verzekerd wordt, overtuigd, dat het getal van die van Fuka in 't algemeen, in staat om de wapenen te draagen, teen niet boven de 350 of 400 beliep, en die van
 Sara.

Waaruit men ziet, dat juist dat geene, 't welk zo veele krakkeelen en geldspillingen tegen den Gouverneur Mauritius had verwekt, zo als wy op zyne plaats hebben aangetoond, eindelyk als een zeer groot geluk wierd beschouwd, en ook zyn plan bykans letterlyk gevolgd, zelfs door die het zo dwaaslyk verworpen hadden. De voorloopige punten van den Vrede werden getekend in Wynmaand 1759, door twee burgers, naamelyk de Heeren Aberomby en Sobre, daar toe door het Hof van Policy afgevaardigd; en in dezelve werd bedongen, dat men alle vyandykheden van wederzyden, een jaar lang, zoude opschorten, en dat de Blanken, in dien tusfchentyd, aan de Negers de roegestaane geschenken zouden doen geworden. Voor dat evenwel de geschenken gezonden wierden, vaardigde de Raad Kommisfarissen af, in Grasmaand 1760, en niet 1761, zo als Hartfinck aantekent (n), om eenige artikelen van het verdrag, waartrent men nog niet ten vollen was overeengekomen, te regelen; en in Wynmaand van het zelfde jaar, en niet in 1761, zo als die zelfde Hartfinck heeft, vertrok de Majoor Meyer met een groot detachement, beladen met de overeengekomene geschenken; en het was toen, dat de Negers, zonder te willen gehoorzaamen aan de orders van den Raad, die inhielden, hun de geschenken niet over te leveren, zonder vooraf een genoegzaam

Saramaka 550 of 600. Het welk een getal maakt ten allerhoogste van 1000, en door nog aan ieder van hun 5 of 6 personen voor hunne huisgezinnen te geeven, zal evenwel de hoofdsom niet boven de 6000 bedraagen; laat 'er ons, zo men wil, nog een derde by voegen, en men zal maar alleen byna 8 of 9000 zielen hebben. Dit getal is tegenwoordig zodanig verminderd, dat 'er, volgens de naauwkeurigste naspooringen, te Juka van de 1800 tot 2000, en te Saramaka van 3 tot 4000 zielen gevonden worden; 't welk samen genomen 5 of 6000 uitmaakt.

(n) Hartfinck. bl. 799.

zaam getal der aanzienlykste kinderen van hun in gyzeling ontfangen te hebben; met goetvinden van den gemelden Majoor Meyer, de hun toegedachte geschenken ontfangen, onder belofte, dat zy zelve de vereischte gyzelaars aan de Blanken zouden ter hand stellen, gelyk ook na het vertrek van het detachement door hen werd gedaan: en het was toen, en niet van te vooren, gelyk de Heer Hartfinck zegt (o), dat het opperhoofd der Negers, Pomo, een' zyner Zoonen aan de Blanken toebetrouwde, om door hen opgevoed te worden, hetwelk onmogelyk geweest zou zyn, eer de vrede ten vollen, en in order geslooten was. Daar van nu, wat ook de gemelde Schryver zegge, is de nette tyd, voor zo verre het Neger-Vlek van Juka betreft, geweest op het einde des jaars 1760. En van dien vrede was dit het aangenaame gevolg, dat men insgelyks, in 1762, den vrede met die van Saramaka sloot (p). En op dat men het verstand, de doorslepenheid, en de heufche Staatkunde van deeze Negers, welke men overal voor enkele lastbeesten houdt, te beter en uitgebreider moge kennen, heeft men te raade te gaan met den Heer Hartfinck (q), by wien men te gelyk de beschryving hunner wooningen, en het verdrag, dat zy met de Blanken getekend hebben, met daarenboven andere zeer zeldzaame dingen zal aantreffen, die niet kunnen nalaaten inzonderheid den zulken te behaagen, welke onkundig zyn wegens het karakter en den aart der Negers in Amerika.

Het geen wy, wegens de Kolonie in het algemeen, hebben te berde gebragt, behelst teffens een afereel

we;

(o) Hartfinck. bl. 799.

(p) Men zie daarenboven over deezen vrede, le Tableau de Surinam. p. 154 — 172. Richesse de la Hollande. Tom. I. 243 — 332.

(q) Van bl. 779 — 813.

wegens den staat der Jooden in het bijzonder: daar nu deze, onverstandig en zwartgallig, even als de overige Medebewooners, en met hun, om zo te spreken, een en hetzelfde volk geworden zynde, zich lieten gebruiken; wanneer men hen noodig had, om zyne regenparty met vereenigde krachten te verpletteren; doch vervolgens veracht wierden, zo dra deze ongelukkige noodwendigheid ophield; zo konde het niet anders zyn, of zy moesten zich des te meer onheilen op den hals haalen, uit hoofde van de blinde vooringenomenheid, waarmede men, ten hunnen nadeele, bevangen is. Daarenboven, wie is onkundig van den invloed der Regeeringe op de burgers en op het volk, van wat plaats of land het moge zyn? en wie weet al verder niet, dat de gevoelens der Grooten zeer veel op die des volks vermogen? Deze waarheid werd door veel geachte Schryvers zowel gevoeld en opgemerkt, dat wy daarover onze denkbeelden niet durven voordraagen: het zal ook voor den verstandigen genoeg zyn om te erkennen, dat, hoedanig ook de afwykingen, de driften en de ondeugden en deugden der Jooden zyn, die in den volsten zin dezelfde zyn met die van andere volkeren in 't algemeen; en zo men zich nog verder de moeite geeft, om, met maar eenigzins wysgeerige oogen, te beschouwen de gewrochten, die door de behoefte, de verachtinge en de verwytingen tegen een' enkelen persoon, tegen een lichaam of tegen eene Natie, hoe ook genaamd, worden te wege gebragt; en vervolgens eens overrekent de afwykingen, de misdaden en de straffen van die 'er de voorwerpen van zyn; zo zou 't gevolg van deze opmerkingen mischien meer ten voordeele van de Jooden zyn, dan van eenig ander volk, dat zich in dezelfde omstandigheden bevond (r). Maar laat ons de moeite

(r) Men zie daar over den brief, die door een' der leden van de Sorbonne gescreven werd aan den Heer J. de Pinso, door

moeite spaaren van diergelyke treurige aanmerkingen te maaken, en liever den draad onzer Historie vervolgen: de tegenwoordige staat der Kolonie zal ons wel gelegenheid en ook wel stof verschaffen, om een algemeen opslag van het oog te werpen op onzen toestand.

Deeze onderscheiden verdragen met de Neger-Mar-
rons van *Juka* en *Saramaka*, waarvan wy hier boven gewag maakten, hebben de ruste der Kolonie niet ten vollen bevestigd, noch het weglloopen der slaaven verhinderd: want één jaar na 't sluiten van den vrede in Hooimaand 1761, maakten geheele huisgezinnen van deeze en geene plantagien eenen opstand, en zeer veele Negers liepen van ryd tot ryd weg; onder anderen van de Plantagie *Retour*, toebehoorende aan den Heer Sal. de la Parra, Portugeeschen Jood, van welke de Negers, groot en klein, ten getale van by de 60, zonder hunnen Meester het minste kwaad gedaan te hebben, de vlugt namen. De zoons van deezen bewooner, vergezelschapt van hunne jonge vrienden en eenige vrywilligen, ten getale van 9 Blanken, en 48 goede Negers hunner buuren, dieze in der haast by een verzamelden, vervolgden, zonder uitsfel, deeze vlugtelingen, waarvan zy de voetstappen, ondanks alle hunne naspooringen, gedurende 3 weken lang, niet konden ontdekken: en dewyl het hun aan noodigen leefstogt begon te ontbreken, namen zy het besluit, om zich naar het Dorp van *Juka* (s) te be-

door zyne werken met lof bekend in de Republiek der Letteren, en gestorven in 's Haage, den 20 van Herfstmaand 1787, over zyne verdediging der Jooden tegen de Schriften van den Heer Voltaire. Een uittreksel van deezen brief is gedrukt, in een naamloos werk van eenen Venetiaan, onder den tytel van *Reflexions critiques sur l'apologie pour la Nation Juive par Mr. F. de Pinto. Londres. 1768.*

(s) Het was den Burgeren, van wat staat die ook waren, en

begeeven, ten einde zy zich aan geene verdere onheilen bloot mogten stellen.

Deeze onze nieuwe bondgenooten waren zeer verbaasd hen daar te zien; doch na lang stilzwygen toonden zy een groot genoegen, zeggende: „dat zo „haast een handvol Blanken moeds genoeg had, om, „zonder eenige beschroomdheid, by hen in hunne „woonplaatsen te komen, zulks van hun voor een „overtuigend bewys gehouden wierd, dat de Blanken „vertrouwen in hun stelden, en dat de vrede gegrond „was op de oprechtheid en niet op de geveinsdheid „der Blanken, gelyk de meesten hunner tot hier toe „gevreesd hadden”. In gevolge hiervan onthaalden zy deeze Jooden op allerlei mogelyke wyze, en ieder een beyverde zich om hen rykelyk van leefstogt te voorzien, ja om hun, tot een teken van onbepaalde genegenheid, hunne vrouwen en dogters aan te bieden. Des daags na deeze vrolykheid verklaarde zekere Fosfo, volstrekt opperhoofd van alle de Negers, en die eertyds den Jooden had toebehoord, aan zyne medebroeders, tot hoe groot een vermaak het hem geweest ware, dat zy, in het algemeen, zyne oude meesters zo gul en vriendelyk hadden onthaald; maar dat evenwel de zorg voor en de bewaaring van deeze gasten hem, van rechtswege, toekwam, te meer dewyl de Heeren la Parra behoorden tot het geslacht van de Nasfys, wier slaaf hy eertyds was geweest. Dit verwekte wel eenig gekibbel onder de Negers; doch eerlang werd de zorg voor de Blanken aan den meer,

om welke reden het ook mogt wezen, verboden, zich te begeeven naar de dorpen van Juka en Saramaka, toebehoorende aan onze nieuwe bondgenooten. Wy twyffelen, echter, of dit verbod niet iets hebbe toegebragt, om deeze Negers bunne kwade hebykheden, en hunnen haat tegen de Blanken, langen tyd te doen behouden.

meergemelden Fosfo toegeftaan; maar onder dit be-
 ding, dat zy de vryheid behielden, om gezamentlyk
 hun alle mogelyke goede dienften te bewyzen. Dewyl
 nu dit de eerfte en ook de laafte reize was, dat de
 Burgers deeze nieuwe bondgenooten bezochten, zo
 zal het ons, denken wy, door niemand kwalyk geno-
 men worden, dat wy ons over deeze gebeurtenis nog
 wat verder uitbreiden. Zo dra de zorg voor de Blanken
 aan den Gryzaard Fosfo; in het byzonder, was toebe-
 trouwd, zond hy zyne gewapende Negers, om daareen-
 foort van geduurige wacht te houden: en des morgens
 en des avonds, wanneer zy bezig waren met hunne
 gebeden op de Joodfche wyze te doen, en luidkeels
 meer lofzangen dan naar gewoonte te zingen, ftelde
 zich dit Oppelhoofd zelf aan de deur van het huis,
 dat hy voor hun, tot eene wooning, had doen ontru-
 men, om daar opzettelyk filzwygen te gebieden
 tot dat het gebed geëindigd ware. Op zekeren Don-
 derdag namiddag, deed hy overal bekend maaken,
 dat men aan de Blanken gevogelte, en watze meer noo-
 dig hadden, moest brengen, ten einde zy, des daags daar-
 aan, hunne spyzen voor den Zaterdag in gereedheid
 mogten brengen. Dit zyn bevel werd zo naauwkeu-
 riglyk volbragt, dat de Jooden naauwelyks wisten, wat
 zy met de menigte der gebragte vogelen zouden doen:
 want ieder wilde, dat men de zyne zoude dooden, op
 dat hy het vermaak mogt hebben van te kunnen zeg-
 gen, dat de Blanken gebruik van zyn gefchenk hadden
 gemaakt. Des Zaterdag's morgens was hun huis om-
 cingeld van eene groote menigte volks, daar famenge-
 fchoold, om hunne gezangen en gebeden te hooren; en
 na dat zulks geëindigd was, begaven de Negers zich
 in menigte naar binnen, om hun goeden dag te wen-
 fchen. En toen was het, dat de Gryzaard Fosfo het
 woord opvatte, en zeide: „ziet myne kinderen, het
 „geene ik U duizendmaal wegens de Jooden, myne
 „oude

„ oude meesters, gezegd hebbe; zy zyn niet gelyk
 „ de andere Blanken, die wy gezien hebben: zy bemin-
 „ nen God, en nooit zullen zy iets doen, dan na
 „ hem altoorens gebeden en eerbiediglyk vereerd te
 „ hebben: laat ons dan, ter liefde van dien God,
 „ welken zy aanbidden, de middelen gebruiken, waardoor
 „ zy in hunne onderneeminge geholpen kunnen wor-
 „ den”. Deeze redevoring maakte den diepsten in-
 druk op 't hart van alle deeze Negers ten voordeele der
 Jooden, te meer, om dat de Jooden, van den eer-
 sten dag af hebbende ontdekt, dat 'er eene groote
 genegenheid voor Godsdienstige plegtigheden by hen
 plaats had, de hunne met meer lichaams buigingen en
 andere betooningen van Godsdienstigen eerbied ver-
 zelden dan gewoonlyk. Hier op nam hunne vergade-
 ring zitting, van welke Arabi het hoofd was; en daar
 in lieten zy ook de Blanken, nevens hen, zitting neemen,
 om in hunne tegenwoordigheid te raadpleegen; 't
 welk van dien uitslag was, dat 'er beslooten wierd, aan
 de Blanken een eskorte met den noodigen voorraad
 te geeven, ten einde zy daar door tot op eene veilige
 plaats geleid mogten worden; en daarenboven, dat een
 andere eskorte zou worden uitgezonden, om de weg-
 loopers op te zoeken. Midlerwyl, dat men bezig
 was, met het noodige hiertoe in gereedheid te bren-
 gen, had de Burger-Lieutenant, de Heer Grenada,
 die, twee dagen na 't vertrek van den reeds gemelden
 zoon van den Heer la Parra, met een detachement
 vrywillige Burgers, op de wegloopers was uitgetrok-
 ken, het geluk, van, na een marsch van 6 dagen, die
 zelfde wegloopers aan te treffen, op eene plaats, tegen
 over den weg, die het eerste detachement gekoozen
 had, en daarvan 38, behalven eenige gesneuvelden,
 gevangen te krygen. Daar hy nu wist, dat het eerste
 detachement zynen weg naar het Vlek *Juka* genomen
 had, zond hy derwaards bericht aan de zoons van den

Heer la Parra, om hun kennis van zyne welgelukte onderneeming te geeven. Dit nieuws werd, zelfs door de nieuwe bondgenooten, met toejuiching ontvangen, en verhaastte het vertrek der Jooden, die zich nog daar ter plaatse bevonden. Na derhalven hun voor het gul en vriendelyk onthaal bedankt te hebben, begaven zy zich op weg; wordende gevolgd van de reeds gemelde eskorte, die voorzien was van allerhande levens voorraad. Op weg hadden zy het geluk van nog 13 weglloopers te ontmoeten, en gevangen te neemen, van welken eenigen, volgens 's Hofs Sententie, met den dood werden gestraft. Dit alles hebben wy getrokken uit de Dagverhaalen van deeze beide detachementen, en uit het mondelyk bericht der perſoonen zelve, die 'er deel aan gehad hebben, en, ten grooten deele, nog in leeven zyn.

Dit geluk, waarvan wy gesproken hebben, was niet algemeen, ten opzigte van het weglloopen der ſlaaven van andere plantagien: zelfs nam het getal der nieuwe Marrons grootelyks toe; en dewyl zy op die van Juka en Saramaka geen' vertrouwen konden ſtellen, ondernamen zy nieuwe Vlekken te ſtichten. De onmeetelyke bosſchen der Kolonie; de uitgestrektheid van den grond; de moerassen, die men 'er overal aantreft; de bergen van eene wonderbaare hoogte, die hun tot een' voormuur dienden, en welker dalen zeer vruchtbaar zyn, om 'er allerhande levensmiddelen te teelen; dat alles maakte hun verblyf daar aangenaam en zeker: des werd 'er op de hoogte van de rivier Marony, een ontzaglyk vlek of dorp aangelegd, dat, naar hun opperhoofd, den naam van Negers van Bony. verkreegen heeft; een ander op den oever, ten Westen van de rivier Saramaka, en nog verſcheiden andere, veel kleiner; hier en daar achter de plantagien verſpreid, aan beide zyden der riviere, diep boschwaards in, die gestadig vervallen deden op de ſlaaven, welke zy met kunnen arbeid

arbeid bezig vonden, en welke zy wegvoerden om hunne bevolkingen te vergrooten.

Om zich tegen deeze vyandlykheden met kracht te verzetten, was de Kolonie genoodzaakt de Republiek om bystand te verzoeken: dit geschiedde ook niet vruchteloos: want op haar verzoek zonden Hunne Hoogmogenden, in 1772, derwaards een korps troupen van 500 man, onder de orders van den Heer Forgeoud, een' man van verdienste, en die, in 1763, in de Kolonie van Berbice was gebruikt, by gelegenheid van den opstand der slaaven. Het verblyf deezer troupen was daar toen ten hoogsten noodzaaklyk, en van zeer grooten dienst: want de Heer Forgeoud ging geduuriglyk en zonder tuschenpoozing op hen los in de boschen; dryvende de vyanden, met een' geduld en moed, zyn karakter waardig, tot op een' merkelyken afstand van de bebouwde stichtingen der Kolonie, te rugge, en vernielende overal hunne dorpen en levensmiddelen: waarvan 't gunstig gevolg was, dat de Kolonie, bykans drie volle jaaren, voor alle groote vyandlykheden beveiligd bleef. De Kolonisten, getroffen over dit zo groot geluk, leiden deswegens hunne dankzeggingen af by het Hof, en gehoord hebbende, dat deeze troupen wierden te rug geroepen, zochten zy derzelver vertrek tegen te houden. Ongelukiglyk vond men, onder de voorstanders van den Heer Forgeoud, eenige onrustige geesten, die, al sedert lang, een heimelyken wrok tegen den Gouverneur Nepveu hadden gevoed. De Heer Forgeoud, meer Soldaat dan Staatkundige, wikkeld zich ongevoeliglyk in, in de heimelyke laagen, die den Heere Nepveu, door zyne tegenpartyen gelegd werden; ook mengde hy zich in de Staatkundige zaaken der Kolonie, die niet tot zyn ampt behoorden, 't welk voor hem van nadeelige gevolgen was, zelfs in Holland; zo dat, indien de geest van het meeste deel der Kolonisten, om zo te spreken, niet

ware in slaap geraakt, door de aanmerkelyke verering hunner byzondere zaaken, men de ysfelyke geschillen, in den tyd van den Heer Mauritius voorgevallen, zou hebben zien herbooren worden: midlerwyl ontzag men zich niet elkanderen, door bittere geschriften, zo hier als naar Holland gezonden, te verscheuren.

Zo lang deeze onlusten duurden, had men in de Kolonie eene schikking gemaakt, om dezelve voor alle vyandlykheden van de Negers te beveiligen, door middel van een kordon van verdediging, het welk men voornam aan te leggen. Op het bericht, aan de Staaten Generaal gedaan, leenden Hunne Hoogmogenden het oor aan het dringend verzoek van Amsterdam, en gaven bevel, om de troupen derwaards te rug te doen keeren; en als toen droeg de Stad Amsterdam haar aandeel in de kosten der overvoeringe van de gemelde versterking van krygsvolk. Nieuwe vertoogen, echter, van de zyde der Kolonisten aan den Raad van Policy. gedaan, bragten te wege, dat het aan de troupen wierd toegelaaten nog eenigen tyd in de Kolonie te verblyven. En hoewel men heeft voorgegeeven, dat de troupen van den Staat niet het minste nut hadden gedaan tegen de Negers, is het niettemin zeker, zo als de Schryver van Holands rykdom opmerkt, dat de Bevelhebber Forgeoud, met hulpe van de troupen der Heeren Eigenaaren, die men in de Kolonie vond, en de manmoedigheid en goede schikkingen van eenige Officieren (onder anderen van den Heer Frederici, thans Lieutenant Kolonel onzer troupen, en die by zyne beminnellyke personeele hoedanigheden eene verwonderenswaardige snedigheid voegt, om de Negers in de boschen te vervolgen en hunne allergeheimste listen en laagen te ontdekken) het zo ver heeft weten te brengen, dat de Marrons de wapenen der Republiek begonnen te breezen, en dat de plantagien zich beveiligd

vond

vonden voor de vyandlykheden , die zo menigvuldig waren voor zynen tyd. Zonder , echter , eenige party te kiezen , of geloof te geeven aan verminkte en vergrootte verhalen van vrienden en vyanden van den Heer Forgeoud , schroomen wy niet te zeggen , dat de Heer Forgeoud , in 't vervolg , beter had kunnen doen dan hy inderdaad deed : want de uitroejing der Marrons , onze geduchte vyanden , had , naar ons inzien , de grondslag van alle zyne verrichtingen moeten zyn. Midlerwyl ontkennen wy niet , dat het denkbeeld van de plantagien voor de aanvallen der vyanden te beveiligen , een weezentlyk geluk voor de Kolonie behelsde ; maar zich by dat denkbeeld alleen te bepaalen ; vier jaaren lang de boschen af te loopen ; de troupen onophoudelyk af te matten , en niet te bedenken , dat noch hy zelf noch de troupen dus op den duur geenszins konden werken ; en dat de Marrons te verdryven , en van de plantagien te verwyderen , geheel wat anders was dan dezelve uit te roeien , ten einde zy zich , in 't vervolg , niet wederom mogten verzamelen , en , zich op grooter maate van gezwindheid en schalkheid toeliggende , des te ontzaglyker voor de Kolonie worden ; was een denkbeeld , het welk , zo 'er al geen gezond verstand aan ontbrak , althans voor vreemd moest gehouden worden. Daarenboven , (zonder dat men de redenen van den Heer Forgeoud heeft kunnen doorgronden) waarom alle gelegenheden zorgvuldig gemyd , die zich aanboden , om den Marrons zeer gevoelige slagen toe te brengen ? Waarom dezelve ontweeken , wanneer menze met waarschyntlyk voordeel konde aantasten ? Waarom hunne haardsteden ontzien ? Waarom , nog eens , de plantagien met de hoope op beveiliging geveid (het welk toch niet voor altyd kon zyn) en , in zekeren zin , geduurende de twee laatste jaaren van zyn verblyf , een soort van onachtsaamheid nopens deeze mjitelingen , en van volslagen ongevoeligheid ,

ligheid, ten aanzien zyner eigene vyanden, betoond? Waarom toch dat alles? Om dat de Heer Forgeoud van een zeer zacht karakter was, en ligtelyk te bewegen viel, om de grilligheden op te volgen van zyne vrienden, wien het maar alleen te doen was, om den Heer Nepveu verdriet aan te doen. Ware het dit niet geweest. zo zou zyn plan, beter doorgedacht en aaneengeschalkeld, mischien voor de Kolonie van een gewenscht gevolg geweest zyn, zonder dat hy, in zyne verichtingen, ware gedwardsboomd geworden, en de Kolonie zich, in 't vervolg, had bloot gesteld gevonden aan de plondering van deeze zelfde weglloopers, die naderhand zo geducht zyn geworden.

Het ontwerp van 't Kordon werd dan ter uitvoer gebragt in 1774, en van de Savanne der Jooden af tot op de hoogte der rivier Comowine, en van daar tot aan de zee, die van achteren de plantagien, aan de linker zyde van de rivier Suriname gelegen, bestrykt, als ook op de beide oevers van die van Comowine en Cottica, werden, van afstand tot afstand, kleine met paalen bezette verschanzingen aangelegd, die, naar evenredigheid van de krygsmagt der Kolonie, door soldaaten werden bewaard.

De uitvoering van dit ontwerp onderging in 't eerst zeer sterke tegenspraak, uit hoofde van de zwaare kosten, waarop hetzelfde der Kolonie te staan zou komen; doch namen hier door de imposten, tot onderhoud van dit Kordon, toe; de plantagien, van houtgewas voorzien, kreegen gelegenheid om 't zelve met voordeel te vertieren, ook werden 'er meer andere zaaken uit gebooren, die men, tot onderhoud en verbetering der Plantagien, onmydbaar noodig had; doch vooral de rust en veiligheid, welke de Plantagien, binnen de linie van verdediging, by vervolg van tyd, genooten; dus zag men dit plan eerlang aan voor het beste en nuttigste voor de Kolonie. Dan, daar het ons niet past, ons in eenige staat-

kun-

kundige overweeging van het inwendig bestier en de Policy der Kolonie in te laten, vooral ten aanzien van den tyd, die zeer na aan den onzen komt, zo willen wy dit onderwerp overlaaten voor den Heer Fermin, die daar over, in zyn *Tableau de Surinam* (of algemeene beschryving van Suriname) gehandeld heeft; maar wy konden niet voorby onze leezers te waarschuwen, dat ze zich door de redeneering van den schryver niet moeten laten verrassen, om blindelings alles te gelooven, watze by hem aantreffen: want de Heer Fermin heeft veele zaaken met te veel eenzydigheid beschouwd, en zyn werk alleen samengesteld op onderrechten van lieden, die, ten nadeele van het inen uitwendige bestier der Kolonie, waren vooringenomen. Verscheiden voorwerpen, daarenboven, van zyne berispingen, hangen van andere oorzaaken af, dan waar aanze door hem worden toegeschreeven; doch om ons op geenerlei wyze met hem, of iemand anders, in geschil te begoeven, verkiezen wy liever te zwijgen, dan onze opmerkingen hier over te ontwikkelen; ons vergenoegende met alleen aan te beveelen de leezing van zeker boek, in 1779 te London gedrukt, onder den tytel van *Remarques critiques sur le Tableau Historique & Politique de Surinam, par Mr. Fermin*, waarvan de schryver, schoon hy zynen naam verzwylt, is zekere Heer Santini, een Italiaansch Exjesuit, die eenige jaaren in Suriname heeft doorgebracht. Deeze schryver, echter, daar hy veele mislagen van Fermin, nopens de staatkundige stoffe van zyn Werk aanwylt, vervalt zelf in andere nog veel grooter mislagen, naamelyk in die van ondankbaarheid aan de bewooners der Kolonie, en van eene blinde drift tegen alles wat 'er goeds is; zodanig zelfs, dat hy, de schoone zyde der Bewooneren met eene ergerlyke kwaadaartigheid verbergende, 'er alleen op toelagge, om met bitterheid te ontwikkelen alles wat 'er kwaads in te vinden was; schoon de Kolonie

van Suriname zulks, misfchien, met alle andere Koloniën van Amerika gemeen heeft.

Alles famen genomen, wat wy in dit Werk gezegd hebben, was zeer gefchikt om de Kolonie in eenen ongunftigen ftaat te brengen; ondertusfchen had zy nog den uiterlyken fchyn van een toekomstig geluk noodig, om haar, in 't vervolg, in nieuwe rampfpoeden te doen vervallen, hoewelze reeds aan veelerei verdrietykheden en geduurige vermoejingen was blootgefteld, die door het wegloopen der fllaaven werden veroorzaakt, en te wege bragten, dat de uitzigten der Planters gedwarsboomd, en hunne inkomften aanmerkelyk verminderd wierden. De Hollandfche Kooplieden, die geld op de Plantagien verfhooten hadden, waren, zonder van hunne jaarlykfche renten te fpreken, maar alleen op middelen van vervolginge bedacht, om hunne geleeden verliezen herfteld te krygen. Het Komptoir van den Heer Deutz, naderhand bekend onder den naam van Marfelis, opende het toneel, en federt 1765 en 1766, hoorde en zag men niets anders dan plantagien, die verkocht en in Sequeftratie gefield wierden, wegens gehypothekeerde fchulden. Onder de Christen Planters waren 'er wel eenigen, die, op deeze en geene wyze, den flag wisten af te keeren; doch die het daar toe aan middelen ontbrak, zagen zich van hunne goederen beroofd. Men zal ligtelyk begrypen, dat de Jooden, in deeze ongelukken, niet het meeste gefpaard wierden; ook hebben zy toen de meeste hunner Plantagien verlooren; zynde die bykans alle gevallen in de handen der Agenten van gemelde Komtoiren; zonder, echter, ontheven te zyn van 't overige dat zy nog fchuldig waren, en 't welk nu en dan nog al merkelyke fommen beliep, dewyl bykans alle hunne plantagien verkocht werden voor een derde en vierde van de fommen, die zy fchuldig waren.

Op deeze inderdaad jammervolle ongelukken, deden de

de Marrons eenen nieuwen inval in *Para*; de Negers van zekere beplantinge liepen weg, of werden door de Marrons mede gevoerd. Wie zou derhalven, op 't gezigt van alle deeze rampspoeden, niet zeggen, dat het krediet, voor Suriname uit was voor altoos? maar neen; Suriname hingen nog grooter onheilen over 't hoofd. Holland wilde elders geld uitzetten, en de voorbeelden van 't geene, te voeren, met andere huizen van Koophandel was voorgevallen, was niets in de oogen der Kooplieden, die onderstelden, dat de Kolonisten de oogen op hunne voorgaande vervolgingen zouden openen, en derhalven wyzer en omzigtiger worden in hunne zaaken; maar de slag, in *Para* voorgevallen, bragt ondertusfchen deeze Kooplieden tot een' staat van besluiteloosheid. Een gelukkige krygstogt, op bevel van den Raad, tegen de aanvallers ondernomen, waarby de Negers van gemelde beplantinge werden hernomen, en waarvan de tyding, zeer boven de waarheid vergroot, in Holland kwam, werd, twee jaaren na elkanderen, gevolgd, van een' gunstigen Koffy-oogst. Dit verleevendigde wederom de begeerte der Kooplieden, om hun geld nogmaals op Suriname te beleggen. Van hier, dat men, in den jaare 1769, en in het begin van 1770, in de Kolonie, van geen ander nieuws hoorde dan van plans om geld aan de Planters te verschieten. Het was als of de gouden eeuw wederom voor de Kolonie geopend ware; de rampen van den voorgaanden oorlog; de tegenspoeden; zelfs de vyandlykheden der Marrons; alles, in een woord, werd vergeeten, en de Kolonisten, nog dronken zynde van ingebeelden voorspoed, rekenden zich reeds de gelukkigsten van geheel Amerika. Tot ophooping van rampspoeden waren de meeste fondsen, die men in Holland voor Suriname bestemd had, verre van op goede beginselen en vaste en duurzaame verzekeringen gegrond te zyn. Echter vond men in alle straaten van Paramaribo,

bo, Agenten, voorzien van Prokuratiën om aan den eerstkomenden geld op rente aan te bieden. Deze verbystering heeft niet alleen de oogen van de laagste klasse der planters en bewooners der Kolonie verblind; maar zy was ook van dezelfde uitwerkinge op alle de bewooners in 't gemeen; zo datze alle, van den Gouverneur Nepveu af tot den geringsten burger toe, jammerlyk van 't rechte spoor ter zyde raakten. De ryken, of die, welke twee of drie plantagiën bezaten, zo wel als die 'er maar ééne hadden, waren op niets anders bedacht, dan om hunne bezittingen tot den hoogsten prys te verkoopen, en daarvoor andere, hun beter gelegen, weder te koopen. Men had geld, en aan koopers ontbrak het niet: de groote vraag was maar alleen, hoe menaan zo veel geld zou raaken, als men tot deezen aankoop noodig had? Deeze gordiaansche knoop werd, in het eerst, stoutmoedig doorgekapt; Waardeerders in overvloed verstonen zeer wel het geheim van den filosofischen steen, en waardeerden, in gevolge daarvan, de plantagiën drie of viermaal zo hoog als derzelver weezentlyke waarde bedroeg. De verordeningen, ten dien opzichte, door de Regeeringe van Suriname gemaakt, en de straf, die eenigen van die Waardeerders ondergingen, strekken ten bewyze van het gezegde. De beruchte Heer la Croix, de doortraptste van alle Agenten, die men ooit zag, had onbepaalde orders, om over 't geld te beschikken, voor rekening van eenen dagvlinder, dat is te zeggen, het komptoir, opgericht in Holland, onder den naam van *Schouten en Valens*; en door middel van zekere somme gelds, die menaan den Agendaris in 't byzonder moest tellen, kon ieder een terstond geholpen worden. Als toen wilde alle man, Christen, Jood, handwerksman, ja zelfs schoenmaaker, die geen' stuiver in de wereld had om 't noodige leer tot zyn ambacht te koopen, Planter worden; en Myn Heer de Agent maakte met een enkele pennestreek veel rasser

rasfer landbouwers en planters; dan eertyds Pyrrha menschen wist te maaken, door het werpen van steenen; zo dat men van niets anders hoorde dan van koopen en verkoopen, en geduuriglyk zag, dat schoenmaakers, losbollen, slagers, en dergelyk slag van lieden, groote hanen wierden; waarvan 't gevolg was, dat de verkwisting, overdaadige geldspilling en toomellooze weelde, de Kolonie als overstromden.

De verandering van meester, op de plantagien, die daarvan het onophoudelyk gevolg was, deed met reden voor eenige onheilen van den kant der slaaven duchten, vermids zy zich, volgens hunne eigene uitdrukking, aanmerkten *als gevogelte, dat van de eene band overgaat tot de andere, tot dat het op tafel komt om daar voor een gerecht te dienen*. Dit uiterlyk voorkomen van geluk duurde ook maar een' zeer korten tyd: want de wisselbrieven, die de nieuwe Planters getrokken hadden, op hunne Korrespondenten, volgens order van hunne Agenten, voornaamelyk die van la Croix, werden alle geprotesteerd; zo dat het geene, een jaar te vooren, zo mooi scheen, nu niets anders baarde dan treurige verwarringen, gerechtelyke verkooping en der verpande goederen, en vervolgingen tegen sommige bewooners, die, in de vaste verbeelding, dat deeze Wisselbrieven goed waren, geene zwaarigheid maakten om dezelve te endosceeren, ten einde dezelve des te gereeder mogten doorgaan. Eenige andere koopers van Plantagien, die 't geluk gehad hadden, 't geld van andere Komptoirs te neemen, ondergingen 't zelfde lot, niet tegenstaande hunne Wisselbrieven, in Holland, betaald wierden; om dat zy hunne Plantagien veel te duur gekocht hadden, en de prys der slaaven onbedenkelyk hoog gesteeget was. Men verbeelde zich eens eene Kolonie, die, voor deezen tyd, beladen was met eene schuld van meer dan 50 miljoenen guldens aan Hollandse Kooplieden, en vooral gedompeld in den afgrond der vervol-

gin-

gingen, ter oorzaake van het gebeurde in 1770; als dan zal men den staat kennen, waarin zich de Kolonie, over 't geheel, bevond, zonder evenwel te vergeeten het geen 'er in 1773 en tot aan 1776 is voorgevallen, uit hoofde van de geschillen en oneenigheden, die, ten tyde van den Heer Forgeoud, ontstaan, en reeds boven door ons gemeld zyn.

Wanneer men dit en verder alle die dingen, welke door ons gemeld, en in de Kolonie als ook in Holland bekend zyn, en door niemand in twyffel getrokken kunnen worden, in aanmerking neemt; zal een ieder, hoe voorin genomen hy ook moge zyn, gereedelyk erkennen, dat een groot deel der rampen, die de Kolonie getroffen hebben, zyn' oorsprong, over 't geheel, schuldig zy aan de Kolonisten zelve. De verslimmering der plantagten; het weglloopen der slaaven; de overmaat van schulden; de onmogelykheid om de renten te betaalen, die men aan de Hollandsche Kooplieden schuldig was; de gerechatelyke verkooping, en de verandering van meesters, welke de plantagien daar door ondergingen, waren zo veel zaaken, waarvan alle klasfen van Planters niet alleen, maar ook alle verdere bewooners der Kolonie, zonder eenig onderscheid hoegenaamd, gevoel hadden; en, echter, laat men niet na alles, wat 'er gebeurde, toe te schryven aan de Jooden: gelyk men ook 't geen hun thans wedervaart, toe schryft aan hunne onderstelling de onkunde in 't stuk van den landbouw; aan het kwaad bestier dat zy omtrent hunne slaaven gewoon zyn te houden; en zelfs aan hunnen Godsdienst, zo van wege hunne hoogtyden, als van wege hunne wyze van de zaaken te beschouwen en te behandelen.

Deeze onderstelling, die, onder 't uitwendig voorkomen van de Natie te beklagen, den dolk in 't hart van haare byzondere leden duwt, deed den Jooden altoos het grootste nadeel: want hun hier door de middelen affnydende om, tot hun voordeel, op de plantagien

tagien gebruikt te worden, beneemt men teffens aan een groot deel medebewoners der Kolonie een der gereedste en nuttigste middelen van bestaan, door hen, behalven dat, te doen aanmerken als menschen, die voor geene landbouwende Kolonien van eenig nut kunnen zyn. Om deeze zowel zwakke als ongerymde onderstelling te wederleggen, zou 't genoeg zyn aan te haalen, 't geen de Abt Rainal gezegd heeft over de Jooden van Brazil en Jamaika, 't welk door ons op zyne plaats is aangetrokken, en 't geen, ten hunnen opzigte, in Suriname is voorgevallen, sedert den tyd der Engelsen tot op haare laatste rampspoeden. Wy zouden ook gaarne met stilzwygen voorbygaan alle die valsche redeneeringen, waar van men zich bedient, om hen nog dies te meer te vergruizen, zo dezelve niet vergezelschapt gingen met een geschrift, dat nieuwelings, naamelyk ten jaare 1776 of 1777, aan de West-Indische Maatschappy in Holland is aangeboden, door den Raad van eene, aan de Republiek toebehoorende en naby Suriname gelegene, Kolonie.

Dit geschrift vindt men, volgens 't geen wy in de Inleiding van dit Werk gezegd hebben, in het eerste deel der brieven van Aristodemus en Sincerus: de zaak betrof de toelaating van zekeren Jood uit Holland, genaamd Izaak d' Azevedo, wien, naar Esfequebo of Demmerary willende oversteeken, verboden werd zyne reize voort te zetten, uit hoofde van dat vertoog, vervuld met enkele gal en bitterheid; en hoewel wy, na dat dit geschrift, in 1786, in Suriname gebragt, en ter orizer kennisse gekomen was, vastelyk, beslooten hadden, ons niet zo laag te vernederen, om zulke bittere lasteringen te beantwoorden, als daar in allerwege voorkomen; echter konden wy het verdriet niet ontleinen, dat ons hetzelfde veroorzaakt heeft, door het geene daar in over den Landbouw gezegd wordt, en wel, zo als zy zich uitdrukken, op gronden van nauwkeurige

keurige berichten, uit Suriname ontfangen, en door dagelyksche voorbeelden van het daar gebeurde bevestigd. (t). Daar wy dan nu over 't stuk van den Landbouw spreken, zullen wy, de onderstelling in het oog houdende, die men ten aanzien der Jooden maakt, onze waarneemingen dien aangaande mededeelen.

Wat dan den Landbouw in de handen der Jooden betreft: van het begin der Kolonie af, hebben zy 'er even zo groote en menigvuldige plantagien gehad als de Christenen. 't Is waar, dat zy de weetenschap om laage landen toe te maaken, toenmaals over 't geheel onbekend, niet bezaten, en zich, in gevolge daarvan, niet nederfloegen dan maar om hoog aan de rivier van Suriname. Dan, eenige jaaren daarna, hunne begaane mislagen inziende, hebben zy plantagien aangelegd, van de plantagie Gelderland af (welke 4 mylen van Paramaribo ligt) tot op verscheiden mylen ver naar boven, en de voortbrengfels daarvan behoeften voor die der Christenen niet te wyken. Men kan met waarheid zeggen, dat zy, op hunne plantagien, zesmaal zo veel hebben ingeooogst, als diezelfde plantagien, naderhand, aan Christen eigenaars geleverd hebben. Het wegloopen hunner slaaven, en de vyandlykheden, door hen gepleegd, waren, naar evenredigheid, minder by de Jooden dan by de overige bewooners; zo dat hunne rampspoeden niet zyn voortgekomen, noch uit hunne onkunde in 't stuk van den landbouw, noch uit hunne hoogtyden, en nog minder uit het kwaad bestier, dat zy omtrent hunne slaaven hielden, gelyk hunne verblinde tegenpartyen onderstellen, maar geenszins bewyzen (u). Hunne rampspoeden, en 't ver-
val

(t) Bl. 73.

(u) Wanneer men de zulken bestrydt, die alles aan der Jooden onkunde in het stuk van den landbouw toeschryven, dan wenden zy wel dra hun schoonschynend oordeel tot de menigte der

val van hunne bezittingen hebben zeer gewoonte en natuurlyke oorzaken, die ieder onpartydig mensch gegereedelyk zal erkennen.

Daar de gronden aan de rivier van Suriname de eerste geweest zyn, die men bebouwde, moesten zy noodzakelyk ook de eerste zyn, die hunne vruchtbaarheid verloor, en wel om deeze natuurlyke reden, dat men, in Suriname, de landen niet bemest, noch op eenigerlei wyze beproeft, om dezelve, naar het voorbeeld van Europa, te verbeteren. Midlerwyl hebben de Jooden, zonder eenig ander middel van bestaan te hebben dan hunnen landbouw, hunne bezittingen zonder schulden en verbin-

der hoogtyden, die, zo als zy zeggen, luiheid en boosheid onder de Negers te wege brengen. Ondertuschen hebben de Jooden, behalven de Zaterdag (waar voor de Zondagen by de Christenen in gebruik zyn) maar 14 Feestdagen in het jaar. En op deeze dagen, als ook op hunne Zaterdag, werken de Negers ook nog voor hun op hunne landen, even gelyk men doet te St. Domingo, te Cayenné en elders. Het verlies van deeze 14 dagen voor de Jooden maakt geen voorwerp van zo veel belang, dat men daarop een gansch leersysteem, ten nadeele van een meer kelyk gedeelte des menschlyken geslachts, konne gronden. In het gemelde Werk over Essequibo, tast men bl. 72 en 73, grootelyks mis met nog verder te zeggen, dat de Jooden, niet zo „veel konnende werken als de Christenen, hunne slaaven dwingen om zo veel beter te arbeiden, tot vergoeding van het verlies hunner rustdagen”. Hier in Suriname beschuldigt men hen, datze kwaade voorbeelden geeven aan hunne slaaven, zo door den geringen arbeid dien zy zelve verrichten, als door hunne hoogtyden en Sabbatdagen; en daan, naamelyk te Demerary (waar men voorgeeft berichten uit Suriname ontfangen te hebben) beticht men hen van te veel werks van hunne slaaven te vergen. Stryden deeze twee beschuldigingen, wel ingezien, niet met elkanderen? Maar hier rooven zich deeze twee weinig aan: want dit is de eerste reize niet, dat zy zich tegen spreken, en den bal willens mislaan, wanneer het te doen is om de Jooden te bezwaaren.

tenissen behouden tot op het einde van 1750. Maar het gestadig verlies van hunne slaaven, zo door sterfte als door weglloopen veroorzaakt, verplichtte hen ook eerlang, om, in navolginge der Christenen, deel te neemen aan de aanbiedinge, die 't Komptoor van den Heer Deutz aan de Planters deed; en dit was de doodelyke slag zo voor hun als voor hunne nakomelingen, te meer wyl de voornaamsten onder hen reeds slegt in hunne zaken stonden, wegens de buitenspoorige kosten, die zy, uit hoofde van hunne pleitgedingen, ten tyde van den Heer Mauritius, hadden moeten maaken. Dit eerste geld, met grestigheid opgenomen, bragt hen in de noodzaakelykheid om het andermaal te doen, en op deeze wyze hebben de toeneemende onvruchtbaarheid der gronden; de geringe voortbrengzels, dieze van hunne plantagien inzamelden; de renten, dieze jaar op jaar aan hunne Korrespondenten moesten betaalen; de daaling van den prys hunner waaren en de vermeerdering van kosten in Holland, daar de Korrespondenten zeer wel hunne rekening by wisten te vinden, hen allengs ondermynd, tot dat de schulden hen gansch en al in den grond boorden, en hunne bezittingen aangeslagen en gerechteryker wyze verkocht wierden, zo als, sedert 1766 tot aan deezen tyd toe, maar al te dikwyls is geschied.

Dan vielen dergelyke wisselvalligheden den Jooden te beurt, men zou konnen vraagen: zynze niet eveneens door de overige bewooners gevoeld geworden, en is 'er eenig onderscheid, iets schooners, iets beters, iets voortreffelykers, in de historie van het verval der Christen planters deezer Kolonie? Misschien zal men zeggen: *de Christenen hebben zieh echter staande gebouwen, en houden zich nog staande; hunne plantagien zyn nog in hunne banden, en de Jooden hebben 'er bykans geene meer.* Ziedaar de bewysredenen, waarvan men zich

zich bedient, om het gemeene volk, ten nadeele der Natie, te verblinden. Het wantrouwen, door de opschieters van geld op rente tegen de Jooden opgevat (ongelukkig uitwerksel van 't onderscheid van Godsdiens!); de vooringenomenheid van eenige Agenten der Kolonie, die, zelve hunne eigene mislagen ontdekken-
de, kwaade berichten wegens de Jooden gaven, deed hen het krediet verliezen, datze noodig hadden, om slaaven te koopen, en zich van andere noodwendigheden te voorzien. Maar den Christenen wedervoer juist het tegendeel; hun krediet had geene paalen, en daaraan heeft men het toe te schryven, dat de Hollandsche Kooplieden op elke plantagie van Christenen, die by executie verkocht werd, veel meer verlooren, en nog verliezen, dan op tien plantagien der Jooden samen genomen. Daarenboven toonen ons eens aan, (en hier toe daagen wy den besten planter van geheel Suriname uit) welke de voortgangen der andere Kolonisten, met al hun krediet en alle hunne hulpmiddelen, zyn. Plant men 't Suiker riet, de Koffy, de Kakao enz. op eene andere wyze? bearbeit men de landen hedendaags anders dan oudtyds? worden de plans, de nieuwe denkbeelden, en de al te breed uitgemeeten gesprekken over den landbouw, daar men overal zo hoog van opgeeft, wel metderdaad in 't werk gesteld? Meer of min diepe doorsnydingen, rechts of links loopende enz. enz, ziedaar al het onderscheid, dat men op de plantagien ziet; maar waar zyn 'er de gevolgen en uitwerkingen van? nergens. Indien de onkunde der Jooden en hunne beestachtige botheid in 't stuk van den landbouw, de oorzaak van hunnen ondergang was, waarom zyn dan de Christenen, die groote landbouwers, niet ryk geworden? Waar komt het van daan, dat de in Suriname woonende eigenaars van plantagien (onder een getal van meer dan 500, die men daar heeft) op zyn best niet boven de 80 of 90 bedraagen? waar zyn nog

L 2

verder.

verder de voortgangen, die zy op die zelfde plantagien
 gemaakt hebben, welke eertyds aan Jooden toebehoorden?
 Het eenige dat hieromtrent, zo ten aanzien der Jooden als
 der Christenen zelve, met waarheid gezegd kan worden,
 is, dat de natuurlyke loop, verknocht aan de natuur-
 kundige gesteldheid en bewerkinge der plantagien, die
 alles heeft konnen, en moeten te wege brengen. De
 Heer Gootenaar, by voorbeeld, kocht, voor een
 zeer maatigen prys, de plantagie, *Nieuwe Star*;
 de Heeren Arlaud en Baek verhuurden aan hem
 de plantagien *Gelderland*, *Drie Gebröeders*, *Descanco*,
Goofen, *Cabo Verde*, *Caab de goede Hoop*,
Gilgal en *Boa Vizinbanca*, welke alle, schoone en
 vruchtbaare landen zynde, in de handen van Christe-
 nen zyn gekomen; doch waar zyn de voortgangen, die
 zy op deese gronden, de beste van de gansche rivier
 van Suriname, gemaakt hebben? Hunne kennis, hun
 doorzicht in 't bebouwen der gronden, en hun be-
 stier, alles meesterlyk uitgecyfferd, moest op de eene
 of andere wyze uitblinken, om de Jooden met re-
 den, ten deezen opzichte, te bekladden, en laag te leg-
 gen. Het onderscheid, dat men in hunnen tegenwoor-
 digen staat van verval, in vergelykinge met dien van
 anderen, ontwaar wordt, is van geen meerder gevolg.
 Zo men onder de Jooden deezen en geenen gevonden
 hadde die van 10 tot 20 ja tot 50 duizend guldens
 jaarlyk gewonnen hadden, door het waarneemen van
 plantagien, waar van de Eigenaars in Holland wonen;
 zo zy nog daarenboven van 3 tot 15 duizend guldens
 in het jaer getrokken hadden van sommige bedienin-
 gen der Kolonie, zy zouden zich nog in denzelfden
 staat als de anderen bevinden: en zo het tegendeel
 ware gebeurd, dan zoude het eerst de rechte tyd ge-
 weest zyn, om hen als nuttelooze wezens in eene land-
 bouwende Kolonie te beschouwen, indien anders in
 Amerika (zo als de Heeren van Essequibo en Dem-
 merari voorgeeven) alle de byzondere leden der Ko-
 lonien,

lonien, zonder eenige uitzonderinge, bekwaame akkerlieden moeten zyn, voor dat zy aldaar kunnen worden toegelaten.

Aan de Rivieren van Cottica, Comowine en derzelve armen, die thans het grootste deel van den rykdom der Kolonie uitmaaken, hebben de Jooden nooit eenige gronden kunnen verkrygen; zy moesten zich te vreden stellen met die, welke zy sedert langen tyd in Suriname bezaten. Vier of vyf perſoonen van de Natie, die 'er, evenwel, met groote moeite, nog eenige gronden verkreegen, hebben 'er ook even zulke goede voortgangen als de Christenen gemaakt. Getuigen zyn de plantagien van Aaron Polak, van Pardo, van Hartog Jakobs, van de erven van Gerrit Jakobs enz. (alle beheerd, bewerkt en bestierd door Joodſche Bewinds- mannen) die voor de plantagien van anderen, noch in bebouwinge, noch in goede order, ja zelfs in geen ding, hoe genaamd, behoeven te wyken. Aan deeze twee rivieren, van welker eerste men de nabygelegen gronden, bykans een halve eeuw na die van Suriname, heeft beginnen toe te maaken, brengen de meeste plantagien tegenwoordig niet meer op dan de helft, een derde, of een vierde van 't geene zy in den beginne gaven; en hier uit valt de oorzaak van het verval, waar aan de Joodſche Plantagien in Suriname, reeds 25 of 30 jaaren te vooren, onderhevig zyn geweest, ligtelyk te ontdekken. Behalven dit alles geeft men ook nog den eigendom der Savanne en de stichting van haare Synagoge op voor eene der oorzaaken van het verval der Natie: want de verkleefdheid aan deeze plaats, zegt men, maakt, dat de Jooden hunne plantagien, dieze boven aan de rivier van Suriname hadden, en welke meer dan 20 jaaren ouder dan de Savanne waren, niet konden verlaaten, om zich elders neêr te zetten; doch dit zeggende bedenkt men niet, zoze, het geen twyfelachtig is, met groot geld, al gronden aan de Comowine hadden kunnen verkrygen, dat groote plantagi-

en met alles wat 'er toebehoort, en eene ontzaglyke menigte slaaven, die hunne haardsteden niet dan zeer ongaarne verlaaten, deeze onderneeming, zedelyker wyze, onmogelyk zouden maaken. De zwaarigheid hiervan hebben die Christenen ondervonden, welke hunne plantagien hadden boven aan de rivier van Suriname: want die hebben zy 'er nog, zonder ooit eene Savanne gehad te hebben, die hen daar kon houden. By deeze oorzaak voegt men nog die der verkwistinge op hunne feesten enz. ; doch deeze is verre van wel gegrond te zyn: want eene buitengewoone uitgave van 2 of 300 guldens, waar op het overtollige van deeze feesten, jaarlyks, voor ieder huisgezin, zou komen te staan, zou niet in staat zyn om hen te bederven; veel minder nog het verlies van eenige dagen arbeids van eenigen hunner slaaven, door welken zy zich, op hunne feestdagen, laten bedienen. Wy hebben elders aangetoond, op wat wyze zy gewoon waren te leeven, toen zy goeds genoeg bezaten; in gevolge daarvan zyn zy niet te beschuldigen van onmaatighe weelde en verkwistinge, noch op hunne plantagien noch elders. Welke dan ook de poogingen der afgunst zyn, om byzondere oorzaaken uit te vinden, waaraan men het verval der Jooden zou hebben toe te schryven, men zal evenwel geene andere opdelven, dan die, over 't geheel, zeer algemeen zyn.

Indien derhalven het verval der Joodfche Planters door natuurlyke rampen is veroorzaakt geworden; indien de Christenen, die zich aan de rivier Suriname gevestigd hadden, dezelfde tegenspoeden ondervonden hebben; indien de wanorder in hunne zaaken zowel den eenen als den anderen heeft getroffen; waarom dan toch de Jooden in het byzonder mispreezen wegens een ongeluk, datze, over 't geheel, met alle Planters gemeen hebben? Men houde in Holland eens op met meer geld te verschieten, en het krediet aan de Planters van Cottica en Comowine te verlengen; laat die geenen, welke
nu

nu nog hunne bezittingen behouden, schoon overladen met schulden, eens geen voordeel meer trekken van hunne administratiën; laat 'er eindelyk, en inden volsten zin, even weinig hulpmiddelen voor hun als voor de Jooden overschieten; als dan zou men zien, of 'er wel veel plantagien in de handen der tegenwoordige eigenaars zouden blijven.

Het gezegde zal genoeg zyn om te bewyzen, dat de Jooden en Christenen beide rampspoeden gehad, mislagen begaan, plantagien verlooren, en zich in den grond geholpen hebben door dezelfde redenen en oorzaaken; en dat de leerstellingen van den Godsdienst der Jooden, hunne hoogtyden, hunne zeden, hunne Savanne enz. niets tot dat alles hebben toegebracht. De Jooden, gelyk reeds, op verscheiden plaatsen van dit Werk, door ons is beweezen, hebben in Suriname dezelfde voortgangen gemaakt als de Christenen; zyn even zo ryk, en ook even zulke goede planters geweest als zy, en ook even als zy verarmd geworden. 't Is waar, dat 'er thans maar weinige plantagien zyn, die aan Jooden toebehooren, en dat de meeste, die zy 'er gehad hebben, tegenwoordig in de handen der Christenen zyn. Maar men neeme in aanmerkinge, dat als deeze laarsten hunne plantagien verliezen, dezelve wederkeeren onder de magt van Christenen in hoedanigheid van Agenten der Hollandsche Kooplieden; en dat, zo zy, die het geld op rente verschooten, by voorbeeld eens Jooden of Turken waren geweest, maar geen Christenen, de zaaken gansch en al van gedaante veranderd zouden zyn, en de helft van de plantagien der Kolonie tegenwoordig aan deeze twee besneden volkeren zoude toebehooren. Daarenboven, wat gelegenheid schiet 'er voor de Jooden van Suriname over, om 't voorgeeven, dat zy geen kennis van den landbouw hebben, door voorbeelden te wederleggen? Was 'er ooit, althans sedert langen tyd, iemand van de Natie, die als Directeur of

Administrator gebruikt wierd op eene plantagie, toebehoorende aan Christenen?

Deze proeve, die, mischien, de oogen der meest vooringenomenen zoude openen, zou, ongetwyfeld wat veel kosten om daadelyk te werke gesteld te worden; maar ten voordeele van de gezonde reden behoort men zyne vooroordeelen op te offeren. Weet men, in 't algemeen gesproken, niet, dat de Jooden, om de bosschen van timmerhout te bewerken, met een klein getal Negers en beesten, meer voordeel in het jaar weten te doen dan de Christenen van hunne groote plantagien van dien aart trekken? Waarom gebruikt menze niet eiders? Waarom pleegt menze raad, en bedient zich van hunne bekwaamheid in 't bearbeiten der bosschen, onder de bedrieglyke belofte van hen met eenig bewind te zullen begunstigen, terwyl men voor heeft hen daarna af te wyzen, alleen om dat zy Jooden zyn, gelyk nog zeer onlangs is gebeurd? Weet men niet, dat de Jood, wien deeze afwyzing zo onlangs is overgekomen, bekwaam is om in één jaar meer voordeel te doen dan andere in drie jaaren? Zo derhalven de onachtsaamheid van den aldaar aangestelden Christen Directeur zich toen reeds kennen deed, zoude het dan niet altoos een groot geluk voor den eigenaar in Holland zyn, den eersten te gebruiken? En zoude het in 't eene en 't andere geval, niet nog daarenboven zeer billyk zyn, in aanmerking te neemen, dat de Jooden, van alle bedieningen in de Kolonie ontbloor, en, niet noodig hebbende zich altyd in de stad te laten vinden, veel meer meester van hunnen tyd zyn dan andere Administrators; en dat zy, by gevolg, meer zorge voor den arbeid der plantagien kunnen draagen? Byaldien het voordeel, dat deeze administratien opwerpen, beter en wyslyker verdeeld wierd, 'er zou, over 't geheel, meer nut voor de Kolonie uit voorspruiten: want vooreerst, in plaats van één of twee op een groot

groot getal plantagien te gebruiken, zouden 25 of 30 perſoonen hun beſtaan kunnen vinden by de verdeeling der geheele Somme, welke nu door éénen Adminiſtrator jaarlyks getrokken wordt: en dit zou, ten tweede, zeer veel toebrengeu, om een, grooter getal be-
wooners aan een ruim beſtaan te helpen, uit hoofde van de andere voordeelen, die daar uit noodzaakelyk zouden voortvloeien: want eene plaats, welke het ook moge zyn, is ryker met een vierde van een vaſt inkomen, dat onder haare leden verdeeld is, dan met tienmaal zo veel, dat maar alleen onder een klein getal zit, terwyl alle de overigen zich in eenen ſtaat van armoede bevinden. Ten derde, zouden ook de plantagien met meerder zorg beſtierd worden: want de eerzugt des geenen, die maar alleen moest beſtaan van 't inkomen, dat hem 't beſtier van 2 of 3 plantagien konde opleveren, zoude hem ten ſpoorſlag ſtrekken, om zich met meerder yver van zynen pligt te kwytén, dan of hy 50 of 60, te bezorgen hadde. Maar deeze waarheid, die ieder weldenkend menſch moet treffen, zal niet ligt in gebruik gebragt worden, om dat de vreeze voor eene toekomstende omwenteling te veel gewigts heeft gehangen aan den laſter van onkunde en ongeſchiktheid, waarmede men de Jooden, in 't ſtuk van den landbouw, heeft beklad. Zouden wy derhalven, in gevolge van deeze begocheling, die wy ons gedrongen vonden in haaren vollen dag voor te ſtellen, by onze voorgaande aanmerkingen nog wel niet mogen voegen de redevoering van zekeren boer over den landbouw, welke te vinden is in de *Esprit des journaux du Mois de May 1787. p. 384.* en zeggen met den braaven landman, doch met die veranderinge, welke ons onderwerp vordert: „ Ach kunnen wy het in onze geſteld-
heid doen? hebben wy niet eene huishouding op
te houden, kinders op te voeden, loongelden te be-
taalen, onze huizen te herſtellen; ons beesten aan

„ te schaffen, onze dagelyksche behoeften te voldoen, met
 „ daarenboven onze bezigheden, onze gereedschappen,
 „ onze klederen, onze ziekten, onze imposten"! Wy zou-
 den 'er kunnen byvoegen, de kosten op onze feesten,
 onze huwelyken, onze begraafenisfen, het onderhoud
 onzer Synagogen, veeler armen enz: „ Zie daar in 't
 „ kort", dus gaat de eerlyke landman voort, „ on-
 „ ze behoeften, onze pligten, en onze gesteldheid;
 „ en welke zyn, groote God! de bronnen van ons
 „ bestaan? ons vernuft, onze naarstigheid, en, veel
 „ meer dan dat alles, onze gelaatenheid". Spreekt
 myne Heeren, is het niet onverftandig en godloos, ons
 over onze ongelukken te befchuldigen?

Wy hebben, zo ver ons vermogen reikte, een
 nauwkeurig en getrouw bericht gegeven van de
 voornaamfte gebeurtenisfen der Kolonie van Suriname,
 sedert haar begin tot op deezen tyd, met de beknopte
 historie der Joodfche bewooneren, ten opzichte van
 hunne voorrechten, en de gelukkige en ongelukkige
 omwentelingen, dieze daar hebben ondergaan; en wy
 durven ftande houden, dat wy niets hebben voorge-
 draagen dan de volledige waarheid; niets gezegd met
 vooringenomenheid, noch ons bediend van bedrieglyke
 fluitredenen, om de Natie te verdedigen tegen veelerlei
 befchuldigingen, waarmede zy van overlang is over-
 laaden geworden. Wy hebben die Schryvers tot
 geleide gekoozen, welke over Suriname gefchreeven
 hebben, zonder ons in 't minst verplicht te fchatten, om
 hen van woord tot woord uit te fchryven, of op hun
 woord te gelooven; integendeel hebben wy de mislla-
 gen aangeroord, die ons daarin zyn voorgekomen; laa-
 tende het ondertusfchen aan den leezér om 'er over te
 oordeelen. De kennis, die wy van onze Archiven
 hebben, met het geene ons door onze Vaders is ver-
 haald, als ook eenige byzondere aantekeningen,
 welke by de oude Joodfche familien gevonden worden,
 heb.

hebben ons in staat gesteld, om deeze zwakke proeve in order te brengen. En wy vleien ons, dat ieder onpartydig mensch daar uit zal ontwaar worden, dat de Jooden, ondanks hunne voorrechten, ondanks de standvastige bescherminge, die hun, van den kant der Heeren Eigenaaren, beweezen is, en welke ook hunne verdiensten, hunne zorgen en hunne yver ten beste der Kolonie waren, evenwel, door hunne medebewoonders, met verontwaardiging zyn beschouwd als eene klasse van menschen, waar mede het, voor allen van eenen anderen Godsdienst, nutteloos of zelfs gevaarlyk is eene naauwe vriendschap en verstandhouding te oeffenen. Dit vooroordeel, het welk even zo zeer tot oncer van de Wysbegeerte deezer eeuw als van de staatkunde strekt, en nergens anders toe dient, dan om alles te begraven, wat 'er goeds door het lichaam eener gansche Natie bedreeven wordt, heeft ons in de noodzaakelykheid gebragt, om uit de borst te spreken, ten aanzien van de Natie, en dezelve te vergelyken met die, onder welke zy in Suriname leeft. Op deeze wyze te werk gaande, hebben wy de historie, in zo verre die de Natie betreft, voortgezet tot op het tydstop van haar verval, of het jaar 1770. Hebben nu de doodelyke gebeurtenissen van dien tyd grootelyks gediend, om die zelfde vooroordeelen te versterken, de verachting te vergrooten, en nieuwe lasteringen en scheldwoorden, tot derzelver na-deel, te doen gebooren worden; doch heeft de wysbegeerte van het hoofd, dat ons thans bestiert, en van allen, die de eere genieten van 'er gemeenzaam mede om te gaan, het zo verre gebragt, dat het gruwzaam voorwerp van blinde vooringenomenheid eenigzins van gedaante begint te veranderen; wy oordeelen het noodig, zo om de hyderslang, die ons dreigt, haaren lasten kop af te houwen, als ook om des te vaster gronden te leggen voor deeze gelukkige verandering, eenige gevolgen uit het gezegde af te leiden en dezelve by wege

wege van aanhangfel, hier nog kortelyk te laten volgen.

Uitgezonderd het geene met den Gouverneur Scherpenhuizen, na 't vertrek van den Heer Sam. Nassy, naar Holland, is voorgevallen, hebben de Jooden geene reden gehad om zich te beklagen dan over kleinigheden; die, hoewelze kwaade gevolgen zouden hebben kunnen te wege brengen, echter, op zich zelve, voor geene weezentlyke kwaaden te houden waren; ook zyn de schokken, die zy in hunne voorrechten te lyden hadden, zowel als de verachting en vermaading, die hun, nu en dan, door de andere bewoonders, werd aangedaan, om zo te spreken, vergoed geworden; door 't ruim bestaan, dat zy toenmaals genooten, en hetwelk, meer of min, geduurd heeft tot op het Gouvernement van den Heer Mauritius; maar zo ras de Jooden dit hun ruim bestaan verlooren, en de armoede zich deed gevoelen, werden alle de bronnen voor hun gestopt, en niets dan gestadige verachting en afkeer van alles wat hen betrof daar vernomen; zynde de lebbige naam van *Smous*, zonder onderscheid, zo wel aan de Portugeesche als Duitsche Jooden gegeven, 't welk zo verre ging, dat die naam, by vervolg van tyd, als een geliefdkoosd woord, zelfs door de slaaven gebruikt wierd, om 'er met verachtinge ieder Jood zonder onderscheid door te betekenen: ongelukkig uitwerksel van de gewoonte der kinderen in de huizen hunner ouden, en der slaaven in die van hunne meesters! 't Gevolg hier van was, dat de huizen der Jooden nooit meer door de Christenen bezocht wierden, gelyk menze ook niet meer uitnoodigde om eenigerlei vrolyke byeenkomste, 't zy dan openbaare of byzondere, by te wonen. Men sprak zelfs tot hen met trotsheid, en meermaalen hebben de Jooden (op gerechteleke veroordeeling na) ondervonden het geen *Candide* zeide, toen hy in Suriname was gekomen. Deze verwydering baarde,

baarde, by vervolg van tyd, eene zichtbaare onverschilligheid, die, van Vader tot Zoon overgaande, te wege bragt, dat het gros der Christenen 'er een soort van laagheid aan hechtte, gemeenzaamen omgang met de Jooden te houden. Derhalven, van hunne medebewoonders vergeeten zynde, begonden zy te hunnent en in hunne byzondere huishoudingen weder eene levenswyze te aanvaarden, die, hoewel verre afzynde van alle pracht en eene al te verre gaande en gedwongen zindelykheid, in de oogten van eenen wysgeerigen beschouwer, mischien, ruim zo natuurlyk en redelyk zal zyn als't geene elders plaats heeft. Deeze onverschilligheid, die de vooroordeelen aan den gang hield, bragt te wege, dat de minste mislag, die door iemand van de byzondere leden der Natie begaan werd, aan de gansche Natie gevoeten wierd. Nooit had *deeze* of *geene Jood* ergens in misdaan, of men zeide, *de Jooden hebben 't gedaan*. En hoewel verscheiden verongelykingen, de Natie aangedaan, bestendiglyk zyn hersteld geworden, door het altoos overeenstemmend gedrag der Heeren Eigenaaren, de vooringenomenheid hield, echter, haaren loop.

Wanneer deeze onheilen algemeen gevoeld werden, bragt de natuur van 't menschelyk verstand, dat zeer gereed is, om zyne rampspoeden toe te schryven aan eene al te geringe verkleeftheid aan zynen Godsdienst, en niet zelden de menschen in den maalfroom van het bygeloof ter neder stort, een uitwerkfel voort, dat zeer treffende voor de Natie was. In den beginne der Kolonië bragten de eerste Jooden, hoewel zeer achtenswaardig wegens hun gedrag, met zich uit Portugal dien geest van onverdraagzaamheid, welke de geringste mislagen van Godsdienstigheid gestraft wil hebben: alles werd toen, door de Regenten, met de uiterste gestrengheid, geoordeeld. Zy, die de vlammen van de afschuuwelyke rechtbank der Inquisitie ontkomen waren, roent de rykten en kundigsten, en even daan door de verhogendsten van vallen zynde, hielden over

over tot een Godsdienstig despotismus, het welk, dan uit zyne eerste bronnen voortspruitende, en met de verderfelyke denkbeelden des bygeloofs overeenkomende, zeer gebrekkelyke ordonnantien baarde, die nog heden- daags onder de Natie stand houden. Indien men de vervolgingen, die de Jooden in Holland Spinoza en Uriël da Costa hebben aangedaan, eer nog derzelver ongodistery gebleeken was, vergelykt met de dagtekening der eerste kerkelyke instelling van de Jooden in Cayenne en Suriname, zo zal men bevinden, dat de geest van dwepery, genoegzaam op dezelfden tyd, overal den scepter zwaaide. Deeze gevaarlyke drift, gevoegd by de geringe opvoeding, welke de bewooners der Kolonie, in 't algemeen, ontfingen, baarde onder de Jooden geduurige oneenigheden, die verscheiden maalen aan hunne vyanden gelegenheid gegeven hebben om hen te benadeelen. De vernieuwing der Kerkelyke instellingen, door Haare Kon. Hoogheid goedgekeurd, in 1754, volgens oude gewoonten ontworpen zynde, en waaraan de verwarringen en veelerlei geschillen, die toenmaals onder de Natie in zwang gingen, niet toegelaten hadden, een andere gedaante en geest te geeven, drukte het zegel op alles wat 'er gevaarlyk in was. De gevoeligheid over voorleeden krakkeelen bediende zich gaarne van eene strenge vervolginge om de geringste mislagen; en eindelyk, de ongelukken en rampspoeden scheenen herfeld te moeten worden door kracht van bygeloof. Dit leerstelsel, welk, over 't geheel, alle Godsdiensten gemeen hebben, en van alle tyden herwaards bygeloo- vige Kerkplegtheden te voorschyn bragt, die de gondvesten van den Goddelyken eerdienst ontfieren en verzwakken, zo als de heer Tousfaint, in zyn onsterf- lyk Werk over de Zeden, heeft opgemerkt, werd door de Jooden in Suriname, sedert het jaar 1756, gevolgd. De Jooden derhalven, met deeze treurige denkbeel- den bezield, en al wat hun nadeelig overkwam, ne- mende

inende voor kastydingen des hemels, zochten niet meer, om de inbreuken, op hunne voorrechten en vryheden gemaakt, hersteld te krygen. Verscheiden kleine amp-tjes, die men hun, in andere tyden, had toebetrouwd, werden hun nu benomen; terwyl Metisen en Mulaters, zo bastaarden als wetrig geboorene, zeer voordeelige be-dieningen verkreegen, tot nadeel van deeze ongeluk-kige Blanken, die onder de moeders van deeze Mulaters zeer veele slaaven tellen, die door hen zelve zyn vry ge-maakt (v). Hunne Rechtbank in de Savanne verach-telyk zynde geworden, leed verscheiden geweldige schokken; de Burger Kompagnie onderging, by de alge-meene exercitien, de hoonendste verachtinge, zo als men zien kan in eene uitspraak van de Heeren Eigenaaren, ten opzichte der duitche Jooden, volgens No. 16 der Be-wysstukken. Men heeft zelfs de zaaken zo verre ge-dreeven, dat men ondernam, in de Stad Paramaribo, een afzonderlyk kwartier voor de Jooden te maaken, met verbod van ergens anders te mogen woonen; 't welk ook metterdaad ter uitvoer ware gebragt, zo niet de Heeren Eigenaars der Kolonie het tegendeel geordonneerd hadden, ingevolge een besluit van den 18 van Sprokkelmaand 1767: waarvan, echter, de uit-voering, volgens nader besluit van den 14 van Bloei-maand des zelfden jaars, opgeschort bleef tot den 1 van Bloei-maand des volgenden jaars. Nog heeft men, in

weer-

(v) Sam. Nasij en Jos. Sarphaty zyn Notarissen Publicq geweest even als de Jooden te Londen zyn. Jacob Polak was tweede ont-fanger van 't Komptoor der Kontributien. Ab. Nunez beëdigd Land-meester, die zo wel Christenen als Jooden ten dienste stond. Doctor Labesma was Geneesmeester van het Hospitaal, Ab. de Barrios, Eliazar enz. gezworenen Klerken van verscheiden Komptooeren. J. H. Brandon ontfanger van de opkomsten der Sekretary. Alles watze hedendaags bezitten bestaat daar in, datze als Solliciteurs mogen pleiten voor Kommissarissen van kleine zaaken; doch ook daartoe konnen maar alleen twee de vryheid verkrygen.

weerwil van een sterk vertoog, van wegen den Heer
 Gouverneur Crommelin gedaan aan den Raad, den 1
 van Bloeiimaand 1767, bellooten, niet toe te staan, dat
 Negers, aan Jooden toebehoorende, hun verblyf hiel-
 den in de Stad Paramaribo, onder voorwendsel, dat zy
 hunne Savanne hadden, daar dezelve hunne woning
 moesten neemen enz. zo als blykt uit eenen brief van
 den 17 van Oogstmaand 1767, afgezonden aan de Heeren
 Eigenaaren; doch, door het daarop gegeven antwoord
 van Slagtmaand des zelfden jaars, buiten kracht gesteld.
 Behalven dit mogten de Jooden ook geen bakkers zyn
 of ververkooopers, in Holland bekend by den naam van
Smokkelaars of *Vetvewaariers*: en zo niet, op het ver-
 toog, door den Heer Iz. Pinto in 's Hage, op naam der
 Natie, aan eenige leden van het bestier der Heeren
 Eigenaaren gedaan, deeze weldaadige vergadering
 daaromtrent andere orders gegeven had, zou tegeren-
 woordig niet één Jood bakker of vetvewaarier zyn. De
 waardigheid van Notaris Publicq der Natie, sedert den
 tyd van den Gouverneur Sommielsdyk, bekend by den
 naam van *Jurator*, welke de maatschappy in Holland,
 ten jaare 1754, gaf aan den Heer Iz. Nasfy, toen deeze
 zich daar bevond, wegens de pleitgedingen der Natie
 met den Heer Carrilho, was uitdrukkelyk ingesteld
 tot gemak en voordeel der Natie, ter oorzaake van
 de buitenspoorige onkosten, welke dezelve gehouden
 was te voldoen voor het vertaalen van eenige Akten
 in het Hollandsch, dewyl een groot deel der Natie
 den aart en de spreekwyzen deezer taal niet genoeg
 in den grond verstaat, om zich te dekken voor ze-
 kere nadeelen, die in de Gerichts handelingen zeer
 gemeen zyn; doch deeze waardigheid is thans byna
 geheel onnut geworden: want aan de Jurators,
 die, na den dood van den Heer Nasfy, met deeze
 waardigheid bekleed waren, werd verboden eenigerlei
 Akte, van wat aart ook, te Paramaribo, te vervaar-
 digen

digen en af te geeven; dewyl de Heeren Sekretarissen, om 't voordeel van 4 of 5 honderd guldens, dat een Jurator jaarlyks mogt beuren, niet te verliezen ten nadeele van de inkomsten der Sekretary, zich aankantten tegen den inhoud van de aanstellings Akte deezer Jurators, en tegen 't geene de Heer Nasfy van de Heeren der direktie verkreegen, en meer dan twintig jaaren, zonder eenige tegenspraak, tot zynen dood toe, be- diend had; en dat, hoewel de Jooden juist geen reden hadden om zich te beklagen over den Gouverneur Nep- veu, die den Jooden zeer genegen was, maar evenwel zich niet waagen wilde, door, in alle gevallen, opentlyk ter hunner verdediging uit te komen. De zaaken waren, kortom, zo verre gekomen, dat de Natie de gunstigste artikelen van haare voorrechten allengs geheel zou verlooren hebben, zo zy zich niet, over zaaken van groot belang, in Holland had vervoegd: want over andere verongelykingen, die dikwyls met het kleed van schoon- schynende redenen omhangen waren, wilden zy de Hee- ren Eigenaars niet eens lastig vallen. Men kan ook daaren- boven, hoe gewigtig de redenen zyn, niet altyd klaa- gen, en onophoudelyk om herstelling van bezwaafen verzoeken: want dus zou men de zorgen zynér Meeste- ren maar gestadiglyk vermeederen, en de Natie inwikke- len in krakkeelen met haare medebewooners, die, veel na- der by haar zynde, haar nog veel meer nadeels zouden kunnen toebrengen, onaangezien de wetten van den Lande. Deeze en andere redenen meer hebben de Na- tie overreed, om zich met gelaatenheid aan hun lot te onderwerpen, tot dat zich een gunstiger gelegenheid vanzelfs kwame aanbieden. Behaagt het God die nooit te doen geboren worden, en moet de Natie, alle haare voorgaande verongelykingen vergeetende, zich vergenoegen met een toekomend geluk, waarop haar

M

10-

tegenwoordige staat haar reden geeft te hoopen; evenwel kan niemand het ons kwalijk neemen, dat wy haare rechten en haare verdediging getracht hebben te brengen onder de oogen van het publiek en van die geenen, welke haar altyd beschermd hebben, en de magt bezitten om 'er, op de eene of andere wyze, ten haaren voordeele, in te voorzien. Zy zullen, daar mede vleien wy ons althans, 'er uit zien, dat het geen ondankbaare Natie was, waaraan zy hunne toegenegenheid beweezen hebben, en dat zy, in hoedanigheid van Regenten en Eigenaars der Kolonie, hier veele zaaken zullen aantreffen, die hun, tot dus verre, misfchien onbekend zyn geweest. Ach, groote God! in wat omstandigheid hebben de Jooden hunne verplichting als burgers niet volbragt? Zonder murmureeringe hunne lasten draagende, hebben zy zich altyd aan de Heeren Gouverneurs gehouden, zonder eenig ander voordeel, dan dat van zich dankbaar te betoonen aan derzelver hooge Kommissenten, sedert den dood van de Gouverneurs Nepveu en Texier. Zyn zy, niet tegenstaande duizend kleinigheden, die 'er voorgevallen zyn, ooit van hun aangenomen leerstelsel afgegaan? Heeft niet zelfs de Heer Beeldsnyder van hun alle de eerbewyzingen ontvangen, die hem in zyne hoedanigheid van Gouverneur, toekwamen, zo te Paramaribo als in de Savanne? Heeft de Natie niet zowel als alle anderen, in dringende omstandigheden der Kolonie, de wapenen, ter haarer bescherminge, opgevat? Hebben zelfs haare burgers, by den ongelukkigen uitslag van Tempaty in 1757, geen dienst gedaan, onder het bevel der Kapiteins van de Christen burglary, op de plaats zelve van den opstand, gelyk ook vervolgens, tot op den vrede met de Marrons? Heeft men hen, in deeze omstandigheden, de ruste van den Zabbath, of andere kerkelyke feestdagen, niet zien opofferen aan de bescherminge der Kolonie? Draagt de geheele wereld 'er geene kennis

nis van, dat de Jooden, in den laatsten oorlog over de onafhanklykheid van Noord-Amerika, op het minste vermoeden van oproerige beweegingen onder de *Marrons van Boni*, post gehouden hebben in de Savanne, en de wacht betrokken op den Zabbath en feestdagen zonder onderscheid, in Herfstmaand 1782? Heeft niet de Natie hetzelfde belang in deezen oorlog genomen, als de overige bewooners? Men zie daaromtrent het gebod van een' plegtigen Vastendag, zo als dat, uit het Portugeesch vertaald, onder de Bewysstukken te vinden is (x). Heeft derhalven de Natie, door het voorgewende wangedrag van eenige Joodsche burgeren, die by de begraafenis van den Heer Gouverneur Texier, onder de wapenen waren, wel eene resolutie van den Raad verdiend, die alzo schandvlekkende voor de Natie is, als onwettig in de oogen van het publiek? Dezelve komt voor onder de Bewysstukken (y) en wy zullen 'er in 't vervolg omstandiger over spreken.

Gebiedt ook niet zelfs, alle deeze redenen daar gelaa-
ten, de Staatkunde, de Jooden in Suriname met gun-
stiger oogen te beschouwen? Blyven de Jooden, zo
ryken als armen, niet bestendig op de plaats daar zy
zich eens gevestigd hebben? Ziet men niet dagelyks
het tegendeel gebeuren ten aanzien van veelen der an-
dere Natien? Deezen, zo dra zy ryk genoeg zyn om
gemakkelyk te kunnen leeven, gaan hun geld in hun
Vaderland verteeren; bygevolg trekt de plaats, daar
het gewonnen is, 'er noch voordeel noch omloop van
geld van. Voor de plaats, die hun gelegenheid ver-
schafft heeft om ryk te worden, is alles verlooren. En de-
wyl onder deezen zelfs veele vreemdelingen gevonden
worden, zo trekt ook het Moederland der Kolonie 'er
luttel voordeels van. Hoe veel voorbeelden van deezen

(x) Nr. 16.

(y) No. 19.

zart zou men niet wel kunnen bybrengen, om ontegenzeglyk te bewyzen, dat alleen de Jooden de waare burgers en bewooners van Suriname zyn?

Tot hier toe hebben wy maar alleen voorwerpen beschouwd, die, ten opzigte van de belangen der Natie, meer nadeelig dan gunstig zyn. Mogt de hoope van een toekomstend geluk haar vertroosten!

Na den dood van den Heer Gouverneur Nepveu, in 1778 overleeden, en door de Natie in het algemeen betreurd, werd de Heer Kommandeur Texier in dien aanzienlyken post gesteld; en deeze Heer, wiens goed hart hem by allen, die hem kenden, bemind maakte, handelde de Natie met nog meerder zachtzinnigheid; en daar hy in zyne oogmerken, door de wysheid en oprechtheid van den Heer Fiskaal Wichers, ondersteund wierd, gaf hy nimmer zyne toestemming tot iets, dat inbreuk maaken konde op de voorrechten der Jooden. Deeze twee Heeren, zowel eerwaardig door hunne personeele hoedanigheden, als door hunne verknochtheid aan de fraaie letteren en derzelver beoeffeninge, en daarenboven ten vollen eens zynde met eenige andere weldaadige perfoonen, die wy 't ons eene eere zullen rekenen, ter gepaste plaats, te noemen, vatteden genegenheid op voor eenige byzondere leden der Natie, wier beleezenheid en oordeel, (gelyk zy de goedheid hadden van te zeggen) niet te verachten waren, en begonden hen daarin aan te moedigen. De geduurige bezoeken, die zy in de Savanne afleiden, vergezelschapt van een' grooten nasleep, ter oorzaake van den arbeid aan het Kordon, en welke doorgaans voorvielen op de Joodsche feestdagen van Herfst, en Wynmaand; de vriendelyke bejegening, die hun door de Natie in 't algemeen werd aangedaan, gevoegd by de berichten, die zy gestadiglyk ontvingen van de Krygs-Officieren, die in de Savanne en het Kordon geplaatst waren, wegens de hartelykheid, goedheid

heid en herbergzaamheid; zo aan hun als aan hunne onderhoorige manschap beweezen, bragten eene gelukkige omwenteling voor de Natie te wege; hebbende deeze Heeren geene zwaarigheid gemaakt, opentlyk te erkennen, hoe zeer vooringenomenheid en wantrouwen in staat zy, om de achting van een volk in 't algemeen, en de byzondere verdiensten van enkele perfoonen te smoooren.

't Was ten deezen tyde, dat de Heer Fiskaal Wichers en eenigen van zyné vrienden, te Paramaribo, een genootschap ter beoeffeninge van de Natuurlyke Historie hebbende opgericht, ook de Jooden, zonder onderscheid, daar in als werkende of honoraire leden, deden ontfangen. De lofzeden, die daarin over den Geneesmeester d' Anavia, lid van dit genootschap, en in 1781 overleeden, gehouden werd, deed alzo veel eer aan de Wysbegeerte van den Heer Wichers, als aan de geheugenis van wylen den Joodfchen Geneesmeester.

Deeze gebeurtenis kon het nadeel rykelyk opweegen, dat de Natie leed by het verbod, dat den Jooden gedaan werd, van niet te verschynen in den Hollandschen Schouwburg, die door eenige liefhebbers der Toneelpoëzy was opgericht in 1775. Een verbod, waarvan men nooit gehoord of voorbeeld gezien heeft op eenige plaats ter wereld, daar den Jooden vryheid is vergund om te mogen woonen. Men denke niet, dat dit de Schouwburg was van een byzonder genootschap; niets minder dan dat, ieder een, die van een zo genaamd loodje voorzien is, heeft 'er eene vrye intrede, en onder de Akteurs vindt men Vrouwen, die als Aktricen een vast pensioen trekken. De Jooden stoorden zich zeer weinig aan die versmaading, en richtten in 't volgende jaar, by wege van schaéverhaalinge, een' anderen Hollandschen Schouwburg op, die, volgens de erkenenis van des kundigen, veel meer verdiensten bezat dan

die der Christenen, en ook beter Akteurs had, schoon samengesteld uit jongelingen van de Portugeesche en Hoogduitsche Natie, die nooit Europa gezien hebben. Men ga over dit artikel te raade met den Heer Sanfina, een' Napolitaan, in zyne *Remarques sur le tableau de Surinam*, p. 61. die de beste Schouwburgen van Europa heeft gezien, en daar door in staat is gesteld om 'er over te oordeelen. Deeze Schouwburg der Jooden, bezocht wordende door lieden van het eerste aanzien, werd in 1784, grootelyks verbeterd (2), zo ten opzichte van 't schoone gebouw, dat daar toe opzettelyk is gesticht, als ten opzichte der versieringen en kleederen; doch wel voornaamelyk door goede Akteurs, die alrede aan het toneel gewend, en dit hun talent, in den volsten zin, verschuldigd zyn aan hunne eigene bekwaamheid en aan de uitwerksels van een' lofwaardigen nayver. In deezen schouwburg der Jooden worden alle bewooners der Kolonie, zonder onderscheid, toegehaaten, die van loodjes voorzien zyn, en deeze worden, door de kontribueerende leden, om niet uitgedeeld, uitgezonderd alleen de Akteurs en Direkteurs van 't Hollandsche toneel, wien de intrede verboden is. Behalven dat heeft men 'er eenige plaatsen van onderscheidinge, die opzettelyk gemaakt zyn voor den Gouverneur en de leden van den Raad der Policy, die 'er alle om niet in gaan, en van welken eenige deeze vergunning edelmoediglyk vergelden.

Het vertrek van den Heer Wichers, in Bloeiimaand 1783, naar Holland, en de dood van den Gouverneur Texier, overleeden in Herfstmaand van het zelfde jaar, maakte de Natie beducht voor een' ongelukkigen keer van zaaken: en dewyl 'er nog merkelyke gebreken en wanschiklykheden in haare instellinge te vinden waren, en 'er daarenboven vry wat gekibbeld wierd over den zin,

(2) Die der Christenen is nog op den zelfden voet, waarop hy was ten tyde van Sanfina.

zin, dien men, ten haaren nadeele, aan de voerrechten gaf, wist men geen middel uit te denken om de verschillende gevoelens dien aangaande te vereenigen. De verandering van de twee eerste Regeerings-Perfoonen der Kolonie maakte de zaak nog twyffelachtiger; te meer om dat de Heeren Beeldsnyder en Karfeboom, van welken de eerste, by voorraad, op den Gouverneur, en de tweede op den Fiskaal volgde, beide onbedreeven waren in de huishoudelyke zaaken der Natie.

Dit alles in aanmerking genomen zynde bragt te wege, dat een der thans dienende leden van het bestier der Natie, die ten allen tyde zeer verknocht was geweest aan zeker persoon, die hem met zyne bescherming vereerde, in het denkbeeld viel, om aan hem, in Holland, ten jaare 1783, eenen brief te schryven, waarin hy hem met alle mogelyke kracht ontvouwde den staat der Natie, zo ten opzigte van haare byzondere leden, als ten opzigte van de andere leden der Kolonie; en dewyl deeze brief, en de blaakende yver van dien vriend om de Natie in Holland te beschermen, die verandering heeft te wege gebragt, welke in 1785, in haar bestier is voorgevallen; zullen wy 'er den inhoud van overschryven, als ook van eenen anderen brief, welke over dit onderwerp is geschreeven aan den Kolonel . . . die het geluk heeft gehad, van door de bezorginge van den Heer Iz. de Pinto in 's Hage, gebragt te worden onder het oog van den Heer Rendorp, Oud-Burgemeester der Stad Amsterdam, en Prezident van den Raad der Heeren Eigenaaren; de vryheid neemende van tot deeze twee brieven by te voegen, en daarvan af te laaten het geen wy noodig zullen oordeelen ter vermydinge van alle herhaaling van zaaken, die reeds voorheen door ons, in dit Werk, gemeld zyn.

Na de verklaring van eenige artikelen, die tot ons onderwerp niet behooren, wordt daar in gezegd:

M 4

Deeze

„ Deze moeielyke waarheden , gevoegd by het algemeen ongeluk der Natie , hetwelk in dezelve het beginsel van alle kundigheden smoort , strekken voor my in het byzonder tot vermeerdering van het verdriet , dat ik moet uitstaan ”.

„ Welke ook de poogingen waren , die door my aangewend , en door eenige voornaame leden der Natie ondersteund wierden , om eenige eerwaardige Kolonisten , die ons met hunne vriendschap vereeren , ten opzichte der Natie in 't algemeen , uit den dut te helpen , alles was te vergeefs. Ieder spreekt als Wysgeer , ieder preekt de zedeleer , en evenwel , ondanks alle deeze fraaie redenen , blyven de Nationaale haat en de vooroordeelen der kindsheid onverhindert voortwerken ; Uwe afwezigheid en de hoopelooze staat van gezondheid , waar in zich de Heer bevindt , voorspellen ons zeer veele verdrietlykheden. Ingevolge daarvan hebbe ik myne oogen naar eenen anderen kant gewend , en gedacht , dat , byaldien men de Natie konde verbeteren , ten aanzien van eenige kleine misslagen en eenige oude gewoonten , de inwendige en onderlinge ruste tuschen Jood en Jood , als dan by een groot deel van braave byzondere leden , rykelyk zou vergoeden 't geen by het algemeen zou verlooren worden ”.

„ Ik heb derhalven den aart , het karakter , de ondengden en deugden van myne Natie bestudeerd , en , schoon ik een Jood ben , ten haaren opzichte bedrieg ik my niet. Maar echter , in de kalmte myner bartstogten , helle ik over om te besluiten , dat de berooving van goed gezelschap , en haare oude gewoonten , gevoegd by de slechte opvoedinge , die in de Kolonie ongelukkiglyk , over 't geheel , plaats heeft , by hen voort bragten , en leevendig

„ hielden zekere strafbaare kleinigheden , die invloed
 „ hebben op de zeden , en hen verachtelyk maaken
 „ in de oogen van allen , die , hunne zedeleer niet
 „ hebbende doorgrond , noch de hoofdsom berekend
 „ van het goede en kwaade , dat by hen gevon-
 „ den wordt , zich blindelings laten voorinneemen
 „ ten nadeele van derzelver byzondere leden in 't al-
 „ gemeen”.

„ Volgens deeze beginselen heb ik duizend maalen
 „ by my zelve gezegd : eene Natie , wier leden ;
 „ door beginselen van Godsdienst (eenige byzondere
 „ perfoonen , even gelyk het overal gaat , uitgezon-
 „ derd) goede Mans , goede Vaders , Vrienden der
 „ armen (a) , Herbergzaam zo jegens hunne an-
 „ dere

(a) Behalven de algemeene kas der armen , heeft de Portu-
 gaesche Joodsche Natie , niettegenstaande haaren tegenwoordig
 vervallen toestand , en den opbreng in de lasten der Kolonie ,
 als ook de kosten tot onderhoud van haare Synagogen , de eene
 in de Savanne en de andere te Paramaribo , drie broederfchap-
 pen , de eene tot begraving der dooden en het onderhoud der
 kerkhoven ; de andere tot verzorging der zweetdoeken of
 doodlakens , doodvaten , grafsteen en z. enz. en het onderhoud der
 arme huisgezinnen gedurende de zeven dagen van den rou ; en
 de derde tot bystand der zieken en bezorging van 't geene zy
 noodig hebben . Deeze drie broederfchappen , 't samen genomen ,
 maaken een voorwerp uit van bykans vierduizend guldens in 't
 jaar , gegeeven tot onderstand der armen , behalven nog zeven
 of acht duizend guldens , welke jaarlyks door de algemeene
 kas besteed worden tot het onderhoud der huisgezinnen van
 weduwen , weezen , en zulken die niet in staat zyn om hun
 brood te winnen , zonder te rekenen de betaling der Ge-
 neesheeren en geneesmiddelen enz. En ach groote God ! Welke
 zyn de middelen om zich daar onder te redden ? Hunne naar-
 stigheid . Braave Christenen , beminnellyke Wysgeeren , diepe
 Staatkundigen , Souvereine Opperheeren , opeut toch eens de
 oogen over deeze ongelukkige Natie : en gy Schryvers van
 het boek , dat uit Essequibo en Demmerary is voortgekomen ,
 wordet schaamrood over uwe gevoelens , lastert de Portugeesche
 Jooden

„ dere broeders als jegens vreemdelingen zyn; eene Natie,
 „ wier vrouwen, een voorbeeld geëvende van eerbaar-
 „ heid, aan haare mannen gehecht zyn, de pronkery
 „ verachten, en alle haare zorgen aan haare huishoudin-
 „ gen besteeden; eene Natie nog verder, waar onder
 „ men genootschappen vindt, samengesteld uit waare en
 „ getrouwe vrienden (b), die nooit eenen opstand
 „ tegen haare Souvereinen verwekte, maar zich ge-
 „ hoorzaam naar de wetten des lands weet te schikken,
 „ de lasten en schattingen te betalen, en welke de
 „ minste tekenen van toegenegenheid of bescheiden-
 „ heid, door de Wethouders aan haar beweezen, der-
 „ maate streelen, dat zy zich bemind acht te zyn, is
 „ geene Natie wier geringe mislagen voor onverbet-
 „ lyk te houden zyn. Neen, Myn Heer! de Jooden
 „ zyn menschen, en wel menschen die zeer gevoelig
 „ zyn; zy bezitten dezelfde zintuigen, dezelfde gemoeds-
 „ driften als de Christenen. De zinnelykheid werkt op
 „ alle menschen in 't gemeen. Ieder zoekt niets anders
 „ dan zyn geluk; treft men 'er ondeugden by aan,
 „ men ontmoet 'er ook deugden, en haare vermenging
 „ is niet anders dan 't uitzet-goed (apanage) der men-
 „ sche-

Jooden niet ten opzichte van de liefde, die zy oefenen omtrent
 hunne broeders. Jesus C. heeft die zelf gepredikt, en 't hart
 van den gevoeligen mensch gebiedtze.

(b) Wy stemmen toe, dat 'er onder de Jooden, gelyk onder de
 andere Natien, veele geschillen zyn; maar echter die geenen, welke
 vrienden genoemd worden, zyn het waarlyk in de volste kracht
 des woords, bestendig, standvastig en altyd met oprechtheid.
 Zy weeten deeze hemelgave der vriendschap op haare rechte
 waarde te schatten, en 'er alles aan op te offeren wat vereischt
 wordt omze te onderhouden: zeer veele omstandigheden, zeer
 veele geringe klagten moeten te gelyk medewerken, eer deeze
 band, eens vast gemaakt zynde, kan verbroken worden; maar
 eens verbroken zynde, worden zy geducht voor elkanderen; en
 't is uit hoofde van hunne hevigheid en oplopendheid ten dee-
 zen opzichte, dat de vyandschappen der Jooden in Suriname
 meer gerucht maakten dan die der Christenen.

„schelykheid. Van de Jooden derhalven eenen afkeer
 „te hebben om hun geloofs wille; hen te verachten om
 „dat zy juist in alles die regels van bevallige welgema-
 „nierdheid niet in acht neemen, waarmede men geheel
 „de wereld bedriegt; dit is de volle maat der dwaas-
 „heid en der ondeugd. *De voordeelen eener Natie*
 „(zegt de Heer Zimmerman in zyn werk over den
 „Nationaalen hoogmoed) *zyn of weezentlyk of inge-
 „beeld; zy is laatlunkende wanneer zy zich zelve
 „toeëigent het geene haar niet toekomt, en hoog-
 „moedig wanneer zy al te zeer overtuigd is van haare
 „verdienslen*”.

Na een kort verslag van den eersten staat der Joo-
 den, vergeleeken met hunnen tegenwoordigen, zo staat,
 kundigen als zedelyken toestand, gaat men dus voort:
 „Het zou te wenschen zyn, dat zy (de Jooden) in plaats
 „van voorrechten, de genegenheid des volks bezaten,
 „onder 't welk zy leeven, en dat die geenen onder
 „hen, welke verdienen van den grooten hoop onder-
 „scheiden te worden, de vergelding mogten genie-
 „ten, die de wet der Natuur toelegt aan ieder
 „uitmuntend lid des menschelyken geslachts. Wierden zy
 „door de aanzienlykste Kolonisten bezocht en geëerd, de
 „gansche Natie zou, om daar toe te geraaken, na-
 „yver ja afgunst genoeg bezitten, om zich met eeni-
 „gen van haare broederen gelyk te stellen: die
 „onderscheiding, welke hen afzondert van de Chris-
 „tenen, eenmaal verdweenen zynde, zouden de voor-
 „rechten en vryheden, (uitgezonderd die van God
 „op hunne wyze te aanbidden) nutteloos en lastig
 „worden, zelfs in de oogen der Jooden; maar zo lang
 „deze ongelykheid van staat stand houdt, boven de
 „behoorlyke paalen, zullen de Jooden hunne voor-
 „rechten als een zeer uitneemend goed beschouwen,
 „en hun bloed storten om dezelve ongeschonden te
 „bewaaren. Eene Kolonie derhalven, waarvan de
 „be-

„ bevolking verdeeld is in twee Natien , half Jooden ,
 „ half Christenen , die als gedwongen zyn om elkan-
 „ deren overdwars aan te zien , kan die zich wel veele
 „ en groote voordeelen belooven ? (c)”.

„ Daarenboven , welke zyn toch de oorzaken , die
 „ de Jooden , in den staat hunner armoede , de voordeelen
 „ doen verliezen , die zy , nog in gunstiger omstandig-
 „ heden zynde , bezaten ? De reden daarvan is my ten
 „ eene-

(c) Wy erkennen echter met genoegen (en wy zouden
 ondankbaar zyn , zo wy zulks niet deden ,) de vriendlykheden ,
 die verscheiden Jooden aan deeze en geene Christenen van de
 Kolonie verschuldigd zyn ; maar over 't geheel merken wy
 daaromtrent aan , dat het getal deezer Christenen zo klein is , dat
 hunne goedheid en toegenegenheid byna nutteloos wordt voor
 't algemeene lichaam der Natie , van wegen de overige
 bewooners , die niet doordrongen zyn met hetzelfde gevoelens.
 Daarenboven , de wereld wil getroffen worden door zichtbare
 voorwerpen : wat ligt 'er de Natie aan gelegen , dat 'er onder
 haar eenige partikulieren zyn , die , om zo te spreken , in 't
 geheim en bedektelyk , bemind worden door eenige personen
 van aanzien , wanneer deeze zelfde Jooden te hunnent niet
 geëerd worden door deeze Christenen ? De Jooden menigmaal
 te bezoeken ; hen gedurende hunne feestdagen te noodigen ;
 hen allengs gemeenzaamer te maaken met andere personen van
 hunne gezelschappen ; daar door hunne vrouwen en kinderen aan
 te moedigen , ondersteelt verdiensten in de Natie , en zal de
 oogen openen van die zelfs het meest tegen hen zyn ingenomen ;
 maar dezen en geenens te beschermen , hen zelfs te beminnen
 zonder het voorwerp (om zo te spreken) zichtbaar te maaken ,
 ondersteelt maar alleen eene personeele toegenegenheid , en spreidt
 zich weinig of niet uit over de Natie in 't geheel . Wy zyn
 door standhoudende blyken overtuigd van de gunstige gevoelens
 van den Heer Gouverneur J. G. Wichers , van den Kolonel
 Frederici , van de Raaden Lemmers , de Graaf , den Geneesheer
 Schilling en eenige partikulieren : wy maaken 'er ons eene eere
 van , hunne genegenheid te verdienen ; maar evenwel (deeze
 uitboezeming van ons hart ten voordeele van het lichaam der
 Natie zy ons geoorlofd) , gaan deeze Heeren niet veel meer te
 werke als deugdzaame en redelyke menschen , dan als burgers
 van den eersten rang , die den toon konnen zetten , en de rest
 van de bewooners der Kolonie , door hun voorbeeld , leeren , hoe
 zy zich nevens de Jooden te gedraagen hebben ?

5, eenemaal onbekend; echter vleie ik my, dat niemand
 7, in staat zal zyn, om staande te houden, veel
 7, minder om te bewyzen, dat hunne trouwloosheid of
 7, onbekwaamheid 'er de oorzaak van zy: want 'er is
 7, misfchien geene Natie te vinden, die meer verkleefd
 7, zy aan haaren Meester, en die zich meer beyvere
 7, om dezelve te verpligten dan de Joodsche; en
 7, 't is om deeze zelfde reden, dat 'er bykans niet een
 7, Komtoor in de gansche Kolonie zy, waarop men ge-
 7, ne Joodsche schryvers heeft: en ter overtuiginge,
 7, dat zy de noodwendigheden des leevens, en 't geen
 7, tot onderhoud hunner huisgezinnen vereischt wordt,
 7, alleen aan hunne eigene naarfteigheid hebben dank te
 7, weeten, zo bereken eens, myn Heer! de onnoeme-
 7, lyke sommen gelds, die jaarlyks in de Kolonie be-
 7, steed worden aan jaarwedden en andere inkomsten van
 7, onderscheiden bedieningen, waarvan de Jooden ten eene-
 7, maal beroofd zyn. Denk aan de Advokaaten, Prokureurs,
 7, Klerken, Gezwoorenen der Sekretary, en verscheiden
 7, Komtooren van de Kolonie en het Gouvernement: ver-
 7, geet niet de bedieningen van het Garnizoen, de Gerechts-
 7, dienaars of Panders enz. enz. voeg daarby eens de voor-
 7, deelen van dat ontzaglyk groot getal van Administra-
 7, tien op de Plantagien en duizend andere voorwerpen
 7, van deezen aart; overweeg daarenboven met uwe
 7, natuurlyke bescheidenheid de leevenswyze en de mid-
 7, delen van bestaan der meeste Christen Kolonisten; na
 7, van 't gansche getal van Direktours en Blanke ampte-
 7, naars op de Plantagien, 150 of 200 perfoonen afge-
 7, trokken te hebben, die, even als de Jooden, hun lee-
 7, vens onderhoud van den arbeid hunner handen en
 7, hunne naarfteigheid trekken; en zeg my dan, of niet
 7, alle de anderen hun bestaan en overvloed verschul-
 7, digd zyn aan de voordeelen hunner bedieningen en
 7, administratien?

7, Is 'er nu zo groot een verschil tusfchen de be-

7, staan-

„ staan • middelen der Jooden en der Christenen ; bringe
 „ de overvloed van deezen en de behoefte van geen en
 „ te wege , dat hunne raderen niet dezelfde krach
 „ hebben , of niet dezelfde werking doen , waarom
 „ vordert men dan toch zo veele voorbehoedselen en
 „ zo groot eene angstvalligheid in hunne trafieken ,
 „ hunne manieren , en de order in hunne huizen ? En
 „ zo men al onderstelt , dat zy aan geringe moffelaaryen
 „ schuldig staan , is het niet ontegensprekelyk waar ,
 „ dat *de schande* (gelyk een zeer verstandig Schryver
 „ zegt (d)) *niets betekent , daar de onrechtvaardige*
 „ *verachting voor de misdaad gaat ? men baant 'er*
 „ (dus gaat hy voort) *den weg toe , door die genen*
 „ *met versmaading te overlaaden , welke 'er zich*
 „ *nog niet aan hebben schuldig gemaakt .* De onge
 „ regeldheden , derhalve , van een volk dat zich in dit
 „ geval bevindt , ja zelfs zyne misdaden , zou men
 „ die niet , naar rechtvaardigheid , mogen toefchryven aan
 „ die geen en welke 'er de oorzaak van zyn " ?

„ Om derhalven de Natie , onder 't smartelyk gevoel
 „ haarer wonden , eenigzins te verkwikken , zyn de
 „ Jooden door eene volftrekte noodzaaklykheid ge
 „ drongen , in zich zelven genoeg en te neemen , en ;
 „ om zo te spreken , zich zelven als 't middelpunt ,
 „ daar alles naar toe helt , te beschouwen . Om dit
 „ doelwit te bereiken is het noodig onze kerkelyke
 „ instellingen van haare gebreken te zuiveren , onze
 „ oude heblykheden uit te roeien , en onze vooroor
 „ deelen te keer te gaan , dewyl men hierin den
 „ oorsprong onzer verdeeldheden heeft te zoeken .

„ En om U , Myn Hoer ! te beter in staat te stellen ,
 „ om uwe goede diensten voor ons by onze doorluch
 „ tige Meesters in Europa aan te wenden , zal ik de
 „ eers hebben U myne aanmerkingen over de alge
 „ „ meene

„ meene huishouding der Natie mede te deelen, naar
 „ maate myn geheugen my dezelve zal opgeeven.
 „ Het is bekend, dat, by alle beschaafde volkeren
 „ der wereld, de wetten wierden ingericht naar de zeden,
 „ de vooroordeelen en de omstandigheden van den tyd,
 „ waarop dezelve gemaakt werden. Voorleeden beurt-
 „ wisselingen leeren den mensch zyne begaane mislagen
 „ en toekomstige pligten: geen volk, hoe ook deszelfs
 „ regeering ware ingericht, heeft zyn Wetboek zonder
 „ eenige veranderinge kunnen behouden. Wy laten
 „ aan zyne plaats 't geene men ons vertelt wegens de
 „ Chineezen en andere oude volkeren; te meer de-
 „ wyl deeze voorgewende eeuwigduurende wetten de
 „ grondslag zyn van duizend baarbaarsche praktie-
 „ ken”.

Na een naauwkeurig verhaal en zeer gegronde aan-
 merkingen over het goede en 't kwaade, het nuttige en 't
 nadeelige van de konstitutie der Jooden in Suriname,
 met opzigt op den tegenwoordigen staat der Natie,
 besluit men dit artikel met 'er by te voegen.

„ Ziedaar, Myn Heer! een getrouw verflag van onzen-
 „ toestand, van onze dwaalingen, en van de gebreken
 „ onzer staatkundige en kerkelyke instellingen. Ik heb on-
 „ geveinsdelyk tot u gesproken, en u de diepste geheimen:
 „ van myn hart ontdekt: ingevolge daar van verzoek-ik
 „ u my te zeggen, of het mogelyk zy, dat een Kolle-
 „ gie van Regenten, welks leden alle zes maanden ver-
 „ anderd moeten worden; die maar eene zeer be-
 „ paalde magt hebben, en, in weerwil van de uitge-
 „ breidheid der voorrechten, bloot staan voór de
 „ murmureeringen des volks, en op de minste klagte
 „ verpligt zyn zich te verdedigen voor den Gouverneur
 „ en den Raad; die geduuriglyk in geschil zyn over
 „ den zin, dien men aan de Privilegien der Natie moet
 „ hech-

„ hechten (e); die daarenboven altyd moeten werken
 „ met nieuwe leden, en derhalven met nieuwe denk-
 „ beelden en nieuwe eigennigheden; of, zeg ik,
 „ zulk een Kollegie, by mogelykheid, in staat konne zyn,
 „ om de instellingen te verhelpen en in order te brengen,
 „ zo in het bestier van de Natie in 't gemeen, als van
 „ haare leden in 't byzonder, zonder dat de Wergeee-
 „ vende magt, die wetten aan de gansche Kolonie
 „ geeft, genegen zy om mede te werken, en de Re-
 „ genten of de bekwaamsten der Natie te magtigen,
 „ om de instellingen in order te brengen, onder goed-
 „ keurige van Hunne Hoogmogenden en van de Heeren
 „ Eigenaaren. Ik twyffel niet aan de verschillen, die
 „ wy daarover met eenige byzondere leden zouden kry-
 „ gen; maar dat alles is niets; de aan den Souverein
 „ verschuldigde eerbied zou hen doen zwygen. ———
 „ Maar helaas! Vergun my nog ——— eene kleine
 „ aanmerking te maaken: Gy bevindt u thans by on-
 „ ze Meesters, gy zyt een Wysgeer, gy kent ons,
 „ mogen wy hoopen, dat de fortuin ons eindelyk
 „ eens gunstig zal zyn? Het komt hier aan op den
 „ staat, waarin zich de Jooden, in 't algemeen ge-
 „ sproken, tegenwoordig bevinden, ten aanzien der
 „ middelen om hun brood te winnen.
 „ Konnen wy, door de reeds voorheen gemelde ver-
 „ andering in het bestier der Natie, welke ik my
 „ heb voorgesteld, te wege te brengen; door kalmte
 „ in plaats van onstuimige driften te verwekken, en
 „ door de Natie met zich zelve als tot een middelpunt
 „ te vereenigen, ons vleien haar gelukkig te zullen
 „ maaken, terwyl de bronnen, die voor andere medebe-
 „ „ wooners

(e) Een staaltje van deeze waarheid kan men zien in de ach-
 ter aan gevoegde Bewysstukken No. 20. van den 15 der Wynmaand
 1784. na 't affterven van den Gouverneur Texier, en gedwa-
 vende het afzyn van den Heer Fiskaal Wichers.

„ woonders openstaan, voor haar geflooten zyn? Indien
 „ de goedgunstigheid onzer Souvereinen en de beken-
 „ dige goedheid onzer Meesteren, niet medewerken om
 „ de Jooden in de mogelykheid te stellen tot het ver-
 „ krygen dier voordeelen, welke voor de bewoo-
 „ ners der Kolonie in het algemeen geschikt zyn, vol-
 „ gens den zin hunner privilegien, kunnen wy ons dan
 „ de gelukkige uitwerkselen belooven van eenen nayver,
 „ die de juiste paalen van eerzugt en eigenliefde niet te
 „ buiten gaat? Indien gy taalkunde, rechtsgeleerdheid,
 „ fraaie konsten, landbouw en koophandel vereischt,
 „ is niet alles voor hun verlooren? Waar is daaren-
 „ boven dat weezen, het welk door zedeleer alleen wordt
 „ aangedreeven om te werken, en om kundigheden te
 „ willen verkrygen, zonder op de voordeelen te rekenen,
 „ die het daarvan trekken zal? Dus, hoe goddelyk
 „ ook de zedeleer van J. Christus zy, die de zelfsvol-
 „ doening voorschryft als de beste belooning; hoe uit-
 „ neemende, in dit opzigt, ook de grondregels mogen zyn
 „ van Socrates, van Plato en van Jan Jacques Rousseau;
 „ deeze zelfsvoldoening, hoe goddelyk zy ook moge zyn,
 „ geeft zy wel brood? beveiligt zy haare bezitters wel
 „ voor verachtinge? Integendeel, zo veel gevoeliger als
 „ men is, en meer te raade gaat met de rechten van
 „ den mensch, gegrond op de natuur zelve, zo veel
 „ meer gevoel zal men ook hebben van de ongenoeg-
 „ zaamheid deezer zedelesfen”.

Ten allen gelukke kwam de Heer Wichers, Gene-
 raal Majoor in dienst van hun Hoogmogenden (een
 tytel, waarmede voor hem geen Gouverneur der Ko-
 lonie ooit was bekleed geweest) den 23 van Herfst-
 maand 1784, in Suriname aan, in hoedanigheid van
 Gouverneur Generaal der Kolonie, en zyne aankomste
 vervulde de wenschen der Natie; te meer om dat op
 dien zelfden tyd, uit hoofde van eenige ongeregeldhe-
 den, waaraan twee leden der Natie, by de begraafenis

N

van

van den Gouverneur Texier onder de wapenen zynde, zich hadden schuldig gemaakt, by het Hof van Policy, zonder eenige acht te geeven op de redenen, die ter verschooning van deeze Jooden dienen konden, wierd goedgevonden vast te stellen, dat in het toekomende, by 't ontfangen van eenen nieuwen Gouverneur, de Jooden niet meer onder de wapenen zouden verschynen (f). En hoewel dit besluit, ten hunnen voordeele, is verzacht geworden door een ander, afgekondigd ten tyde van den Heere Wichers, nogthans zyn daar door hunne bezwaaren geenszins in alle opzigten hersteld: om dieswille hebben zy zich op nieuw vervoegd tot de Heeren Eigenaaren, in verwachtinge van gunstiger uitspraak. Het zou te wenschen zyn, dat de zaak wierd beslist, op dat de kwaade gevolgen gemyd mogten worden, welke dit besluit van den Raad, genomen toen de Heer Beeldsnyder by voorraad het Gouverneurs ampt bekleedde, als ook dat van het zogenaamde herstel, den 15 van Sprokkelmaand 1785, ten tyde van den Heer Wichers gemaakt, ten nadeele der Natie zou konnen te wege brengen.

De voornaame leden der Natie, groote hoop opvattende uit het bestuur van den Heer Wichers, wiens goedheden zich met eere hadden doen kennen, toen hy nog het ampt van eersten Fiskaal der Kolonie bekleedde, namen het besluit om een Kollegie van Letterkunde op te rechten, onder den tytel van *Docendo Docemur*, in het huis van den Heer de Montel, een' Gryzaard alzo beminneelyk door zyne deugden als ongelukkig door zyne goedheden: en op een daarvan gegeven *Prospectus* (g) en de verkreegen bescherming van den Heer Gouverneur, maakte dit Kollegie eenen gewenschten opgang; hebbende daarenboven de eere van tot werkende en honoraire

(f) No. 19. *Bouwsstukken*.

(g) Men zie daarover het *Prospectus* No. 21 en den brief van den Heer Gouverneur. No. 22.

raire leden te verkrygen, den Heer Gouverneur, den Luitenant Kolonel Frederici, den Heer van de Pol, den Geneesheer Schilling, door zyne uitgegeeven Werken in Europa met eere bekend, en wel inzonderheid door 't geen hy over de melaatsheid heeft geschreeven, den Heer J. Caucanars, Raad van de civile justitie, eenige Krygs-Officiëren, en verscheiden anderen.

In gevolge de verzoeken, die men aan den Heer Wichers, by zyn vertrek naar Holland, had gedaan, en volgens den inhoud dier twee brieven, waarvan wy een zaakelyk uittreksel in dit Werk gegeven hebben, beslootten de Regenten, na ryp overleg, in hunne algemeene vergadering van Regenten en bygevoegden, de zaaken der Natie, betreffende de verbetering van haare instellingen en haar bestier, over te laten aan de zorgen en het bescheiden oordeel van den Heer Gouverneur, ten einde die daarover naar zyne wysheid oordeelen mogte; en op een verhoog, aan hem overgegeeven den 8 van Lentemaand 1785, beschikte de Gouverneur over alles, volgens den inhoud der stukken No. 23. eerste en tweede lid, op eene wyze die de wysheid en liefde voor het algemeene welzyn, welke de Heer Wichers in eene groote maate bezat, zeer leevendig uitbeelde (b).

De nieuwe Regenten gaven zich, uit hoofde van den last, waarmede de Gouverneur hen had gelieven te vereeren, ten opzigte van het in order brengen der nieuwe wetten, raakende het huishoudelyk bestier der Natie, de vereischte moeite, om de gemoederen der leden in het by-

(b) De Heer Wichers voegde by zyne andere weldaaden ook het ampt van Onderkommiss in het magazyn der leevensmiddelen voor het Kordon, aangelegd in de Savanne, waarmede hy den Heer J. H. de Barrios, (in Wintermaand 1786, tot algemeene droefheid zynet vrienden overleeden) begunstigde; een ampt dat, niet tegenstaande zyne geringe aangelegenheid, eenige hoope aan de Natie gaf, gemerkt men tot nog toe geen voorbeeld had gezien, dat eenig Jood in den Krygsstaat ware gebruikt geworden.

byzonder voor te bereiden; en allengs bragten zy het zo verre, dat zy de nieuwe instellingen, of *Ascamotoh*, in order hebbende gebragt, dezelve aan de algemeene vergadering der Natie overgaven, om daar door onderzocht, en vervolgens goedgekeurd te worden: dit dan ook in eene gepaste order en met de vereischte omstandigheden geschied zynde, was het lichaam der algemeene en huishoudelyke wetten der Portugeesche Joodsche Natie in gereedheid, om aan den Heer Gouverneur aangeboden te worden, op dat die hetzelfde aan de Heeren Eigenaars in Holland zoude verzenden, ten einde hetzelfde te onderzoeken, en derzelver goedkeuring, als ook vervolgens die van Hunne Hoogmogenden de Algemeene Staaten, te verwerven.

Het eerste jaar van het bestier der nieuwe Regenten is merkwaardig door het honderdjaarg jubelfeest der Portugeesche Joodsche Synagoge in de Savanne, gesticht onder de regeering van den Heer van Sommelsdyk in 1685. Hetzelve werd gevierd met alle de praal, die de Natie daaraan by mogelykheid konde byzetten, den 12 van Wynmaand 1785 (i).

De Heer M. P. de Leon, werkelyke Mederegent der Natie en sedert 15 jaaren Solliciteur Postulant voor Kommisfarissen van kleine zaaken, steunende op zyne bekwaamheid tot de pleitzaal, en daarenboven aangeemoedigd door verscheiden perfoonen van aanzien, verzocht

(i) Een omstandig verhaal van dit feest is te vinden in de beschryvinge, die daarvan in 't Hollandsch gemaakt, en als een gering eerbewys aangeboden is aan de Heeren Eigenaaren. Deeze beschryving is gedrukt te Amsterdam by Dronsberg in 1786; en voor dat dit werk in de Kolonie opentlyk wierd uitgegeeven, droegen de Regenten zorge, dat het, in naam der Natie, met schuldige eerbiedenis wierd geschonken aan den Heer Gouverneur, aan de Heeren Raaden der Policy enz. en wel in genoegzaamen getale van exemplaaren; waar voor zy van wegen den Raad werden bedankt met verzekeringe van genegenheid voor de Natie.

zocht intusschen aan den Raad der Civile Justitie, daar by als Prokureur Postulant toegelaaten te worden. Dit verzoek baarde zulk eene ontsteltenis onder het lichaam der Advokaaten en Prokureurs, dat, op een antidotaal of tegengift, welk zy inleverden, het verzoek *voor het tegenwoordige* wierd van de hand gewezen. Dit bragt de Regenten in de noodzaakelykheid, om zich met een smeekschrift, verzeld van zeer goede aanbeveelingen, te vervoegen tot de Heeren Eigenaars; doch de Advokaaten en Prokureurs, geenszins twyffelende of de Regenten en de Heer Leon zouden grootelyks van hun gevoelen verschillen, vervoegden zich met groore drift, en zonder die eerbiedenis in acht te neemen, welke men aan de Heeren van de direktie schuldig is, of hunne uitspraak af te wachten, om zich vervolgens tot den Souverein te wenden, tot Hunne Hoogmogenden met een zeer uitgerekt smeekschrift, minder opgevuld met gezond verstand, dan mer trekken van gierigheid en vooroordeelen: want in de aangevoerde redenen gronden zy hunne tegenkanting niet op eenige eerloosheid of onbekwaamheid van den verzoeker, maar daarop, dat 'er geen voorbeeld van is, dat iemand der Jooden in Holland zy toegelaaten als Advokaat Postulant voor de Hoven der vereenigde Provinciën; zich daarenboven beklagende over het verlies, dat zy hier by in hunne praktijk zouden moeten lyden. Ten zelfden tyde nu, waarop de papieren der Regenten in Holland kwamen, ontfingen de Heeren Eigenaars van Hunne Hoogmogenden het verzoeg der gemelde Advokaaten, ten einde zy daarop hunne bedenkingen mogten zeggen. Ter voldoeninge daaraan gaven de Heeren van de direktie hun gevoelen over in een geschrift, vol van die edele bescheidenheid, welke het kenmerk is van rechtvaardige zielen, en teffens het zegel zet op alle die blyken van toegenegenheid, welke de Natie ontfangen heeft. Wy verwachten dus

eenen gunstigen uitslag deezer zaak van de bescherminge onzer Souvereinen (*k*).

Wy waren genoodzaakt by deeze Historische Proeve eenige losse zaaken en gebeurtenissen te voegen; doch de zulke, die tot ons onderwerp behooren: en uit alles, wat wy daarin voordroegen, zal men zien, dat de Natie in haar verval, van tyd tot tyd, aanvallen van verachtinge ondergaat, die haar kwellen en moedeloos maaken, niet tegenstaande de goedheid en toegenegenheid van het opperhoofd, dat haar bestiert, en van de verdere leden, die met dezelfde gevoelens bezielde zyn. By 't opstellen deezes Werks hebben wy de gebreken en ongeregeldheden der Natie geenszins bedekt, in tegendeel hebben wy dezelve met leevendige kleuren geschilderd, zonder haar onderscheidend karakter in 't minst te verbergen. Een karakter dat voor eene gunstige verbetering zou vatbaar zyn, zo maar de midelen van haar bestaan, als ook de staat der Kolonie over 't geheel insgelyks verbeterd wierden; doch zo lang de zaaken op denzelfden voet blyven, kan zich de Natie, ten opzichte van haar bestaan, geen geluk hoe genaamd belooven: want de armoede waarin zich de byzondere leden der Natie in 't algemeen bevinden, is waarlyk deernis waardig (*l*). Het weinige, dat zy op de komptooeren

(*k*) Men zie No. 24, der Bewysstukken.

(*l*) Wy ontkennen niet, dat 'er onder de Jooden zeer ryke menschen zyn; by de Portugeezen vindt men personen en families, die nog tegenwoordig van 50 tot 400 duizend guldens aan kapitaal bezitten; ten grooten deele by een verzameld door den handel en koopmanschap met de Engelschen enz. en anderen, die nog wel van 20 tot 50 duizend guldens kapitaal hebben, dat aan den arbeid der boschen besteed wordt, en een zeer voordeelig jaarlyksch inkomen geeft. By de Duitsche Jooden vindt men ook Kapitaalisten, die wel 150 of 200 duizend guldens in eigendom bezitten, en eene vry groote menigte, die genoeg hebben, niet alleen tot hun eigen bestaan, maar ook tot onderhoud der reeds gemelde armen, der Synagogen, en andere verlichtingen aan behoefstigen gegeven; maar dewyl de rest der Natie, die men wel op

tooren van de Administraters der Plantagien enz. als schryvers, boekhouders enz. winnen, is niet toereikende tot hun onderhoud en nog minder tot dat van hunne huisgezinnen. De groote menigte van aanzienlyke Winkels, die door Hollandfche Kooplieden in de Kolonie worden staande gehouden door middel van zekere gunsten, die de faktoors of winkelhouders trekken, strekt niet weinig tot bezwaaring van die, welke 'er de Jooden hebben. De inkoop van waaren, dien zy by openbaare veiling doen, en welke zy daarna in 't klein wederom vertieren, is genoegzaam 't eenige middel van hun bestaan, en 't zyn voornaamelyk de Portugeezen, die deezen handel in de Kolonie gaande houden; maar deeze kleine koophandel, en 't voordeel dat 'er van komt, vervalt hoe langs hoe meer, uit hoofde van de groote kosten, die men 'er betaalt, en van het geringe vertier, dat men by 't verkoopen van dergelyke waaren aan de straaten vindt, voornaamelyk dewyl men 'er geene slaaven meê mag beladen, voorzien van een verlofbriefje om langs de straaten te loopen, en daar de waaren uit te venten, terwyl de meester elders bezig is, om naar eenig voordeel uit te zien. Op St. Eustatius, en in de andere Kolonien, zo Fransche als Engelsche, is het den Kolonisten geoorlofd hunne waaren voor de deur ten toon te stellen, en allerlei waaren, die niet door de wet uitdrukkelijk verboden zyn, zo in eigen persoon als door hunne slaaven aan de straaten te verkoopen; ja overal waar het hun goeddunkt, zonder vreeze van door de gerechtsdienaars gevat, of door den Fiskaal in boete geslagen te zullen worden. Deeze hindernissen, welke

ten

op twee derden mag rekenen, arm is, zo zyn het ook eigentyk deezen wier lyden, wier bekrompen middelen van bestaan, en wier hindernissen in den koophandel wy in den tekst van deeze noot bedoelen.

ten nadeele der armen strekken, en verzeld gaan met andere wisselvalligheden, maaken het verdriet des te grooter, dat men zich beroofd vindt van alle winstdoende bezigheid, het zy op de plantagien of elders. De veelheid der middelen, de verscheidenheid van wyzen om zyn brood te winnen, brengt een' koophandel en neering te wege, die voordeelig is naar evenredigheid van de daartoe gebezigde middelen; maar een aantal van bykans 150 arme huisgezinnen van Portugeesche en Duitsche Jooden, in eene Stad, daar de bevolking zo klein is, die zich alle op denzelfden handel uitleggen, en dezelfde uitzigten bedoelen, wat voordeel is daarvan te wachten, voornaamelyk wanneer de meeste vrouwen van het land, en zelfs de aanzienlyksten alle deeze soorten van koopmanschap dryven, door middel van haare Negerinnen, zo in de Stad als in de Plantagien, en daar door die geenen van de middelen van hun bestaan berooven, welke volstrekt geene andere hebben dan hun vernuft in 't stuk van den kleinen handel, dien zy 'er dryven? Worden niet, door een natuurlyk gevolg van deeze en zo veele andere hindernissen en nadeelen, als de Natie bykans ieder oogenblik ondervindt, de kleine moffelaarijen en truggelaarijen genoegzaam onvermydelyk gemaakt? Midlerwyl zal men, by 't nazien van de Archiven der Kolonie, en 't overweegen van de natuur en 't gewigt der misdaden, die voor den Raad gebragt zyn, ontwaar worden, dat de Jooden niet verdienen, om meer beschuldigd of voor erger gehouden te worden dan de leden der andere Natien, die bewooners der Kolonie zyn. Doch op dit artikel klinkt ons reeds de stemme der berispinge en der vooringenomendheid in de ooren, zeggende, dat het door ons bygebragte, hoe schoonschynende ook, echter zeer zwak is, dewyl de Regenten der Natie zorge draagen, om, ingevolge hunne privilegien, alle zodanige leden der Natie, die aan lyfstrafbaare mis-

misdaden schuldig zyn; te verbannen, ten einde hen dus aan de handen der Justitie te onttrekken; maar in spyt van allen, die voortgelyke aanmerkingen maaken, vinden wy ons in staat, om zelfs uit de Archiven der Natie te bewyzen, dat, sedert de Kolonie in de magt der Hollanderen is geweest tot hier toe, het welk een' tyd beloopt van 120 jaaren, de Regenten het artikel hunner Privilegien, ten opzichte van het recht der verbanninge, of *politieke verzendinge*, niet hebben te werk gesteld dan alleen tegen 9 partikuliere perſoonen zonder huisgezinnen, en tegen 2 huisgezinnen, bevattende 7 perſoonen, en dus tegen 16 perſoonen in 't geheel; van welken 8 deeze straf ondergingen uit hoofde van Godsdienst en ongehoorzaamheid aan de instellingen, en niet uit hoofde van wanbedryven en strafbaare misdaden. Men doorzoeke de Archiven der Regeeringe (want zonder den Heer Gouverneur mag deeze verbanninge niet geschieden) en men logenstraffe, zo 't mogelyk is, ons gezegde; doch het tegendeel zal gebeuren. By het doen van zulke onderzoekingen zal men bevinden, dat twee perſoonen, die de Regenten, op gegronde vermoedens van gepleegd bedrog en meined, hebben willen verbannen, deeze straf zyn ontkomen, dewyl eenige Christen-schuldeichers 'er zich tegen verzetteden, en 't zo verre bragten, dat het besluit der Regenten verydeld wierd, en dat deeze twee deugnieten, tot spyt en schande der Natie en Regenten, nog werkelyk zonder vreeze of knaaging langs de straaten van Paramaribo loopen.

Dus hebben wy op de meest geschikte wyze en met zo veel kracht en oordeel als ons mogelyk was, een kort begrip van de historie der Kolonie van Suriname, sedert 1650 tot op onzen tyd, gegeven, haare voortgangen gemeld, en teffens haar verval, met de gebeurtenissen, waar door hetzelfde veroorzaakt is, aangewezen, en ook daarenboven de historie geschetst van de daar ge-

vestigde Portugeefche en Duitfche Jooden , en wel in vergelykinge van hunnen ouden staat met den tegenwoordigen , zo ten aanzien van hunne privilegien en vryheden als hunnen politieken en zedelyken staat , hunne leevenswyze , hun bestaan , hun geluk en hun lyden , ten einde wy , door alle deeze byzonderheden een beknopt en naauwkeurig antwoord mogten geeven op de vraagen , welke de Heer van Dohm zich heeft verwaardigd voor te stellen in dien brief van den 29 der Louwmaand 1787 , met welken hy de Regenten der Joodfche Natie heeft gelieven te vereeren (*m*). Na dit alles oordeelen wy 't noodzaakelyk , dit Werk nog te moeten verryken met eene befchryvinge van de Kolonie van Suriname , den staat van haaren landbouw , haare bevolking , en haaren opbreng , met de befchryving van de ftad Paramaribo , de Savanne der Jooden , de zeden van derzelver bewooners , de po-

(*m*) Zie hier den beknopten inhoud der vraagen van den Heer Dohm , zo als die in zynen brief , waarvan het affchrift achter de voorreeden deezer Proeve te vinden is , zyn ingevoegd.

1. Over de voordeelen , die de Regeering van Suriname aan de Joodfche Natie verleent.
2. Of men daar eenig onderscheid maake tusschen onze Natie en de andere bewooners der Kolonie?
3. Of alle bezigheden , handwerken en foorten van koophandel hun geoorlofd zyn?
4. Of de Natie daar het recht geniete om Plantagien in vollen eigendom te bezitten?
5. Of de Natie daar partikuliere belastingen aan de Kolonie betaale gelyk in eenige andere landen?
6. Of , gelyk in eenige andere landen , het getal hunner huisgezinnen daar bepaald moet zyn?
7. Of de Natie het vaderland , als soldaat of als burger - of krygsbevelheber moge verdedigen?
8. Hoe 't zy met de historie , wat lot de Kolonie van 't eerste begin haarer ftichtinge gehad hebbe , en welke veranderingen de privilegien der Natie ondergaan hebben?
9. Hoe 't zy met den politieken en zedelyken staat der Kolonie in 't gemeen , en met de gevoelens , welke de wyze en verlichte rechtvaardigheid der Regeeringe den Christenen jgens de Jooden heeft moeten inboezemen?

politieke en militaire regeering, geneeskunde, taalgeleerdheid enz. zonder ons echter eenigzins uit te laten over 't geene de politieke regeering der Kolonie betreft, 't welk wy met vermaak over laten voor zulken, die beter in staat zyn dan wy, om door hunne bekwaamheid en betrekkingen de raderen te kennen, die de konst van regeeren daadelyk in beweging brengen; 't welk eene wetenschap is, die niet overeenkomt met den staat der Jooden in het algemeen, welke ten aanzien van de politieke regeering des lands, waar in zy leven, juist zo veel zyn als in de Latynsche Letterkunde het *genus neutrum* of onzijdig geslagt. En om ons oogmerk te bereiken zullen wy hier in ons bedienen van de schets, die de Heer Raynal heeft gemaakt in zyne Staatkundige Geschiedenis, en van de andere schryvers, wier werken reeds door ons in deeze Proeve zyn aangehaald; doch daar wy gebruik maaken van 't geene zy over de Kolonie geschreeven hebben, behouden wy voor ons de vryheid om weg te laten, te vermeerderen, te hervormen en te verbeteren alles wat daar in te ver getrokken of gebrekkelyk is voorgesteld; oordeelende dat de waarheid, van alle voorin genomenheid ontbloot, ons daartoe ten vollen magtig. Deeze schets van haaren tegenwoordigen toestand, welken het ons, van wegen onze plaatslyke kundigheden, gemaklyker valt te kennen dan den schryveren, die in hunne boekvertrekken schryven, en niet zelden op verminkte en derhalven niet zeer waare berichten aangaan, zal, in vereeniging met het geene wy reeds in dit Werk over den oorsprong der stichtinge en de politieke en zedelyke beurtwisselingen der Kolonie hebben vooraf laten gaan, schoon beknoptelyk, eene volledige historie der Kolonie, sedert haar begin tot op het jaar 1788. bevatten.

Op bladz. 66 regel 17 achter 1685 moet staan,
gebouwd hadden.

By de Drukkers deezes Werks
JOH. ALLART en V. VAN DER PLAATS
is van de Pers gekomen:

E E N G R O O T

N A T U U R L Y K
TOVERBOEK,

B E H E L Z E N D E D E
V E R B A A Z E N D S T E G E H E I M E N

V A N
N A T U U R E N K O N S T ,

(Gedeeltelyk opgenoemd in een BERIGT by de voornaamste
Boekverkoopers GRATIS te bekomen.)

O P G E H E L D E R D M E T P L A A T E N .

E E R S T E e n T W E E D E D E E L , à 3 G l d .

Van dit Werk zullen het *Derde* en *Vierde* Deel ook
nog dit jaar worden uitgegeeven, loopende meest over
de Konststukken welke door middel der ELECTRI-
CITEIT en CHEMIE kunnen worden verrigt.

HISTORISCHE PROEVE

OVER

DE KOLONIE VAN

SURINAME.

De Kolonien, die de Hollanders in de Nieuwe Wereld bezitten, zyn hedendaags de voornaame bron van hunnen koophandel en rykdom. Die te beschermen, te vergrooten, de naarstigheid en landbouw van derzelver bewooners aan te moedigen, en hun in hunne behoeften te hulpe te komen, is de plicht van rechtmaatige Souvereinen, en het eenige middel om hunne Staaten, over het geheel, te vergrooten.

De natuur der hedendaagsche Kolonien te willen vergelyken met die van Egypte, van Sparta, en der Romeinen, is zo veel als den weg te baanen tot invoering van dwinglandy en wanorders: zo men derhalven derzelver bewooners beschouwde als menschen van minder rechten, minder vryheden en van eene laager klasse dan de bewooners en burgers van het Moederland, wat zou dat anders zyn dan de grootste eerloosheid? Eenige schryvers van bescheiden oordeel hebben de kracht deezer waarheid wel gevoeld; maar niemand heeft, mischien, dezelve in helderer daglicht voorgesteld, dan de welspreekende schryver van de Voorreden, die men ingelascht vindt in het eerste deel der brieven van *Aristodemus* en *Sincerus* over de Kolonien van Demmerary en Essequibo, die wy in dit Werk hebben aangehaald; eene Voorreden, die waardig is om te verschynen aan het hoofd der onsterfelyke voort-

II. DEEL.

A

brengt.

2 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

brengfels van eenen Montesquieu, Rousseau en Rainal, maar niet van een Werk van tien boekdeelen, waarin de verwarring en wanorder alles versmooren en onkenbaar maaken, wat 'er waars, nuttigs en zelfs sentimenteels in is.

Op een gedeelte dan van dat wyduitgestrekte gewest, het welk ten Oosten bespoeld wordt door de Zee, ten Zuiden door de Amazone, ten Noorden door de Orenoque, en ten Westen door de Rio Negro, die deeze twee Rivieren, de grootste van Zuid-Amerika, vereenigt, en 't welk bekend is by den naam van Guyane, heeft men de Kolonie van Suriname aangelegd: dus vindt men in 't midden van een land, dat ten deele bedekt was met boschen en moerassen, belaaen met Salpeter, of voor het overige niets anders vertoonde dan zeer ruime, doch dorre vlakten, waar uit gestadig zwavelachtige dampen op reezen, de gewigtigste der Hollandsche stichtingen in Amerika; eene stichting, die door haare uitgebreidheid, vruchtbaarheid, en 't gemak, dat verscheiden breede en diepe Rivieren 'er aan geeven, geschikt is om de vermogendste en rijkste te worden van alle de Kolonien der Nieuwe Wereld.

De Rivier, die den naam aan de geheele Kolonie geeft, is de schoonste van het bebouwde gedeelte; twee mylen van haaren mond vindt men (uitgezonderd evenwel eene soort van redout, aangelegd aan de *Moskreek*, die door een kanonschoot het eerste bericht geeft van naderende Schepen) twee redouten, naamelyk aan ieder zyde één, die deezen doortogt in tyd van Oorlog beschermen. Deeze redouten zyn met de voorzyden juist gericht op de Schepen, die de Rivier zouden willen opvaaren, en met haare batteryen, die wel van geschut voorzien zyn, ondersteunen zy de poogingen, die de fortres Nieuw Amsterdam, een halve myl hooger gelegen, in staat is, tot verdediging der Kolonie, te kon:

konnen doen. Deze fortres, in 1733 begonnen, en in 1747 voltrokken, zo als wy reeds hebben aangestipt, is gelegen op de samenvloeyinge van de Rivieren Suriname en Commowine, en in 't midden van een klein moeras, dat een soort van eene ronde landengte maakt. Tusschen deeze twee Rivieren is dezelve niet genaakbaar dan langs twee smalle kaden of dyken, daar het geschut alle nadering afweert; en niet tegenstaande de ontzaglyke breedte der Rivier van Suriname, ter plaats daer de fortres gevonden wordt, kan 'er evenwel geen Schip voorby vaaren zonder zeer na aan dezelve te komen, uit hoofde der groote, en met slyk doormengde zandbanken, die recht tegen over de fortres liggen, en meer dan de helft der Rivier beslaan.

Twee mylen hooger op vindt men een bedekte battery, dienende om de haven en de Stad Paramaribo te dekken, die bekend is by den naam van Zeeland. In den omtrek deezer fortres heeft men het magazyn van levensmiddelen, oorlogsbehoeften, bouwstoffen der Heeren Eigenaaren, en gemeenlyk ook een Bataillon Infantery, zynde het Garnizoen der stad.

De Kolonie heeft, tot haare bescherming, een aanzienlyk getal troepen; bestaande in drie Bataillons Infantery, twee kompagnien Artillery, een korps Vestingbouwers, een korps Jaegers, en 200 vry gemaakte Negers, die den dienst doen van ligte troepen. Ieder Bataillon heeft zynen Kolonel, of zynen Lieutenant Kolonel, of een Majoor, die hetzelfde gebiedt; staande onder de orders en bevelen van den Gouverneur, in hoedanigheid van Generaal Majoor, in dienst van Hunne Hoogmogenden de Staaten Generaal, en Kolonel en Chef van al het krygsvolk des lands. De Kolonel van het tweede Bataillon is werkelyk de Heer van Baarle; en de Lieutenant Kolonel, de Heer Frederici, Kommandant van het derde, heeft daarenboven het bewind over 't kordon, in hoedanigheid van Inspekteur Generaal, over de Kompagnie Jaegers, als

4 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

Lieutenant Kolonel, en nog over het korps vrygemaakte Negers, als Chef. Dit korps is, in 1772, opgerecht uit de beste slaaven, getrokken uit alle de Plantagien der Kolonie, en gekocht voor eenen zeer hoogen prys. Deeze kompagnie vrygemaakte Negers is werklyk tweehonderd man sterk, buiten de krygsbevelhebbers, bestierders en anderen, die in dienst van 't zelve gebezigd worden. En zonder eenigzins te kort te doen aan de verdiensten der korpfen, die de bezettinge des lands uitmaaken, is dit korps, staande onder het bevel van een bekwaam en onvertsaagd Chef, de voordeeligste militie der geheele Kolonie. Men verdeeltze overal, en deeze Negers, wel in den Wapenhandel geoeffend zynde, en staande onder eene geregelde krygstugt, doen, voor eene kleine bezoldinge en eenige andere voordeelen, gestadige krygstogten tegen de Marrons, en altyd met meer of minder voorspoed. 't Zou, ten gelukke van de Kolonie, te wenschen zyn, dat men in staat ware dit korps te vermeerderen, zo ter bevordering van de gemeene veiligheid, als om de Marrons van Boni en die van achter Para uit te roejen, en het hoofd te bieden aan de vlekken van Juca en Saramaca, in geval van eenige breuk.

Boven dit alles heeft de Kolonie, tot haare verdediging, ook nog een korps Burger-militie, verdeeld in elf kompagnien, die even zo veel divisien uitmaaken (waar van vier van Paramaribo de eerste zyn) en tot dit getal behoort de Portugeesche Joodsche Burger-Kompagnie; hebbende ieder haaren Kapitein, twee Lieutenants en éenen Vendrig. Die van Paramaribo betrekken, alle avonden, de wacht by het Stadshuis, 't welk teffens dient tot eene Kerk van den Gereformeerden Godsdienst, en tot de plaats waar de Raad van Policy vergadert: de overige doen niets dan in geval van dringende noodzaaklykheid; maar de Krygstroepen zyn verdeeld in de fortresfen, redouten, het kordon, en op verscheiden andere

dere posten, die de Plantagien in 't gemeen omringen: deeze troepen worden in Suriname beter onderhouden dan ergens anders; ontbrekende den Zoldaaten niets van 't gaan zy noodig hebben.

Alle de Plantagien der Kolonie, over het geheel, zyn gelegen aan de Rivier van Suriname, de kreeken van Para, van Paulus en andere, die daar in vallen; aan die van Commowynne, haare Rivieren Cottica en Perica en andere kreeken; maakende te samen uit een getal van 591 plantagien, daar onder begreepen 139 van timmerhout en levensmiddelen; zo dat die, welke bebouwd worden, maar 452 plantagien belooopen; te weeten, aan de Commowine, Cottica, Perica, en aan alle de andere Rivieren en kreeken, die daarin vallen, 331 van Suiker, Koffy, Kakao en Katoen; weshalven de Rivier Commowine, de 30 van hout en leeftogt daarby gerekend, in haaren omtrek bevat een getal van 361 plantagien of woonplaatsen; van welk getal aan de Jooden toebehooren 14, naamelyk 8 van hout en 6 van koffy en katoen. Men heeft in Suriname, daar by gerekend de kreek van Para, en alle de andere, die daar in vallen, met de stichtingen achter de Stad Paramaribo, een getal van 121 plantagien van Suiker, Koffy, Katoen en Kakao, en 109 van timmerhout en levensmiddelen, samen uitmaakende een getal van 30, welke de Rivier van Suriname bevar, en waar van 32, naamelyk 22 van hout en 10 van koffy, toebehooren aan de Jooden. Van het geheele getal deezer plantagien van bebouwinge, derhalven, welk, zo als gezegd is, 452 beloopt, moet men 16 aftrekken, toebehoorende aan Jooden; en dan zullen 'er 436 plantagien overschieten, die aan anderen toebehooren; doch van welke 350 haare eigenaars in Holland hebben, terwyl 86 hier te huis hooren. Het weezentlyk getal van de plantagien der Kolonie, over het geheel, gaat derhalven, dat van 1730 en 1735, 150 te boven; eene vermeerdering,

6 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

dering, die men aan de rivieren van Commowine, Cotica, Matapica, Perica enz. verschuldigd is: want in plaats van 177 plantagien, die men 'er in 1730 en 1735 had, telt men 'er tegenwoordig 331 van Suiker, Koffy, Katoen en Kakao, voorzien met watermolens (uitgezonderd eenige naar om hoog der rivieren, die nog molens hebben, welke door beesten gedreeven worden); waar onder een dertigtal plantagien behoort, die, naar om hoog der kreeken aangelegd, alleen timmerhout leveren, tot dienst van de gebouwen der plantagien in 't algemeen. Het tegendeel is gebeurd met de rivier van Suriname: want van 1730 tot 1735, vond men, van haaren mond af tot op 40 mylen opwaards, een getal van 224 plantagien van Koffy en Suiker, voorzien met molens, die door beesten gedreeven werden, en tegenwoordig, daar onder begreepen alle haare kreeken, en die, welke aangelegd zyn achter de Stad van Paramaribo, uitgezonderd 109 zeer kleine, die niets leveren dan hout en leeftocht, vindt men 'er in 't geheel maar 121 plantagien van bebouwinge; 't welk eene vermindering aanduidt van 103 plantagien; van welk getal de Portugeesche en Duitsche Joodfche Natie, aan de Commowine en haare andere rivieren, bezit 14 plantagien, en aan die van Suriname 32, dus in 't geheel 46 plantagien; en daar onder maar 16 van Suiker en Koffy, in plaats van 115, welke zy tot 1760 bezeten hebben. Op verscheiden plaatfen deezes werks hebben wy de redenen van dit zichtbaar verval der Natie aangewezen.

Men zal, misfchien, in gansch Amerika, zelfs zonder eenige Kolonie uittezonderen, nergens zulke regelmatige, fchoone en met trotsche gebouwen en tuinen, die het vermogen van Suriname te boven gaan, versierde plantagien vinden. De plaatfen der ontfcheping, de netheid der ftraaten, die de huizen omringen, de limoen-boomen haagen, en de menigte der vruchtboomen, waar-

waarmede de wegen, ter wederzyden, beplant zyn, geeven 't schoonste gezigt, dat by mogelykheid valt uit te denken; men heeft 'er Koffylootfen, die meer dan 80 duizend Guldens gekost hebben; doch wy hebben reeds al genoeg gezegd van de hedendaagsche buitenspoorige pracht der gebouwen enz., weshalven het niet noodig zal zyn ons daar mede langer op te houden.

De jaarlyksche opbreng van deeze plantagien, samen genomen, voornaamelyk van die, welker waaren naar buiten gevoerd konnen worden, is met zeer veel naauwkeurigheid opgegeeven door den Heer Fermin, in zyn *Tableau de Surinam*. van bl. 369 tot 376. De Somme der waarde van alle deeze voortbrengfelen, geduurende den tyd van 26 jaaren, sedert 1750 tot 1775, in Koffy, Suiker, Katoen en Kakao, beliep 265, 400, 000 guldens, 't welk in 't jaar bedraagt tien millioenen twee honderd zeven duizend zes honderd tweeënnegentig guld. zes stuivers en eenige penningen.

De opbreng der tien daar aan volgende jaaren, van 1776 tot 1786, bedraagt te samen 160, 000 oxhoofden Suiker; 120, 000, 000, ponden Koffy; 7, 500, 000 ponden Katoen; en 6, 000, 000 ponden Kakao, 't welk, het eene jaar door 't andere genomen, bedraagt zestienduizend vaten Suiker, 12 millioenen ponden Koffy, zeven honderd vyftigduizend ponden Katoen (a) en zes honderd duizend ponden Kakao. Het laatst verloopen jaar van 1787, dat zeer ongelukkig was, heeft niet meer opgeleverd dan 11, 289, 725 ponden geheele Koffy, en 840031 gebroken Koffy, 838641 ponden schoon Katoen, en 114326 ponden van

(a) De kweeking van katoen heeft grootelyks toegenomen; maar dewyl de eerste tien jaaren der laatste oprekening zeer weinig katoen hebben opgebracht, zo leverde de opbreng volgens eene gemiddelde rekening, het eene jaar door 't andere, maar zeven honderd vyftig duizend ponden.

8 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

van mindere hoedanigheid, 802724 ponden Kakao, en 15744 vaten Suiker. De geheele opbreng der tien voorgaande jaaren, gevoegd by dien van het laatst gemelde jaar, geeft ons eene nette rekening van de voortbrengselen der Kolonie, het eene jaar door het andere genomen, van 15872 vaten Suiker; houdende ieder vat duizend ponden; 12,064878 ponden Koffy; 851483½ ponden Katoen, en 701,326 ponden Kakao. Deeze waaren, gerekend volgens den prys, waarop zy, de zes laatste jaaren door elkanderen genomen, in Holland kwamen, zonder eenige hoegenaamde onkosten te rekenen, bragten op aan Suiker 2¼ stuivers het pond, of 112 guld. 10 ft. het vat van duizend ponden; aan Koffy 10½ stuivers het pond; aan Katoen 21 ft. het pond; aan Kakao 5 ft. het pond; het welk, samen genomen, eene somme maakt van negen millioenen, twee honderd negenentachtig duizend, honderd en negen guldens, twee stuivers en acht penningen Hollands; en dus negen honderd, achttien duizend, vyf honderd, drieëntachtig guld. vier stuivers en eenige penningen minder, dan de opbreng van zesentwintig jaaren volgens Fermin, en dat nog ten opzichte van den prys der waaren, die sedert 6 of 8 jaaren veel meer is verhoogd, dan in de 26 jaaren te samen, volgens zyne berekening (b). En opdat men te gemakkelyker tot kennisse moge geraaken van de vermindering der voortbrengselen in Suriname, veroorzaakt, zo door de weezentlyke onvruchtbaarheid der gronden, als door het klein getal der slaaven, die derwaards worden overgevoerd, en het al te klein krediet, om door gepaste middelen de plantagien daarvan te voorzien; welker getal grootelyks is verminderd, eensdeels door het

(b) In de *Tableau de Surinam*. p. 371. wordt het vat Suiker gerekend op f 60. hier op 112. 10.
 De Koffy . . . 8½ St. hier op 10½ St.
 De Kakao . . . 6½ St. hier op 5 St.
 Het Katoen . . . 8 St. hier op 21 St.

het weggloopen van veelen, anderdeels door het sterven van anderen, die of door heerschende ziekten, of door ouderdom zyn weggerukt; zo ga men te raade, met de vergelykinge der voortbrengfelen, welke wy hier onder hebben aangevoegd (c): want daar uit zal men zien, dat de Kolonie, sedert 1777 tot aan het einde van 1787, minder dan van 1750 tot 1776 heeft opgebracht, 6255½ vaten Suiker; 8, 507, 244 pond Koffy; 685, 307 pond Kakao, en dat, ter vergoedinge van deeze vermindering, het Katoen den opbreng van deeze 26 jaaren maar alleen 279, 269½ pond heeft overtrofsen.

Men trekke nu van deeze fomme van 9289109. 2. 3, welke die van den jaarlykschen opbreng der Kolonie is, eens af de vragtelden van 50 schepen, geschikt tot de vaart op Suriname, welke jaarlyks belooopen (volgens de berekening, die men aan het einde deezes Werks zal vinden, en wel inzonderheid op het artikel, *Bevolking*,

(c) De Kolonie heeft, het eene jaar door het andere, gedurende den tyd van 26 jaaren, sedert 1750 tot 1776, (men zie Tableau de Surinam. pag. 372, voor het jaar 1771, en bl. 373 voor het jaar 1775,) opgebracht

In 't jaar, aan Koffy 20, 572, 122 ponden, en sedert 1777, tot aan het einde van 1787:

In 't jaar 12, 064, 878 ponden, het welk eene vermindering geeft van 8, 507, 244 ponden Koffy

Vaten Suiker tot aan 1776. 22127½

tot aan 1787. 15872
minder

6255 vaten Suiker.

Kakao tot aan 1776. 1366. 669.

tot aan 1787. 702362.
minder

665307 ponden Kakao.

Katoen tot aan 1776. 572214.

tot aan 1787. 851483½
meerder

279269½ ponden Katoen.

king, Scheepvaart, Koophandel enz. op zestienduizend guld. ieder Schip, f 800, 000, en de kommissien, losfingen, asfuranfien, verkoopingén, pakhuizen, lasten, koopen enz. welk alles, gerekend op 12 ten honderd, een fomme uitmaakt van by de f 1114693) zo zal men zien, dat de bewooners der Republiek, op de waaren der Kolonie, jaarlyks, by de tweemillioenen guldens winnen, zonder de andere voordeelen te rekenen, die men vinden zal onder het reeds gemelde artikel Het is derhalven onbetwistbaar zeker, dat, hoe meer men zich in Holland toelegt om den staat van den landbouw der Kolonie te verbeteren, hoe meer voordeelen, het Moederland, in 't algemeen gesproken, daarvan, ten nuite zyner byzondere leden, zal trekken. Om dit doelwit te bereiken ontbreekt het maar alleen aan aanmoediging. De bebouwde landen der Kolonie kunnen, niet tegenstaande hunnen uitgeputten staat, zeer wel verbeterd worden. Daarenboven liggen 'er nog veele gronden aan de rivieren van Saramaka, die, om zo te spreekén, bidden om toegemaakt te worden, opdatze gelyk mogen staan met die van de Commowine enz. Krediet, sterke handen tot verrichting van den arbeid, en, over 't geheel, bevolkinge, zyn de voornaame zaaken, waaraan het de Kolonie ontbreekt om haaren landbouw en het getal der plantagien te vergrooten (d).

Verre

(d) Om 't lot der ongelukkige Planters van Suriname, naar waarde, te beoordeelen, heeft men maar alleen noodig, van de geheele fomme hunner jaarlyksche inkomsten van f 9289109 af te trekken de fomme van 1214693, voor de vragtloonén der schepen, en de kosten, verder op de voortbrengfelen loopende, en deeze fomme vereenigd met f 829, 188, voor koopwaaren, yzerwerken enz. uit Holland overgezonden, voor de plantagien, volgens de berekening, die wy in dit Werk hebben opgegeven, en verder de jaarlyksche bezoldingen van Direkteurs en Kommandeurs, ten getale van 1090 perfoonen, tegen 545 Wooningen

Verre de meeste Eigenaars deezer plantagien leeven in Europa, en hunne plantagien worden bestierd door hunne Agenten, die zich door hun middelmatig fortuin gedrongen vinden in Suriname te blijven. Men vindt 'er echter een klein getal van Eigenaars, die in ruime omstandigheden zyn, en nog een zestigtal, die 't zo ruim niet hebben, en zelven zorgen voor hunne goederen draagen; de verteeringen van dergelyke bewooners, en van de verdere byzondere leden der Kolonie, zyn, wat ook de Heer Rainal moge zeggen, niet zo geheel en al bepaald als hy wel denkt, en de Zeebouwers der Hoofdstad, die, jaar door jaar, ten getale van 50 of 60 groote Schepen, daar de voortbrengfels komen zoeken, die in dit gedeelte der Nieuwe Wereld gekweekt worden, brengen 'er zeer veele dingen, niet alleen van onmydbaar noodzaakelykheid, maar ook van enkele weelde en overdaad. En zo de Engelsche Amerikanen voordeel trekken uit hunnen handel met Suriname (welke ondersteld wordt alleenlyk langs zydwegen te geschieden), van waar zy Siroop enz. haalen, het zyn maar alleen voorwerpen van enkele noodzaakelykheid, die zy 'er brengen, tot onderhoud der slaaven op de plan-

ningen op *f* 500, de eene door de andere, 't welk eene somme maakt van *f* 45000. De imposten op de voortbrengfels der plantagien, die, alle te samen genomen, gebragt konnen worden tot bykans *f* 600, 000, en verder de rente van 6 ten honderd, van eene schuld van 60 millioenen, welke de Kolonie ten achteren is, maakt de somme van *f* 3, 600, 000. Deeze sommen, samen genomen, maaken een geheel van *f* 7, 478881; zo dat 'er voor de Planters niet anders overschiet, om de kosten te draagen, die door 't sterven en wegloupen der slaaven, 't herstellen der gebouwen, en veele andere zo gewoone als buitengewoone uitgaven gemaakt moeten worden, dan maar alleen de somme van *f* 2, 210228, zonder nog te rekenen de 10 ten honderd, die de Eigenaars in Holland betalen voor de administratie hunner bezittingen, welke men ten minste wel mag rekenen op twee derden van 't geheel der inkomste van de somme van bykans zes millioenen tweehonderd duizend guldens, waarvan de 10 ten honderd eene jaarlyksche uitgave maaken van *f* 620. 000.

12 HISTORISCHE PROEVE over de

plantagien en der bewooneren in 't algemeen; voorwerpen die uit de Republiek niet in zo groot eene menigte komen, noch ook van dezelfde hoedanigheid, als gezouten visch, tabak in bladen, traan, meel, paarden, muilezels enz. Deeze Amerikaansche Zeebouwers neemen daar voor in betaalinge meê te rug Siroop, Rhum enz. (e).

De Stad Paramaribo, de Hoofdplaats des lands, ligt eenige honderd schreeden hooger dan het fort Zelandia, en aan de rechter zyde der rivier van Suriname, wanneer men naamelyk dezelve opvaart. Oudtyds, gelyk wy reeds voorheen hebben opgemerkt, was zy niets anders dan een gehucht, dat bewoond werd door de Indiaanen. De Engelschen begonden de plaats wel eenigzins te vergrooten; maar toen de Zeeuwen zich meester van de Kolonie maakten, en zelfs by de aankomste van den Heer Gouverneur van Sommelsdyk, in 1683, stonden 'er op zyn hoogst nog niet boven de 100 of 120 huizen. Sedert dien tyd is de plaats merkelyk vergroot, en wel inzonderheid gedurende het Gouvernement van den Heer Nepveu, door aan Mulaters, vrygemaakte Negers en Blanken van middelmaatige omstandigheden, op nieuw, eenige gronden af te staan; zynde daar door te wege gebragt, dat zy tegenwoordig de schoonste, en, uit hoofde van haare luchtgesteldheid, de gezondste van geheel Amerika is. De ruime en schoone huizen der Stad zyn alle (uitge-

(e) De Engelsche negotie, waarvan zo even gesproken werd, is voor de Kolonie van zo volstrekt eene noodzaakelykheid, dat men die by geene mogelykheid kan ontbeeren; een ding echter is der opmerkinge waardig, naamelyk de invoering van eene onnoemelyke hoeveelheid Engelsche planken, die men in Amerika bewerkt, en die tot groot nadeel strekken van de Houtplantagien der Kolonie. Op geene plaats ter wereld is het geoorlofd, manufakturen enz. in te voeren, die men 'er zelve bereidt; voornaamelyk wanneer men in staat is om 'er zo veel van te leveren, als ter vervulling van de algemeene behoeften noodig is.

gezonderd vier of vyf, die van tichgelsteen gebouwd zyn) van hout; doch onder die alle is 'er niet een, of het heeft rondom schoone en ruime vensters, waarvan de meeste voorzien zyn met vierkante glazen ruiten (*f*). Deeze Stad is gebouwd op een' zandigen en steenachtigen grond, die, ter diepte van 6 of 7 voeten, vervuld is met schelpen van allerhande soort en kleuren (*g*); zo dat de straten 'er overal zeer gemakkelyk zyn; en hoewel, by groote hitte, deeze zelfde steenachtigheid de zoolen der schoenen grootelyks verhit, en eene te rugstuiting van het zonnelicht veroorzaakt, die voor het gezigt zeer moeielyk valt; echter waait 'er geduuriglyk een Noord - Ooste - Wind, die de brandende hitte der zonne grootelyks maatigt, hoewel hy niet zelden zulke zwaare stofwolken in beweeging brengt, dat men daar door hardnekkige ongemakken aan de oogen kryge. In den regentyd, die doorgaans met half Slagtemaand, en somwylen later begint, en duurt tot in Bloei- en Zomermaand, zyn evenwel de straten zo droog, dat menze langs kan gaan zonder zelfs zyne schoenen te bemorsen. Op drie of vier dwarsstraten na zyn alle de overige zeer schoon, ruim, met de koord afgemeeten en ter wederzyden beplant met schoone Tamarinden en Oranjeboomen; van welken de laatste, als zy bloeien, 't geen

(*f*) De Heer Fermin zegt in zyne zo genaamde *Description Generale de Surinam en 2 gros volumes. Tom, I. p. 24*, dat de huizen alle zonder vensters waren, uit hoofde der groote hitte; een mislag, die door de *Histoire Generale des voyages*, en den *Voyageur François* is nagevolgd.

(*g*) Naar alle waarfchynlykheid is de plaats, daar de Stad gelegen is, als ook dat geheele met moerassen gevulde stuk lands, 't welk ten Noorden ligt, een gewrocht van zekere oude omwenteling in de natuur: de menigte schelpen, die een voortbrengfel der Zee zyn, geeft aanleiding om zulks te gelooven. Het overige der Kolonie daarentegen is vervuld met groote bergen en ontelbaare heuvelen, doorsneden met groote vlakten, dertig mylen diep landwaards in; terwyl de na aan Zee gelegen plaatfen, moerassig en met bosfchen en ftruwellen bezet zyn.

14 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

't geen doorgaans van Winter - tot in Bloemaand gebeurt, des morgens en des avonds, een allerlieflyksten geur verspreiden. Thans rekent men, dat 'er 1119, zo groote als kleine, huizen in de Stad staan, waarvan zeer veele twee verdiepingen hebben. Op de waarde deezer huizen ziende, zou menze in vyf klassen kunnen verdeelen. Men zal 'er, by voorbeeld, 5 of 6 huizen vinden, die van 50 tot 70 of 80 duizend guldens gekost hebben; een twintigtal, dat by zyne bouwing van 20 tot 30 duizend glds. gekost heeft; een honderdtal, dat van 15 tot 30 duizend, en nog een honderd, dat van 8 tot 15 duizend gulds. beliep; terwyl alle de overigen op 2500 tot 5, 6, en 8 duizend guld. te staan komen. Van deeze gansche menigte bezitten de Portugeesche Jooden, in wettigen eigendom, 127 huizen van onderscheiden hoedanigheid en rang (uitgezonderd die van de eerste klasse;) en de Duitse Jooden bezitten 'er daarenboven nog 86, 't welk, samen genomen, een getal uitmaakt van 213 huizen, daar onder niet begreepen die zes huizen, welke deeze beide Natien geschikt hebben tot wooningen voor de armen, en die geschenken van eenige byzondere leden der Natie zyn.

Het Gouvernement is een huis, gebouwd van Steen; het werd voltrokken door den Heer Gouverneur de Goyer, in 't begin van deeze eeuw; en ieder Gouverneur heeft 'er iets toegedaan, om hetzelfde te verfraaien; maar dewyl deszelfs eerste stichting gebreklyk was, is het niet wel mogelyk, om 'er de gedaante en het aanzien van een kasteel of trotsche heeren huizinge aan te geeven: daar het evenwel gebouwd is op de Parade plaats, die gemeenlyk het *Plein* genoemd wordt, en versierd is met twee prachtige alléen van schoone Tamarinde-boomen, omringd met haagen van Limoenen, zo ontbreekt 'er geen grootsch voorkomen aan. Ter zyden van het Gouvernement, daar men deeze twee alléen

alléen van Tamarinde - boomen heeft, en die door den Heer Gouverneur Wichers verbreed, en merkelyk verfraaid zyn, heeft men tegenwoordig de plaats, die geschikt is om de Soldaaten in de drillkonst te oefenen, onder eene geduurige schaduwe, zonder hen, gelyk voorheen, twee of drie uren na elkanderen, bloot te stellen aan de brandende hitte der zonne. Uit deeze alléen begeeft men zich, al wandelende naar de fortres Zeelandia, gaande over een ophaal - brug, liggende over de gracht, die vol water is, en rondom het Kasteel loopt. Alle de huizen van Paramaribo, die gevonden worden ter zyden de Straat, waar door die van het Gouvernement begint, hebben schoone tuinen, die konstiglyk zyn aangelegd, en eenigen zo prachtig, als by voorbeeld die van den Oud - Raad der Policy, den Heer de Graaf, die van wylen den Heer de Benelle, en eenige andere, dat zy in niets voor die van Europa behoeven te wyken. Alle de overige huizen, staande in de andere Straaten, hebben ieder een' grooter of kleiner keuken - tuin, ten dienste van de huishouding, 't welk de wooningen, over 't geheel nuttig, vermaaklyk en gemaklyk maakt.

In deeze zelfde Straat vindt men ook nog een Krygs - hospitaal, gebouwd door den Gouverneur Crommelin, in 1759 of 1760. Dit gebouw behoeft, ten aanzien van deszelfs oogmerk, voor geene stichting van dien aart, in gansch Amerika, te wyken; als zynde groot en ruim, en daarenboven voorzien van eene overvloedige Apotheek, met schoone en ruime vertrekken voor de zieken, die bezorgd worden door den Geneesheer W. Schilling (wien wy reeds het genoeg gehad hebben in dit Werk te melden) door de Chirurghyns Major en andere lieden van de konst, in genoegzaamen getale, om geene reden van klaagen over te laten aan de lydende menschheid.

De Kerk der Protestantische Gereformeerden, wier
Gods-

Godsdienst de heerschende des lands is, staat bykans in het midden der Stad; hebbende voor zich een vierkant plein, beplant met Oranje boomen. Voorheen plag men hier de dooden te begraven; doch naderhand heeft men zulks verbooden; zo evenwel, dat iemand, die daar eenen dooden wil begraven, zulks mag doen, mids voor die vryheid betaalende vyfhonderd guldens. Deeze Kerk is gebouwd van vierkante steenen, die uit den grond gehaald zyn, zelfs in de Stad, en alleen bestaan uit schelpen en versteend zand: men geeft 'er, in Suriname, zeer te onrecht den naam aan van Klipsteen, die zo veel betekent als steen, die uit rotfen of klippen gehouwen is. Op deeze eerste verdieping van steen rust nog eene tweede van hout. De bouworder van dit gebouw in aanmerking neemende, zou men wel in verzoeking kunnen raaken, om 'er eenen zeer hoogen ouderdom aan toe te schryven, zo zwaar en plomp is hetzelfde. Hoe 't zy, deeze Kerk, die teffens tot een Stadshuis dient, waarin de vergaderingen van den Raad der Policy gehouden worden, waarin men de papieren van Staat bewaart, en ook de Weeskamer enz. heeft, komt geheel niet overeen met de groote voorwerpen, waar toe dezelve geschikt is. Op de tweede verdiepinge, daar men den Godsdienst oeffent, en die over 't geheele gebouw loopt, is een kostlyk orgel geplaatst, versierd met fraai vergulden snywerk in hout. Behalven deeze kerk hebben de Gereformeerden 'er nog eene in Commowine en eene andere in Perica, waarin de Direkteurs der plantagien des Zondags vergaderen. Ter verrichtinge van den Godsdienst heeft ieder kerk haaren Predikant; doch die van Paramaribo heeft twee. Voordezen had men 'er een', die in het Fransch predikte, ten dienste der Fransche refugiés (vlugtelingen om den Godsdienst) die 'er in menigte waren, doch geen Hollandsch verstonden; maar dewyl hedendaags ieder een het

Hol:

Hollandsch, wat beter of minder, verstaat en spreekt, zo worden de Predikatiën ook maar alleen in deeze taal gehouden; evenwel wordt 'er, van tyd tot tyd, nog al eens in 't Fransch gepredikt.

De Lutherfchen hebben 'er eene van tichelfteen gebouwde en gewelfde kerk, voorzien van een Orgel en eenen predikstoel, die met keurig en zeer wel uitgevoerd beeldwerk is versierd. 't Is echter nog niet boven eene halve eeuw geleeden, dat de Lutherfchen vryheid verkreegen om eene kerk te bouwen, en hunnen Godsdienst opentlyk te verrichten; ook verkreegen zy dezelve niet geheel en al om niet: want ter vergeldinge daarvan betaalden zy ieder jaar zeshonderd guldens, ten voordeele van het Armenhuis der Gereformeerden; doch fint eenige jaaren hebben zy dien jaarlykfchen opbreng afgekocht voor een equivalent, dat maar eenmaal behoefde betaald te worden.

De Portugeefche en Duitfche Jooden hebben ieder eene afzonderlyke Synagoge, die beide van hout en in eene zeer goede order gemaakt zyn. De Duitfche Jooden volgen de gewoonten der Portugeefche Jooden, van wien zy ook twee zangers, tot den dienst hunner Synagoge, verkrygen (*b*).

De Moravifche broeders hebben 'er insgelyks hunne Kerk: deeze broederschap bestaat in Suriname even als elders. Zy hebben ondernomen om daar Godsdienftige beginselen in te boezemen aan de Indiaanen, en nieuwelings aan de vrygemaakte Negers en flaaven, die in menigte tot hen liepen, meer uit begeerte naar wat nieuws, dan uit eenige Godsdienftige zugt, om de lesfen van deeze hunne nieuwe Priefters te hooren. Dus bragten zy, met deezen hunnen arbeid, ook weinig goeds te wege:

(*b*) Wegens hunne burgerlyke afcheidinge van de Portugeefche Jooden, is alreede in dit Werk gefproken.

ge: want deeze vrygemaakte Indiaanen en Slaaven voegen nu by hunne natuurlyke boosheid nog de ontveinzing en hutchelaary; terwylze hunne oude gewoonten en heidensche bygeloovigheden blyven aankleeven. In den beginne, toen deeze Broeders de Negers katechizeerden, was het inderdaad iets aardigs, een Sermoen, door een' der Dienaaren van deeze broederfchap, te hooren uitspreken in het Neger - Engelsch, dat een brabbeltaal des lands is, en van order noch regel weet. Niettemin had men reden, om zich te verwonderen over de moeite, die hy zich gaf om de plaatsén uit den Bybel in die brabbeltaal over te zetten, en daarin de leerstellingen van den Godsdienst, nopens het H. Avondmaal enz. te verklaren. Men heeft ook eenige Psalmen in die brabbeltaal vertolkt, en men zingt dezelve, onder 't speelen op een Klavecimbaal, die hun voor orgel dient. Sedert het jaar 1779, maakte men een begin van deeze Godsdienstige onderneeming; doch dezelve duurde maar 4 of 5 jaaren: want deeze nieuwbekeerden bezoeken thans hunne kerk maar zeldzaam, en geeven niet meer breed op van hunnen nieuwen eerdienst.

De Roomsche-Katholieken konden het, in weerwil van alle hunne aangewende poogingen, nooit zo verre brengen, dat hun de vryheid gegeeven wierd, om hunnen Godsdienst in Suriname opentlyk te oefenen. Van den tegenstand, dien zy ten tyde van den Gouverneur Sommelsdyk ondervonden, is reeds voorheen, in den loop deezes Werks, gesproken. Maar in 1785, hebben zy, met goedkeuringe van de Algemeene Straaten en Heeren Direkteuren, de vryheid verkreegen om eene eigene opentlyke kerk te hebben. Twee Roomsche Priesters kwamen, ter bedieninge van dezelve, uit Holland over, in den beginne van het jaar 1785, welke, na hunne schaapen, die zo veel jaaren lang, op de plantagien en elders, zonder herder en zonder eenige gemeen-

meenschaps oeffeninge, waren verstrooid geweest, by een vergaderd te hebben, zich in staat stelden, om een schoon huis van twee verdiepingen te koopen, waarvan de eerste tot eene wooninge voor de Priesters, en de tweede tot eene kerk zou dienen. Alle de bewoonders der Kolonie, van welken Godsdienst zy ook waren, Christenen en Jooden beide, hebben, by de inzameling der liefde gaven tot voortzetting deezes werks, ook het hunne gegeven. In gevolge hiervan werd de Kerk der Roomschen zindelyk afgemaakt, en van alles voorzien wat 'er in vereischt werd, om 'er den openbaaren eerdienst, op hunne wyze, in te verrichten. Op den eersten van Grasmaand 1787, werd dezelve plegtiglyk ingewyd, onder 't vieren eener hooge Misse, verzeld van een troep muzikanten. De Heer Gouverneur en de Raaden van Policy en Civile Justitie, waren verzocht daar by tegenwoordig te willen zyn; men bewees hun ook de verschuldigde eere, na alvorens heilwenshende dankbetuigingen aan hunne Hoogmogenden en de Heeren Eigenaaren afgelegd te hebben. De toevloed van menschen was zo groot, dat men vreesde, dat 'er eenig nadeel aan het huis zou geschieden. Deeze nieuwsgierigheid viel echter ligtelyk te verschoonen: want diegeenen, welke in het land gebooren zyn, en nooit Europa gezien hebben, noch iets van het Pausdom weeten, stonden verbaasd, op het zien van kerkplegtigheden, die zo weinig overeenkomst hadden met den eerdienst, van welken zy belydenis deden. De Jooden, inzonderheid diegeenen, welke eenige kennis droegen van hunnen ouden eerdienst, stonden geheel van verwondering opgetoogen, dat zy hier eenen eerdienst zagen, die zeer veel geleek naar den Godsdienst van Jerusaleem, ten ryde der Priesteren. Naar alle waarschyntlykheid, evenwel, zal deeze Kerk geen' grooten voortgang maaken; want het klein getal der Roomsch-Katholieken is niet in staat, om al het noodige

te verzorgen, ja zelfs niet om de schulden af te leggen, die men tot den aankoop der Kerk heeft moeten maaken: en hier door zullen, veelligt, die weinigen, welke hier en daar verborgen zyn, worden afgeschrikt, om zich opentlyk by de kerk te voegen. Een der Priesteren, daarenboven, is reeds weder naar Europa vertrokken, en de andere is, in Slagtaande van 1787, overleeden; echter verwachten zy eenen anderen.

Mischien is in de gansche wereld niet eene plaats te vinden, daar de Godsdienstige verdraagzaamheid zich zo wyd uitsprekt, en zo naauwkeuriglyk onderhouden wordt, als in Suriname. Nooit hoorde men 'er van eenigerlei Godsdienstige geschilstukken; elk aanbidt daar God op zyne wyze; ieder doet daar, het geen hy 't beste en 't bekwaamste oordeelt ter behoudenisfe zynner ziele. Hier van spreekende, konnen wy niet voorby 't geestig zeggen van zekeren Direkteur eener Fransche plantagie te melden: Hy verhaalde aan iemand zyner Landslieden te Lions, (werwaards hy niet lang geleeden eene reize heeft gedaan) die zeer breed op gaf van de verdraagzaamheid in Frankryk, dat hy, in Suriname, gegeten had in een huis, waarvan het gezin bestond uit Heidenen, Jooden, Roomsche-Katholieken, scheurzieke Grieken, en Calvinisten: zy zaten, voegde hy 'er by, aan tafel, vrolyk en wel te vreden, en leefden, voor het overige, in de volmaaktste eensgezindheid (i). Beminnellyke Wysgeeren! vereenigt u toch, om het

(i) De waarheid deezer geschiedenis dient niet in twyfel getrokken: zeker achtbaar Jood van groote belezenheid en een gezond oordeel, had eene Negerinne tot zyne Byzit; die baarde hem verscheiden kinders, welke in den Gereformeerden Godsdienst werden opgetrokken. Vervolgens trouwde hy de oudste zyner dogteren uit aan een Roomsche-Katholieken weduwenaar, een' man van zeer veel verdienste, maar ongelukkig die uit zyn eerste huwelyk een' zoon had, die, in Rusland gebooren zynde, was opgevoed in de leerstellingen der Grieksche Kerk; zo dat de

het Opperweezen, in diepen eerbied, te bidden, voor de behoudenis eener Regeeringe, die, zonder de hoogachtinge, die men aan deszelfs eerdienst verschuldigd is, uit het oog te verliezen, juist het tegengestelde van 't geene zo veel beeken bloeds in Europa heeft doen stroomen, wist in gebruik te brengen en te beschermen. Mogten de burgerlyke onverdraagzaamheid en de nationaale vooroordeelen toch eens eindelyk, voor altoos, van de aarde verbannen worden!

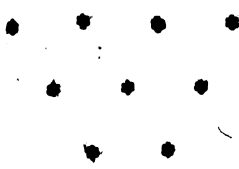
De Raad van Civile Justitie vergaderde oudtyds op dezelfde plaats als de Raad van Policy: en wanneer het gebeurde, dat zy beide te gelyk moesten vergaderen, dan bediende men zich van de Kerk tot eene vergaderplaats; maar sedert het jaar 1774, heeft de Kolonie een schoon huis van twee verdiepingen gekocht, staande recht tegen over het plein van 't Gouvernements huis. De eerste verdieping is de plaats waarin de Raad samenkomt, en deeze is voorzien met een groot en ruim voorhuis; op de tweede verdieping houdt de kleine Civile Rechtbank, bekend by den naam van Kommissarissen van kleine zaaken, als ook het Collegium Medicum, haare vergaderingen. Gelyks grond heeft men de Sekretary, die zindelyk onderhouden wordt, en in zeer goede order is. In 't vervolg zulken wy van 't eene en andere nog wat nader spreken. (k) Behalven deeze publieke gebouwen, zyn 'er nog twee diakenye-huizen, het eene der Gereformeerden, en het andere der Lutherfchen, waarin men behoeftege weezen, arme bejaarden, en die hun brood niet konden winnen, aanneemt. De Jooden hebben geen byzonder huis, om daarin

de Vader een Jood was, de Moeder een Heiden, de Man Roomsch-Katholiek, zyne Vrouw Calvinist, en zyn kind een scheurzieke Griek: De man gestorven zynde, is de vrouw weder getrouwd aan een' Engelschen Presbiteriaan.

(k) Zie over dit artikel den misflag van Fermin p. 241.

22 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

daarin hunne armen te onderhouden; maar ieder arm huisgezin geniet eene jaarlyksche inkomste, naar evenredigheid van zyne behoeften; waar aan men het heeft toe te schryven, dat hier nooit bedelaars op de straat gezien worden, gelyk in de meeste steden van Europa zo dikwyls gebeurt. Die van den Hervormden Godsdienst hebben, daarenboven, ook nog eene publieke schoole tot onderwys van de kinderen der Diakeny.

STAAT.

 STAATKUNDIGE EN BURGERLYKE REGERING DER KOLONIE.

De staatkundige Regeering wordt verkooren uit de bewooners der Kolonie, en wel voor hun geheele leven, door de vrye en gehuisde bewooners, die daarenboven vaste goederen bezitten, zonder onderscheid van Godsdienst en van kleur. De benoeming daar toe geschiedt door het maaken van een dubbeld getal, en de Gouverneur heeft het recht om één' te verkiezen uit die, welke de meeste stemmen hebben, en welke, door briefjes gegeven zynde, door den Sekretaris overluide worden opgelezen, in tegenwoordigheid van den Raad en Stemgerechtigden.

De Gouverneur oeffent het hoogste gezag in de gansche Kolonie, uit naam en van wegen de Algemeene Staaten en de leden der Direktie, zo ten opzichte van het Staatkundige als van het Krygsweezen, dewyl hy, in de hoedanigheid van Kolonel en Chef, het gebied over alle de troepen voert. Midlerwyl is hy verplicht, in politieke zaaken van eenige aangelegenheid, den Raad te beleggen, en te raadpleegen; hy heeft daarin de voorzittinge, gelyk ook in den Raad der Civile Justitie, en alle andere kollegien der Kolonie; ook heeft hy 'er maar ééne stem, doch die is beslissende, wanneer de stemmen in eene dier vergaderingen steeken. By voorraad (ad interim) worden ook de opengevallen posten, zo in het politieke als in het krygsweezen, uitgezonderd die van Fyskaal, Kontroleur en Præadviseur, door hem vervuld, ter tyd toe dat daarover door de Direktie een andere beschikking wordt gemaakt. Hy ordonneert, over 't geheel, alles, wat hy geloofte noodig te zyn, tot handhaaving en verzekering der Kolonie. En hoewel de Gouverneur verplicht is den

Raad van Policy samen te roepen over zaaken van aangelegenheid, kan hy, evenwel, het tegengestelde bevelen, en ter uitvoer brengen van 't geene daarin, by meerderheid van stemmen, is beslooten, wanneer hy zich verantwoordelyk voor den uitslag stelt, tot dat de Heeren der Kolonie daaromtrent anders beschikken. En 't is ingevolge van dit gezag des Gouverneurs, dat 'er zonder de toestemminge van hem, als Reprezentant der Heeren, geenerlei bevel of plakaat mag worden afgekondigd. De Gouverneur heeft hier, daarenboven, ook nog het recht van pardon, in geval van lyfstraffelyke misdaden, zo burgerlyke als militaire; zynde hem dit recht door den Souverein opgedraagen.

De Raad van Staat en Krimineele Justitie, die viermaalen des jaars zyne zittingen houdt, bestaat uit den eersten Fyskaal (wien een tweede is toegevoegd, om den eersten in geval van afwezigheid of ziekte te vervangen, doch zonder eene besluitende stem te hebben) uit negen Raaden; uit eenen Kontroleur Generaal, die het bewind over alle de Komptooeren der Kolonie, maar geene stem in den Raad heeft, uitgezonderd het geene de Financien betreft, en uit eenen Sekretaris. Door deeze Vierschaar wordt alles atgedaan, wat betrekking heeft tot het Krimineele, Politieke, Financieele, en de algemeene Burgerregeering des ganschen lands; doch alle derzelve vonnissen zyn onderworpen aan de revisie van Hunne Hoogmogenden, ten zy dezelve in een buitengewoon Krimineel proces worden vervolgd.

De Raad van Civile Justitie, die onafhanglyk van den voorgaanden is, en insgelyks viermaalen des jaars zit, vonnist maar alleen over Civile of burgerlyke zaaken in het algemeen; en van deszelfs vonnissen, over zaaken, die boven de zeshonderd guldens belooopen, kan men zich beroepen op Hunne Hoogmogenden. Deeze Raadsvergadering bestaat uit den Gouverneur, uit tien Ra-

Raaden, die benoemd worden door den Raad van Policy, om in die hoedanigheid vier jaaren te dienen, uit eenen Preadviseur, die door de Heeren der Kolonie benoemd wordt, en, in 't afwezen van den Gouverneur, bescbikt over alles wat het burgerlyke betreft, en uit eenen Sekretaris. Het ampt van Preadviseur werd in den jaare 1782 ingesteld, en al doorgaans door den tweeden Fiskaal bediend; doch niemand kan met hetzelfde bekleed worden, zo hy niet in Holland voor Advokaat is aangenomen. Volgens zyn advis worden al doorgaans de burgerlyke pleitgedingen uitgesproken. De Heer Karsboom, zynde tweede Fiskaal en Auditeur Generaal, of Krygs-Fiskaal, was de eerste, die met deeze waardigheid bekleed werd; doch na dat de Heer Wichers, als Gouverneur Generaal der Kolonie, was overgekomen eerste Fiskaal geworden zynde, verkreeg de Advokaat Meurs deeze waardigheid, te gelyk met die van Tweeden Fiskaal en Auditeur. Doch na zynen dood, tot droefheid van allen, die hem gekend hebben, voorgevallen in Slagrmaand 1787, is deeze post vakant gebleeven, tot dat de Heer Advokaat Sicherman, daar toe, door de Heeren der Kolonie, is aangesteld.

'Er is ook nog een derde ondergeschikte Raad, in welken alle geldzaaken van kleine aangelegenheid, onder de burgers voorvallende, worden behandeld. Men geeft 'er den naam aan van *Kommisfie tot de kleine zaaken*, waarvan de Sommen, over welke getwist wordt, loopen van *f* 1-10 tot *f* 250. Dezelve bestaat uit eenen Vice-Prezident, die altyd een Oud-Raad is van de Civile Justitie; uit negen Kommisfarissen en eenen Sekretaris. In pleitgedingen over meer dan *f* 50, kan men zich beroepen op den Raad van Justitie. De Advokaaten en Prokureurs, die voor deezen Raad pleiten, mogen het ook voor de Kommisfarissen doen. Midlerwyl hebben zy evenwel Solliciteurs voor pleitgedingen,

die tot de f 100, beloopt, en onder deeze laatsfen heeft men, ten allen tyde, maar alleen twee Jooden toegelaaten.

De Portugeefche Joodfche Natie heeft insgelyks haaren Raad van Civile pleitgedingen; en daarin worden alle de oneenigheden beslegt, die onder de leden ontstaan: alles wordt daarin bepleit volgens de Rechtsgeleerdheid des lands; en men neemt daar in, zo veel de plaatslyke gesteldheid der Savanne toelaat, alle de manieren en orders in acht, die by den Raad van de Civile Justitie der Kolonie plaats hebben, en waar op men zich, over vonnissen wegens meer dan f 100, kan be-roepen. Ook zyn 'er Solliciteurs, die door de Regenten onder eed zyn toegelaaten, om de voorvallende zaaken te verdedigen. Ondertusfchen staat het een' ieder in het byzonder vry, zyne eigen zaak, in perfoon, zelf te bepleiten, of zulks door iemand anders, daar toe van hem gemagtigd, te laaten doen, onafhanklyk van den Solliciteur. De kosten deezer pleitgedingen, en de voordeelen der Joodfche Sekretary, zyn zeer matig: ook worden 'er de zaaken met allen mogelyken fpoed afgedaan; volgens den inhoud en den geest van het voorrecht, uit kracht van 't welk deeze burgerlyke Vierschaar is ingesteld. Behalven 't geen het Civile of burgerlyke betreft, beschikken de Regenten ook nog over alles, wat betrekking heeft tot de kerkelyke en huishoudelyke zaaken der Jooden; doch wanneer het zaaken van groote aangelegenheid, zo in het politieke als financieele, betreft, zyn zy gehouden het advis in te neemen van de Adjunkten of bygevoegden, die mannen van jaaren zyn, en reeds voorheen als Regenten gediend hebben.

Over de Stad Paramaribo, en in 't byzonder over de Jooden, bewooners van Suriname, in 't algemeen, heeft de Abt Rainal, in zyne op eenna laatste uitgave van zyne *Histoire Philosophique et Politique*,

tique, gedrukt in 's Haage in 1774, zich aldus uitgelaaten (1). „ 'Er is, (zegt hy) misfchien geen ryk „ in de wereld, waarin deeze ongelukkige Natie (de „ Joodsche) zo wel wordt behandeld; men heeft haar „ niet alleen vryheid gelaaten om haaren Godsdienst „ opentlyk te belyden, landen in eigendom te bezitten, „ en de geschillen, onder de leden haarer Natie gereezen, „ zelve te beflegten; maar ook nog daarenboven geniet „ zy het voorrecht, dat allen burgeren gemeen is, van „ deel te hebben aan de algemeene bestiering, en meê „ te stemmen tot de verkiezing van publieke magistraats- „ perfoonen. Zodanig zyn de vorderingen van den geest „ der kommerce, dat zy alle de Nationaale of Godsdien- „ ftige vooroordeelen doen zwygen voor het algemeene „ belang, dat de menschen moet verbinden. Wat be- „ duiden toch (dus gaat hy voort) deeze ydele benaa- „ mingen van Jooden, van Lutherschen, van Franschen, „ van Hollanders? ongelukkige bewooners van een land, „ dat zo moeielyk valt te bebouwen, zyt gy niet alle „ menschen, enz? Dit stuk, in alle opzigten waardig „ het hart van den Wysgeer, die 'er de Schryver van is, „ draagt de blykbaare merktekenen van waarheid: de on- „ partydige Wysbegeerte, die daarin de overhand heeft, „ wordt in haare kracht gevoeld, door ieder waar Chris- „ ten en door alle deugdzaame menschen, van welken „ Godsdienst zy ook mogen zyn. Uit het geene wy, „ reeds voorheen, in dit Werk hebben medegedeeld. en „ uit het geene men door eene aandachtige overweegin- „ ge van de achteraan gevoegde bewysstukken zal vernee- „ men, blykt op de ontegenspreekbaarste wyze, dat de „ Jooden van Suriname, zonder deel te hebben aan het „ algemeene bestier, hun, op grond van den inhoud van „ derzelver privilegien, door den Heer Rainal toegekend, „ dank hebbe de goedheid van den Souverein en der Hee- „ ren Eigenaaren! alle die Godsdienstige en Staatkundi-

ge-

(1) Tom. IV. p. 337.

ge voorrechten genieten. Wat mag dan toch de reden zyn? Wat mag toch den Heer Rainal hebben kunnen beweegen, om dit artikel, dat de Jooden in 't byzonder raakt, in de laatste uitgave van zyn Werk achter te houden? (m) Zou het zyn, om niet aan andere Mogendheden dat voorbeeld van verdraagzaamheid aange-naam te maaken, welke de Republiek van Holland jegens de Jooden van Suriname oeffent? Of zou het zyn, om vooral niet te toonen, dat de Jooden uitsteekende verdiensten bezitten, en zich daar door deeze gunstige bescherminge hebben verworven? Neen zeker niet: het hart van den Wysgeer, die verdiende, dat de *Gadelooze Eliza Draper*, en alle gevoelige en rechtvaardige menschen hem den schoonen tytel en roemryken eer-naam geeven van *Verdediger der menschlykheid, der waarheid en der Vryheid*, kan onmogelyk zulke wraakbaare denkbeelden gevormd hebben; en men heeft her, ongetwyffeld, te houden voor een gewrocht van averchtsche berichten, die hem, mischien, door de vooroordeelen en den haat waren verschaft, welke hem in het denkbeeld hebben kunnen brengen, dat het noodig ware, dit stuk, als onnut en strydig met de waarheid, achter te houden, niet alleen, maar hem ook, in zyne nieuwe uitgave van dat Werk, eenige zeer harde uitdrukkingen tegen de Jooden te doen bezigen; die meer kwaad zullen werken dan hy zelf denkt, en waarover zyn hart, mischien, nog vry wat zal te lyden hebben; dewyl hy, als een waar Filosoof, de Hollandsche verdraagzaamheid moest verdedigen, de vryheden der Jooden in Suriname vermelden, als onderscheiden blyken van de goedgunstigheid hunner Souvereinen en der Heeren Eigenaaren van de Kolonie, en zich ten zelfden tyde verzetten tegen de al te geringe uitwerkselen, welke deeze zelfde goedgunstigheid, ten

opzig-

(m) Gedrukt te Geneve, by Pellet. 1781.

opzigte hunner medebewooneren, te wege brengt, en zeggen met een' zeer vermaarden schryver: *het is niet genoeg, dat men de lieden niet verbrande als in de Inquisitie; men brandte met de pen en met verachtinge, en dit vuur is zo veel te wreeder, om dat de gewrochten daar van overgaan tot de volgende geslagten.*

Behalven de reeds gemelde staatkundige en burgerlyke Overheidsampten, zo de opperste als ondergeschikte, heeft men 'er ook nog Kommissarissen, het opzigt hebbende over de Stad, de wegen en publieke werken, alle bekend by den naam van *Gemeene Weide*; doch daarover zullen wy in 't vervolg spreken. Nog heeft men 'er twee, die, voor al hun leeven zynde aangesteld, het opzigt hebben over de Weeskamer, zo om de goederen van minderjarige kinderen, die geene Voogden hebben, te bestieren, als ook om de erfgoederen van die zonder testament verstorven zyn, te ontfangen. Daarenboven heeft men 'er ook gezworenen Landmeeters, eenen Proefneemer (*Esfayeur*) van de Suikers; eenen Roeier voor de Siroopen en veelerlei andere bedienden, zo tot het Krygsweezen als den Burgerstand behoorende; doch van welken het niet mogelyk is omstandiglyk te spreken, zonder tot al te groot eene uitvoerigheid te vervallen.

In den jaare 1782, heeft men, in Suriname, ook een Collegium Medicum opgericht, bestaande uit den President, die altyd een lid is in den Raad van Policy, twee Geneesheeren, éénen Apotheker en éénen Heelmeester, welke daartoe benoemd worden door den Raad van Policy. Aan dit Collegie staat het de diplomata (of magtbrieven) te onderzoeken, van allen, die de Genees- en Heelkunde in de Kolonie willen oeffenen, de rekeningen der Medicynmeesters, Apothekers, Chirurgyns, Vroedmeesters enz. te pryzeeren enz.

BEVOLKING, ZO VAN DE STAD PARAMARIBO
ALS VAN DE GANSCH KOLONIE IN 'T
ALGEMEEN. SCHEEPVAART EN
KOOPTHANDEL.

Volgens de naauwkeurigste berekening beloopt het getal van de inwoners der stad twee duizend zielen, zonder het Garnizoen des lands en de bedienden van het Krygsweezen daar onder te tellen. Tot dit getal nu behooren 615 Portugeesche en 430 Duitsche Jooden, te samen uitmaakende een getal van 1045 personen, en dus meer dan de helft der bevolkinge van de Blanken der Stad bedraagende. Behalven dat zal men 'er ook (zonder de Militie van vrygemaakte Negers te rekenen,) aan Mulaters en vrye Negers een getal hebben van by de 650, het welk een geheel uitmaakt van 2650 vrye personen. De slaaven, die men 'er onderhoudt, zo tot verrichting van allerlei slag van huisdiensten, als die op eenige andere wyze, ten voordeele van hunne meesters, moeten werken naar hunne onderscheiden bekwaamheid, en onder welke men eene menigte timmerlieden, metselaars, smeden enz. enz. vindt, mag men rekenen op een getal van 6 of 8 duizend; waar uit volgt, dat de bevolking der Stad, over 't geheel, meer dan negen of tien duizend zielen bedraagt. De uitgave, welke men 'er jaarlyks doet voor koopwaaren, komende uit Europa en Amerika, is onbegrypelyk groot. Naar evenredigheid van haare bevolkinge is 'er niet eene Stad in gansch Amerika, die zo veel gelds verteert als Paramaribo. Zelfs heerscht 'er werkelyk eene buitenspoorige weelde en overdaad onder de slaaven; hebbende zy onder elkan- deren eene soort van order ontworpen, waar aan zy den naam geeven van *Dou*; by voorbeeld, *Dou d' or*,
Bigie

Bigie dou, Dou de Diamant; 't geen zo veel wil zeggen als gemaakt van goud, van edelgesteenten enz. Eene buitenspoorigheid, die, althans eenigzins, betwisteld behoorde te worden; te meer wyl men 'er de schadelijke uitwerksels alrede, in meer dan in een opzigt, van gevoelt, zo uit hoofde van de dieveryen, die daaruit noodzaakelyk moeten voortkomen, als ook uit hoofde van de geringe belastingen, die de Blanken daarop van hun kunnen vorderen; welk alles te wege brengt, dat zy onverdraaglyk trots worden, en eene uiterste verachting opvatten voor de Vrouwen des lands.

De algemeene bevolking der Kolonie, daar onder begrepen de twee duizend Blanken, welke wy rekenen in de Stad Paramaribo te zyn, zal, alles samen genomen, Blanken en Negers, Vryen en Slaaven, een getal bedraagen van 50 tot 55 duizend zielen. 'Er zyn, over 't geheel, in de Kolonie 591 groote en kleine plantagien: van dit getal trekke men af 46, toebehoorende aan Jooden, welke wy hier niet rekenen, om dat 'er van hunne bevolkinge afzonderlyk staat gesproken te worden; dus schieten 'er dan 545 plantagien over. Op deeze plantagien nu heeft men van 1 tot 4 Blanken, aan Direkteurs, Schryvers en Kommandeurs: eenige hebben maar twee, en de meeste maar één' Blanken. Weshalven, wanneer men, door elkanderen, aan elke plantagie, over 't geheel, twee Blanken geeft, het getal van 545 plantagien dat van 1090 perfoonen zal bedraagen. De bevolking der Portugeesche Jooden, over 't geheel, daar onder begrepen die te Paramaribo, in de Savanne, en op de plantagien woonen, bedraagt 834, en die der Duitsche Jooden 477, dus te samen 1311 perfoonen, behalven nog een getal van bykans 100 Vrye Mulater Jooden van beide deeze Natien. Voeg by het getal van deeze 1090 perfoonen der plantagien nog het getal van 955 Blanken in de Stad Paramaribo, afgetrokken van 1045 Jooden, die te samen een getal van 2000 zielen in de Stad

32 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

Stad uitmaaken, met 1311 Jooden, zo zal de bevolkinge der Blanken, over 't geheel, bedraagen 3356 zielen (n). Hier by voege men nog 650 Mulaters en vrye Negers, daar onder begreepen die 100, welke men gerekend heeft onder de Jooden; zo zal de algemeene bevolking van vrye perfoonen der Kolonie belooopen 4006 zielen; invoege men in de geheele somme van 3356 Blanken der Kolonie vindt een aantal van 1311 Jooden, hetwelk meer dan een derde van de bevolkinge, over 't geheel, bedraagt.

Het getal der slaaven heeft, sedert verscheiden jaaren, merkelyk afgenomen. De oorzaken daar van vindt men in de sterfte, in 't wegloopen, in den geringen aanvoer van nieuwelingen van de kust van Guinée; in de groote menigte der geenen, die tot dienst der Kolonie (bekend by den naam van korps der vrye Negers, van welke wy reeds gewaagd hebben) zyn vry verklaard, enz. Niettemin mag men 't getal der slaaven, over 't geheel, volgens de naauwkeurigste berekening, getrokken uit de vereeniging van verscheiden berichten, die ons door onderscheiden perfoonen zyn bezorgd, onbeschroomd rekenen op 45 of 50 duizend zielen. Men sta nu by dit getal, en de bevolking van de vrye lieden der Kolonie, eens aandachtig stil, gelyk ook by den jaarlykschen opbreng van alle haare plantagien, en men vergelyke het eene en 't andere, vervolgens, met het oneindig getal van Negers en de bevolkinge der Blanken te St. Domingo en de inkomsten van dit Eiland; zo zal men bevinden, dat

Suri,

(n) Op de plantagien	:	:	:	1090.
In de Stad	.	.	.	955.
Portugeefche Jooden	.	.	.	834.
Duitsche Jooden	.	.	.	477.
				3356
Mulaters en vrye Negers	.	:	.	650.
				4006

Suriname, naar evenredigheid, veel meer opbrengt dan St. Domingo en de andere Eilanden van Amerika. Zo men nu by deeze waarneemingen eens voegt de overgroote menigte van eetwaaren, van koopgoederen en allerhande snuisteryen, aangebragt met schepen, die uit Europa komen, die alle in de Stad en op de plantagien vertierd worden, zo zal men ook bevinden, dat niet eene Kolonie van Amerika zulk eene gunstige vertierplaats voor het Moederland is als Suriname. Deeze voordeelen, vereenigd zynde met die de Republiek trekt van de vragtloonen van 50 of 60 groote schepen, die, het eene jaar door het andere, daar op vaaren, en duizend andere voordeelen, die daar uit voor de Hollandsche Kooplieden, doch ten nadeele der Kolonisten, voortspruiten; zo zal men overtuigd worden, dat de Kolonisten met goed recht mogen verwachten, dat de bescheidenheid van Hunne Hoogmogenden, van de Heeren Eigenaars der Kolonie, en inzonderheid van de Kooplieden en Geldverschieters in Holland, groot genoeg zal zyn, om de Kolonie door edelmoedige offeringen te ontheffen van den zwaaren last haarer schulden, en het voortetend kwaad van derzelver renten.

De vragtloonen van de in de Kolonie aangebragte koopwaaren, dienende, zo om op de plantagien geleeften, als aan de byzondere winkels geleverd te worden, mag men, 't eene jaar door 't andere, rekenen op eene somme van tusfchen de 5 en 6000 guldens, ieder fchip, en wel inzonderheid federt eenige jaaren: want voor dat het krediet der Kolonie zo merkelyk gedaald was, beliep het vragtloon van ieder fchip meer dan 9000 guldens.

De vragtloonen der van daar te rug gebragte waaren mogen insgelyks op 16000 guldens, ieder fchip, gerekend wor-

wor-

II DEEL.

C

34 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

worden. Deeze somme vereenigd zynde met de 5000 guldens schipvracht, wegens den invoer, maakt $f 21000$, welke vermenigvuldigd wordende met de 50 schepen (o), die op Suriname vaaren, zo zal men eene somme krygen van $f 1, 050,000$, zonder daar by te rekenen het voordeel, dat gemaakt wordt, zo van de schipvracht dergeenen, die derwaards reizen, als van de tigchelsteen en, die aldaar voor een' hoogen prys verkocht worden, en welke de schepen niet gevoeglyk kunnen nalaaten derwaards mede te voeren, om dat zy hun tot ballast dienen. Men voege by deeze voordeelen ook nog de jaarlyksche uitgaven van alle de plantagien in 't gemeen, aan koopmanschappen, die men rechtstreeks van de Korrespondenten in Holland doet overkomen; en om deeze uitgaven, door eene zo natuurlyke en naauwkeurige berekening, als ons mogelyk is, te doen kennen, hebben wy het gansche getal van 591 plantagien, hoeveele 'er in de Kolonie zyn, verdeeld in 9 klasfen, van $f 200$ tot $f 4000$, zo voor de kleeding der Negers, 't yzerwerk en allerhande foort van gereedschappen, als ook voor den noodigen voorraad der Direkteuren; en wy hebben bevonden, dat, de eene plantagie door de andere, jaarlyks, niet minder aan gemelde dingen kan besteeden dan $f 1486$, hetwelk, voor alle de plantagien samen genomen, eene somme maakt van $f 878226$. Trek nu van deeze somme een vierde af voor de Planters, zo Christenen als Jooden, die alles, wat zy noodig hebben, koopen van de Kooplieden des lands, nog zult gy eene somme overhouden van $f 658679\frac{1}{2}$, welke de Kooplieden Eigenaars, of de Korrespondenten in Holland, zenden
aan

(o) Onder deeze 50 schepen heeft men 'er die van 16 tot 30 duizend guldens vracht maaken, en dus mag men, zonder vergrootinge, voor ieder schip wel rekenen 16 duizend guldens, voor de vracht van uitvoer.

aan de Planters, en waarvan zy een zeer aanzienlyk voordeel trekken; zonder nog te rekenen de ontzaglyke menigte van allerhande koopwaaren, en kostelyke huisgeraaden, die de Kooplieden in Holland, van jaar tot jaar, aan de Kolonie toezenden, zo voor eigene rekening, als voor die van partikulieren en winkels, waarvan het getal buitenspoorig groot is; welk alles samen genomen, zonder vergrootinge, wel gerekend mag worden op anderhalve Millioen guldens in het jaar. Deeze voordeelen vereenigd zynde met die, welke de Scheeps Kapiteinen trekken van de drooge en eetbaare waaren, die zy, voor rekening der Hollandische Kooplieden, aanbrengen; met de voordeelen van meer andere dingen, inzonderheid de vragtloonen der schepen; de geweldig groote kosten, die 'er loopen op den verkoop van de voortbrengfels der Kolonie in Holland, en met de buitenspoorig hooge asfuran tien voordeele der Hoofdstad, zullen, op een inkomen van bykans negen millioenen guldens in het jaar, hoe groot dat der Kolonie over 't geheel is, een jaarlyksch voordeel maaken van 5 of 6 millioenen guldens; zonder nog te rekenen de renten van het geld, dat door de Kolonisten en bewooners der Kolonie is opgenomen, die ook voor een zaakelyk voordeel te houden zyn.

De koophandel der Kolonie over het geheel, zo ten aanzien van dien, welke rechtstreeks betrekking tot de Hoofdstad heeft, als van dien, welke met de Engelsche Amerikanen, tusfchen Kolonisten en Kolonisten, gedreeven wordt, bestaat in den aan- en verkoop van eetbaare en drooge waaren, als Yzerwerk, Stoffen, Lakenen, Lynwaaten, Snuisteryen, Versierfelen, Hoeden, koperen Gereedschappen, fraai Aardewerk, fyne Porceleinen, Wynen, Bieren, Brandewynen, en eindelyk alles wat de prachte in kleederen, en de goede cier het allerkeurigst hebben weeten uit te denken; waar by nog

komt het Meel, de ingezouten Visch, het Vleesch, de gerafioneerde Suikers enz. enz. Tot vertier van 't een en 't ander zyn 'er zeer veele winkels aangelegd, die, ten grooten deele, staan op den oever der riviere; als ook pakhuizen voor de eetwaaren en meeste andere zaaken, die door de Amerikanen worden aangevoerd, om de Negers op de plantagien van het noodige te voorzien. Byaldien de belangen der Republiek konden toelaaten, dat 'er van Suriname eene vrye haven gemaakt wierd, en dat de Kolonisten verlof kreegen, om zelve hunne voortbrengfels te verkoopen, zo zou de Kolonie, buiten allen twyffel, eene gelukkige verandering ondergaan, zonder het minste nadeel aan de Hoofstad toe te brengen. Maar om dit denkbeeld te bewerkstelligen, en teffens voordeelig te maaken, zou het wel noodig zyn, dat eenige groote verstanden eens famen kwamen, om de belangen der Kolonisten met die der Hoofdstad te vereenigen; en als dan zou misfschien deeze groote waarheid, waarvan wy maar alleen eene ruwe schets, en die met veele wolken omringd, begrypen, zich in haaren vollen dag vertoonen.

Alle geldspecien zonder onderscheid gaan in Suriname; maar ongelukkig vindt men 'er byna geene andere kaarten, dan die in het land gemaakt zyn, welke de plaats van gangbaare munt bekleeden (*p*), en nog verder Deensche Schellingen, die, sedert het jaar 1768 of 1769, in groote menigte in de Kolonie zyn ingevoerd, en

(*p*) Deeze kaarten van 2, 4 en 10 Schellingen van drie guldens, en de Obligatien van f 50 tot f 500, werden uitgevonden in 1764; zy zyn getekend door twee Raaden van policy, en door den Ontfanger van het Komtoor der middelmaatige belastingen, welke het ook is, die het gezegeld papier vertekent; in welks midden het zegel der Kolonie wordt bygevoegd. Zie Hart. sink bl. 857, 858.

en wel inzonderheid door zekeren Vertewaarier (q) die, in Holland niet hooger gaande dan voor 3½ tot 4 stuivers, hier gaan voor 5 stuivers, wanneer menze voor gemunte kaarten der Kolonie verwisfelt.

(q) Men zie over dit artikel de tastbaare leugen, die men tegen de Jooden heeft uitgestooten in het Schendschrift van Essequibo, nopens de invoering deezer munte van kwaad al-loy. Bewysstukken van het eerste deel.

OPRECHTING, EN BESTEMMING VAN DE
KOMPTOOREN DER KOLONIE, EN DER
IMPOSTEN DIE DE KOLONISTEN EN
BEWOONERS BETAALEN.

Over dit stuk zullen wy zeer kort zyn; en om ons op geene onzekere berichten te verlaaten, zullen wy 'er niet meer van zeggen dan 't geen ieder een' in Suriname bekend is.

Uit kracht van het Oktrooi, door Hunne Hoogmogenden aan de West-Indische Maatschappy verleend in Herfstmaand 1682, welk de grondslag is van de Landwet der Kolonie, hebben de Heeren Eigenaars het recht, om een hoofdgeld te vorderen, daar in bestaande, dat de bewooners, na de tien eerste jaaren hunner inwooning, jaarlyks eene belasting betalen van 50 stuivers van ieder hoofd boven de 12 jaaren, en van 25 van boven de 3 tot aan de 12 jaaren, zo voor de Blanken, als voor de vrye Negers, de Mulaters en de slaaven zonder onderscheid; wordende betaald aan het Komptoor van het *Hoofdgeld*.

Alle Hollandsche schepen zyn zowel onderworpen aan de in- en uitgaande rechten, als de Engelsche-Amerikaansche Barken. De eerste betalen drie guldens van het last, en de Barken naar evenredigheid van het dubbeld, uitgezonderd dat zy 5 geeven van ieder laading, die door hen in de Kolonie wordt gebragt, en van de Syroopen diese uitvoeren, behalven nog eenige andere rechten, die aan andere Komptooien betaald moeten worden. De Koffy, die naar de Hoofdstad uitgevoerd wordt, betaalt 15 stuivers van elke 100 pond, 35 stuivers van zo veel Katoen, en één gulden van het vat Suiker.

Deeze rechten worden ontfangen door een ander Komtoor, bekend by den naam van *de in- en uitgaande Rechten*.

Het Komtoor der openbaare verkoopingën ontfangt 5 van het honderd aan rechten van alles wat men 'er verkoopt, ten laste van den Kooper; uitgezonderd echter de verkoopingën van Negers, die nieuwlings van de kusten van Afrika zyn aangebragt, van welke maar 2½ ten honderd wordt betaald. Behalven dit alles betaalen zy, die de verkoopingën houden, nog 3 ten honderd van alles wat 'er werkelyk verkocht wordt.

De gansche opbreng van deeze drie Komptooeren behoort den Heeren Eigenaaren toe: van de twee eersten uit kracht van het voordeelig bezit (*Domaine Utile*) dat zy aan de Kolonie hebben; en van het laatste uit hoofde van een verdrag met het Hof van Policy, bevestigd door Hunne Hoogmogenden.

Behalven deeze belastingen betaalen de inwooners nog verscheiden imposten, die ontfangen worden door onderscheiden Komptooeren, om daar door de kosten goed te maaken, die ten laste der bewooners komen, volgens de verdragen, daarover, op verschillende tyden, met de Heeren Eigenaars gemaakt, en vervolgens door Hunne Hoogmogenden goedgekeurd, gelyk wy op zyne plaats hebben aangetoond. Om de kosten goed te maaken, waarop de Detachementen komen te staan, van welke men zich tegen de Negers-Marrons, ter beveiliginge van de Kolonie, en ter bescherminge van het Kordon, bedient, dat is te zeggen, zo veel het aandeel betreft, dat ten laste der bewooneren komt; heeft men een Komptoor tegen de Marrons opgericht, bekend by den naam van *Kas tegen de Wegloopers*. Daar aan moeten alle Bewooners en Kooplieden, onder eede, voor twee Kommisfariſen uit den Politiken Raad en den Ontfanger, verklaren de voordeelen, die zy, zo van hunne bedryven en koopmanſchappen, als van hunne

kapitaalen trekken; en van die somme, welke zy verklaren, betaalen zy van vier tot negen ten honderd, volgens zekere verdeeling in verschillende klasfen, die men 'er heeft gemaakt. De planters betaalen van de voortbrergrsels hunner plantagien op de volgende wyze. De prys van ieder pond Koffy wordt, volgens het laatste plakaat, afgekondigd in Wintermaand 1787, gerekend op $7\frac{1}{2}$ Stuiver, de Kakao op $3\frac{1}{2}$ St. en het Katoen op 19 St. en ieder vat Suiker op 70 St. en van de geheele somme, die van de waaren, op ieder plantagie gewonnen, gemaakt wordt, betaalt men 5 ten honderd, aan 't gemelde Komptoor. Daarenboven wordt 'er ook nog van ieder Cessle, of overdragt, van vaste goederen, welke de eene bewooner aan den anderen doet, zo menigmaal deeze goederen tot nieuwe Eigenaars overgaan, 3 ten honderd van den koopfchat betaald. Dit Komptoor is bestemd tot de noodzaakelyke kosten ter verdediginge des lands, en ter betaalinge van den Ontfanger, die tot zyne bezolding één ten honderd geniet van de somme, die ieder jaar door hem ontfangen wordt.

Aan 't zo genaamde Komptoor der *Gemeene Weide* betaalt men, wegens de belasting op de huizen, volgens de waarde, die gerekend wordt naar de jaarlyksche huur, twee ten honderd in het jaar; gelyk ook van het Vee; 20 guldens van een Koets, tien van een Chais, en even zo veel van een Rydpaard: van ieder vierkante voet Hout, die in de Stad gelost wordt om daar verkocht te worden, betaalt men, ingevolge zyne hoedanigheid en dikte, van 4 duiten tot een' stuiver; en van ieder plank, ter langte van 15 voeten en ter dikte van eenen duim 13 duiten, en ter langte van 20 voeten en $1\frac{1}{2}$ duim dikte 5 stuivers. De opbreng van dit Komptoor is bestemd tot onderhoud der wegen, der havens en der allcën van boomën, waarmede de straaten beplant zyn, en van meer andere noodzaakelyke en gestadige werken, dienende tot verfraaijing der Sad.

Het

Het Komptoor der zo genaamde *Modike Lasten*, ontvangt f 3. 10. voor ieder vat bier; 20 gulden voor een Oxhoofd wyn; 4 guldens voor een kelder brandewyn of jenever van 15 flakons; en 2 stuivers van ieder flesch wyn zonder onderscheid, die in de Kolonie wordt ingevoerd; 500 guldens in het jaar voor ieder groote herberg, en 250 guldens voor ieder andere kroeg of wynhuis, wegens het voorrecht van opentlyk deeze huizen te mogen houden. Behalven deeze imposten ontvangt dit Komptoor ook de belasting op het zegel, dat een zaak van groot belang is. De opbreng van dit Komptoor is bestemd tot voldoening van 't jaarlyksch inkomen der Gereformeerde Predikanten, van den eersten Fiskaal en van verscheiden andere noodwendigheden der Kolonie, die ten laste der Bewooners komen. Behalven deeze rechten ontvangt dit Komptoor ook nog, ten voordeele van zyne kist, den zuiveren opbreng van het Komptoor der Vryelingen van de Kolonie, bekend by den naam van het Komptoor der Panders (*of der Exploiteurs*) tot goedmaaking van de kosten, die, in naam der Civile Justitie, op de bewooners gedaan worden, zo om de goederen in beslag te neemen van partikulieren die in geschil zyn, als om dezelve, by openbaare veiling, ten overstaan van het Gerecht, te verkoopen; hetwelk al zulke groote kosten veroorzaakt, als de zuivere opbreng, na betaaling der bedienden enz. bedraagt. Voor 't overige maakt dit het weezenlykste deel uit van de rechten deezer Komptours der Modike belastingen.

BESCHRYVING VAN DE SAVANNE EN VAN
HET KORDON. LUCHTSGESTELDHEID
DER KOLONIE IN 'T ALGEMEEN. ZIEK-
TEN. KARAKTER DER KREOOLEN
ENZ.

Acht of tien mylen verre van Paramaribo, ter linker zyde van de rivier van Suriname, by het opvaaren van dezelve, vindt men het Vlek der Jooden, bekend by den naam van Savanne; 't welk aldus genoemd wordt wegens de uitgestrekte weidlanden, die hetzelfde omringen; zynde deeze Spaansche naam in Amerika algemeen aangenomen, om daar door een weidland, of eene uitgestrektheid van effen land en zonder boschen te betekenen. Dit vlek behoort in vollen eigendom toe aan de Portugeesche Joodsche Natie, volgens uitdrukelyke vergunning daarvan, aan de Natie gedaan door den Heer Samuël Naszy, in Herfstmaand 1682; hebbende hy daarby, in Oogstmaand 1691, nog gevoegd 25 akkers van het nabygelegen land, volgens de notulen van deeze dagtekeningen, die in de Archiven der Natie voor handen zyn. Dit veld werd, kort daarna, vergrößt door het geschenk van honderd akkers land, welk de Gouverneur van Scherpenhuizen, uit naam der Heeren Eigenaars in Holland, deed aan de Natie, volgens den giftbrief, die daarvan te vinden is in de verzameling der Privilegien, titel 8, gedagtekend den 12 van Herfstmaand 1691. Deeze Savanne is gelegen op een gebergte, dat zich tuschen de 30 en 36 voeten boven 't waterpas der rivier verheft, hebbende aan beide zyden eene diepe valley, die aan de Savanne de volkomen gedaante eener landengte geeft. De bewoonde grond is
van

van eenen zeer harden leemachtigen aart, doormengd met steenen van eene rosse kleur, eenigzins trekkende naar het zwarte. De Heer Renaud, Fransch kruidkundige, die eenige jaaren in Suriname heeft gewoond, en zich werkelyk in Frankryk bevindt, meende daar laaven eener oude vuurbraakinge gevonden te hebben; maar de groote menigte van wit zand, welke op den afstand van 200 schreeden van deezen berg gevonden wordt, maakt dat denkbeeld zeer twyffelachtig en onzeker. De plaats, waar men de huizen, volgens een geregeld ontwerp, gebouwd vindt, maakt een vierkant van 450 voeten lang tegen 300 voeten breed, en is met vier dwarsstraaten doorsneden. De huizen, op de hoeken van het vierkant gebouwd, zyn groot en gemakkelyk, schoon van eene middelmaatige bouwkunde, die nog smaakt naar de zuinigheid onzer voorvaderen: niet te min heeft men 'er eenige onder, die taamelyk fraai zyn. De huizen, die van achteren uitzien op de twee valleien van den berg en op den oever der riviere, en ieder een klein tuintje hebben op 't hellen van den berg, welke beplant zyn met laag geboomte en moeskruiden voor de keuken, geeven een alleraangenaamst gezigt aan het oog, wanneer men de plaats van den rivierkant nadert. In 't midden van dit vierkant vindt men de Synagoge, van tigchelsteen gebouwd in den jaare 1685: dezelve heeft de langte van 90 voeten, tegen eene breedte van 40 en eene hoogte van 33 voeten; en wordt ondersteund door vier groote houten pylaaren; waar boven men een fraai gewerkt gewelf ziet, waar mede het dak des gebouws bekleed is. Aan den eenen kant heeft men het vertrek der Vrouwen om hoog, en recht daar tegen over, in het vertrek der Mannen, heeft men een groote kas van cederhout, waarin de rollen der Wet bewaard worden; dezelve is van een zeer schoon maaksel, en versierd met zeer wel uitgevoerd beeldwerk, 't geen grootelyks tot eere strekt van den geenen, die dezelve

dezelve vervaardigd heeft, toen de Kolonie, om-dus te spreken, nog in haare kindsheid was. Deeze kerk pronkt, daarenboven, met zilveren kroonen, waar mede men de rollen der Wet versiert, en andere noodzaakelyke stoffeeringen van het zelfde metaal; groote kaarskroonen van geel koper met verscheiden armen, en kandelaars van veelerlei soorten, die veel gelds hebben gekost aan de partikulieren die 'er de geevers van zyn. Onder de Synagoge, of onder het vertrek der Vrouwen, heeft men de kamer, waarin de Regenten hunne vergaderingen houden, en waarin ook, aan de eene zyde, de Archiven der Natie in zeer goede orde bewaard worden. Alles is zo zindelyk gebouwd, en de Synagoge heeft zo iets deftigs, dat niet wel met woorden valt uit te drukken, hetwelk, schoonze maar van eene middelmaatige grootte is, de verwondering tot zich trekt van een' ieder, dieze voor de eerste reize ziet. Aan de eene zyde van de Savanne heeft men een' krygspost en het magazyn van levensmiddelen voor het Kordon, het welk zyn' aanvang neemt van een' der hoeken van de Savanne, recht tegen over de Synagoge, waar de groote weide begint, die aan den eenen kant het Kerkhof der Natie insluit, en in haar midden eene afhelling heeft van meer dan 200 voeten in den omtrek, vervuld met zand, zo wit als sneeuw, waarvan men zich bedient tot verscheiden gebruiken, en 't welk men ook in eene groote menigte naar Paramaribo vervoert, zo tot dienst van het hospitaal als van Partikulieren enz. Na deeze afhelling voorby gegaan te zyn komt men aan 't begin van twee valleien, die, zo ze vol water waren, de gedaante zouden maaken van twee Zeeboezems rondom den berg. Deeze twee valleien zyn beide van dezelfde uitgestrektheid en diepte: in 't midden van dezelve vindt men, op een' grond van wit zand, twee kleine bronnen van water zo koud als de sneeuw, en welks roodachtige kleur te kennen geeft, dat 'er eenige

eenige yzerachtige stof in den boezem des bergs verhooven zit. Op de hoogte van eene deezer valleien is nog eene andere bron van zeer smaakelyk water en van de schoonste Kristallynen kleur. Deeze bron komt voort uit de kruin des bergs, en loopt slangswyze voort tot aan het midden van dien; daar maakt zy zich eene opening, en vloeit regelmatig voort tuschen klein geboomte. Het schynt, dat de natuur, deezen hoop waters, op de gezegde wyze, doende voortschieten, verscheiden kleine kanaalen heeft vereenigd tot eene enkele buis, die als door een kraan uitloopt sints dat de Savanne bekend is. Nooit, het zy in den Winter of in den Zomer, zelfs in de allergrootste hitte, heeft men gezien, dat deeze bron en de twee kommen waters, uitgedroogd, verminderd of vermeerderd waren. De Geneesmeester Stuvesant, die langen tyd in Suriname gewoond heeft, doch zich thans te Utrecht ophoudt, heeft veele proeven gedaan op het water, dat boven van den berg afvloeit, en daarby bevonden, dat hetzelfde de verstoppingen tegenstaat en afdryvend is; iets waarvan ons de waarheid, by ondervindinge, duizend maal gebleeken is: want wanneer men dit water, in den Zomer of op eenen anderen tyd, waarvan men verzekerd kan zyn, dat het met geen regenwater vermengd is, gebruikt, na het alvorens met Rhynschen wyn en suiker vermengd te hebben, bevindt men dezelve opzieding, en hetzelfde uitwerksel als of het met Seltzer- of Spa- water ware vermengd geworden, uitgezonderd de reuk en ziltige smaak, die aan deeze wateren eigen zyn; doch welke aan dit water gansch en al ontbreeken. De Jooden maaken 'er gebruik van in de geneezing van derdendaagsche koorden en in ziekten, die uit verstoppinge ontstaan.

Even voor deezen berg neemt het Kordon, of de linie van verdediging der Kolonie, waarvan reeds voorheen gesproken is, een begin, en is beurtelings bezet met een

een' post van Kapitiën, van een Piquet, en een' post van Sergeant enz. tot aan den grooten post van Major, genaamd Mauritsburg, daar men het hospitaal heeft, waarin de zieken van de andere posten worden gebragt, om daarin bezorgd te worden. Ter zyden van deezen post vindt men de zogenaamde huishoudelyke wooning van het Kordon, sedert het Gouvernement van den Heer Beeldsnyder, bekend by den naam van *Gouverneurs lust*, en voorheen by dien van *Rbebot*, zynde een Hebreeuwsch woord, dat ruste betekent. Deeze wooning bevat in haaren omtrek schoone tuinen, beplant met veelerlei kruiden, kleine boomen en keukenvruchten; als ook groote weidlanden, waarop een genoegzaam aantal vee onderhouden wordt, zo tot dienst van het hospitaal van Mauritsburg, als tot onderhoud der paarden en muilezels, die men noodig heeft, om de levensmiddelen uit de Savanne over te voeren, en aan de verscheiden posten tuschenbeiden te bezorgen. Alles is daar zo hecht gemaakt, en wordt zo geregeld onderhouden, dat deeze wooning inderdaad een aangenaam voorkomen heeft, zonder dat 'er eenigerlei pracht, hoe genaamd, vernomen werde, of iets in voorkome, dat niet volstrekt noodzaakelyk is. Hier ter plaatse ziet men de misdaadigen, zo Blanken als Negers, geboeid den hun opgelegden arbeid verrichten, om dus voor hunne gepleegde wanbedryven te boeten; en dus mag dezelve met reden het *Rasphuis* van Suriname genaamd worden. Van den post Major Mauritsburg, komt men, langs een' weg van vier uren gaans, op de hoogte van de rivier Commowine: deeze oversteekende komt men aan 't begin van het tweede Kordon, dat zich bykans tot aan zee toe uittrekt.

De weg van het eerste Kordon, zyn begin nemende by de Savanne, heeft de breedte van tuschen de 150 en 200 voeten, eenen grond van wit zand, en is, aan den eenen kant, bezet met krygsposten, en, aan den anderen, met een digt bosch, waar doorte wege

ge-

gebragt wordt, dat deeze weg een der allervermaaklyksten is, 't zy men dien in karos of te paard langs ryde, of ook te voet bewandele.

Voor deezen telde men in de Savanne 75 of 80 huizen, bewoond door 50 of 60 huisgezinnen, waarvan ieder vier of vyf slaaven had, met genoegzaame levensmiddelen, dieze om niet kreegen van de naby gelegen plantagien; dezelve hielden zich inzonderheid bezig met het vervaardigen van planken en timmerhout, waarby zy hun bestaan vonden. Thans, dewyl de Natie de meeste haarer plantagien verlooren heeft, en wel $\frac{2}{3}$ van haare byzondere leden in Paramaribo woonen, is dit vlek byna eene woestyn, in zo verre, dat 'er geen andere inwoners zyn dan 22 arme huisgezinnen en 49 huizen, zynde alle de overigen onder voet gevallen, wegens 't onvermogen van derzelve meesters omze te herstellen. Deeze arme lieden, ten getale van 100 of 120 perfoonen, die 'er thans nog woonen, hadden voor deezen hun bestaan van de koopmanschap, dieze dreeven met de Officiers en Soldaaten van het Kordon, welken zy alles leverden watze noodig hadden, tegen den gewoonen prys van Paramaribo; maar dewyl 'er, ongelukkiglyk, thans veele mededingers zyn, die deeze koopmanschap met het krygsvolk dryven, bevinden de arme inwoners van de Savanne zich in zo deerniswaardig eenen toestand, dat, op den eenen of anderen tyd, dit vlek, ongetwyffeld, geheel en al staat verlaaten te worden. Daar ondertuschen de Synagoge en de Vryheid, die men 'er geniet, de Jooden aan deeze plaats verkleefd doen blyven; ontbreekt het 'er in de Herfstmaand van ieder jaar aan geen volk, dat dan, ter vieringe van het Loverhurten Feest, daar samenvloeit, somwylen tot 200 en 250 perfoonen, gekomen van Paramaribo en de plantagien, die als dan alle de huizen vervullen. In deeze maand ontbreekt het 'er ook niet aan eene groote menigte Christenen, die als dan deeze plaats insgelyks komen

48 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

men bezoeken, en zich verlustigen met den weg van 't Kordon te bewandelen: en niet tegenstaande den beklaagenswaardigen toestand der Natie, over het geheel, geeft men 'er als dan evenwel kleine danspartytjes en andere vreugde bedryven, die, voor den tyd van vier weeken, deeze plaats tot een aangenaam verblyf maaken. Dewyl, daarenboven, de lucht, die men 'er inademt, volgens eene standvastige ondervindinge, de gezondste van de geheele Kolonie is, en de Savanne, behalven dat, de eenige wykplaats is, daar men alle mogelyke vryheid geniet, om naar zyn eigen zin en welgevallen te leven, zo wordt dezelve, ten tyde van het feest, druk bezocht; doch daarna is het 'er alles wederom doodsch en treurig.

Deeze plaats, over 't geheel beschouwd zynde, levert niet te min verscheiden eenvoudige schoonheden der natuur op, die wel verdienen, dat menze met oplettendheid gade sla. De mengeling van allerhande groene kruiden, waarmede de weiden pronken, en de boomtjes van onderscheiden soorten, die bloemen en vruchten van verschillende kleuren draagen, en waarmede de grond van wit zand als bezaaid is; de twee valleien, die ter zyden van den berg liggen, en die wederom, aan beide kanten, twee andere bergen zo wit als sneeuw voor het oog ontdekken; het gezigt der Synagoge en des vlekten westen, en van den weg des Kordons ten oosten, zich in eene rechte linie vyf uren gaans noordwaards, in het hellen der bergen en 't gezigt der rivier, uitstrekende; met daar by, ten zuiden, het groen van een bosch, dat in grootte niet te bepaalen valt; leveren zo aangenaam een gezigt op, dat de vreemdelingen, onder anderen de Heer Malouet, algemeen Opzigter van Kayenne, die dit alles in 1776, met oplettendheid heeft opgemerkt, getroffen zyn geworden, dat de natuur, in haare spaarzaamheid, deeze anders onvruchtbaare plaats, zo fraai heeft weeten te versieren.

Wg

Wy waren verplicht ons, misschien wat al te breed, over de beschrijving van de Savanne uittelaaten, om dat wy hebben opgemerkt, dat van alle schryvers, die over Suriname geschreeven hebben, niemand zich verwaardigd heeft, om daarvan iets van belang te melden. 't Was genoeg voor deeze schryvers, daarvan maar alleen, en als in 't voorby gaan, te zeggen, dat het een groot vlek der Jooden is.

Wat de luchtsgesteldheid der Kolonie, over het geheel, betreft; deeze is, sedert dat men door het toemaken van groote strecken lands op de plantagiën en naby de rivieren, aan de winden een' vryen loop heeft gegeven, de gezondste van de gansche kust van Guyane. De hitte zou 'er van Oogstmaand tot half Slagtmaand onverdraaglyk zyn, zo dezelve niet gemaatigd wierd door een' Noordwesten wind, die 'er bykans gestadig waait van Hooimaand tot in Slagtmaand. Ook is de lucht 'er bevragt met veele wolken, die de hitte der zonnē maatigen, en zo wel veele als overvloedige regens uitsortten: en als dan schieten de winden nu en dan naar het Zuidoosten. De dagen en nachten zyn 'er, bykans 't geheele jaar door, even lang: alleen in Hooimaand tot aan half Oogstmaand bespeurt men, dat de dagen 25 of 30 minuten langer zyn dan de nachten. De vier geryden des jaars, die men in Europa waarneemt, zyn niet merkbaar in Suriname: wy rekenen wel onze Lente af van Louwmaand, die gestaadiglyk verandert, tot in Lentemaand; den Winter van Grasmaand af tot in Wiedemaand; den Zomer van Hooimaand af tot in Oogstmaand; en den Herfst van Herfstmaand tot in Slagtmaand, en somwylen tot in Wintermaand, waarin de regens beginnen; maar deeze geryden zyn zodanig gemengd van warmte en koude in de uchtendstonden, en van regens, winden en brandenden zonneshyn, dat de geryden zich onder elkanderen verwarren, zonder iet

II DEEL.

D

merk.

merkbaars te hebben, waar door zy zich laten onderscheiden.

De ziekten, die 'er het meest heerschen, zyn Zinkingen en Kinkhoest, waar door, inzonderheid onder de kinders, groote verwoesting wordt aangericht; Koortsen van allerlei soort, en wel voornaamelyk van eenen galachtigen aart; Waterzugt, Miltonssteeking, Roodeloop, en alle die, welke uit de Venusziekten voortkomen, en mischten oorzaak zyn van eene soort van Lazery, die ongelukkiglyk in Suriname onder de Blanken en Negers begint te heerschen. De kinders hebben 'er veel te lyden van de wormen, en de nieuwsgeboorenen der Negers van de *tetanos*, waar door, op de plantagien, eene ontzaglyke menigte wordt weggerukt, in weerwil van alle de proeven, die men gedaan heeft, om 'er een middel tegen uit te vinden. Midlerwyl heeft men 'er, niet regendaande deeze kwaalen, geene besmetelyke ziekte hoegenaamd, dan alleen, nu en dan, de Rode loop op de Plantagien, waar door evenwel geringe verwoesting wordt aangerecht, in evenredigheid met andere plaatsen van Amerika, daar zich deeze ziekte eens heeft geopenbaard. In tegendeel laten alle ziekten 'er zich gemakkelyker en spoediger geneezen dan op eenige andere plaats; doch daarentegen kost de herstelling 'er zeer groote zorg en moeite, en mischien ook nog maar alleen daarom, dat een goede levensregel 'er doorgaans te weinig wordt in acht genomen. De bewooners zyn zindelyk, sterk en driftig: zy begaan niet zelden buitenspoorigheden, die ziekten ten gevolge hebben, en bezitten geen geduld genoeg om zich aan eenen goeden levensregel te houden, noch om de rust in acht te neemen, die zy noodig hebben, om niet, na hunne ziekten, aan 't kwynen te raaken. By de Christenen doen 't menigvuldig gebruik van sterke dranken, en de geringe kennis, die zy in 't algemeen bezitten, om, tot geneezing hunner ziekten, voor af te doen gaan

het

het gebruik der eenvoudige geneesmiddelen des lands en die uit vreemde gewesten zyn ingevoerd, eer zy hunne toevlugt tot de Geneesmeesters of Negers neemen, hen, by 't minste toeval van ontfteeking of galachtigheid, eerder bezwyken dan de Jooden, die hunne gewoone handelwyze bestendig onderhouden, weinig wyn en heete dranken gebruiken, en 's middags veel vruchten en konfituuren nuttigen, hoewel zy veel meer gebruik maaken van olie, vet, speceryen en peper in groote menigte dan hunne andere medebewooners.

De ingeboorenen der Kolonie zyn, over 't algemeen, van eene ryzige en voortreffelyke gestalte; behoudende de verwe van 't gelaat eenige overblyfselen van de kleur des lands, dat hen heeft zien geboren worden. Nimmer vindt men 'er gebulten, kreupelen, of andere mismaakten van lichaam, hoedanigen men in Europa zo menigmaal ontmoet. De schoone sexe inzonderheid onderscheidt 'er zich op eene zeer voordeelige wyze, voornaamelyk by de Jooden, waarvan de Duitsche, zo door haare leevendige en glansige verwe, die de schoonheid haarer sexe uitmaakt, als door haare flonkerende oogen, den eersten rang bekleeden. Het eenige, dat deeze vrouwen ontbreekt, om voor de aanzienlykste vrouwen van Europa niet te wyken, is de opvoeding en kennis der groote wereld. Door gebrek nu van dat alles, wat men noodig heeft, om de ziel van een gezelschap uit te maaken, door onkunde der taalen, die haar berooft van die leevendige verkeerling, van dat aangenaam geslap, zo natuurlyk eigen aan de sexe, en daarenboven geduuriglyk klappende in 't Neger-Engelsch en omringd zynde van Negerinnen, zo zyn de vrouwen en jonge dogters, in 't algemeen gesproken, ondanks haare schoonheid, zo bevreesd en bedremmeld, wanneer zy zich in een gezelschap bevinden, dat uit eenige haar onbekende lieden bestaat, dat men kan zeggen, dat zy bykans hetzelfde zyn als de onbezielde

32 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

bezielde schilderyen, die tot versiering van de wanden haarer vertrekken dienen. Midlerwyl vergeeten zy de natuurlyke nelging der vrouwen voor den opschik niet, noch iets van 't geene ter vermeerderinge van haare schoonheid strekken kan.

De mannen zyn 'er bykans gelyk als overal elders; evenwel met dat onderscheid, dat zy, op hun 12 of 14 jaar, reeds de begaafdheid kennen om hun gelyken voort te brengen, en dezelve ook van dien tyd af met de grootste drift te werke stellen. Deeze haatelyke wanorder komt nergens anders uit voort, dan uit de al te groote gemeenschap met de Négers, en uit de al te geringe zorg, die men in de huizen der ouden draagt, om zich, in de tegenwoordigheid der kinderen, in te houden. De al te vrye gesprekken, die 'er, in hunne tegenwoordigheid, gehouden worden, en strekken om de vleeschlyke lusten aan te prikkelen, zyn 'er de oorzaak van. Het strekt ons evenwel tot vermaak, te konnen zeggen, dat dergelyke mislagen, in 't algemeen gesproken, by de Portugeefche Jooden niet zo gemeen zyn als wel by de anderen; voorraamelyk ten aanzien der dogteren, waaromtrent geen de minste vryheid van verkeeringe in de huizen haarer ouden plaats heeft: want de eerste zorg der Moeders bestaat daar in, dat zyze nooit by de Negerinnen alleen laten, en nimmer van huis gaan zonder zich door haare dogters te doen vergezellen. Aan deeze gestadige zorgen en duurzame poogingen heeft men het dan ook alleen toe te schryven, dat de kinders der Portugeefche Jooden in Suriname aan hunne Ouders sterker verkleefd zyn dan op eenige andere plaats.

„ Eene leevendigheid van Geest, eene zonderlinge
 „ doordringendheid, eene vlugheid om allerlei denk-
 „ beelden te vatten, enze met vuur voor te dragen;
 „ het vermogen van samenbinding, gevoegd by de be-
 „ kwaamheid van waarneemen; eene gelukkige ver-
 „ men-

„ menging van alle de hoedanigheden van den Geest „ en van karakter, die den mensch bekwaam maaken „ tot de allergrootste zaaken”, zyn het onderscheidend karakter der Kreoolen in 't algemeen, volgens den Heer Abt. Raynal tom. 6 p. 168 enz. en deeze beschryving, een weinigje gemaatigd zynde, is zeer toepasselyk op de Surinamers in 't algemeen; maar wat die vuurige verbeeldings kracht betreft, welke hy 'er verder in opmerkt, en welke geen bedwang verdraagen kan, maakt die, met verlof van den Heer Abt. Raynal, hen niet onbekwaam tot alle naauwkeurige weetenschappen, en tot alles wat niet anders dan door kracht van studien en overdenkingen te verkrygen valt? zelfs de muziek, deeze goddelyke konst, die 't gevoelig hart van den mensch treft en bekoort, werd door geen Kreool ooit in zo verre geleerd, dat hy den naam van Muzikant kon draagen: want reeds van den beginne af voor 't hoofd gestooten, door de overeenstemminge der nooten en de evenredigheid der klanken, dienende om 'er naauwkeurige en zoetluidende zangstukken van te maaken, laaten zy hunne lessen dan eens vaaren, en keeren 'er daarna wederom toe te rug, doch altyd met sprongen. Het dansen en andere lichaams oefeningen zyn de dingen, daar zy zich het langst aan weten te houden. In de dichtkunde en andere deelen der fraaie letteren, die, by gevolg, hunnen leevendigen en schitterenden geest behoorden te vermaaken, maaken zy maar alleen gestadige sprongen, even als de vogels op eenen boom, die van den eenen tak op den anderen huppelen.

Zou men, in gevolge van deeze gebreken van onstandvastigheid van geest, niet wel in verzoeking kunnen raaken om te gelooven, dat de Kreoolen, in 't algemeen, geene vriendschap kennen, en geen ding weten te waardeeren, dan alleen dat geene, waardoor hun smaak kan getroffen worden? En dat zy, reeds van den beginne aan afgeschrikt zynde van eenige onder-

54. HISTORISCHE PROEVE OVER DE

neemingen, noodzaakelyk verwaand en wispelturig moeten zyn? ondertusfchen is het onbetwistbaar, dat zy herbergzaam en edelmoedig zyn. Zy beminnen 't goud; doch zy aanbidden 't niet, en het is maar alleen om het te verteeren, en zelfs om 'er geschenken van te doen, dat zy liefhebbers van het geld zyn (r).

(r) Tot waarschuwing diene, dat wy in deeze schildery eenvoudiglyk de Kreoolen bedoelen, en dat men de overige bewooners der Kolonie geenszins met hun moet verwarren. By uitslek gevoellig en medelydend; doch teffens koppig en grillig, hebben zy ondeugden en byzonderheden, die niets gemeen hebben met die, welke men in Europa verkrygt. Dagelyks offerhanden aan de liefde doende, zynze echter niet zeer ingenomen met de sexe, noch ook driftig en onverschrokken om daaromtrent overwinningen te behaalen: Nooit, zegt de Heer Raynal (tom. 6. p. 167) boorde men 'er van die verraderyen en laagbeden, welke de jaarboeken van alle volkeren bezoedelen, en naauwelyks zou men eene schandelyke misdaad kunnen noemen, die door een Kreool bedreeven is.

Gr.

GENEESKUNDE, LAPZALVERY, BEDROG DER NEGERS.

De Geneeskunde wordt hier op dezelfde wyze, en volgens hetzelfde leerbeleid geoëffend als op alle andere plaatsen; en hoewel men verplicht is, de zogenaamde Amsterdamsche of Haagsche Apotheek te volgen, bereidt men echter in de Apotheekers winkels allerlei soort van samenstellingen, volgens de Apotheeken van onderscheiden plaatsen in Europa, zelfs ter voldoeninge van de oogmerken en grilligheden der Geneesheeren. En 't is om deeze reden, dat de Apotheeken van Suriname gestoffeerd zyn met eene oneindige menigte van geneesmiddelen van allerlei soort, en versierd daarenboven met alles wat het oog kan streelen. De zoons van Esculaap zyn hier werkelijk acht in getal, vier Christenen en vier Duitsehe Jooden; eene menigte Heelmeesters, en acht Apotheekers, zes Christenen en twee Jooden, één Portugeesche en één Duitsehe; drie Vroedmeesters, één Christen, één Spaansche Jood en één Duitsehe, die behooren tot het getal der Genees- en Heelmeesteren.

De Geneeskunde zal in Suriname, zelfs ondersteld zynde, dat zy die dezelve oeffenen, over 't geheel, de vereischte bekwaamheid en ondervinding bezitten, wat de konst betreft, nooit grooten opgang maaken, noch veel toebrengen ter verrykinge van haare beoëffenaars: want het beste geneesmiddel, en de naauwkeurigste opmerking van de zyde des Geneesmeesters, wordt onnut gemaakt, door dien men 'er, in 't algemeen, de zogenaamde geneezingen der Negers meê vermengt; en deeze spelen daar eene groote rol met hunne krui-

den en voorgewende geneezingen, zowel onder de Christenen als onder de Jooden: want niettegenstaande het bedrog van deeze lapzalvers, en de afschuwelyke plegtigheden waarvan zy zich bedienen, en welke vooral den geenen, die belydenis van eenen Godsdienst doen, onwaardig zyn, worden zy in Suriname als voor Profeten gehouden. Van geen wonderwerk werd ooit zo groot een ophef gemaakt als van die der Negers, zo men anders gade slaat, hoe sterk de mannen, en, inzonderheid, de Blanke Vrouwen dezelve verzekeren en gelooven, om hunne zonderlinge verdiensten met uitbundigen lof te vereeren. Komt een zieke onder de handen van deeze lapzalvers, die de zottste en domste zyn welke men zich verbeelden kan, te sterven; het is niet aan hunne onkunde, of aan de geneesmiddelen, schoon zonder eenige order hoe genaamd aangewend, te wyten, dat de zieke gestorven is; maar aan het vergif, dat men den zieken, volgens 't verhaal van den voorgewenden Geneesmeester, heeft ingegeven. En door geloof te slaan aan deeze valsche verzekeringen, heeft men het ongeluk van somwylen zich schuldig te maaken aan zeer groote onrechtvaardigheid tegen de zulken, die beschuldigd of in verdenkinge gebragt zyn geworden, door deeze Negers, welke veel eer voor Gifmengers dan voor Geneesmeesters te houden zyn.

Wy willen evenwel niet ontkennen, dat verscheiden zieken gelukkiglyk onder hunne handen zyn wegge-
 raakt; voornaamelyk zulken, die, na of gedurende eene heete ziekte, of na gekraamd te hebben, van zwaare ylhoofdigheid zyn aangetast geworden; maar deeze geneezingen worden zeer dikwyls maar alleen te wege gebragt, door tegengiften, die zy weeten te gebruiken tegen verscheiden soorten van vergif, en waaromtrent, zo die aan de zieken gegeven zyn, zy de noodige onderrechtingen uit den mond der Negerinnen

finnen van het huis bekomen. Zeer dikwyls gebeurt het ook, dat een persoon, die door hen van ylhoofdigheid of sterke buikspanning geneezen is, terstond verdacht wordt gehouden van vergeeven te zyn. Deeze waarheid, die meermaalen door de ondervindinge bevestigd is, is daarenboven de oorzaak, dat, wanneer een zieke aan eene bekende ziekte sterft, en de Geneesmeester van het huis zulks zelfs voorzegt heeft, zyn dood, zonder eenig onderscheid, maar terstond aan vergif wordt toegeschreeven. 't Zou in het oneindige loopen, indien wy alle de misbruiken wilden optellen, die 'er, ten deezen opzigte, hebben plaats gehad: ondertuschen konnen wy niet voorby van een beknopt verslag mede te deelen wegens de gewoone manier, waarop deeze Negers hunne geneezingen verrichten.

Wanneer een zieke zich onder de handen van een' deezer lapzalvers, wier getal by beide sexen oneindig groot is, wil begeeven, doet hy hem tot zich roepen; doch deeze komt nooit terstond: doorgaans doet hy zulks eerst twee of drie dagen daarna, waar-schynlyk om in dien tyd eenige kundigheden op te doen van alles wat 'er omgaat in het huis van den zieken; en tot dat einde is 'er altyd wel de een of andere, die in staat is om hun de noodige onderrechtingen te geeven.

By den zieken gekomen zynde, vraagt hy hem, wat 'er aan schort? by voorbeeld; hebt gy pyn op zulk of zulk eene plaats van 't lichaam; hebt gy last in 't hoofd, of is het koorts of ontsteeking in den buik enz.? Zyn deeze ongemakken geweldig sterk, of zynze gemaatigd enz.? Zonder eenige verdere onderrechtingen te begeeren, maakt de Esculaap altyd zekere tekenen van verwonderinge. En vraagt men hem daarop, of hy den zieken zal geneezen, het antwoord is: alles hangt van God af, ik zal zien; maar men moet geduld hebben;

maar men moet iets aan God ge-
 ven, om my met zyn licht by te staan. Deeze eisch,
 die alrede bekend is, gaat altyd, naar het onderschei-
 den vermogen van den zieken, met 2, 3, 10, of
 20 guldens door. De Geneesmeester gaat hier op
 zeer wel te vreden heen, en komt nog dien zelf-
 den dag, des anderen daags, of drie dagen daar na,
 weder, al naar dat de staat en nood van den zieken
 zulks vereischt; doch by zyne wederkomst eischt hy
 een weinig Brandewyn, daar hy gestooten Indische
 peper in werpt, die bekend is by den naam van Pa-
 radys korrels, of *Malagueta Scepre*, peper van Ma-
 lacca: hiervan drinkt hy vervolgens een weinigje, geeft
 'er insgelyks iets van aan den zieken, en werpt het
 overige ten venster uit, onder 't mompelen van eenige
 woorden. Daarna vraagt hy naar de getrouwste Nege-
 rin van 't huis: zy komt, en hy geeft haar een stuk
 van een' wortel of van kruiden enz. om dat te koo-
 ken en aan den zieken te geeven; en van dien tyd af
 moet alles gaan door de handen deezer Negerinne.
 Indien de ziekte van eenen koortsigen aard is, bedie-
 nen zy zich van Indische peper, gemengd met kruiden.
 Is 'er zwaare last in 't hoofd, men maakt het nat met
 een afkookfel en peper. Heeft 'er eene ontsteeking
 in den buik plaats, of ook wel eene Waterzugt, men
 gebruikt de allersterkste braakmiddelen, en daarenbo-
 ven peper om 'er den buik meê te wryven. Lydt men
 hier of daar zwaare pynen, zy maaken insnydingen, even
 als om laatkoppen te zetten, en overdekkenze met pe-
 per gemengd met asche, 't welk den zieken de aller-
 scherpste pynen veroorzaakt, en wegens de asch, die
 in de gemaakte insnydingen indringt, plekken achter-
 laat, die nooit worden uitgewischt. Deeze ongemak-
 ken en ziekten, die men uitwendig bespeurt, mogen
 voortkomen uit wat oorzaak het ook zy, het zyn altyd
 dezelfde middelen, waar mede men voorgeeft dezelve te

geneezen. De eene (wiens gesteldheid of natuur, zo als de Heer Lieutaud zegt, den spot dryft met de ziekte en den Geneesmeester) ontkomt het, en de andere sterft of kwynt dikwyls zeer lang. Duizend bedrieglyke treken worden 'er te werke gesteld tot geneezing der zieke Negers. Wy hebben met eigen oogen gezien, dat men met eene pyp op eene wonde stukken van Scorpioenen en andere Insecten zoog, die zy voorgaven daar uit gehaald te hebben, en 't welk de omstanders ter goeder trouwe geloofden de waarheid te zyn. Ondertusfchen, wanneer menze betast voor dat zy de werking beginnen, ontdekt men het bedrog. Zekere Negerin was, na gekraamd te hebben, kwalyk gesteld; zy verzocht haaren meester, dat hy haar door een' van deeze Negers wilde laten geneezen. Deeze kwam; hy gaf haar eenen drank in, en zeide vooruit, dat de Negerin binnen drie dagen het gebeente zou kwyt raaken van eene tweede vrucht, die zy nog in de baarmoeder had. De dag komt; hy maakt zyne grimasfen, en zegt aan de Negerin, datze in den pot moest zien, na 'er alvorens haar water in gemaakt te hebben. Zy doet het, en tot verbaazing der tegenwoordig zynde vrouwen, ziet men kleine beentjes op den bodem van den pot: men roept aanstonds mirakel! mirakel! en evenwel waren 't niet anders dan beentjes van kleine vogelen, die men opgeraapt en behendiglyk in den pot geworpen had, op 't zelfde oogenblik, dat de Negerin 'er op zou gaan. Eene andere vrouw was ziek; men zeide datze vergeeven was; de Geneesmeester komt: gy zult, zegt hy tegen haar, het vergif uitbraaken. In gevolge daarvan geeft hy haar des anderen daags een braakmiddel in; de zieke raakt aan 't braaken, en lost vry veel gal; de Geneesmeester giet het water uit, en toont aan de omstanders kleine hoopjes katoen en fyne haitjes. Hoe was dit toch in het lichaam der zieke gekomen? hoe valt de mogelykheid

heid te begrypen, dat dit vergif met eenig katoen en hairen zou omwonden worden? maar dit was het niet dat de omstanders bezig hield om te ontdekken; men prees den uitflag, en mat overal het voorgewende volbragte mirakel ten breedsten uit.

Ziedaar in 't algemeen, op wat wyze de meeste Negers de ziekten in Suriname geneezen, en wat grond men 'er hebbe om geloof te slaan aan hunne voorgewende mirakelen. Midlerwyl erkennen wy, ondanks alle deeze bedriegeryen en de wanorde, welke hunne barbaarsche handelwyze, zo in de gezondheid als in den geest der meeste vrouwen des lands, en zelfs der mannen, te wege brengt, dat 'er, ten allen tyde, in de Kolonie eenige Negers geweest zyn, en werklyk nog zyn, die eene byzondere kennis van de geneeskundige planten des lands bezitten, waar mede zy deeze en geene ziekten, tot ontzetting der Geneesmeesteren, geneezen hebben. Wy kennen zelfs verscheiden Blanken en Negers, die door hen den dood ontsnapt zyn; maar deeze Negers, wier getal inderdaad zeer klein is, zyn het niet, tot welken men dikwyls zyne toevlugt neemt; maar tot dien, welken deeze of geene Negerin wil begunstigen, en van wien zy verzekert, dat hy een goed Geneesmeester is. Het is genoeg, dat men zwart van kleur zy, om meer dingen te kunnen doen dan alle blanke Geneesmeesters te samen. Dit blinde vertrouwen doet de vrouwen dikwyls, en in verscheiden opzigten, tot eene zeer wraakbaare ligtgeloovigheid vervallen. Niemand is geheel onkundig van den dans der Negers, die gemeenlyk *Mama* genaamd wordt, en duurt tot dat men in bezwyming valle. Dezelve is, op eenige uitzonderingen na, vry gelyk aan *den dans van St. Gui*, welken de Heer Lieuraud, in zyne verhandeling over de Geneeskundige Praktiek, heeft beschreeven. De meest beroemde Priesteres is eene Negerin, met naame *Dafina*. Deeze heeft

heeft ten haaren huize een geheim vertrek, waar in haare geoeffenden den vryen ingang hebben: deeze kamer is rondom bezet met kleine afgodsbeelden, hebbende de gedaante van menschen en dieren, van aarde plomp gemaakt: een groote aarden pot, gevuld met water, staat in een' hoek, en daarin onderhoudt zy eenige kleine adderslangen (1). Voor dat zy nu eenige geneezing onderneemt, raadpleegt zy haaren pot en haare afbeeldzels, die haare godspraaken zyn, en daarna geeft zy den zieken iets van het water uit dien pot te drinken. In weerwil van eene menigte mislukte geneezingen, en valsche voorspellingen, zo menigmaal door deeze Negerin gedaan, geloofst men haar ondertuschen op haar woord, hoewel men juist niet nalat een' Blanken Geneesmeester te nemen wanneer men zieken heeft; doch welke zy niet zelden bedriegt, door, bedektelyk, haare geneesmiddelen by de zyne te voegen, zo hy oordeelt dat de zieke in gevaar is, of 't geene hy voorgeschreeven heeft ganschelyk achter te houden, zo hy hoope van geneezing heeft.

't Is met dit alles jammer, dat men zich in Suriname geene moeite geeft om van deeze zelfde Negers die groote menigte geneeskundige planten te koopen, welke zy kennen, om daarvan een heilzaam gebruik te maaken. 'Er is maar eenige opoffering van geld noodig om alles van hun te verkrygen; en dit zou een groot geluk zyn voor de Kolonie in 't algemeen, en voor de plantagien in 't byzonder: want hoeveel wortels,

(1) De konst is bekend, waarvan de Afrikanen zich bedienen om adderslangen van zekere soort te temmen. De proeve over de Indien (*L'Essai sur l'Inde*) van den Heer de la Flotte bewyst het, en 't geene wy de Negers van *Huida* zien doen, kan 'er ons genoeg van overtuigen, om het althans niet zo verbaazend groot te stellen, dat men het zou gelooven een mirakel te zyn, gelyk die geene doen, welke zo veel met deeze Negerin op hebben.

tels, houten en kruiden hebben wy hier niet, die het hout van Quasfy overtreffen, 't welk door den Neger van dien naam is ontdekt, en zo veel geruchts in Európa heeft gemaakt? Men moet derhalven niet gelooven, dat deeze Negers, omdat zy in hunne geneezingen zo veele bedriegeryen pleegen, geheel geene kennis hebben van de planten, die in veelerlei ziekten dienstig zyn. Hun eenvoudig verhaal is in dit geval beter dan al het geene zy zelve verrichten: want zy kennen de ziekten niet genoeg, omze gelukkiglyk te konnen gebruiken; ook hebben zy te weinig doorzigt in de oorzaken der ziekten, om de giften te vermeederen of te verminderen, of dezelve met iets verzachtends, naar evenredigheid der ziekte, te vermengen. Dan 't zou genoeg zyn, dat men deeze geneesmiddelen, als ook de onderscheidende kentekenen der ziekten, waarin zy, volgens de beschryving deezer Negers, te pasfe komen, volkomen kende, om 'er een schat voor het menschedom van te maaker, zo dra zy onder 't bestier van ervaren Geneesmeesteren gekomen waren.

De Neger Quasfy, die zynen naam aan het hout gegeven heeft, dat door hem is ontdekt geworden, en zich in Suriname berucht heeft gemaakt door zyne toveryen, hield veele jaaren achter een den geest der meeste Kolonisten in werkzaamheid. Dikwyls gebruikte men hem, om naar de plantagien te gaan, en daar de vergiftigers onder de Negers te ontdekken; men raadpleegde hem over allerlei soort van ziekten, in zo verre zelfs, dat men hem geneesmiddelen tegen de onvruchtbaarheid der Vrouwen liet geeven. De doordringendheid van zyn verstand, verscheiden kundigheden, die hy van de Indiaanen, onder welke hy byna geduuriglyk verkeerde, wist te verkrygen; een straffe en ontzaglyke roon, waarvan hy zich bediende, wanneer hy tot de Negers sprak, en eene overmaatig groote lichaamsgestalte, gaven hem

hem eenen zo beïnvloedenden invloed onder hen; dat men hem eerbiedigde als eenen Priester, aan wien het God behaagde zyne beffulten te ontdekken. Reeds in zyne kindsheid werd hy aangetast door eene lastige kwaal (mal rouge) waarvan hy zich in 't vervolg volkomen wist te geneezen; en, niettegenstaande het verlies van vier vingeren der hand, en byna alle de teenen zyner voeten, die door deeze ziekte waren weg geknaagd, had hy 'er niet de minste vlek van overgehouden: zyn aangezicht en geheel zyn lichaam was zo glad en zindelyk, dat niemand durfde gelooven, dat hy door deeze doodelyke ziekte was aangetast geweest (†). Door deeze geneezing verkreeg hy zeer groot krediet, en zelfs zo veel invloed onder de Blanken, dat men geene zwaarigheid maakte om hem, zelfs in allerlei moeielyke gevallen, te raadpleegen. Maar het al te groot vertrouwen deed hem dikwyls de goedheid der Blanken misbruiken, en tot verscheiden valsche beschul-

(†) Men heeft in Amerika zo veel doch vruchteloze onderzoekingen op de geneezing deezar ziekte gedaan, dat wy in verzoekinge geraakt zyn om te gelooven, dat het uit niet anders dan uit Venusziekten van de ergste soort voortkwam, waarvan deeze Neger is aangetast geweest; en zo men zich in Suriname aan dit denkbeeld houdt, en daarop voortwerkt, zal men mischien meer yorderen ten aanzien van zulken, die van het zogenaamde kwaad der Lazery (Elephantisme) zyn aangetast. Laaten roch de toevallen en afschuwelyke tekenen, die deeze ziekte verzellen, ons niet misleiden: want het boekje van den Geneesmeester Sanches (welk de Hoogleraar Gaubius in het Fransch heeft vertaald) over de verschyninge der Venusziekte in Europa, leesende, zal men zien, datze althans eene volkomen gelykvoornigheid met deeze afschuwelyke ziekte heeft, zo ten aanzien der plekken als der andere toevallen. Tot versterking van dit denkbeeld, hebben wy de ondervinding van de geringe uitwerkselen, die hier zyn voortgebragt door de nieuwe ontdekkingen der Spanjaarden in Peru, en door alle *Journals* en *Gazettes Littéraires* zo hoog geroemd, volgens eene Memorie voorgelezen in het Collégie der Natuur-Onderzoekingen, door den Heer Jos. d' Anaria, Joodsch Heel- en Vroedmeester.

64. HISTORISCHE PROEVE OVER DE

schuldigingen der Negers vervallen: want al te veel staat
 op zyne kundigheden maakende, verzuimde hy menig-
 igmaal de vereischte navorschingen; ook nam hy de
 houding en de gebaarden niet genoeg in acht, om
 een beschuldigend geweeten, dat zich niet zelden op 't
 gelaat vertoont, te verbergen. Want het was alleen
 deeze handelwyze, welke, in vereeniging met de
 naauwkeurige berichten van de zyde der Negers, die
 hy voorloopig wist te verkrygen, hem menigmaal
 dingen deed raaden, die de verborgenste van alle
 scheenen. Om zulken uit hunne doolingen te redden,
 die, verblind door de bedryven van den Neger Quasfy,
 alles aan bovennatuurlyke kundigheden toeschreeven,
 besloot zeker Heer, met naame Pichot, om 'er op
 zich zelve de proeve van te neemen. Om zyn oogmerk
 te bereiken, neemt hy uit zyn huis vyf of zes zilve-
 ren vorken, en bewaartze zorgvuldiglyk, zonder van
 deezen zynen handel eenig woord aan iemand te
 openbaaren. De vorken gemist wordende, doet hy
 aan de Negerinnen van het huis de allersterkste bedrei-
 gingen van straf, zo men hem den dief niet ontdekt.
 De Negerinnen, onschuldig zynde aan deeze dievery,
 verzoeken eenpaariglyk om den *Loacouman Quasfy*,
 dat is te zeggen, den Waarzegger. De Meester doet
 hem komen, en belooft hem eene dubbele belooning
 zo hy den dief ontdekt. Hy begint derhalven met zyne
 gewoone pleggheden, en, na de slaaven, als naar ge-
 woonte, voor zich te hebben doen voorby gaan, roept
 hyze voor de tweede maal. Het lot valt op eene
 der slaavinnen; doch de arme beschuldigde, ontsteld
 en beevende, ontkent het bedryf, spreekt zich zelve
 tegen, en stamert; doch eindelyk brengt de bedrieg-
 lyke toon van den Waarzegger haar tot bekentenis.
 Waar zyn de vorken vraagt men hem? hy weet niet te
 antwoorden? gy moet het my zeggen, zegt de Mees-
 ter tegen Quasfy; daarop is zyn antwoord: Myn Heer,
 laat

laat deeze Negerin met roeden gegeesfeld worden, zo zal zy, het u zelve zeggen. De Heer Pichot doet, hier op, met eene houdinge van voldoening en in tegenwoordigheid van een gansch gezelschap, dat hy by zich had om dit schouwspel te zien, zich zyn koffer met papieren brengen, sluit de deur van het vertrek toe, opent het koffer, even of het ware om den Waarzegger te voldoen, en haalt 'er de zes vorken uit, die hy 'er zelf in verborgen had, en zegt tegen den Waarzegger: zie daar leugenaar en schobbejak, hoe gy door uwe leugens en misdaden eene onschuldige hebt verongelykt. De Waarzegger, verstomd, wist niets te antwoorden, en een dragt stokslagen, hem door den Heer Pichot toegeteld, deed hem met schande van daar vertrekken.

Het zelfde gebeurde 'er ook met eene andere, ten opzichte van een' gouden ring, hoedaanige de Vrouwen gewoon zyn te draagen, wanneer zy naaien: want zes maanden na dat eene arme Negerin, als de diefegge van deezen ring, wreedelyk was gegeesfeld, volgens de waarzegging van Quassy, ontfangt de Heer van 't huis, van zynen Correspondent in Holland, aan wien hy een kelder met verscheiden schroeffleschen, vervuld met konfituuren van het land, gezonden had, eenen brief van dankzegginge, met byzondere betuiginge van verpligtinge aan zyne Vrouw, die zich wel de moeite had willen geeven, om de konfituuren met eigen handen gereed te maaken, zo als bleek uit den ring, dien hy in eene der fleschen gevonden had, en welken hy zich de eere gaf, aan haar te rug te zenden. Duizend bedriegeryen van dien aard zyn 'er met dien gewaanden toveraar voorgevallen, welke, voor het overige, groote kundigheden bezat, en in den jaare 1787 overleeden is, zonder dat men het minste geheim van hem gewaar heeft kunnen worden.

Ondanks deezen veele andere bedrieglyke stukken, die door de geheele Kolonie bekend zyn, gaan de bewooners

II. DEEL.

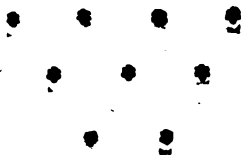
E

voort,

voort, met, zonder eenige overdenkinge, geloof te geven aan de bedriegeryen van andere Negers, die noch de bekwaamheid noch het vernuft van den reeds gemelden Quasfy bezirten. En om nog klaarder van de onkunde deezer Negers overtuigd te worden, heeft men maar alleen de Apotheekers der Kolonie te raadpleegen; zullende men daar door verneemen, dat de meesten onder hen zelfs niet de minste kennisie hebben van de geneeskundige gewassen des lands, en daarom geneeskundige drogeryen in de Apotheeken komen koopen, waarvan zy de kracht en menigmaal den naam niet eens kennen; alwaarom de Apotheekers 'er naar moeten raaden, en gisfen wat zy begeeren te hebben. Behalven het nadeelige, dat door zulks, als wy verhaald hebben, gemeenlyk wordt te wege gebragt, heeft 'er de Heelkunde, schoon de Negers zich anders daar mede byna geheel niet bemoeien, ook nog merkelyk by te lyden: want de Heelmeesters, die by hen de ziekenhuizen der zwaarlyk bezeerde Negers bedienen, konnen geene wenschelyke vorderingen maaken, dewyl de kwalyk gestelden, om zich aan den arbeid der plantagien te onttrekken, altoos middelen van deeze lapzalvers weeten te verkrygen, die maar alleen dienen om de wonden langen tyd open te houden, en daar door te wege te brengen, dat zy niet in eenen staat van volkomen gezondheid aan hunne Meesters konnen worden overgeleverd.

Men zal ons misfchien beschuldigen, dat wy ons te lang hebben opgehouden met de bedriegeryen van de Negers der Kolonie: zo men evenwel met oplettendheid overweegt de nadeelen, die de Kolonie, over 't geheel, daar by te lyden heeft, dat hun zulke groote begaafdheden, zonder eenigen grond, worden toegescreeven, vleien wy ons wel verschooning, wegens onze uitvoerigheid, te zullen vinden; te meer, wyl onze bedoeling geen andere is dan de bevordering van 't algemeen
geluk

geluk der Kolonie, en de herstelling der wanorders, die dikwyls de eene op de andere volgen. Daarenboven, heeft Vader Feijoo, Spaansch Jesuït, in zyn Oordeelkundig Schouwtoneel (*Theatre Critique*) verscheiden verhandelingen geschreeven, over de Spook en Waargeesten, met oogmerk om zyne Natie van 't blinde geloof dier dingen te geneezen; waarom zou het dan ons niet insgelyks geoorlofd zyn, te beproeven, of wy, door de meest geschikte middelen, onze beminneenswaardige Kolonisten konden geneezen van een blind geloof, dat hun, zonder 'er om te denken, on-eindige nadeelen berokkent?

 LETTERKUNDE. LETTERKUNDIGE MAAT-
 SCHAAPPEN. BIBLIOTHEEKEN, ENZ.

Uit alles, wat wy in den loop deezes Werks gezegd hebben, heeft men genoegzaam kunnen zien, dat de opvoeding in Suriname, ten allen tyde, veel te eng bepaald was. Men leert 'er niets anders dan schryven, eenige regels der rekenkunde, een weinigje letterkunst, en de eerste beginselen van de taal des lands en van het Fransch. Zodra een kind, met zyn 12de of 14de jaar, wel kan schryven, bestelt men het by den eenen of anderen op de Sekretary, of elders om de konst van kopieeren te leeren. En wanneer het dit wel kan doen, zyn de Ouders voldaan, en beschouwen hun kind als bekwaam, om merkelyke vorderingen in allerhande wetenschappen te maaken. By gevolg kan de Letterkunde geen grooten opgang in Suriname maaken. Voor den tyd van den Heer Mauritius wist men 'er, over 't geheel, niets van 't geen de fraaie letteren betreft: hy heeft dit op meer dan eene plaats gezegd, in zyn Digtkundig Werk, te Amsterdam by Schouten gedrukt, in 1753, onder anderen op bl. 166. Na dien tyd begon men zich langzaamerhand van Hollandfche, Spaansche en Fransche boeken te voorzien, en met hulpe van eenige Fransche Europeaanen, van tyd tot tyd derwaards overgekomen, begon de smaak der Letterkunde toe te neemen. Ondertuschen is 'er nooit eenige Letterkundige Maatschappij opgericht voor den tyd van den Heer Gouverneur Texier; hebbende men het aan de bezorginge van hem en den Heer Fiskaal Wichers dank te weeten, dat 'er allereerst een Kollegie van Natuur-Onderzoekinge zy opgericht, gelyk reeds

reeds boven door ons is aangestipt (u). Reeds veele jaaren voor dien tyd had de Heer Montel, zynde een Portugeesch Jood en groot beminnaar der Fransche Letterkunde, eene geregelde verstandhouding geopend met den Heer Marc. Michaël Rey, Boekverkooper te. Amsterdam, en bezorgde veele Werken aan alle Surinaamsche Liefhebbers. Wylen de Heer Gouverneur Texier, de Heer Wichers, de Heer Lieutenant Kollonel Fredrici, de Geneesmeester van Wierr, Wylen de Heer Meinertshagen, de Geneesmeester Schilling, wylen de Heer van Dam, en verscheiden andere liefhebbers, zo Christenen als Jooden, deeden in Suriname eene Bibliotheek oprechten, die zo groot en wel voorzien is van werken over allerhande soort van onderwerpen, datze voor geene in gansch Amerika behoeft te wyken, en verscheiden groote Bibliotheeken van Europa evenaart. De smaak voor de

(u) Dit Kollegie bestaat uit den Prezident, welke is de Heer Gouverneur, uit den Thezaurier, Sekretaris, en een genoegzaam aantal van werkende leden, die de beschikking hebben van alles, wat tot onderhoud van het Kollegie vereischt wordt, als ook uit een groot aantal honoraire leden. Men vergadert 'er eens in de maand, en leest als dan de Memorien, die door de leden zyn ingeleverd, en nooit eenig ander onderwerp behelzen dan 't geen den Akkerbouw des lands, de Natuurlyke historie van 't zelve, en inzonderheid de Natuur- en Geneeskunde betreft; wordende daarin teffens en met groote naauwkeurigheid acht gegeven op den staat des Dampkrings, op de zwaarte der lucht, op de winden, die genoegzaam bestendig in elke maand waaien, en op de graaden van koude en warmte, volgens den Thermomeeter en Baromeeter; eene waarneeming, die men verschuldigd is aan de naarstigheid en het geduld van den Geneesheer Schilling. Deze maatschappy, welker nuttige bedoeling eere doet aan derzelver oprechters, kan echter geen groote vorderingen maaken, om dat de honoraire leden, en die op de plantagien woonen, schoon het hun aan geen ledigen tyd, tot het maaken van nuttige waarneemingen, ontbreekt, niets het minste ter bevordering van dezelve toebrengen. Midlerwyl is het aantal der Memorien, die openlyk in de Vergaderinge geleezen, doch tot hier toe door den druk niet gemeen gemaakt zyn, reeds zo groot, dat zy eenige boekdeelen in Quarto zouden vullen.

70 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

de Letterkunde, daar eens gevat hebbende, om dat men de noodige werken tot het voortzetten daarvan, ligtelyk verkrygen konde uit de Bibliotheeken van partikulieren, die dezelve gaarne leenden aan zulken, die 'er, ten hunnen gebruike, om verzochten, deed, sedert eenige jaaren, den lust gebooren worden om Letterkundige Maatschappyyen op te rechten, in navolginge van die der Natuur-Onderzoekinge; maar over andere stoffen. Wy hebben over die der Portugeesche Jooden gesproken, en daarvan zelfs het Prospectus onder de Bewysstukken ingelascht. Behalven deeze zyn 'er nog twee, welker leden eenmaal in de maand samenkomen, om elkanderen den inhoud mede te deelen van die werken, welke zy voor de Maatschappy uit Holland ontfangen, en om dezelve onder elkanderen te verkoopen. Eene andere, onder den naam van *Surinaamsche Lettervrienden*, is opgericht in 1786, en daarin doet men proeven op de Hollandfche Digtkunde en de zuiverheid der taal: ieder lid levert daarin 't geen 't best met zyn' smaak en bekwaamheid overeenkomt; 't welk, vervolgens, in gemeenschap getoetst en verbeterd wordt. Alle jaaren doet men te Paramaribo één of twee boekdeelen drukken, behelzende de Digtkundige voortbrengzels van dit Kollegie.

Niet tegenstaande dit zo schoone uiterlyke voorkomen, maaken de letteren 'er eenen geringen opgang: want de meeste bewooners, en zelfs verscheiden leden van deeze maatschappyyen, geeven zich luttel moeite om zich met een boek te onderhouden, of over onderwerpen van Letterkunde te hooren spreken; 't welk dikwyls te wege brengt, dat op de avonden der Vergaderingen, de Kollegien bykans zonder genoegzaame leden zyn, zelfs om die geenen aan te moedigen, welke zich de moeite geeven om eenig letterkundig onderwerp te bearbeiden. Midlerwyl zyn de Surinaamsche Kreoolen verplicht te erkennen, dat zy, die nooit Europa hebben gezien, noch eenigen anderen oord der Wereld, dan

dag

dat gewest van Guyane , hetwelk zy werkelyk bewoonen , het alleen aan deeze Heeren verschuldigd zyn , dat verscheidenen onder hen een' smaak voor de Letterkunde hebben gekreegen. De uitgebreide verzameling van Instrumenten , tot de Natuur - Genees - Gezigtkunde enz. behoorende , van den Geneesmeester Schilling , heeft hen zeer veele byzonderheden der Natuur doen kennen , die onmogelyk zyn te begrypen , wanneer men niet , door middel der opvoedinge , daar toe trapswyze is opgeleid. En zo de Kreoolen eens eenige algemeene kundigheden bezitten , het is alleen hun doordringend verstand en natuurlyke geneigdheid , waardoor zy , in 't algemeen , in staat zyn , om , zonder de hulpe van eenen meester , de gevolgen te vatten , die 'er eigenaartig uit voort vloeien. Door eene enkele onderrechtinge vorderen zy meer , dan men elders in twee jaaren op de scholen doet. Maar deeze onderrechting moet zich niet bepaalen tot de bloote bespiegellende kennis (theorie) eener weetenschap , waarin de Redeneerkunde eenen Europeaan tot genoegzaame kundigheden kan brengen , het onderwerp zy dan ook van wat aart het zy : neen , 'er wordt vereischt , dat de praktijk 'er altoos meê vergezelschapt ga , wanneer de zichtbaare voorwerpen en hunne oogen , om zo te spreken , hun verstand meer dan elders verlichten , en hen den voortgang en overeenkomste van 't geenze zien , gemakkelyker doen begrypen dan de Europeanen zelve. Men verklaare , by voorbeeld , aan eenen Kreool , dat de lucht , die wy inademen , werktuiglyk uit ons kan worden weggepompt , zo dat wy dezelve ten eenemaal misfen , hy zal 'er niets van begrypen ; maar toon hem de Luchtpomp , en doe 'er eenige proeven meê in zyne tegenwoordigheid ; hy begrypt 'er aanstonds de mogelykheid en waarheid van ; zelfs zal hy in staat zyn , om daarover zeer verstandiglyk te redeneeren.

Indien onze kundigheden niet zo bekrompen waren als die inderdaad zyn, of zo wy de vereischte bekwaamheid bezaten, om ons dieper in te laten in de Overnatuurkunde des menschelyken verstands, mischien zouden onze geringe waarneemingen, schoon niet ten naauwsten aan elkanderen verbonden, ruime stoffe verschaffen voor wysgeerige navorschingen, welker grondslag het verstand en inborst van de Kreoolen in Amerika, en inzonderheid van Suriname zoude zyn, met meer andere zaaken, die, naar 't uiterlyke voorkomen, onbestaanbaar zyn met elkanderen.

De taal, die, over 't algemeen, hier te lande, gesproken wordt, is de Hollandsche: onder de Portugeesche Jooden voegt men 'er de Portugeesche en Spaansche by; en hoewel een groot deel der bewooners ook de Fransche taal verstaat, echter is deeze 'er niet van zulk een algemeen gebruik als wel in Europa.

Uitgezonderd de verzameling van Insecten, die door Mevrouw Merian, sedert 1690, in Suriname vervaardigd werd, en by ieder een bekend is, heeft tot nog toe niemand goed gevonden, haare leerwyze in andere takken te volgen, noch haare verzameling te verryken met nieuwe ontdekkingen, die men op de plaats zelve gedaan had. Veelerlei waarneemingen en zelfs ontdekkingen, by toeval op de plaats gedaan, door verschillende personen der Kolonie, zyn 'er, die, zo ze verzameld wierden om 'er één lichaam van te maaken, een keurig werk voor den dag zouden brengen; doch waar zal men iemand vinden, die gedulds genoeg bezit, om 't geen dien aangaande hier en daar verstrooid is, by een te vergaderen, en waar zal men de middelen of den tekenaar vinden, om zulks uit te voeren, en alles in order te brengen? deeze schaarsheid van vereischte kundigheden dringt ons, den Leezer te wyzen tot het werk van Mevrouw Merian, en tot de algemeene Historie der Reizen, tom. 21... over de meest bekende insecten en planten van Suriname.

AL.

ALGEMEENE LEEVENSWYZE IN SURINAME.
VERMAAKEN. SCHOUWTONNELEN, ENZ.

De beschryving, welke men in *den Tegenwoordigen Staat van Amerika*, (een werk reeds meer dan eens door ons aangetrokken) ontmoet, wegens de bewoners der Kolonie en hunne algemeene levenswyze, is inderdaad hoonende en beleedigende voor hun. Ook kan 'er niets, dat valscher en lasterlyker is, worden uitgedacht. De Surinamers zouden verdienen, dat menze voor de grootste zuipers en verachtelykste weezens van de gansche Wereld hield, zo maar alleen 't kleinste gedeelte, van 't geene men daar aantreft, waar bevonden wierd. De bewoners der Kolonie zyn, over 't geheel, arbeidzaam, zindelyk in hunne bezigheden, en zeer yverig in het vervullen van hunne pligten ten voordeele des geenen, dien zy dienen. 't Is waar, dat zy liefhebbers van sterke dranken zyn, en, in 't algemeen, veel gebruik maaken van Genever en Rum; maar echter zyn zy geen dronkaarts, ook stellen zy zich door dronkenschap nooit op eene schandelyke wyze ten toon. 't Zyn alleen de kleine kroegjes, die door de matroozen, en ander volk van de laagste klasse, tot negen uren 's avonds, bezocht worden, waar in men nu en dan 't gewoone rumoer van bezoopenen verneemt; maar de overige bewoners neemen zulk eene lofwaardige zedigheid en gemaatigdheid in acht, dat men mischien daarvan maar zeer weinige voorbeelden in de andere Kolonien zal aantreffen. Nooit hoort men 'er van iets, dat de goede order der maatschappy in de war kan brengen; nooit verneemt men 'er eenig geraas langs de straaten, noch by nacht eenig gezelschap van jonge losbollen. 't Is eindelyk iet zeldzaams, dat

74 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

de oene buurman zich over den anderen beklagt, of dat 'er eenig geweld op straat gepleegd wordt. Men leidt 'er in tegendeel het eenpaarigste en bedaardste leeven, dat men uit kan denken. Wanneer de Nieuwspapieren uit Europa 'er ontbreeken, is alles eenigzins bedrukt en treurig; men heeft zelfs geene onderwerpen om 'er elkanderen over te onderhouden; en by gebrek van nieuwstydingen of eenige andere nieuwheden, spreekt men doorgaans over niers anders, dan de algemeene zaaken des lands. Ieder snapt, naar zyn eigen gedachten en in volkomen vryheid, over de staatsregeering, 't huishoudelyk bestier, de hangende pleitgedingen, en de gunstige of ongunstige Jaargeryden tot de inoogsting van de Koffy, het Katoen enz. op de plantagien. Zy die liefhebbers van leezen zyn, onderhouden zich met iemand van dezelfde liefhebberij; maar zo 'ras 'er volk komt laat men zulks vaaren, om over wat anders, en menigmaal over dingen van geen belang altoos, met elkanderen te spreken, en den tyd te korten. De een gaat by den anderen wanneer het hem goed dunk, met de vryheid van een' goed vriend, zet zich aan de tafel, blyft 'er, praat en gaat zonder veel pligtpleegingen of gedwongenheid: en dit is overal hetzelfde, met dat onderscheid echter, dat de klasfen der bewooneren, niet tegenstaande hunne algemeene vryheid, onvermengd blyven. Verscheiden Loges van Vrymetselaaren, in de vereischte order ingesteld, zo van Jooden als van Christenen, die elkanderen over en weder bezoeken; eenige danspartyen, dikwyls uit partikulieren, die 'er de kosten van draagen, bestaande; een byzonder Kollegie van speeloeffening voor de avonden; verscheiden herbergen, waarin men eenige verversching gebruikt eer men gaat eeten; rondlopende gezelschappen onder lieden van het eerste fatsoen, die alle acht of veertien dagen, dan by den eenen, dan weder by den anderen, gehouden worden; twee Schouwburgen van Holland-

sche

schè Toneelpoëzy, de eene van Christenen, en de andere van Jooden, waar over wy reeds voorheen gesproken hebben; speelende men in dien der Jooden twaalf, en in dien der Christenen zes of acht stukken, in het jaar; namiddags wandelingen te paard of met de koets, naar dat het vermogen der lieden zulks toelaat enz. Zie daar, in 't algemeen, de tydkorringen, welke in de gansche Kolonie gebruiklyk zyn. Nog kan men van verre de meesten zeggen, dat zy gewoon zyn elkanderen maar alleen aan hunne byzondere huizen te onderhouden, en van alle die gemelde openbaare plaatsen geen gebruik maaken, dan maar alleen nu en dan: weshalven men met waarheid kan zeggen, dat de leevenswyze, die men in Suriname leidt, hoewel treuriger en somberder dan op eenige andere plaats der wereld, eventwel de heilzaamste van allen is. Al wat de ryke 'er kan hebben, is eveneens verkrygbaar voor den armen; en uitgezonderd de goede cier, eene geheele schaare van slaaven tot verrichtinge der huisdiensten, en eenige huisgeraaden van enkele praalery, kan een man van een maatig inkomen 'er even zo veel uitvoeren, als een schatryke met zyne duizenden jaarrente. Op de plantagien zyn de Direkteurs, in 't algemeen gesproken, gewoon met het krieken van den dag op te staan, de omliggende plaatsen te bezien, in de tuinen te gaan, en vervolgens weder naar huis te keeren, om hunne Koffy of Thee te nuttigen; dat gedaan zynde, gaan zy op nieuw het werk bezien, dat de Negers verricht hebben, en keeren doorgaans te tien uren te rug; als dan ontbyten zy rykelyk, ontvangen de onderlinge bezoeken van hunne vrienden en andere Direkteuren: of zo zy alleen zyn, begeeven zy zich, tot twee of drie uren in den namiddag, ter ruste; gaan daar op weder de plaatsen, waarop gewerkt wordt, bezoeken, en houden hun middag en avondmaal teffens, doorgaans te zes uren in den avond; op deeze wy-

ze,

ze, en met zulk eene gelykheid, flyten zy hun leeven lekkerlyk. Zo 'er al eenigen onder hen zyn, die zich vol drinken en zuipgezelschappen met hunne buuren houden, daar uit moet geen gevolg getrokken worden ter beschuldiging van de overige Direkteuren, even of die zich aan deeze strafbaare ongeregeldheden schuldig maakten; gelyk de Schryver van de Post van den Neder-Rhyn No. 525, ten hunnen opzigte, kwaadaartiglyk heeft ondersteld.

De taak, die wy ons hadden voorgesteld, hebben wy hier mede afgedaan, in zo verre zulks van ons afhing, en de redenen van Staatkunde en welvoegzaamheid ons in verscheiden opzigten hebben toegelaten; wy twyffelen geenszins of 'er ontbreeken in dit Werk zeer veele zaaken, die men in het zelve wel verlangen zoude, en wel inzonderheid dezulke, die vanbaat voor zeer gewigtige aanmerkingen, en uitgebreide ontwikkelingen zouden zyn, zo ten opzigte der Jooden in het byzonder, als van de Kolonie, beneffens haaren Natuurkundigen, Zedelyken en Staatkundigen toestand, in het algemeen. Maar zo dit Werk, ondanks zyne gebreken, waardig is om de aandacht van het Publiek tot zich te trekken, en eenigzins kan mede werken tot het te wege brengen van zulk eene veranderinge van zaaken, welke gunstig zy voor eene Natie, die sedert zo veele eeuwen ongelukkig is, als dan zullen wy ons zelve zeer gelukkig schatten.

De opgave der lands produkten maakt wel, in het oorspronklyk Fransch, een afzonderlyk hoofddeel uit; doch wy hebben gedacht, dat het den leezzer aangenaamer en gemaklyker teffens zou zyn, alles als met één' opslag van het oog te kunnen beschouwen; waarom wy alle de produkten, op één vel, by wege van tafel, hier neven voegen.

N A A M.

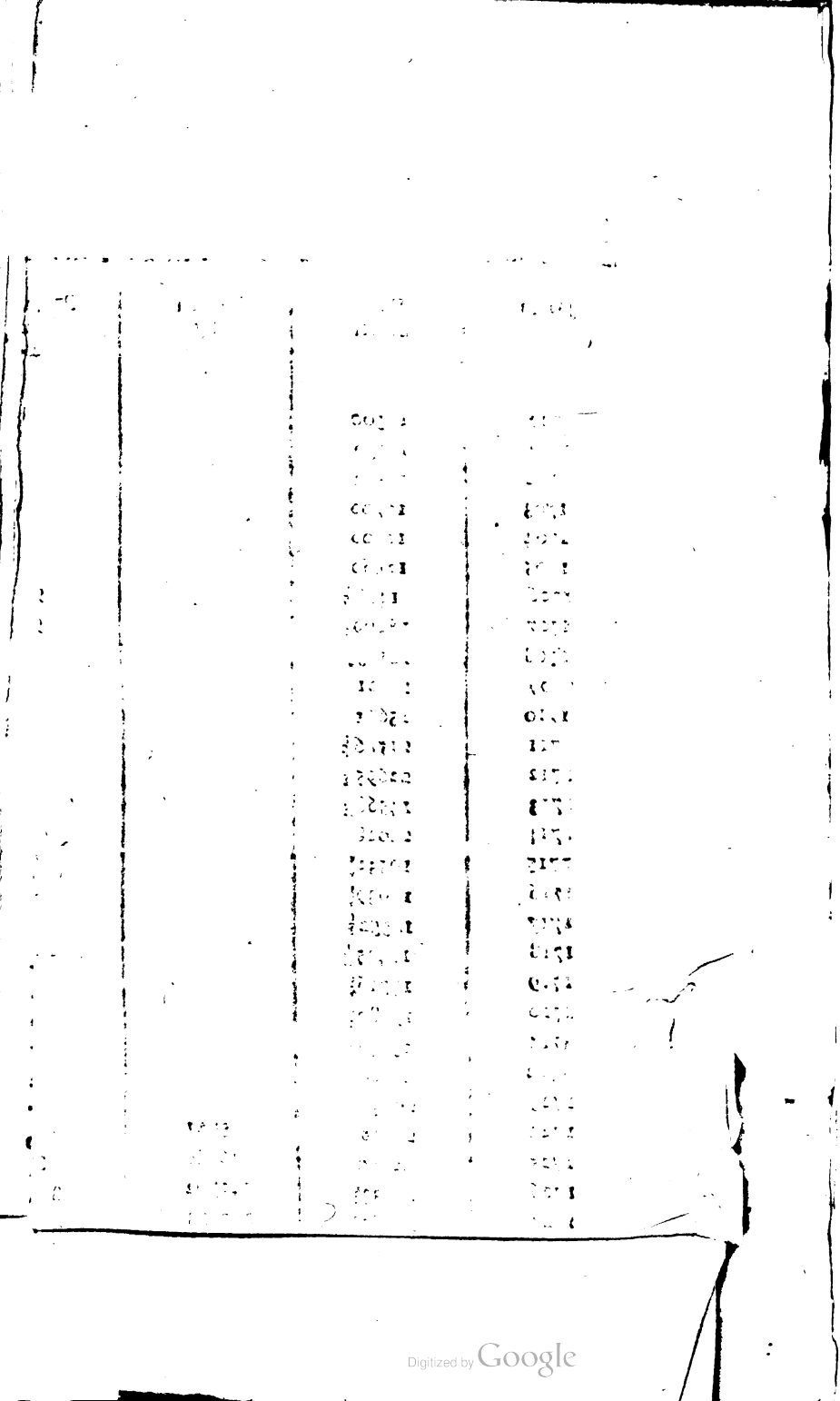
DE INAME,

r Eeuw

50
55
62
72
46
64
69
68
54
65
52
65
53
57
46

uriname v
kunnen ontdekken.

weede Deel tegen over bladz. 76.

N A A M L Y S T

D E R

A M P T E N A A R E N.

GOUVERNEUR GENERAAL.

Na onze Historie ten einde gebragt te hebben, oordeelen wy niet kwalyk te zullen doen, met hier te laaten volgen, eene Naamlyst zo van de Heeren Gouverneurs, die in 't bestier der Kolonie van Suriname, onder verschillende Meesters in Europa, op elkanderen gevolgd zyn; als ook der Kommandeurs, Fiskaalen en meer andere Amptenaaren der Kolonie, sedert derzelve eerste oprechtinge tot op den tegenwoordigen tyd.

Onder de Engelsche Heerschappy.

Het jaar 1665. . . . Frans Lord Willoughby van Parham, alleen tot het jaar 1662.

Onder den gemelden Lord Willoughby en Laurens Hyde, uit kracht van het Charter van Karel den II, Koning van Engeland, gedagtekend den 2 van Wiedemaand 1662.

GOUVERNEUR.

1662 tot
1667.

De Heer . . . Biam.

Onder

78 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

Onder de Provincie van Zeeland.

1667 den 27 van Sprokkelen. Mr. Abraham Crynsfen, Vice-Admiraal, overwint de Kolonie, en laat daar als Gouverneur

1667. { Wiedem. Den Kapitein Maurits de Ram, Gouverneur Generaal, benoemd door de Staaten van Zeeland, zonder, daar in de Algemeene Staaten te kennen.

1668 Win- term. tot in 1678. De Heer Filips Julius Lichtenberg, op wien, volgens aanstelling van Hune Hoogmogenden en den Prins van Oranje, uit kracht der Souverainiteit, welke zy over de Kolonie altoos behouden hebben, volgde

1678 } Grasm. tot 1680. } De Heer Johannes Heinsius, gestorven in het laatst van Grasmaand 1680. Sedert dien tyd en tot in 1682, schynt uit een verhoog van den 6 der Bloei maand 1680, te blyken, dat de Kolonisten begeerden, dat 'er, in plaats van eenen Gouverneur, 12 Raaden van Policy, voor die zeven, welke zy reeds hadden, benoemd zouden worden; en dat van die twaalf ieder eene maand, in hoedanigheid van Gouverneur, in den Raad zoude voorzitten. Na dat hier over met de 7 dienende leden van den Raad vry wat geschils was voorgevallen, besloot men hun getal met vyf personen te vermeerderen, naamelyk

J. Den

1. Den Heer Nikolaas Bruynings Wilderlandt.
2. Mr. Izaak van Muldert.
3. Mr. Gerrit Wobma.
4. Filip Bregt.
5. Mr. Adriaan Hoogenkamp.

Deeze schikking had (althans ten opzichte der voorzittinge) niet de minste uitwerking: want uit de Privilegien der Jooden is het blykbaar, dat de Heer Laurens Verboom, Kommandeur, ten tyde van den Gouverneur Heinsius, zo even door ons genoemd, de Kolonie, na 't overlyden van den zelve, *ad interim* als Gouverneur heeft bestierd, schoon hy geen' anderen tytel dan dien van Kommandeur aannam: dus kan men voor opvolger van wylen den Heer Heinsius, sedert Bloeiimaand 1680, tot op de komste van den Heer van Sommelsdyk, zo als men in 't vervolg van deeze Naamlyst zal zien, zeer wel stellen

1678
Bloem.
tot Slagtm.
1683.

Den Heer Kommandeur Laurens Verboom.

ONDER DE HEEREN VAN DE DIREKTIE.

De Staaten van Zeeland, de Kolonie afstaande aan de West-Indische Maatschappij, en deeze weder aan drie Mede-Eigenaaren, toen bekend by den

80 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

den naam van Geoktrooieerde Societeit van Suriname, werd de Heer Cornelis van Aarsfens, Heer van Sommelsdyk, één der mede eigenaaren, uit kracht van hun aangegaan verdrag, benoemd tot Gouverneur Generaal der Kolonie.

1683. 24 }
van Slagtm. }
tot 19 }
van Hooim. }
1688. }

Mr. Cornelis van Aarsfens, Heer van Sommelsdyk, zo even gemeld, sedert den 24 van Slagtm. maand, wanneer hy in Suriname aankwam, tot den 19 van Hooim. 1688, wanneer hy moorddaadiglyk omkwam, werd, by voorraad, opgevolgd, door

1688, 19 van }
Hooim. tot }
den 25 dier }
zelfde maand. }

Den Heer Laurens Verboom.

1688. 25 }
van Hooim. }
tot den 8 }
van Lentem. }
1689. }

De Raad van Policy, met den Kommandeur, den Heer Abraham van Vreedenburg, tot op de komste van

1689 }
tot }
1695. }

Den Heer Jan van Scherpenhuizen, den 8 van Lentemaand 1689, en ontslagen in 1695.

1695 }
tot }
1706. }

De Heer Paulus van der Veen, den 20 van Wynmaand 1695, ontslagen in 1706.

1706 - 1707 Mr. Willem de Gruyter, den 23 van Wynmaand 1706, en gestorven in 1707.

1707 - 1715. Mr. Jan de Goyer, den 15 van Grasmaand 1707, en gestorven in 1715.

1716 - 1717. Mr. Johan Mahony, den 22 van Louwmaand 1716, en gestorven in 1717.

1718 - 1721. Mr. Jan Coutier, den 2 van Lentemaand 1718, en gestorven in 1721.

1721 - 1727.

1721 - 1727. Mr. Henrik Temminck, den 1 van Wyn-
maand 1721, en gestorven in 1727.

1728 - 1734. Mr. Charles Emilius de Cheusses, den 26
van Hooim. 1728, en gestorven in
1734.

1734 - 1734. Mr. J. F. C. de Vries, toen Komman-
deur, by voorraad federt Sprokkel-
maand 1734, tot den 9 der Hooi-
maand des zelfden jaars, wanneer
daar aankwam

1734 - 1735. De Heer Jakob Alexander de Cheus-
ses, den 9 van Hooimaand 1734, ge-
storven in Sprokkelmaand 1735.

1735 - 1737. Mr. Jan Ray, den 6 van Hooimaand 1735,
en gestorven in 1737.

1737 - 1741. Mr. Gerard van de Schepper, den 11
van Herfstmaand 1737, en gestorven
den 1 van Slagtmaand 1741.

1742 - 1751. De Heer Jan Jacob Mauritius, den 7 van
Sprokkelmaand 1742, naar Holland
gezonden door de Kommissarissen
van den Prinse, behoudens eere en
inkomen, in Bloeimaand 1751, op
wien, ééne maand daarna, by voor-
raad, volgde de Prezident van 's
Prinsen Kommissarissen

1751 - 1752. De Heer Baron van Sporcke, in Bloei-
maand 1751, en gestorven den 7 van
Herfstmaand 1752. zynde, by voor-
raad, opgevolgd door den Komman-
deur

1752 - 1754. Den Heer Wigbold Crommelyn, in Herfst-
maand 1752, tot den 6 van Lente-

II. DEEL

F

maand

82 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

maand 1754, wanneer daar aankwam
de werkelyke Gouverneur,

1754 - 1756. De Heer Pieter Albert van der Meer,
den 6 van Lentemaand 1754, en ge-
storven in Oogstmaand 1756, op
wien, wegens afwezigheid van even
gemelden Heere Crommelin, by voor-
raad, volgde

1756 - 1757. De Heer Jan Nepveu, toen Fyskaal en
Sekretaris van den Raad van Policy
des Lands, na alvorens alle de laage-
re rangen bekleed te hebben; zo dat
men kan zeggen, dat de Heer Nep-
veu de zelfde loopbaan in Suriname
heeft betreden, als de Heer Abraham
Patras, Gouverneur, in de Oost-
Indien; en 't geen nog wel het
merkwaardigste is, bestaat daar-
in, dat de Heer Nepveu in Suri-
name zynen loop, bykans op den
zelfden tyd, begon, waarop de Heer
Patras den zynen in de Oost - In-
dien ten einde bragt, naamelyk in
1734 (x).

De Heer Nepveu bekleedde derhal-
ven den post van Gouverneur tot
de komste van den Gouverneur,

1757 - 1769. Mr. Wigbold Crommelin, den 2 van Len-
temaand 1757. Hy stond zyne waar-
digheid, met goedvinden van de Hee-
ren der Direkcie, den 27 van Wyn-
maand 1769, af aan

1769 - 1779.

(x) Men zie de Leevensbeschryvingen der Hollandse Gou-
verneurs van Oost-Indien, in Quarto bl. 219.

1769 - 1779. Mr. Jan Nepveu, zo even gemeld, den 27 van Wynmaand 1769, en gestorven den 27 van Sprokkelmaand 1779.

1779 - 1783. Mr. Bernard Texier, in 't eerst by voorraad, en daarna werkelyk Gouverneur geworden, gestorven den 25 van Herfstmaand 1783.

1783 - 1784. Mr. Wolfert Jacob Beeldfnyder Matroos, by voorraad, wegens het vertrek van den eersten Fiskaal, den Heer J. G. Wichers, naar Holland, voor het afsterven van den Heer Mr. Texier, den 25 van Herfstmaand 1783, tot den 23 van Wintermaand 1784, wanneer aldaar aankwam de eigentlyke Gouverneur Generaal der Kolonie, met den tytel van Generaal Major in dienst van Hunne Hoogmogenden,

1784 - De Heer Jan Gerard Wichers, thans nog in leevenden lyve.

KOMMANDEURS.

Wie onder de regeeringe der Engelschen, als ook ten tyde van de Gouverneurs J. Lichtenberg en J. Heinsius, het ampt van Kommandeur, of een ander van gelyke waardigheid, bekleed hebben, is ons niet gebleeken; doch geduurende het bestier der Zeenwen werd de post van Kommandeur bekleed door

1678
of
1679.

} Mr. Versture, genaamd de
. en gestorven, of naar
F 2 Europa

Europa vertrokken den

Op hem volgde, nog onder het bestier der Zeeuwen, tot in 1683,

1679 - 1688. Mr. Laurens Verboom, by tnschenpoozinge Gouverneur geworden, door het overlyden van den Heer Heinsius in 1680, tot op de komste van den Gouverneur van Sommelsdyk, wanneer de Heer Verboom zyne waardigheid van Kommandeur wederom aanvaardde, onder de Heeren der Direktie; zynde gestorven den 25 van Hooimaand 1688.

ONDER DE HEEREN DER DIREKTIE.

1683 - De bovengemelde Mr. L. Verboom, die by zyn ampt van Kommandeur, ook nog met dat van eersten Raad der Policy bekleed was, en daarenboven den Gouverneur, by deszelfs afweezen, of in geval van ziekte, in alle de zaaken der Kolonie, verving, werd in alle zyne bedieningen opgevolgd door

1688 - 1703. Den Heer Abraham van Vredenburg, den 3 van Herfstmaand 1688, naar Holland vertrokken in 1703.

1703 - 1725. Mr. François Antoine de Raineval, den 8 van Slagtmaand 1703, ontslagen den 3 van Wynmaand 1725.

1725 - 1728. Mr. Johannes Bley, den 3 van Wynmaand 1725, tot den 16 van Herfstmaand

- maand 1728, Kommandeur Emeritus geworden; gestorven den 8 van Lentemaand 1731.
- 1730 - 1735. Mr. Joh. Franc. Corn. de Vries, den 12 van Grasmaand 1730, gestorven den 4 van Lentemaand 1735.
- 1735 - 1737. De Heer Gerard van de Schepper, den 6 van Hooimaand 1735, Gouverneur geworden den 11 van Herfstmaand 1737.
- 1737 - 1742. Mr. Marcus Brouwer, den 4 van Wintermaand 1737, gestorven den 13 van Wintermaand 1742.
- 1742 - 1746. Mr. Filips Chambrier, den 30 van Bloei-
maand 1742. ontslagen den 30 van Wintermaand 1746.
- 1746 - 1748. Mr. Jean Louis Larcher van Kenenburg, den 22 van Wynmaand 1746, gestorven den 10 van Bloei-
maand 1748.
- 1748 - 1756. Mr. Wigbold Crommelin, den 9 van Wynmaand 1748, Gouverneur, by tusschenpoozingen, geworden, door den dood van den Baron Sporcke, in 1752, en werkelyke Gouverneur, door den dood van den Gouverneur van der Meer, in Oogst-
maand 1756.
- 1756 - 1771. Mr. Charles Egon Delanges de Beauveser, den 4 van Bloei-
maand 1757, gestorven den 1 van Grasmaand 1771.
- 1771 - 1772. Mr. Arend de Jager, den 3 van Hooi-
maand

maand 1771, gestorven den 30 van
Louwmaand des volgenden jaars.

1772 - 1783. Mr. Bernard Texier, den 6 van Bloei-
maand 1772 Gouverneur geworden,
door 't overlyden van den Heer
Jean Nepveu, in deeze hoedanig-
heid gestorven den 25 van Herfst-
maand 1783.

Na 't overlyden van den Heer
Texier, heeft men het ampt van
Kommandeur, en by gevolg ook
dat van eersten Raad der Policy,
afgeschaft, en in plaats daarvan
heeft men 'er maar alleen een
Kolonel Kommandant der Militie
(zynde thans den Heer van Baerle)
die zich niet in 't minst bemoeit
met zaaken, die de Policy des Lands
betreffen.

F I S K A A L E N.

1650 - 1683. Ons is niet bekend, wie met dat ampt
bekleed zyn geweest ten tyde der
Engelschen en Zeeuwen; maar wel,
dat, onder het bestier der Heeren
van de Direktrie, daar als Fiskaal der
Kolonie, waarmede toen en tot in
het jaar 1745, geduurende het Fis-
kaals ampt van den Heer J. H. van
Werven vereenigd was, de bediening
van eersten Exempt der Kolonie, be-
treffende de civile zaaken, heeft ge-
diend.

1683 - 1683. Mr. C. Glimmer.

1683 - 1702.

1683 - 1702. Mr. P. Mumi.

1702 - 1703. Mr. H. Muilman.

1703 - 1708. Mr. C. de Hubert.

1708 - 1727. Mr. Samuël Althufius.

1727 - 1735. Mr. Adriaan Wiltens.

1735 - 1745. Mr. Willem Gerard van Meel.

1741 - 1746. Mr. Jakob Halewyn van Werven: ten zynen tyde heeft men de bediening van Exempt der Kolonie wegens de Civile zaaken, afgescheiden van het Fiskaals ampt.

1746 - 1749. Mr. Nikolaas Antony Kohl.

1749 - 1749. Mr. Jakob van Baerle.

1749 - 1749. Mr. Jan Bavius de Vries, by voorraad.

1749 - 1759. Mr. Samuël Paul Pichot, benoemd door de Kommisfariſen van den Prins over de zaaken van den Heer Gouverneur Mauritius; doch nooit als zodanig erkend door de Heeren van de Direktie.

1751 - 1754. Mr. George Cortius, Fiskaal: gedurende zyn Fiskaals ampt ſtelde men twee Fiskaalen aan, en men voegde het ampt van Auditeur, of Fiskaal Militair, by dat van tweeden Fiskaal, waarmee bekleed was

1754 - 1764. De Heer Jan Nepveu, tweede Fiskaal, en eerste geworden door den dood van den Heer Cortius.

1764 - 1772. De Heer Bernard Texier, tweede Fiskaal, die door de bevordering van den Heer Mr. Nepveu tot de bediening van werkelyken Gouverneur, werd

aangesteld tot Eerften Fiskaal in 1769, en Kommandeur tot in 1772.

1772 - 1780. De Heer J. G. Wichers Eerste Fiskaal.

De Heer J. H. van Heemskerk, Tweede Fiskaal, welke ontfangen zynde geworden van 't Komptoor der kas tegen de Marrons, tot Opvolger kreeg

1780 - 1785. Den Heer Cornelis Karsseboom, thans nog in leeven, en Eerste Fiskaal geworden zynde, door de bevordering van den Heer J. C. Wichers tot de waardigheid van Gouverneur in 1784, werd tot Tweeden Fiskaal aangesteld

1785 -
Slagtmaand.
1787.

De Heer van Meurs, gestorven in Slagtmaand 1787; zynde de plaats van Tweeden Fiskaal, van *Auditeur* en Preadviseur van den Raad der Civile Justitie, waarover ons in 't vervolg te spreken staat, vakant.

KONTROLLEUR GENERAAL,

O F

MEESTERS VAN DE FINANTIEN DER KOLONIE.

1766.

Dit Ampt werd allereerst ingesteld door de Heeren van de Direktie, gedurende het Fiskaalschap van den Heer Mr. Jean Nepveu in 1765 of 1766, en aan hem opgedraagen. Het zelve was

was toen van weinig aanzien, en bragt niet meer op dan f 1200, ten verzoeken van den Heer Nepveu. Het zelve kwam vervolgens in handen van den Tweeden Fiskaal, den Heer Texier, op welken, met merkelyke veranderinge, zo ten aanzien van gezag, als van uitgestrektheid deezer bedieninge en derzelve inkomsten, volgde

De Heer F. E. Becker, die 'er, eenigen tyd daarna, voor bedankte, en met nog meerder uitgestrektheid van gezag, en grooter bezoldinge, werd opgevolgd door

Den Heer Mr. W. J. Beeldsnijder Matroos, Gouverneur *by tusschenpoo- singe* geworden in 1783: en, na de komste van den werkelyken Gouverneur Wichers in 1784, begeerende aangesteld te worden tot Ontfanger van 't Komptoor der uit- en ingaande rechten der Kolonie, kreeg hy tot opvolger in 't ampt van Kontroleur Mr. Frans Gomarus, thans nog in leeven.

PREADVIZEUR VAN DEN RAAD DER CIVILE JUSTITIE.

Dit ampt werd ingesteld door de Heeren der Direktie, ten tyde van den Gouverneur Texier, en de eerste die daarmee bekleed werd was

F 5

1781. De

1781. De Heer Cornelis Karsseboom, Tweede Fiskaal der Kolonie en Auditeur; Eerste Fiskaal zynde geworden, in 1784, kreeg hy tot Opvolger
1785. Den Heer C. Meurs, gestorven in 1787; doch thans is deeze post vakant.

SEKRETARISSEN DER BEIDE RAADEN.

Onder de Engelsche beheering.

- 1662 - 1667. De Heer Jan Pary.

Onder de Zeeuwen.

1680. De Heer A. van Gheluve.

Onder de Direktie.

Sedert eenigen tyd had men 'er twee Sekretarissen teffens, den eenen voor den Raad van Policy, den anderen voor den Civilen Raad, die zonder onderscheid voor beide hoven dienden.

1684. De Heer Markus Broá.
1688. Mr. Adriaan de Graaf.
1703. Mr. Abraham Kinkhuysen.
1717. Mr. N. Strauch. } te gelyk benoemd.
1717. Mr. Abm. Grommé. }
1717. Mr. Wil.

KOLONIE VAN SURINAME.

81

- 1717. Mr. Willem van der Waayen.
- 1726. Mr. Abraham Bols.
- 1726. Mr. Pieter Brand.
- 1734. Mr. Willem Gerard van Meel , Fiskaal
geworden in 1735.
- 1735. Mr. Ephraim Comans Scherping.
- 1737. Mr. Cornelis Graafland , Jakobszoon.
- 1746. Mr. Jakob van Baerle , Fiskaal geworden
in 1749.
- 1749. Mr. Jakob Frederik du Fay.
- 1751. Mr. Jean Nepveu , Tweede Fiskaal ge-
worden in 1754, echter dienende als
Sekretaris tot op de komste van
- 1755. Mr. Willem van Stamhorst, de Jonge.
- 1755. Mr. Anth. Voerst van Aversberg.

S E K R E T A R I S S E N.

- 1751. De Heer François Ewoud Becker.
 - 1764. Mr. Amadeus Constantinus Valencyn.
 - 1768. • Mr. Albert de Milly, Ontfanger van het
Komtoor der in- en uitgaande rechten
geworden in 1780, en naar 't Va-
derland vertrokken in 1784.
 - 1773. Mr. W. J. Beeldsnyder tot op zyn ver-
trek naar Holland , en, geduurende
zyn afweezen bekleedde de eerlte ge-
zwooren Klerk der Sekretary
 - 1776. Mr. J. E. Vieira, zyne plaats. De Heer
Beeldsnyder, uit Holland te rug ko-
mende met de bediening van Kon-
trolleur , treedt op als Sekretaris.
1780. Mr.

92. HISTORISCHE PROEVE OVER DE

1780. Mr. A. Gootenaar.
1780. Mr. C. Graafland, naar 't Vaderland terug gekeerd in Slagtmaand des zelfden jaars.
1780. Mr. C. Rappardt, gestorven in Wintermaand 1781.
1780. Mr. A. J. Halloy, verliet zyn' post in 1783.
1783. Mr. J. J. Wohlfahrt, voor het Politieke.
1786. Mr. Griethuizen, in plaats van den Heer Gootenaar, overleeden in dit jaar, voor het Civile; zynde deeze twee laaften nog werkelyk in bedieninge.

* * * *

* * *

* *

B E.

BEWYSSSTUKKEN,

DIENENDE TOT OPHELDERING DEEZES
WERKS IN BETREKKINGE TOT DE JOOD-
SCHE NATIE, GEVESTIGD IN
SURINAME.

No. I.

ende

Vryheden onder Exemption, door
de Bewindhebberen van de Geoc-
troyeerde West-Indische Com-
pagnie ter Vergadering van de
Negentienen, geaccordeerd en toe-
gestaan aan *David Nasfy* en Me-
destanders, als Patroon ofte Pa-
troonen van een Colonie op
Eiland Cajana ofte andere Plaatsen
aan de wilde Kust van West-
Indiën, by haar op te richten.

Art. I.

De voorz. *David Nasfy* en Medestanders werden
geconfenteerd en toegestaan een Colonie op te richten
van vier of vyf mylen land op het Eiland ofte Rivieren
van Cajana, bestaande in zo veel Landeryen als door
de Coloniers zullen werden gecultiveerd, mids bly-
vende zo verre van de Colonie van Cajana, dat zy de
Ingezetenen van dien aldaar niet hinderlyk en zyn zal,
dezelve gehouden zyn de voorz. Colonie te bepoti-
veeren

veeren ende bezetten in den tyd van vier eerstkomende jaaren, aanvang neemende ten langsten op primo September 1660, op poene indien zulks op en binnen dien tyd niet en komt te geschieden, dat als dan de ongecultiveerde, onbearbeide, onbewoonde, of onbeheerde Landen wederom zullen vervallen aan de Compagnie, om by tyd en wyle daar mede zodaanig te handelen als haar goed dunken zal.

Art. 2.

En zullen de gemelde *David Nasfy* en zyne Medestanders hebben en genieten de Jurisdic tie over de Baaijen die in zyne op te richtene Colonie bevonden werden, en de helfte van de Rivieren die aan beide zyde van de gemelde Colonie, daar van by nadere aanwyzinge te doen, gelegen zyn; mids dat de Compagnie voor haar en die aldaar uit haaren naam zoude mogen verschynen, de vrye Vaart en Negotie in de gemelde Baaijen en op de voorsz. Rivieren, zo wel als de op- en nedervaart aan haar, is behoudende.

Art. 3.

Werd den gemelden *David Nasfy* en zyne Medestanders ook toegelaaten de vrye en alodiaale eigendom ten eeuwige dagen, van de voorsz. Colonie met de appendentien en de dependentien van dien, voor zo veel hem daar van en zyne Medestanders, in den tyd van vier jaaren zal zyn bevolkt, bearbeid, beheerd, aangewezen en gecultiveerd, en zullen dien volgende dezelve daar van vermogen te disponeeren voor altoos by Testament, Contract, Verbintenis ofte anderszins, zo men hier van zyne vrye eigen Goederen vermag te doen, zonder dat nothans zodaanig Testament of Contract

plaats

plaats zal hebben, indien de Colonie daar door van de-
zen staat en Compagnie zouden werden afgesneden en
aan andere Landen gebragt.

Art. 4.

En zal de meergemelde Colonie mede werden ge-
accordeerd en toegestaan, hooge, middele en laage
Jurisdictie, die waargenomen zal worden in manieren als
in Articul 14 werd uitgedrukt.

Art. 5.

En zal de voorz. Colonte by hem *David Nasfy* en
zyne Medestanders bezeeten worden by form van leen,
stellende ten dien einde sufficientelyk een persoon ofte
meer perfoonen daar op het leen geconfereerd zal wer-
den, met betaaling van zekere Heeregewaaden, ter
waarde van zestig guldens.

Art. 6.

Blyvende niet te min de Souverainiteit en de Hooge
Overigheid met al het geene daar aan dependeerd, aan
Hun Hoog Mogende en de Compagnie, voor zo
verre dezelve het octrooy daar toe is gerechtigd.

Art. 7.

Ook zullen de Jooden genieten zodanige vryheid van
conscientie met publieque Exercitie, Sinagoge en
Schoole, gelyk by hen lieden gebruikelijk is in de
Stad van Amsterdam, volgens de Leere van hunne
Ouderlingen, zonder eenige verhinderinge, zo in 't
District

District van deeze Colonie als in alle andere plaatsen van onze Domeinen, en dat met alle Exemptionen en Vryheden die onze ingeboore Burgers genieten; want wy hen lieden voor zodanig houden, en de voorsz. Patroon, en zyne Medestanders zullen gehouden zyn te conserveeren de voorsz. vryheid van conscientie, onder alle hunne Coloniërs, van wat Natie dezelve zouden mogen zyn, en dat met de exercitie en de publieke oefeningen van de Gereformeerde Religie, als alhier te Landen is geschiedende.

Art. 8.

De Compagnie staat aan den voornoemde *David Nasby* en zyne Medestanders toe, vrydom van Tienden voor den tyd van twintig jaaren, van dewelke hy aan zyne Coloniërs zal vermogen te geeven zo veel jaaren vrydom, als hem geraade dunken zal, als mede vrydom van Hoofdgeld en andere Schattingen, dewelke na de expiratie van de tien jaaren tot de twintig jaaren toe, zullen ontvangen worden, en gebruikt worden tot vervulling van de gemeene Lasten, opbouwing van gemeene Werken ofte Fortificatien aldaar, en zal, na de expiratie van de twintig jaaren, 't een en ander, zo Tiende als Hoofdgeld, komen ten behoeve van de Compagnie.

Art. 9.

Iemand van deeze Coloniërs, het zy door hem zelfs ofte iemand in hunnen dienst zynde, koomende te ontdekken eenige Mineraalen van Goud, Zilver of cristalle Gesteenten, Marmoren, Salpeter, ook Parelvischeryen, van hoedaanige natuur dezelve zoude mogen weezen, zullen zy die als eigen voor hen mogen bezitten

ten ende behouwen, zonder daar van eenige Lasten of Recognitien te betaalen binnen den tyd van tien jaaren, maar naar verloop van dezelve tien jaaren, zullen zy gehouden zyn een tiende part aan de Compagnie te betaalen van het geene daar van zal komen te procedeeren.

Art. 10.

De Coloniers in 't generaal, zullen voor den tyd van tien achter een volgende jaaren, ook vry zyn van des Compagnies gerechtigheid van al zodaanige goederen, als ten dienste van de Landbouw, het bearbeiten van Mineraalen, 's Menschen onderhoudt, opbouwning van Huizen, Logien, Vischscheryen en diergelyke zaaken van nooden zyn, en van hier derwaards zullen gebragt worden.

Art. 11.

Gelyk deeze ook voor den tyd van vyf jaaren zullen vry zyn van 's Compagnies gerechtigheid, van Gommen, Verwen, Balsemen, Gewassen en andere waaren, geene uitgezonderd, die in haare Colonie vallen en door haar industrie gevonden, uitgemerkt en hier te Landen gebragt zullen worden, en zullen naar dien tyd daar van aan de Compagnie niet meer betaalen voor recognitie, als by andere worden betaald die daar omtrent gelegen zyn daar de Compagnie possesfie heeft.

Art. 12.

De Coloniers zullen met haare eigene, gehuurde,
 II. DEEL. G be.

bevrachte ofte wel der Compagnies Schepen, indien eenige by geval daar mogten komen, vermogen haare goederen alhier te Landen te transporteeren, en zullen gehouden zyn haare Equipagie naar de voorz. Colonie ook alhier te landen, ter plaatfen daar eenige Kame- ren zyn, te doen, en ten dien einde dat voor zy beginnen te laaden, ten Comptoire aangeeven de groote, monteeringe en bemanninge van haare Sche- pen, ook ligten een behoorlyke commissie van de Compagnie, volgens en in conformiteit van het ge- bruik van de Compagnie, en gelyk by alle anderen, vaarende in de Limiten van des Compagnies Octroy, werd gedaan; word mede toegeftaan aan een ieder al- daar zodanig Vaartuig tot haar gebruik te houden als zy lieden zullen goed dunken.

Art. 13.

De Coloniers zullen vermogen, zo de gelegenheid van de Colonie zulks mogte toefaan, aldaar op te richten allerhande Vischeryen, zo van gedroogde als gezouten Visch, en zelve voor den tyd van twintig jaaren, vermogen te brengen in de West- Indifche Eilanden van den Staat en elders, des dat zy lieden niet en zullen vermogen van daar onder dat deksel weg te voeren eenige Mineraalen, Gewassen en wat zulks ook zoude mogen weezen, op poene indien contrarie bevonden word, dat de Verzenders derzelve, ten behoe- ven van de Compagnie zullen verbeuren de waarde van al dien, behalven dat de goederen, zo die achter- haald en gevonden worden, ook verbeurd zullen zyn, ten behoeven als vooren.

Art. 14.

De Compagnie zal in de voorz. Colonie stellen een
Schout

Schout om de Justitie en Politie aldaar waar te neemen, mids dat de Colonie zodanig zynde, dat in dezelve particuliere Raaden of Rechters zouden dienen gesteld te worden, dat als dan de Patroon of Patroonen verdubbeld getal uit de bekwaamste Persoonen die in de Colonie wonen, zynde Nederlandsche Christenen en van de waare Gereformeerde Religie; zullen vermogen te nomineeren, op dat de Schout, ofte wel den geene daar aan de Compagnie 't oppercommando zal hebben gedeëfereerd, daar uit de plaats mag stellen.

Art. 15.

Alle zaaken, verschillen en delicten zullen by de voorz. Rechters worden getermineerd en de Vonnissen geëxecuteerd, behoudelyk nogthans dat zodaanige Vonnissen kwamen te excedeeren de somme van vyf hondert Guldens; dat van de gemelde gerechten zal mogen werden geappelleerd aan zodaanige Collegien, als daar te Landen tot het oppergezag door Hun Hoog Mogenden en de Compagnie zullen werden gecommiteerd.

Art. 16.

En zullen de voornoemde Coloniers omtrent den Handel der Slaaven, voor zo veel zy zullen van nooden hebben voor haare Colonie, zulke en zodanige vryheden genieten, als na deezen door de Vergadering van Negentienen, op 't zelve vaarwater zal worden beraamd tot accomodatie van dezelve, en altyd niet minder worden getaxeerd, als de Coloniers, forteerende onder de Colonie van de Kamer Zeeland onder Essequibo.

Art. 17.

Zullen zylieden ook door de Compagnie verzorgt worden met zodaanig getal slaaven als aldaar succesfivelyk zullen van nooden weezen, op order en reglement by de Vergadering der Negentienen gemaakt ofte nog te maaken; doch de Slaaven, die by de Coloniers in Zee zouden mogen veroverd werden, zullen dezelve gebragt worden in deeze Colonie, ter vrydom van dien, te mogen vervoeren ter plaafen daar 't haar gelieven zal, mids betaalende voor tol aan de Compagnie tien guldens per Slaaf, met dat beding, dat de vierde part van de veroverde Slaaven aldaar aan Land zullen moeten verblyven, tot behoef van de Colonie of de wilde Kust.

Art. 18.

De Compagnie zal vermogen, na de expiratie van de eerste tien jaaren, aldaar te houden, of te stellen een Ontvanger van de Compagnies gerechtigheden, welke de Opperhoofden van de Colonie en die van de Gerechten aldaar, gehouden zullen zyn de behulpelyke hand te bidden en maintineeren in het vorderen van des Compagnies gerechtigheden.

Aldus gedaan en gearresteerd by de Bewindhebberen van de Kamer Amsterdam, op den 12 September 1659.

No. II.

GENERAAL PRIVILEGIEN, Tit. I.

Alzoo de Politie medebrengt tot augmentatie van een nieuwe Colonie te animeeren, ieder en zoodanige Persoonen van wat Natie ofte Religie zy moogen zyn, die met de Erven van Engeland in verband zyn, dezelve aan te lokken, om onder ons te willen wonen en tra-

trafiqueeren, en alzoo wy bevonden hebben dat de Hebreeuwsche Natie, *Rede* te vooren alhier resideerende, zoo wel met haare perfoonen als met haare goederen in benefite van deeze Colonie zyn geweest, en verder de voorn. Natie te animeeren tot continuatie van de voorn. Wooninge en Traficque alhier; zoo is 't dat wy goed gevonden hebben, met autoriteit van den Gouverneur en zynen Raaden assemblée een acte te continueeren als volgt.

Dat ieder en alle Perfoonen van de Hebreeuwsche Natie tegenwoordig hier resideerende, en die in toekomende hier in zullen koomen resideeren, te trafiqueeren onder ons, ofte onder de Districkten en Limieten van deeze Colonie zullen genieten, en jouisfeeren alle de Privilegien en Vryheden der Burgers en inwoonders van deeze Colonie vergunt, als of zy Engelschen gebooren waaren, zoo wel zy als haare Erfgenaamen in diervoegen zullen haare goederen genieten, zoo roerende als onroerende. Werd ook verklaart, dat zy niet en zullen moogen werden gedwongen te komen tot Exercitie van eenige publicque Bedieningen in deeze Colonie, ontfangende haar en haare goederen, zoo present als toekomende, die zy nu bezitten ofte hier namaals zullen bezitten, ofte alhier zullen gebragt worden, van wat ryk 't ook zoude moogen weezen, onder ons Gouvernements protectie en defensie: noch vergunnen wy hen, zoo wel in 't generaal als in spetiaal, dezelve Privilegien en Vryheden, zoo wy zelve zyn genietende, 't zy Wetten, Acten en Costumen, zoo wel concerneerende onze Perfoonen als onze Landen en Goederen, belovende verzekerende haar daar niet van alle 't geene zy bezitten ofte zullen bezitten, haar zal afgenoomen ofte ontvreemt worden, van wat qualiteit 't ook zy, door ons ofte door eenige Perfoonen ons berustende, maar ter contrarie zullen vry zyn om te mogen planten en

trafqueeren , en alles wat haar goed zal dūken tot haar beste profyt, onder conditie dat zy zullen onzen Souveraine Koning van Engeland trouwe Vafals zyn , observeerende de orders door hem gesteld, en die in toekomende zullen gesteld worden; wel te verstaan, dat 'er geen zullen weezen, die 't voorgaande contrarie zullen zyn. Ook werd haar vergunt en geconsenteerd vry en libre exercitie van haare Religie, Ceremonien en Costūmen, in de breedste manieren als zoude kunnen weezen, volgens haar gebruik, midsgaders 't gebruik van haare Testamenten en Huwelyken alle observeerende op haare maniere, insgelyke haare trouwbrieven zullen valideeren, zynde gemaakt volgens haare Costūmen, verder word verklaard, dat zy niet zullen verhindert worden in haare Sabbathen en Feestdagen; zullende die geene die haar daar in tribuleeren, geconfidereerd en gestraft worden als perturbateurs van de gemeene vrede. Dat zy niet en zullen gehouden zyn te compareeren op de voorschr. daage op de Court ofte Magistraat, en dat de Citatie op der tyden gedaan, zal zyn nul en van geener waarden, dat haar ook niet en zal praejudicieren 't weigeren van eenige betaalinge, die haar op dusdanige daagen zal werden gepresenteerd, en dierhalven in 't minste haar regt verminderen: haar werd ook vergunt en geconfirmeert genut van tien akkers Land op Thoxarica, om daar op te bouwen Huizen van Godsdienst en Leerschoolen, als ook begravinge van haare dooden; ook zullen zy niet gedwongen worden tot publicque Exercitien, stellende een Persoon in haare plaats, uitgezonderd in cas van Vyand, in welke gelegendheid zy meede zullen compareeren als anderen; werd haar geconsenteerd, dat zy onder haar moogen pleiten en uitspraake geeven, in cas van questie, door de Gedeputeerde van de Natie tot de somma van tien duizend ponden Suiker, waar op den Rechter in den tyd Executie zal verleenen op de

de Sententie by de Gedeputeerde gepronuntieerd, waar van 't Register en Prothocolboeken zullen houden volgens Costumen; ende in cas van Eed zal de Magistraat zich gedraagen volgens de Costumen van de Natie onder haar gebruikelijk, 't welk in alle zaaken, van wat qualiteit die zouden moogen weezen, vigueur en kracht als een Wettelyken Eed zal hebben, njettegenstaande eenige Acte zoude moogen weezen ter contrarie: ter kennisse van allen deezen, hebbe door ordre van Gouverneur, zynen Raad en Assemblé, ondertekend op den 17 Augusty 1665.

(onder stond)

JAN PARY, Secretaris.

No. III.

Op huyden den derden December 1700, compareerde voor my *Steven Pelgrom*, Notaris Public by de Hove van Holland geadmitteerd, binnen Amsterdam resideerende, en de naargenoemde Getuigen, de Heer *Samuel Nasfy*, Koopman, sedert eenige jaaren herwaards gewoond hebbende in de Colonie van Suriname, tegenwoordig hier ter Steede, my Notaris bekend; ende heeft in zyn conscientie, ten verzoeke van de Edele Achtbaare Heeren Direkteuren van de Geoct. Societeit van Suriname, geattesteerd, getuicht ende verklaart, waar ende waarachtig te zyn, dat hy Attestant in of omtrent den Jaare 1664 perfoonlyk is geweest in Cajana, als wanneer Monsieur Noël, wegens de Franschen, aan de Rivier van Sinamary een Fortresse heeft gaan bouwen, in dewelke de Franschen, onder deszelfs commando aldaar guarnisoen hebben doen houden, tot dat de gemelde Fortresse naderhand in den Jaare 1665 of 1666 (zonder den precisen tyd

onthouden te hebben) door de Engelschen is genomen, geweest, alvorens dat de Colonie van Suriname door de Provincie van Zeeland van de Engelschen was hernomen.

Voorts verklaarde hy Attestant, na zyn beste geheugenis zeer wel te weten, dat in de maand November 1668, als wanneer de Colonie van Suriname, by ofte van wegens de Edele Mogende Heeren Staaten van Zeeland is geposfideerd geweest, in Suriname voorschr. gekomen is den Heer *Anthony le Febure*, Heere de la Bare, Raad van zyn Koninglyke Majesteit van Vrankryk in alle zyne Raaden, mitsgaders Lieutenant Generaal van zyne wapenen in America, en dat hy Attestant als doen terzelver tyd aldaar mede present is geweest, als wanneer den gemelden Lieutenant Generaal gehandeld en getraceerd heeft met den Heer *Abraham Crynsen*, Commandeur over de gemelde Colonie van Suriname, van wegens de Provincie van Zeeland over het subject van de Limietscheidinge, tuschen Cajana en Suriname voorsz., ende dat dezelve doenmaals als noch waaren overeengekoomen en geaccordeerd, dat de voorsz. Rivier van Sinamary, zoude strekken tot scheidinge van de Limiten tuschen de Franschen van Cajana ende de gemelde Colonie van Suriname, ende dat zulks wederzyds tot een vast fundament zoude werden gehouden.

Gevende voor redenen van wetenschap en waarheid dat hy Attestant als geduurende den tyd van over zeeven-en-twintig jaaren zyn verblyf in Suriname gehad hebbende, by het maaken van het voorsz. accoord zelfs present is geweest, en doenmaals heeft zien sluiten, ende op dezelve tyd zyn Attestants Broeder *Joseph Naszy*, in qualiteit als Commandeur, volgens commissie van gemelde Heer *Crynsen*, uit kracht van de voorsz. gemaakte Limietscheidinge, wegens welgemelde Ed. Mog. Heeren Staaten van Zeeland ongemole-

molesteerd is gebleeven in de possessie en het commando van de Riviere Eracubo en Cannaame, gehoorende onder het district van Suriname, als weezende de uiterste Rivieren aan deeze zyde van Sinamary, ende overzulk's 't geene voorsz. zeer wel weet, als het zelve bygewoond, gezien en ondervonden hebbende, respectivelyk presenteerende derhalven dezen des nood ende verzocht zynde ten allen tyde nader te sterken; dat aldus pasfeerde binnen Amsterdam, ter presentie van *Pieter van Haps* en *Coenraad van Esterwegen*, als getuigen hier toe verzocht; (was get.) *Samuel Nasfy*, *P. van Haps* en *K. van Esterwegen*.

De voorstaande Copy gecollationeerd zynde tegens 't origineel, berustende ter Secretary der Stad onder de minuten van wylen den Notaris *Stephanus Pelgrom*, is bevonden daar mede te accordeeren, den 5den July 1769. By my ondergeschreeven Secretaris der voornoemde Stad.

(getekend)

J. H. DE HUYBERT.

No. IV.

EXTRACT uit de Artikulen aan de Inwoonders van Suriname geconsenteerd, door den Capt. Commandeur *Abraham Clynssen*, by de verovering van 't Kasteel Zelandia op de Engelsche, gearresteerd den 6 May 1667, en door de Ed. Mog. Heeren Staaten van Zeeland, op den 30 April geapprobeert.

Art. 3.

Dat alle Persoonen, wie die ook zouden moogen weezen, en van wat Natie die ook zouden moogen zyn, 't zy Engelsche, Jooden, enz. die tegenswoordig met haar lyf en familie in Suriname woonende, middelen, Landen en Goederen, van wat aart of specie die ook moogen weezen, dezelve absolutelyk voor haar gereserveerd houden, en geconfirmeerd, voor haar en haare Erfgenaamen, om die voor altyd te bezitten, te genieten ende te erven, zonder de minste tegenstellingen, molestatie ofte verhinderingen, en dat integendeel, alle die geene die hier in Suriname niet en woonen, maar nochtans Goederen daar in hebben, niettegenstaande zy alhier Persoonen hebben, die haare Persoonen en Familien repræsenteeren, absolutelyk buiten deeze Art. uitgeslooten zyn, ende van alle haare Goederen, van wat aart ofte specie die mogte weezen, van deeze uur af aan, de Ed. Mog. Heeren Staaten geconfisqueerd zyn.

Art. 4. Dat

Art. 4.

Dat alle tegenswoordige Inwoonders, van wat Natie die zouden moogen weezen, zullen hebben ende genieten, alle gelyke Privilegien, als de Nederlanders, die met haar zullen cohabiteeren.

Geëxtraheert uit de origineele Acte van approbatie der Ed. Mog. Heeren Staaten van Zeeland, ter Secretarie van Suriname berustende.

No. V.

Aan den Wel Ed. Geftr. Heer
Philippe Julius Lichtenberg,
Souverain van Provincie, Ri-
vieren en Districten van Suri-
name.

Vertoonen met behoorlyke Eerbiedigheid, de Jood-
sche Natie, resideerende alhier in Suriname, hoe dat
wy ten tyden van de Engelsche Regeering, by een
speciaale Acte aan ons gegeven, en vergunt by den
Heer Gouverneur, zynen Raad en Assemblé, den 17
Augustus 1765 gejouisseerd hebben zonder eenige
hinderling van zekere Privilegie, breeder in de Acte
gementioneerd, en hier onder gespecificeerd, waar
door wy in onze perfoonen en goederen onder het
voorn. Gouvernement altyd gerustelyk hebben geleefd,
zonder de minste infractie van dezelve, en alzoo wy
tot noch toe, door de menigvuldige troubles, die in
twee jaaren herwaards zyn hier geweest, geen gelee-
gend-

gendheid gehad hebben om 't zelve aan den Gouverneur in den tyd te kunnen remonstreeren, en daaglyks door brieven uit verscheide quartieren van veele van onze Natie, die genegen zyn om zich hier te komen nederzetten, verzogt worden om onze staat alhier, en hoe wy alhier getracteert worden, haar bekend te maaken, en gaarne voor ons en onze Naakomelingen, voor onze perfoonen en onze goederen, en voorts andere gunstige Privilegien, die wy zoo wel van de Ed. Mog. Heeren Staaten van Zeeland, als voor deezzen van de Engelsche Regeering, te gemoet zien, van by een speciaale Acte van Haar Ed. Mog. zoude verzekert worden; zoo is 't dat wy by deezzen UEd. Gestr. ootmoediglyk zyn verzoekende, deezze onze remonstratie van de en eenige kleine Poincten meer, tendeerende tot niemands præjudicie, maar alleenlyk tot maintainue van vrede en ruste, onder onze ootmoedige confideratie te trekken, en dezelve door UEd. Gestr. favorable intercessien aan Haar Ed. Mogende voor te draagen in een *Uts.* dies aangaande met hand en zegel bevestigd; uit werken; en ondertuschen dat wy 't zelve van Haar Ed. Mog. te gemoet zien, ons provisieneelyk met een favorabele appostille onder UEd. Hand en Zegel tot jouisfement van voorn. Privilegien, hier onder gespecificieerd te beneficiëren: dit doende blyven wy thans met alle yver en geneegenheid, gelyk wy schuldig zyn, Haar Ed. Mog. gehoorzaame Onderdaanen en UEd. Gestr. Onderdaanige Dienaaren.

COPIE VAN DE ACTE, Zie No. II.

Poincten die wy meede verzoeken.

I. Dat alle Kerkelyke Zaaken, die door de Perfoonen onder haar gekoozen, tot conservatie van de eenigz

eenigheid onder haar, zullen worden geordonneerd zullen kragtig weezen, en by manquement van obedientie aan den Gouverneur, aangeklaagt zynde, ter Executie zullen gesteld worden.

2. In cas dat kwam te gebeuren, dat onder haar eenige persoon ofte personen turbeeren en van een kwaad leeven werde gevonden, waar uit te vreezen zoude staan, dat 't avond ofte morgen in de handen van de Justitie zoude raaken, ende alzoo een schandaal aan de Natie zoude toebrengen, dat in zoodanigen cas den Gouverneur dezelve persoon ofte personen door de Gedeputeerde van de Natie aan hem Gouverneur aangeklaagt zynde, met suffisante reedenen, geen difficulteit zal maaken tot voorkooming van een schandaal vóór de Natie, om dezelve persoon ofte personen uit de Colonie te doen vertrekken.

3. In cas eenige van de Natie hier zig koomen ter neder zetten, die mischien of door de inquisitie ofte anderzints, haare goederen zyn verbeurd verklaard, daar door in schult zyn geraakt, dat dezelve niet plotfelings zullen overvallen worden, maar door de Justitie gemakkelyk, volgens de Costumen, in alle Colonien, alleen zullen geobligéerd worden, dan en dan wat te betalen, op dat alzoo subsisteeren moogen.

4. Dat ons mag gepermitteerd zyn op Zondag, op welke wy, als ook onze Neegers vermoogen te werken, de Privilegien moogen hebben om malkanderen te bezoeken, en dat de Maarschalk ten dien einde ons rencontreerende, op de Rivier met niet anders als met onze personen en goederen daar in, welke presumpatie van werk zoude moogen geeven, gelaaden vindende, gehouden zal zyn ons ongemolesteerd te laten passeeren en repasseeren.

5. Dat alle 't booven gementioneerde, ter goeder trouwe

110 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

trouwe aan de Natie mag geconfirméerd worden, en in toekomstende, indien mogte koomen te vervallen, tot voordeel en benefitie van de Natie, 't zelve behoortlyk en met fundament verzogt zynde, mag vergunt worden, (was ondertekent) *David Nasfy, Isaack Pareyra, Isaack Arrias, Henrique de Caseres, Raphael Aboab, Samuel Nasfy, Isaac R. de Prado, Aron de Silva, Alans d' Fonseca, Isaak Mezo, Daniel Mesfiach, Jacob Nunes, Isaac Gabay Cid, Isaak da Costa, Isaac Drago, Bento da Costa.*

Gezien hebbende het Request van de Joodsche Natie, zoo is 't dat ik provisieneelyk aan haar by deezén in 't jousfement van 't geene zy daar in verzoeken accordeere, zullende met de eerste geleegendheid, zoo veel in myn is, omtrent Haar Ed. Mog. trachten een Acte met haar handen en Zegel bevestigt, voor haar dies aangaande te werken, op dat alzoo in deezén verzekert zyn.

Actum Paramaribo den 1 October 1669, (was getekend) *F. Lichtenberg*, daar neevens zyn zegel (laager stond) accordeert naar Collatie met zyn authentique Cople aan my geëxhibeerd en geregistreerd den 28 May 1734. dat ik getuige.

(was getekend)

ABRAHAM BOLS, Secretaris.

No. VI. EX.

No. VI.

EXTRACT uit de Missive door de Heeren Directeuren van de Ed. Geocotr. Societeit der Provincie van Suriname gez., aan Zyn Excellentie den Heer van *Sommelsdyk*, Gouverneur van de voorsz. Provincie, in dato den 10 December 1685.

Voorts naargezien en geëxamineerd hebbende den Requête en verder bescheide van de Joodsche Natie te lande toegezonden by Missive van den 20 May deezes jaars, raakende verzoek omtrent de continuatie van zoodanige Privilegien en Vryheden als dezelve aldaar, zoo onder het Gouvernement van de Engelsche als anderszins, van tyd tot tyd successively hebben geacquireerd, zoo hebben wy in confideratie, dat dezelve Privilegien niet en zyn strekkende tot nadeel ofte veragteringe van de Colonie, nogte ook geenige præjuditie aanbrengen, voor die geene dewelke zich derwaarts koomen te begeeven, goed gevonden U Hoog Ed. by deezen aan te schryven, die van de Joodsche Natie in Suriname voorsz. by dezelve haare voor deezen geacquireerde Privilegien, te inaintineeren, in gelyke voegen zoo als voorheenen daar te Lande gebruikelijk is geweest, en hetlieden daar van kennisse te doen geeven. Accordeert met voorsz. Extract dat ik getuige (en get.) *A. de Graaf*. Geregistreert den 30 November 1701 (laager stond) accordeert met de registratie ter Secretarie alhier in 't Prothocol No. 37. Fo. 148 verfo, dat ik getuige (en get.) *N. Strauch*, Secretaris.

No. VII. EX.

112 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

No. VII.

EXTRACT uit den Brief van de
Heeren Directeuren van de Ed.
Geocr. Societeit van Suriname,
gefchr. aan Zyn Excellentie den
Heere van Sommelsdyk, van
dato 9 Aug. 1686.

Voorts onze gedagten nader hebbende laten gaan, op UEd. Hoog Ed. Consideratien, aanbelangende 't te doene bevel aan die van de Joodfche Natie, omtrent 't vieren van den dag des Heeren zoo als hier te Lande gebruikelijk is, hebben niet kunnen vinden dien aanbelangende eenige de minfte veranderinge te maaken, maar ter contrarie, als noch te perfifteeren by onze aanschryven den 10 December laastleeden op dat subject gedaan, als hebbende daar omtrent niet geprocedeert zonder behoorlyke reflectie, maar naar ryp overleg der zaaken; zullende derhalven die voorzieninge dienen te worden gedaan, dat dezelve aldaar op den dag des Heeren leeven, zoo als men hier te Lande gewoon is te doen, zonder eenige ergernisse ofte schandaal aan ons Volk te geeven, (onderstond) accordeert met de voorsz. Missive, voor zoo verre 't geëxtraheerde aangaat, dat ik getuige (en get.) *A. de Graaf.*

No. VIII. EX.

No. VIII.

EXTRACT uit de Notulen van de Resolutien, genoomen by de Heeren Gouverneur en de Raaden van Politie van Suriname.

Vrydag den 6 May 1695.

Nademaal geremarcqueerd werd dat de Regenten van de Joodsche Kerk haar Titulen Regenten van de Joodsche Natie, en zy ook zoo by misfellinge in de Notulen zyn genoemd, zoo is naar voorgaande delib-
ratie goed gevonden en verstaan 't zelve te herroepen, en haar niet verder te qualificeeren als Regenten van de Kerk of Sinagogue, 't welk haar zal werden bekend gemaakt, omme te dienen tot haar gouverno.

No. IX.

EXTRACT uit de Notulen van de Resolutien, genoomen by de Ed. Heeren Gouverneur en Raaden van Politie van Suriname.

Woensdag den 3 Juny 1693.

Is ter Vergadering geleezen de Requeste van *Emanuel Baron de Belmonte* en *Samuel C. Nasfy*, als geauthoriseerd van de gantsche Natie deezer Provintie, gepresenteerd aan de Heeren Directeuren van de Soci-
teit deezer Provintie van dato den 19 Maart 1695,

U. DEEL.

H

in-

214 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

inhoudende klagten over het strikt vieren en observeeren van den Zondag, waar door zy voorgeeven merkelyk benadeeld te zyn omtrent haare Privilegien, waar over gedelibereert en bevonden zynde dat voorsz. Placaat is specteerende tot alle de Ingezetenen deezer Colonie in 't generaal, zonder intentie om de Joodsche Natie daar omtrent particulierlyk te benadeelen, is goed gevonden en verstaan, den Heer Raad-Fiscaal aan te zeggen 't voorsz. Placaat omtrent de Natie niet als met circumspectie, en in cas dezelve publicque ergernisse kwame te geeven, waar te neemen.

No. X. 1°. 1°.

EXTRACT uit het Register der Notulen en Resolutien van den Hove van Politie en crimineele Justitie der Colonie Suriname.

Dingsdag den 10 Maart 1750.

Mozes Naar, Capitein Luitenant der Compagnie Burgeren van de Portugeesche Joodsche Natie, en als in die qualiteit commandeerent Officier van de uitgezondene commando naar Canavinika, om de slaaven van wylen de Heer *Thomas* te vervolgen, op zyn verzoek binnen gestaan, heeft aan den Hove mondeling rapport gedaan wegens dezelve zyne commando, en dat door denzelven waaren gevangen of agterhaald 37 stuks Neegers en Negerinnen, zoo groot als klein, dat dezelve reeds hier waaren aangebragt, en door hem de noodige ordres waaren gesteld, om op de overige van dag tot dag te patrouilleeren en wagt te hou

houden, dezelve als bezet zynde in de Swampe, niet wel kunnen ontkomen, dat hy ook onderricht was, dat na dien tyd nog zo fluks op differente Plantagien in Casfeneka geleegen, waaren gevangen of geschooten, enz.

Alle het welke gehoord, is het gem. rapport voor notificatie aangenoomen, en dezelve Capitein Luitenant *Moses Naar*, door den Heer Gouverneur, uit naame van deezen Hove bedankt, voor deszelfs betoonde yver, vigilantie en goede dienst in deeze expeditie ten voordeele van den Lande gedaan.

No. X. 2°. 1°.

EXTRACT uit 't Register der Notulen en Resolutien van den Hove van Politie en Crimineele Justitie der Colonie van Suriname.

Woensdag den 11 Maart 1740.

By resumptie der Notulen van gisteren, by den Hove in consideratie genoomen, dat by Resolutie van den 4den deezer, aan eenige Opperofficieren van de commando's tegens de Wegloopers, zoo in Sarumacka, onder commando van den Capitein Luitenant der Militie C. O. *Creutz*, als die tegens de Negers van wylen den Heer *A. Thomas*, voor haar aangewende devoir en goede officie, een present uit de Casfa der Wegloopers is toegelegd, is goed gevonden de overige Opperofficieren, zoo van de Commando agter Paramaribo, als die op de Slaaven van *A. Thomas* zyn geweest, meede uit gem. Casfa voor haare gedaane

H 2

der

devoiren toe te leggen een premie, als aan den Vaandraager der Militie *Hensel*, enz.

Den Luitenant der Burgery van beneeden Commewyne, *Gabriel de Lafatte*, enz.

En laastelyk den Capitein Luitenant der Burgery van de Portugeesche Joodsche Natie, *Moses Naar*, mede een gelyke Koffiekan, ter waarde van circa f 150 guldens Hollandsch, en dat op de twee laaste ter gedachtenis het Wapen deezer Colonie zal werden gegraveerd.

No. XI.

EXTRACT uit den Brief van de Edele Groot Achtbaare Heeren Directeuren van de Edele Geoctroyeerde Societeit van Suriname, geschreeven aan Zyn Excellentie den Heer Gouverneur Mr. J. J. *Mauritius*, dato 6 July 1747.

Ter zelve tyd is ons ook ter hand gekoomen een Misfive van de Gedeputeerden der Portugeesche Joodsche Natie, mitsgaders van de oude Regenten der Synagogue in Suriname, geschreeven van Paramaribo, in dato den 2 February deezer jaars, houdende relaas van haare behandelingen met Carrilho, en verzoek om verder by haar Privilegien te werden gemaintineert.

Wy hebben goed geacht UEd. daar van kennisfe te geeven, en teffens aan te schryven, dat UEd. aan dezelve Gedeputeerden der Portugeesche Joodsche Natie, enz. zal gelieven kennisfe te geeven, dat wy voldaan zyn over haar conduites en gedrag ten deezen ge-

gehouden, en dat UEd. ordre heeft bekoomen, gelyk wy UEd. dezelve geeven mits deezen, om dezelve Natie by haar *wel verkreege Privilegien* te maintainen.

No. XII.

Verzoekpunten, aan de Edele Mogende Heeren Commisfarissen van Zyne Doorluchtige Hoogheid den Prince Erftadhouder, overgeleverd door de ondergeteekende Planters en Ingezetenen in de Colonie van Suriname, waar op by eene ootmoedige Request, door dezelve Ondergeteekende het noodige Redres verzocht is geworden.

„ Uitspraak van Haare
„ Koninglyke Hoogheid
„ op de nevensstaande
„ Verzoekpunten.

VERZOEKPOINTEN.

Art. 12.

Dat de Jooden hier te Lande mogen werden verstaan geen betrekking te hebben in 't formeeren van nominatie der Raaden van Policie, steunende deeze zeer eerbiedige beede op de volgende reedenen.

Art. 13.

In dit verzoek kan niet werden getreeden, doch dat de Privilegien der Joodsche Natie zullen werden nagezien en geëxamineerd.

Ten 1sten, om dat onder geen Christen Mogendheden toegelaaten of geduld word dat Jooden in Regeeringzaaken zich mogen inlaaten, laat staan tot een nominatie van Raaden en Rechters; noch minder van onder haar Rechtbanken te moogen oprichten, een Acte van judicatuure, 't geen hier (tot groote verwarringen en disputen onder die Natie) geschied, en dat op prætense Privilegiën, die nooit door den Souverein (aan wien, onder correctie, alleen compeeteerd dergelyke te verleen) maar alleen door de Societeit zyn geaprobeerd, schoon evenwel uit de gansche collectie van hunne prætense Privilegiën, dergelyke niet gevonden word.

Ten 2den, zy bieden hunne stemmen aan den Gouverneur, of dezelve worden hun door beloften of dreigementen afgeperst, 't geen verscheidemaalen opentlyk, en vooral onder dit Gouvernement, gebleeken is, en is ook een der voornaamste oorzaaken van

de

de tweespalt en haat onder die Natie.

En ten 3den, wanneer 'er een nominatie van Raaden moet geschieden, werd hunne Gemeente door haare prätense Regenten als gedwongen om af te komen aan Paramaribo, zynde de Hoofdplaats, onder dewelke Gemeente zich bevinden veele schaamele, fugitive en banqueroutiers, die drie dagen voor en drie dagen na de nominatie, haar Siberien mogen verlaaten, en komen jouisfeeren van zeker practens Recht, onder welke tyd zy van alle vervolging, dagvaarding, exploiten, executien, apprehensien, gyzeling, enz. bevryd zyn, welke vryheid om geene andere reden word vergund, dan om meester van de stemmen te wezen.

Art. 23.

Dat niemand ter Secretarje tot Klerken moogen werden aangenoomen onder de vyf en twintig jaaren

Dit Artikel word gelaa-
ten aan de directie van de
Societeit, om daar in,
met overleg van Gouver-
neur

en H 4

en tot Copiïsten niet onder de twintig jaaren, also de jongens, die thans geëmployeerd worden, meer om het speelen denken, dan om hun pligt.

Item, dat geen Jooden geëmployeerd mogen worden ter Secretarye, het zy om te copiëeren, het zy om boodschappen te doen.

Art. 43.

Dat altoos alle lucrative Ampten en Officien door de perfoonen zelve moeten waargenoomen en bediend worden, maar niet gelyk nu het Secretariaat van de Weeskamer, dat thans door een Jood word bediend, en het keuren van het Beestiaal door een anderen mede waargenomen werd, zynde *Hinckeldy* en *Philip Eckbart*, Directeuren by den Heer Gouverneur, en dus zelfs niet kunnen vaceeren tot de Ampten daar mede zy gebeneficeerd zyn; de Supplianten laten over ter confederatie van UEd. Mog. of het niet goed

Art. 43.

De waarneemingen der Ampten in perfoon werd hier mede vast gesteld.

zoude

zoude zyn, dat de Keurmeester van 't Beestiaal en de Officier van 's Lande grond, onder de subordinationie van de Gemeene Weide werden gesteld.

No. XIII.

Parnasfims :
Hebreeuwsch
woord, betekende Re-
genten.

Misfivē van Haare Koninglyke Hoogheid, Mevrouw de Princesse *Anne*, Douariere wylen Zyn Doorlugtige Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nasfau, enz. enz. geschreeven aan de *Parnasfims* der Portugeefche Joodsche Natie in Suriname, in dato 27 May 1754.

Erentfeste Discrete Liebe Byzondere!

- Wanneer wy op den 20 July des voorleeden jaars, ons finaal rapport wegens de Surinaamsche zaaken, aan Haar Hoog Mog. hebben voorgedraagen, is 't ons onmoogelyk geweest daar by te voegen 't geen de Portugeefche Joodsche Natie in Suriname was concerneerende, alzo wy als doen nog niet bekomen hadden de papieren, stukken en bescheiden tot examinatie der geresene geschillen onder die Natie nodig.

Een gedeelte van die bescheiden ons sedert van verscheiden kanten toegekomen zynde, hebben wy

H 5

die

die geschillen doen nagaan en examineeren, daar overdoende hooren eenige der voornaamste Leeden dier Natie, zig hier te lande bevindende, en wel, onder anderen, den persoon van *Isack Nasfy*, zig qualificeerde gemagtigden van Parnasfims en Gedeputeerden van de Portugeefche Joodfche Sinagogue en van veele voornaame Ingezetenen en Planters der Portugeefche Joodfche Natie in de Colonie van Suriname, van wegens den gemelde *Isack Nasfy*, zyn aan ons ter hand gesteld verscheide poincten van verzoek tot herstelling van de rust en vrede in de Colonie van Suriname, onder die van de Portugeefche Joodfche Natie.

Wy hebben op die poincten doen inneemen 't advis van anderen, en wy hebben vervolgens met Gedeputeerden van de Societeit van Suriname doen overweegen en concertceeren, wat tot herstelling der rust en harmonie best by ons daar omtrent zoude kunnen worden in 't werk gesteld, na rype deliberatie hebben wy goed gevonden eenige dier verzoeken te approbeeren en toe te staan.

Wy hebben ingevolge wel op ons willen neemen voor deeze keer en zonder consequentie voor 't toekomende, de Electie van Parnasfims en Penningmeester te doen, wy zenden UEd. onze Electie verzegelt en geq. No. 1.

Wy gelasten UEd. dezelve te openen op de eerstkomende dag als men gewoon is tot de Electie van nieuwe Parnasfims en Penningmeester te treden; vervolgens dezelve op de gewoone wyze te publiceeren; de daar in benoemde perfoonen, in onze naam op 't allerserieufste te recommandeeren, om, met aflegginge van alle partydigheid, haat en animositeit, alleen daar op bedagt te zyn om 't welzyn, de rust, vrede en harmonie der Natie te herstellen en te handhaaven, en vervolgens dezelve in qualiteit

liteit als Parnassims en Penningmeester te erkennen en nabehoorren te respectceeren.

Wy gelasten UEd. meede ten voorz. daage en vervolgens van jaar tot jaar, te stellen en te constitueeren een der Joodsche Ingezetenen van Paramaribo, omme onder de benaaming van Parnassim, op zich te neemen, de directie over 't Gebedhuys aldaar, tot welke aanstellinge wy almeede de eerste Electie by ons gedaan aan UEd. toezenden verzegelt en geq. No. 2.

Wy ordonneeren UEd. den daar by geëligceerden en alle de in 't vervolg aldus aan te stellene Parnassen te doen jouisfeeren van alle de honneurs aan die benaaminge geattacheerd, zonder dezelve nochthans de stem en oud Regentenschap in de Savane te accordeeren.

Wy ordonneeren en gelasten UEd wyders, den persoon van *Isack Nasfy*, wanneer dezelve in Suriname zal zyn geretourneerd, aanstonds wederom te herstellen in zyn ampt als Adjudant-Gabay of Penningmeester en Adjudant-Cassier van de Kerk, op zodanigen voet, salaris en emolument, als hy die voor zyn vertrek uit de Colonie heeft gehad, en ten dien einde, de in dien post aangestelden persoon van *Is. de Britto*, daar van te licentieeren, ten eenemaal aan UEd. oordeel en discretie overlatende, of dezelve *de Britto* door zynen iever, vlyt en bekwaamheid in 't waarneemen van 't gem. ampt, zich heeft waardig gemaakt daar omtrent eenigzints remunerereert te worden, in welken gevalle wy UEd. recommandeeren denzelfden met eene der eerstvaceerende lucrative posten, onder de Natie te begiftigen.

En dewyl wy, ingeolge onze uitspraake op 't 12 Art. der Verzoekpointen, aan ons door verscheide Planters en Ingezetenen der Colonie van Suriname gedaan, als nog genegen zyn de Privilegien, van tyd tot tyd aan de Joodsche Natie in Suriname verleent, te doen examineeren, ten einde dezelve vervolgens aan Haar Hoog Mog. ter approbatie voor te draagen, ordon-

124 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

donneeren en gelasten wy UEd. alle dezelve Privilegien aan ons op 't spoedigste toe te zenden.

Wy verwagten dat UEd. alle onze voorfz. orders ftiptelyk zult naakoomen en in 't werk ftellen, ons van 't verrigte zult rapport doen, en allezin'ts mede werken tot ons heilzaam oogmerk, de herftelling namentlyk der rust, vrede en harmonie onder de Joodfche Natie in Suriname. Waar mede

Erentfeste Discrete Lieve Byzondere!

Wy UEd. beveelen in Gods heilige protectie.

In 's Gravenhaage, den UEd. Goedwillige Vriendinne.
27 May 1754. (was get.)

ANNE.

Ter Ordonnantie van Haare Koninglyke Hoogheid
(get.)

J. J. DE BACK.

No. XIV.

Erentfeste Discrete Lieve Byzondere!

Wanneer wy de gefchillen onder de Portugeefche Joodfche Natie in Suriname, nopens hunne Ascamoth of Kerkelyke Inftituten, federt een geruimen tyd ontftaan, ferieufelyk overwoogen hebben, en daar by nagegaan de differente Advifen en Berigten ons ten dien opzigte toegekomen, hebben wy goed gevonden tot herftelling der harmonie onder die natie, gem. Ascamoth te ftellen in handen der Parnasfims van de Portugee-

geesche Joodsche Natie te Amsterdam, met aanschryvinge om dezelve te examineeren, en ons te dienen van hun advis, in hoe verre de voorsz. Ascamoth, overeenkomstig met het welzyn der Natie bevinden zouden.

Ingevolge hebben de gemelde Parnassims, in presentie van de Gevolmagtigden der hoofden van beide de gewezene Partyen, zich hier te lande thans nog bevindende, die Ascamoth naauwkeurig onderzocht, en daar inne, zoo veel mogelyk, met goedkeuringe van gemelde beide Gevolmagtigden, zodanige veranderingen gemaakt, als zy gemeend hebben te kunnen verstrekken tot onderhoud der rust, vrede en welzyn onder de Portugeesche Joodsche Natie in Suriname.

Wy zenden UEd. hier nevens die Ascamoth aldus verandert, wy approbeeren dezelve volkomentlyk, en ordonneeren UEd. dezelve stiptelyk naartekomen en te doen observeeren.

Waar mede

Erentfeste Discrete Lieve Byzondere!

Wy UEd. beveelen in Gods heilige protectie:

UEd. Goedwillige Vriendinne
(was getekend)

ANNE.

(onderstond)

Ter Ordonnantie van Haare
Koninglyke Hoogheid.

(en get.) J. J. DE BACK.

In 's Gravenhage den

22 Aug. 1754.

('t Adres luid)

Erentfeste Discrete Lieve Byzondere!

De Parnassims der Portugeesche Joodsche Natie in
Suriname.

No. XV. EX-

EXTRACT uit het Register der
Resolutien van de Hoog. Mog.
Heeren Staaten Generaal der
Vereenigde Nederlanden.

Jouis den 24 April 1755.

De Heer Raad Pensionaris, enz.

Dat Haare Koninglyke Hoogheid mede aanstonds na de genoome Resolutien van Haar Hoog. Mog. van den 20 July 1753 geëxamineerd heeft, het nog resterende point, raakende de geschillen onder de Portugeesche Joodsche Natie in Suriname, welke bevoorens niet hadden kunnen worden geapplaneerd, de papieren stukken en bescheiden, daar toe relatief, aan Hoogstdezelve als doen nog niet zynde toegekomen.

Dat Haare Koninglyke Hoogheid daar omtrent eenige schikkingen heeft doen concerteeren met de Directeuren van de Sociëteit, mitsgaders met de Gevolmagtigden der Portugeesche Joodsche Natie in Suriname, zig hier te Lande bevindende, en daar door getragt heeft de rust en harmonie in de Colonie ten deezen opzigte meede te herstellen.

Dat Haare Koninglyke Hoogheid daar inne heeft gereviseerd, en ten dien einde op het verzoek van de Gevolmagtigden der Natie wel op zich heeft willen neemen voor deeze keer en zonder consequentie voor het toekomende, de Electie van Parnassims en Penningmeester te doen.

Dat ingevolge van dien, aan Hoogstdezelve door de

de Gevolmagtigden van ieder partyen, Lysten zyn ter hand gesteld van onpartydigen en pacifique luiden onder de Natie, welke Lysten door beide partyen respectie zynde geëxamineerd, Haare Koninglyke Hoogheid daar uit eene Electie heeft geformeerd.

Dat Hoogstdezelve meede op verzoek der gemelde Gevolmagtigden heeft geëligd een der Leden der Joodsche Natie te Paramaribo, om, onder de benaaminge van Parnas, zorg te dragen voor het Gebedehuis aldaar te draagen, met aanschryvinge aan de Parnassims in Suriname, om een diergelyke persoon voortaan van jaar tot jaar daartoe aan te stellen.

Dat wyders verscheide klagten zynde ingekomen nopens eenige defecten in de Ascamoth of Kerkelyke Constitutie, Haare Koninglyke Hoogheid een exemplaar daar van, Hoogstdezelve door de bovengemelde Gevolmagtigden ter hand gesteld, heeft toegezonden aan de Parnassims der Portugeesche Joodsche Natie te Amsterdam, met aanschryvinge om Hoogstdezelve te dienen van advis, welke van de voorsz. Institutie met de rust, de vrede en het welzyn der Joodsche Natie in Suriname waaren overeenkomende, en welke daar van devieerden; ten einde de laatstgemelde vernietigd wordende, alle verdere dissenfien wegens dezelve in 't gevolg mogten komen te cesseeren.

Dat gemelde Parnassims, ingevolge van die aanschryvinge, de Ascamoth naauwkeurig hebbende onderzocht en de noodige correctien daar inne, zoo veel mogelyk, met goedkeuringe der bovengemelde Gevolmagtigden gemaakt, Haare Koninglyke Hoogheid dezelve volkomentlyk heeft goedgekeurd, en de Parnassims der Portugeesche Joodsche Natie in Suriname geordonneerd dezelve stiptelyk na te komen en te doen observeren.

Dat Hoogstdezelve verscheide ordres en arrangementen heeft gemaakt, om alle brouilleries en oneenigheden,

den, zelfs tusſchen particuliere Perſoonen dier Natie in het vervolg voor te komen.

Dat Haare Koninglyke Hoogheid van alle de voorverhaalde ſchikkingen kennisſe gegeven hebbende aan de Parnaſſims in Suriname, met ordre om ze ter executie te ſtellen, Hoogſtdezelve ſedert eenige dagen is toegekomen hunne reſcriptie, in dato den 18 October 1754 daar nevens geëxhibeerd, waar na dezelve, na betuigingen hunner dankbaarheid, van haare verrichtingen hebben rapport gedaan, en aan Haare Koninglyke Hoogheid, op Hoogſtderzelver requiſitie, hebben toegezonden het recueil der Privilegien, van tyd tot tyd aan hunne Natie in Suriname verleend; welke Privilegien, ingevolge de uitſpraak van Haare Koninglyke Hoogheid op het 12de Art. der bewuſte Verzoekpoincten, door Haare Hoog. Mog. op den 20 July 1753 geapprobeerd, nog moeſte worden geëxamineerd.

Dat Haare Koninglyke Hoogheid, het gemelde Recueil geſteld hebbende in handen der Directeuren van de Societeit, hunne confideration en advis daaromtrent verzogt en bekomen heeft.

Dat aan Hoogſtdezelve vervolgens is voorgekomen, dat deeze Privilegien in diervoegen als daar nevens zyn geëxhibeerd door Haar Hoog Mog. tot meerder ſtabilieering der ruſt en vrede onder de Portugeeſche Joodſche Natie in Suriname zouden kunnen werden geapprobeerd, met deeze weinige reſtrictien en veranderingen.

Dat, dewyl Haare Koninglyke Hoogheid bereids op den 22 Augustus 1754 heeft geapprobeerd de Aſcamoth van wegens die van de Portugeeſche Natie in Suriname, aan Hoogſtdezelve gepreſenteerd alle zodanige Aſcamoths, als in dit Recueil der Privilegien zyn vervar, en aan de bereids geapprobeerde Aſcamoth zouden mogen contrarieeren, niet anders geapprobeerd werden, als met de alteratien en modifikatien in de Aſcamoth,
door

door Haar Koninglyke Hoogheid op den voorz. 22 Augustus 1754 gemaakt en geïnsereerd.

En dat met opzigte tot het Privilegie, het geen op pag. 7 en 99 van dit Recueil gevonden word., *omme alle perſoonen van een kwaad leven en die een ſchandaal aan de Natie zouden kunnen toebrengen, op aanklagte van de Gedeputeerden, uit de Colonie te doen vertrekken.*

Haar Hoog. Mog. verſtaan; dat dit Privilegie alleen betrekking zal hebben op arme, ſchamele en van elders fugitive Luiden, die geen etabliffement in de Colonie hebbende, zig aldaar zouden willen nederzetten, maar dat ten aanzien van Colonisten die in Suriname geſtabilieert en gegoed zyn, Haar Hoog Mog. ordonneeren en ſtatueeren, dat van nu af aan de politicque inſtellinge, ingevolge de Privilegie, niet zal kunnen worden geëffectueerd, dan na gehouden deliberatie van de Gedeputeerden, mitsgaders van alle de Adjuncten of oude Parnasſims der Natie, en niet zal kunen worden gedecerneerd, dan met twee derde der ſtemmen.

Dat wyders door de gemelde Parnasſims by het toezenden der privilegien aan Haare Koninglyke Hoogheid, wederom twee nieuwe verzoeken in faveur der Natie, gedaan zyn; ~~het eerste~~ om onverhinderd, langs Paramaribo, haare waaren aan de deuren der Ingezeten te koop te mogen venten; het tweede, om te obtineeren een recommandatie en interdictie aan Gouverneur en Raaden der Colonie, van zig in geenervoe-gen te moeijen met zodanige zaaken der Natie, dewelke alleenig, volgens privilegien ter volle judicature met den aankleeven van dien, dependeeren van de Parnasſims der Sinagogue of Gedeputeerden der Natie.

Dat Haare Koninglyke Hoogheid ten opzigte dier twee verzoeken gemeent heeft, dezelve te moeten ren-

II. DEEL.

I

voyeeren

voyeeren aan de Directeuren der Societeit, als ten deeze best geïnformeerd zynde, met rekommandatie nogthans, om dezelve nuttig en redelyk vindende, daar inne de Joodsche Natie favorabel te willen zyn.

Dat vervolgens Haare Koninglyke Hoogheid verzoekt, dat Haare Hoog Mog. alle de door Hoogstdezelve, ten opzigte der Portugeesche Joodsche Natie, in Suriname gemaakte schikkingen, gelieven te approbeer en te confirmeeren.

Waar op gedelibereerd zynde, hebben Haar Hoog. Mog. Hoogstged. Haare Koninglyke Hoogheid voor Hoogstderzelver onvermoeide iever en vigilantie, ten beste van de voorz. Colonie en deszelfs Ingezerenen aangewend, bedankt, en is voorts goedgevonden en verstaan.

Ten derden, dat geapprobeerd zullen worden, zoo als geapprobeerd worden mits deezen, alle de schikkingen by hoogstged. Haare Koninglyke Hoogheid, tot herstellinge der rust, vrede en harmonie, onder de Portugeesche Joodsche Natie in Suriname gemaakt en hier boven gespecificeerd.

Ten vierden dat insgelyks geapprobeerd zal worden, zoo als geapprobeerd word mits deezen, het geëxhibeerde Recueil der privilegien van de Portugeesche Joodsche Natie in Suriname, echter met byvoeginge der weinige restrictien en veranderingen hier boven gemeld.

En zal Extract, enz.

Accordeert met zyn origineel, voor zoo veel het geëxtraheerde aangaat, ter Gouvernements Secretarÿe berustende.

(was get.)

H. STENHUYNS, 1ste Klerk.
No. XVI. EX.

EXTRACT uit het Register
der Resolutien van de Edele
Groot Achtbaare Heeren Di-
recteuren der Geocroyeerde
Societeit van Suriname.

Mercurii den 6 April 1768.

De Heer Schepen *Rendorp*, agtervolgens ende ter voldoeninge van de Resolutie Commisforiaal van de Heeren deezer Tafel, in dato den 5 Aug. 1767, met ende beneffens de Heeren Schepen *Dedel* en *Ploos van Amstel*, nader geverifieerd ende geëxamineerd hebbende de Requeste van de Regenten van de Hoogduitfche Joodsche Sinagogue den 4 December 1765, aan deeze Societeit geprefenteerd, hebben ter Vergadering circumstantieel rapport gedaan van hunne bevindingen, en deeze Vergadering gedient van haar Ed. confideration en advys.

Waar op gedelibereerd zynde, en welgemelde Heer Schepen *Rendorp* voor ~~zyn~~ gedaan rapport, mitsgaders met en beneffens de verdere Heeren Commisfarsen, voor hun genoommene mosite weezende bedankt, is goedgevonden ende verstaan, dien conform den Heere Gouverneur *Crommelin* te schryven, dat, zonder te treden in detail van de merites der zaaken in questie, de Heeren deezer tafel verstaan en van begrip zyn, dat hy Heer Gouverneur gelast zal werden omme by de Burger - Exercitie de Hoogduitfche Joodsche Natie in het geval in questie te laaten jouisfeeren, van gelyk regt als thans de Portugeefche Joodsche Natie geniet, en mitsdien dezelve niet agter de Compagnien te doen rangeeren, maar na de andere

Burgers, volgens de respective buurte, te plaatsen; mitsgaders van hen te laten de faculteit, omme, des goedvindende, by publicque Drilling of Burger-Exercitie een ander persoon in hunne plaats te moogen stellen, en dat hangende de verdere deliberatien van deeze Societeit hier over alle Proceduuren van Executie wegens présente Boetens voor de Noncomparanten, quasi geincureerd, reeds geëntameerd of in 't vervolg nog te entameeren, by deeze Societeit werd gehouden in statu, met surcheance pro interm. (was geteekend) *Jacob de Petersen*. (onderstond) accordeert met voorz. (en geteekend) *Jan Willem Roskamp*, abf. Secretario.

No. XVII.

EXTRACT uit de Notulen van de Resolutien, genoomen by de Edele Achtbaare Hove van Politie en Crimineele Justitie deezer Colonie Suriname, enz. enz.

Donderdag den 14 May 1767.

Den Hove op heden vergadert zynde, enz.

Gelezen de Memorie van de Regenten der Portugeesche Joodsche Sinagogue en Gedeputeerdens derzelve Natie, inhoudende verzoek om te werden ontheeven van 't verbod by Notificatie, de dato 18 February 1767. ten hunnen opzigten speciaal genoomen.

Ten

Ten welke opzigte Zyn Wel Ed. Gestrenghe enz.

Waar over gedelibereerd zynde, als mede over de Memorie voorn. is goed gevonden en geresolveerd te verklaaren, dat de gemelde Resolutie en Notificatie van deezen Hove, ten opzigten der Portugeesche Jooden, schoon geen Planters zynde, niet eerder zal stant grypen dan met primo May 1768.

En zal de Demonstranten hier van Extract gegeven worden.

Accordeert met voorsz. Resolutie.

(was get.) *J. E. Vieira*, gefw. Clercq.

No. XVIII.

Vertaaling van het bevel en aanmaaning tot onderhouding van een plegtigen Dank- en Vastendag, vastgesteld by het Kollegie van Mamad der Portugeesche Joodsche Natie in de Savanne, den 24 van Grasmaand 1781.

Het Kollegie van *Mamad*, en Gedeputeerden der Portugeesche Joodsche Natie, als vertegenwoordigende het lichaam onzer Kerke, met de diepste droefheid doordrongen, op het gezigt der ysfelyke rampen, welke uit den oorlog voor ongelukkige stervelingen konden voortkomen; rampen, waar mede wy ons gedreigd vinden, en welke wy zo veel te meer te duch-

ten hebben, naar dien reeds ter onzer kennis is gekomen, welke rampspoeden, welke onvoorziene onheilen de bewooners van St. Eustatius, en wel allerbyzonderst onze ongelukkige broeders verwoest hebben.

Moesten wy in zo verlicht eene eeuw verwachten, dat 'er menschen zouden gevonden worden, die, doof voor het geschrei der onderdrukte natuur, aan de eerzucht, aan de wraakgierigheid, de allerheiligste dingen, het recht der Volkeren en der Menschlykheid, zouden opofferen! Hoe zeer ware het niet te wenschen, zo om minder redenen te hebben tot zugten over 't lot onzer medebroeders, als ook ter eere van beschaafde Volkeren, en tot roem van eene Natie, federt zo lang eenen tyd met ons doorlugtig Gemeenebest verbonden, en waarvan onze voorzaaten, zelfs hier ter plaatse, onderdaanen zyn geweest, dat dit afzigtelyk tafereel der veroveringe van St. Eustatius ware ontworpen in de eerste oogenblikken der ontstentenis, waar in gevoelige en deugdzaame zielen, zich de schrikbaarende voorwerpen, onder een vergrootend en reusachtig gezigt punt voor oogen stellen, en dat, byaldien deeze treurige gebeurtenis inderdaad zodanig is geweest, als die in de Kourant van Martinika gelezen wordt, dit het eenigste voorbeeld mogt zyn, dat de toekomstige eeuwen in de Jaarboeken der Natien konden vinden!

Ongelukkigen wy, indien de Voorzienigheid ons verlaat, en ons haare bescherming onthoudt; en indien de Britsche Natie weezentlyk haare lauren, voor St. Eustatius, heeft doen verslenschen; en indien het noodlot ons overgeeft in haare handen, wat hebben wy dan niet wel te vreezen! Een lot gelyk aan dat van onze landgenooten en van onze broeders; onze bezittingen verwoest, onze huizen geplunderd, onze Vrouwen en Dogteren overgeleverd aan de beestachtigheid

tigheid en grilligheid der Soldaaten: ongelukken meer te duchten dan de dood zelf!

Zo de geringste rampspoed voor ons eene genoegzaame reden oplevert, om den Hemel eerbiedig om zyne gunste aan te loopen; hoe veele redenen hebben wy dan niet, om, in de regenwoordige omstandigheden, onze stemmen tot den Allerhoogsten te verheffen, en hem vuuriglyk te bidden, dat hy zich toch in zyne barmhartigheid gelieve te verwaardigen, om de rampen, die ons dreigen, van ons af te weeren.

Het is ingevolge van deeze rechtmaatige beweegredenen, dat onze Kerk, beziel met, en aangespoord door den lofwaardigen yver onzer vergaderinge, en vervuld met de zuiverste liefde en dankbaare erkenntisse jegens onze Souvereinen en Landgenooten, beslooten heeft af te kondigen, gelyk zy doet door deezen, dat zy Maandag, den 30 deezer loopende Grasmaand, heeft bepaald tot het vieren van eenen plegtigen Dank- en Vastendag; ten einde een iegelyk onzer broederen, daarop met een verbryzeld en verslagen hart, doch vervuld met liefde voor den Hoogen God, zyne Goddelyke Majesteit moge aanbidden, den God van Israël ootmoedig smeekende, dat het hem, die zo menigmaal, door de schitterendste wonderwerken zyn volk heeft gered uit de rampspoeden, die hetzelfde fints veele eeuwen, van tyd tot tyd, getroffen hebben, behaagen moge, een gunstig oog te vestigen op deeze Kolonie van Suriname, de Vaderlandsliefde, den moed, en andere krygsdeugden meer, welke by de hoofden, die ons bestieren, en by hen die ons Vaderland beschermen, uitblinken, staande te houden, ten einde de lauwer op onze Vestingen moge praalen.

Gy ziet met hoe veel standvastigheid en patriottischen moed wy verschuldigd zyn ons zelve, tot verdediging des Vaderlands, op te offeren, en den

126: HISTORISCHE PROEVE OVER DE

Heere te bidden, dat het hem behaagen moge de overwinning te schenken aan ons Gemeenebest, welks wyze konstitutie, de dweepery, door de wet, aan banden leggende, den standaard der verdraagzaamheid ontrolt, en Holland maakt tot de veilige verblyfsplaats der vryheid en het Vaderland van alle menschen.

De God onzer Vaderen, die 't lot der Koningryken in zyne handen heeft, verwaardige zich op deezen dag van Vasten, van boetvaardigheid en aanbiddinge, onze smeekingen te verhooren; Hy kome ons te hulpe; Hy bescherm, behoede en beveilige onze Kolonie; Hy bekroone de vuurige wenschen zyner Kinderen met eene gunstryke verhooringe, en zegene het Geheelal met eeren duurzaam vrede!

En op dat alle de leden der Kerke, niemand uitgezonderd, zich naar behooren van zulke heilige verplichtingen mogen kwyten, zal men dit bevel en ernstige aanmaaning, op de gebruikelijke wyze, bekend doen worden, verzoekende allen in 't gemeen en een' ieder onzer broederen in 't byzonder, op den bepaalden dag in eene onzer Synagogen te willen verschynen, ten einde hunne gebeden en stemmen te vereenigen, om den naam des Heeren te verhoogen, en hem ootmoedig om de bewyzen zyner goedheid te smeeken.

Wyders verklaart de *Mabamad*, dat op dien Vastendag ieder *Jabid* (x) en *Congregant*, om welke reden hem ook de intrede in de Synagoge verboden zy, daar in vryelyk mag verschynen, zonder dat dit, echter, voor het toekomende, in gevolg getrokken moge worden.

(x) *Jabid*, een Hebreeuwsch woord, zo veel als Lid betekenende.

N O T I F I C A T I E.

Den Hove van Politie en Crimineele Justitie klagten zynde voorgekomen, wegens disordre en ongeregeldheden, veroorzaakt en gepleegt door eenige Burgers van de Joodfche Natie, welke op den dag der begraaffenisfen van Wylen den Wel Edele Gestrengen Heer Gouverneur Generaal deezer Colonie, *B. Texier*, nevens de andere Burgers onder de Wapenen stonden.

Zoo is by welgemelde Hove, tot voorkominge van diergelyke gebeurtenisfen, goed gevonden en geresolveert, de Burgers van de voorfz. Joodfche Natie te eximeeren, omme by vervolg eenige Festiviteiten, waar by de Burgery deezer Steede in de Wapenen verfchynt, als Schutters, by te woonen; en dat dienvolgens dezelve in dusdanige gevallen, door de Capiteins der reſpective Compagnien, waar onder zy lieden forteeren, niet zullen worden gecommandeert; alles nogthans onvermindert zoodanige verdere Burgerdienften en Exercitien, als waartoe die van meergem. Joodfche Natie verplicht en gehouden zyn; ende op dat hier van geen ignorantie werde gepretendeerd, zal deezen daar en zo men gewoon is, werden gepubliceerd en geaffigeerd.

Actum Paramaribo den 15 December 1784. (onderftond) ter Ordonnantie van den Hoove (en getekend) *Gootenaar*.

Wy, Mr. *Wolphart Jacob Beeldsnyder Matroos*, Gouverneur Generaal *ad interim* over de Colonie Suriname, Rivieren en Diftricten van dien, enz. enz. enz.

Gezien en geëxamineerd hebbende zekere Notificatie de dato 15 December 1784, aan ons door Gouverneur en Raaden zynde voorgedraagen, hebben, als daartoe

geautoriseert zynde, door Haar Edele Groot Achtbaare Heeren de Heeren Directeuren, Regeerders der Colonie Surinamen, , goed gevonden en verstaan, dezelve te approbeeren en ratificeeren, gelyk dezelve geaprobeert en geratificeerd word mits deezen.

Actum Paramaribo den 21 December 1784 (was get.) *Beeldsnyder Matroos.* (onderstond) ter ordonantie van den Heer *Interims* Gouverneur, (en get.) *H. Schouten*, eerste Clercq. (laager stond) Accordeert met zyn origineel (en get.) *Jb. Dieulefit*, provisi-oneel gezw. Clercq.

No. XIX.

EXTRACT uit 't Register der
Notulen en Resolutien van den
Hove van Politie en Crimineele
Justitie deezer Colonie Suriname.

Dingsdag den 15 February 1785.

Waarna geleezen de Requeste zoo van Regenten der Portugeesche Joodsche Natie, als der Hoogduitsche, beide behelzende, na allegatien van zeer wydloopige middelen en positiven, hunne klagten wegens den innehouden van de Notificatie van deezen Hove, de dato 15 December laastleeden, waar by die van de Joodsche Natie zyn geeximeert, omme, ter occasie van Festiviteiten, alhier aan Paramaribo in de Wapenert te verschynen, hun lieder klagten en doleanse deswegen, sustineerende met die bevryding aanmerkelyk gegraveert te zyn, en mitsdien verzoekende, dat gemelde

melde Notificatie buiten effect mag worden gesteld, alles verder by gem. beide Requesten geëxprimeert.

Waar op gedelibereert, is goedgevonden en geresolveert te verklaaren, dat den Hove in aanzien van diverse ongeregeldheden, door eenige Leden uit hunne Natie geperpetreert, als ook over de zeer onbetaamelyke ontmoeting door een der Regenten hunner Natie, met relatie tot den Wel Edele gestrengde Heer *Interims* Gouverneur, Mr. *W. J. Beeldsnyder Matroos*, ter gelegendheid van de begraavenis van Wylen den Wel Ed. Gestr. Heer Gouverneur Generaal *Bernard Texier*, zig wel degelyk aan wanvoeglykheid en disrespect, met betrekking tot zyn Wel Ed. Gestr. hebben schuldig gemaakt, en dienvolgens de positiven, by de memorie ter neder gesteld, van de goede orders ofte 't verpligte respect aan het hoofd der regeering eener Colonie, nimmer te hebben gemanqueert, niet der waarheid conform zyn.

Den Hove by hunne genomene Resolutie, en daar op gedaane Notificatie, zoude kunnen persisteren; dan dat in overweeginge genomen zynde hunne nederige supplicque en derzelver submissie in deezen en uit byzondere eerbied voor de consideratien en voorstel van zyn Wel. Ed. Gestrengde den Heer Gouverneur Mr. *J. G. Wichers* voor deeze reize wel hadden willen afgaan van de genomen Resolutie en ten dien einde gedaane notificatie, de dato 15 December 1784, dezelve te stellen buiten effect, en dus de Joodsche Burgers te admitteeren tot de publicque Exercitie en Drillingen op den ouden voet, in dat vaste vertrouwen dat de Regenten der Natie, als waardige Opperhoofden, in het vervolg zullen zorgen, dat den Hove nimmer eenige reden tot misnoegen zal worden gegeven, zoo door hun, ofte eenige uit hunne Natie.

En indien door overhoopte evenementen het mogte plaats

plaats hebben, dat de Burgers der Natie op den dag dat hunne Sabbath inviel, wierden gecommandeert in de wapenen te koomen, dat zy als dan op een décente en respectueuse wyze den Wel Edele Gestrenge Heer Gouverneur zoodanige remonstrantien zullen doen, als dan nodig zal bevonden worden.

En zal Regenten, zoo der Portugeesche als Hoogduitsche Joodsche Natie, Copie authentiq van voorschreeve Resolutie worden gegeven om te strekken voor appointement op hun lieder beide requesten en tot hun narigt.

No. XX.

EXTRACT uit het Register der
Notulen en Resolutien van den
Hove van Politie en Crimineele
Justitie der Colonie Suriname.

Woensdag 15 December 1784.

Heeft den Raad finaal voorgedraagen

Dat, enz.

Wyders met serieuze recommandatie aan de Regenten van gemelde Joodsche Natie zorge te draagen, dat uit de aan hun zoo gratieuselyk verleende Privilegien, geen verkeerde consequentien werden getrokken of verder geëxtendeert, dan de duidelyke letter van dien is medebrengende.

En

En zal aan Regenten van meergem. Joodsche Natie
Extract worden gegeven, ten einde zich daar na
preciselyk te reguleeren.

Accordeert met voorschr. Register,

(was get.)

Jb. Dieulefit; prov. gezw. Clercq.

142 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

No. XXI.

P R O S P E C T U S

VAN EEN KOLLEGIE

VAN

L E T T E R K U N D E

ONDER DE BESCHERMING VAN ZYNE
EXCELLENTIE,

MYNEN HEERE

J. G. W I C H E R S,

*Gouverneur Generaal der Kolonie van Suriname
enz. enz. enz.*

ONDER DEN TYTEL

VAN

D O C E N D O D O C E M U R.

De geene, die begeerig is om onderweezen te worden, en uitziet naar gepaste middelen, daartoe dienende, doet zynen pligt; maar die zich vermoeit om kundigheden te verzamelen, met oogmerk om die aan zyne Landgenooten mede te deelen, is eene lofspraak waardig.

Wy hebben in deeze Kolonie, niet alleen onder onze Natie, maar zelfs ook onder de Christenen, eene
menigte

menigte jonge lieden, begaafd met zulk een scherp begrip, en zulk eene verwonderenswaardige vlugheid in hun natuurlyk geestgestel, dat het zeer ligt zou vallen, om hen nuttig voor het Vaderland te maaken, en hunne zeden te beschaaven. Hun ontbreekt, naauwkeuriglyk gesproken, ter bereikinge daarvan, niets anders dan wel gewikte en gewoogen denkbeelden, strekkende tot het verkrygen van kundigheden, zonder welke de vrye konsten en wetenschappen, die de ziel der Maatschappye zyn, zich niet laten bevorderen.

Onze Voorvaderen verzuimden, over 't geheel, niettegenstaande hunne rykdommen, de noodzaakelyke opvoeding hunner Kinderen al te zeer: de Schryfkonst, die men hen leerde, heeft, in 't algemeen, zeer goede Schryvers voortgebragt; maar de taal des lands werd verwaarloosd; gelyk ook de Geografy, de Koophandel en de Letterkunde. Onze jongelingen, eindelyk, schoon meer begaafd dan wel elders met een zeer doordringend verstand, zitten, niet te min, in de diepste onkunde gedompeld. De drift voor het Spel, die hun, om zo te spreken, als aangebooren is, trekt hen zodanig af van de begeerte om iets nuttigs te leeren, en verzwakt dermaate hunne redelyke vermogens, dat 'er, natuurlyk, de schroomelykste gevolgen uit voort moeten komen, zo men geene middelen aanwendt, om hun eene betere opvoeding te geeven, en hen te doen gevoelen, waartoe hen deeze tydspilling eerlang zal brengen.

Alle menschen, in 't gemeen, scheppen behaagen in 't geene nieuw is; de nieuwsgierigheid van onze jeugd, zat 'er, inzonderheid, door getroffen worden; de natuurlyke geestgesteldheid onzer medeburgeren, de warmte der luchtstreek, de leevendigheid van gestel, de gelukkige zintuigen, welke de Europeaanen zelve genoodzaakt zyn aan hun toe te kennen, geeven ons

ons hoope, dat wy in onze onderneeminge, naar wensch, zullen slaagen.

...lets nuttigs uit te denken, en in gebruik te brengen, dat wel inzonderheid der jeugd tot eenen prikkel kan verstreken, en teffens haare natuurlyke nieuwsgierigheid bepaalt, door dezelve tot nayver te ontvonken, is buiten twyffel een werk, waaraan veel moeielykheid vast is: wy voelen het; maar hoe veel grooter moeielykheid zou 'er niet vast zyn, aan het oprichten van publieke Schoolen, daar men geen voorwerpen van de vereischte bekwaamheid voor handen heeft, en welke ook niet dan met groote zorg en kosten te bekomen zyn? te meer daar het de meeste ouderen aan genoegzaame middelen ontbreekt, om de kosten daarvan te kunnen draagen, hoe gering die ook mogten zyn. En wat zou, na alles; ook hier van de uitflag zyn? Ieder een weet, dat de meeste publieke schoolen, onder 't bestier van meesters zyn, die maar alleen hun byzonder belang bedoelen, en niet in staat zyn om dat geene te vervullen, het welk een Letterkundig Kollegie kan te wege brengen, al ware het ook maar alleen de beaamelykheid en eerbied, welke noodwendig ingeboezemd wordt door een genootschap, dat gereed is om zyne ledige oogenblikken op te offeren aan het welzyn der menschlykheid.

Onze onderlinge neiging tot de Letterkunde; de liefde des naasten; de begeerte om de patriotische inzigten te vervullen, welke zyne Excellentie, de Heer Gouverneur J. G. WICHERS, als beminnaar der Letteren, bedoelt, hebben onze aandacht duizend maalen bezig gehouden; en onder het uitzien naar middelen om ons oogmerk te bereiken, hebben wy geen ander noch beter weten uit te denken, dan dat van onze geringe kundigheden te besteeden tot het opbouwen der jeugd en het overbuigen van dezelve tot waare deugd.

In

In gevolge daarvan hebben wy, in onze byzondere maatschappy, die hier algemeen bekend is wegens derzelver overeenkomst van gevoelens en oprechte vriendschap, beflooten een Letterkundig kollegie op te rechten. De Heer de Montel, een man van hooge jaaren, en zich streelende met het vooruitzigt van iets toe te zullen brengen ten nutte zyner landgenooten, bood daartoe, om niet, een vertrek in zyn huis aan, met daarenboven het vry en volkomen gebruik zyner Bibliotheek, rykelyk gestoffeerd met zeldzaame en voortreffelyke boeken, zeer geschikt, om daaruit de vereischte kundigheden over allerlei slag van zaaken op te doen.

Met groot genoegen hebben wy een zo heusch en belangeloos aanbod aangenomen, en het zou ons niet luktel streelen, indien zyne Excellentie ons deswege met zyne bescherming geliefde te vereeren: want wy twyfelengeenszins, of wy zouden, onder deszelfs hoog gunstig gezag, gelukkig genoeg zyn, om het kwaad, zo niet gansch en al te ontwortelen, althans, merkelyk te verbeteren.

In verwachtinge derhalven, dat zyn Excellentie ons de eere zyner hoogé goedkeuring zal waardig schatten: zyn wy van voorneemen ons Kollegie, alle Zonen Woensdagen, te openen, van zes tot negen uren des namiddags; en by middel van Mannen van genoegzaame kundigheid om ons in deeze loopbaan tot leidslieden te verstreken, zullen wy dat gebrek trachten te vervullen door het leezen der volgende werken.

1. *Le Discours preliminaire* van den Abt Millot, waarin men een kort begrip der oude Historie ontmoet, en welk voorkomt in het eerste Deel van de eerste beginselen zyner Historie.

2. De Historie der Roomsche Koningen, door Pallisot.

3. De omwenteling van 't Roomsche Gemeenebest, door Vertot.

4. *La révolution de l'Empire Romain, par Linguet.*

II. DEEL.

K

5. Les

146 HISTORISCHE PROEVE OVER DE

3. *Les Anecdotes sur Rome, pour nous faire rappeler, & nous servir de repertoire de ce que nous aurons déjà lu.*

Vervolgens zullen wy, ten flotte van 't geene de Oude Historie betreft, neemen

6. De Grootheid en den Val der Romeinen, door Montesquieu.

Na deeze Historie ten einde gebragt te hebben, zullen wy ons bezig houden met die der Joodsche Natie, waaroemtrent Prideaux en Goeré den voorrang zullen hebben.

Vervolgens zullen wy neemen de Vaderlandsche Historie, waarvan het Kort begrip van Kerroux ons het beste voorkomt, en de Hedendaagfche Historie door den Abt Millot.

Verder zullen wy ons bezig houden met den Koophandel, de Scheepvaart en den Landbouw. De Abt van Condillac, Huët, Ustaz, Raynal en de Belangen der Natien betrekkelijk den Koophandel, kunnen ons in deezen tot geleide dienen.

Vervolgens zullen wy overgaan tot de Wysbegeerte in 't algemeen, en gelooven, daaroemtrent, den voorrang te kunnen geeven

1. *A l'histoire des progrès de l'esprit humain, dans les sciences & dans les arts qui en dependent, par Monsieur Saurien.*

2. De Volkomen geleerdheid (l'Erudition Complexe) van Bielefeld.

3. De Wysbegeerte van 't Gezond verstand.

4. *La philosophie de la nature, par Monfr. de Lisle, &c. &c.*

Wy zullen uit Holland doen komen eenige tyd-schriften (ouvrages periodiques) zo in de Genees- als Letter- en Staatkunde, om ons zo wel tot leering als tot tydskorting te verstrekken.

Beide de sexen van volwassen jaaren, zonder onderscheid van Godsdienst, kunnen daarin worden toege-
laaten als Liefhebbers, mids van hunne begeerte daar-
toe.

toe vooraf kennis geëvende aan den Prezident van de zittinge tot de andere, op dat de leden daarvan kennis mogen hebben, om dezelve, by meerderheid van stemmen, toe te laten of af te wyzen.

De leezing zal, beurtelings, in 't Fransch en in 't Hollandsch geschieden; en zo in de zitting iemand tegenwoordig is, die geene deezer twee talen verstaat, zal de Leezer gehouden zyn, het voorgeleezene in 't Spaansch of in 't Portugeesch te vertolken.

Gedurende de leezinge zal het niet vrystaan te spreken; maar na dat die geëindigd zal zyn, heeft ieder vryheid om zyne tegenwerpingen en bedenkingen voor te draagen, enz. De toegeevendheid der Maatschappij moet den leergierigen en nayverigen noodzakelyk een volkomen vertrouwen inboezemen; en zo 'er, zelfs onder 't leezen, eenige zwaarigheid voorkwam, die schiekelyk opgelost diende te worden, zou men den Leezer op eene beschaafde wyze mogen invallen, om zyne twyffelingen aan de Vergadering voor te stellen; en ondersteeld zynde, dat de leden geene voldoende oplossing van de voorgestelde tegenwerpingen kunnen geeven, zo zal, in zulk een geval, elk lid, in 't byzonder, zich de vereischte moeite geeven, om eene gepaste verklaring en oplossing te vinden.

Alle Letterkundige krakkeelen, zullen, by voorraad, door den Deken worden afgedaan, om dus de kwaade gevolgen te voorkomen, die daaruit zouden kunnen voortspruiten.

Alle zes maanden zal men eenen nieuwen Leezer verkiezen, en alle jaaren eenen nieuwen Prezident en Tresorier; zullende de Sekretaris leevens lang aanblyven.

Niemand kan tot wezenlyk lid deezer vergaderinge worden toegelaaten, zonder de eenpaarige toestemminge van alle haare leden; zynde de honoraire leden verplicht de eerst volgende vergadering af te wachten om daarin voorgesteld te worden.

De onkosten, zo tot den aankoop van boeken, als

148. HISTORISCHE PROEVE OVER DE

tot het bezorgen van andere noodwendigheden, zullen in de eerste zittinge berekend worden: van 's gelyken zullen ook de weezentlyke en aangenomen leden, by hunne intrede, de eerste zes maanden vooruit moeten betaalen.

Ondersteld zynde, dat wy die order in het leezen niet kunnen volgen, welke wy boven hebben voorgesteld, 't zy uit hoofde van de geringe bekwaamheid der jonge lieden, 't zy dat de stoffen te afgetrokken zyn, of hunne vatbaarheid te boven gaan, of dat eindelyk andere takken van weetenschappen aangenaamer voor hun bevonden worden; in zulk een geval zullen wy een andere wyze trachten uit te denken, die evenredig met hunne bekwaamheid is, ten einde zy in staat gesteld mogert worden, om het plan te volgen dat wy ons hebben voorgesteld; hun beloovende, zo zy ons anders, door hunne genegenheid voor de letteren, aanmoedigen, dat wy 'er ons als dan wel ernstig op zullen leggen, om een goed onderwerp uit te kiezen, dat geschikt zy om hen in dit Kollegie, de beginselen zo der Fabelkunde, der Aardryksbeschryvinge en der Wiskonst, als ook van den Koophandel, den Landbouw, enz. enz. te leeren. Midlerwyl zullen wy ons uiterste best doen, om, door het gebruiken van goede schryvers, ons zelve in staat te stellen, om hen te kunnen onderwyzen.

De God van 't Geheelal zegene onze onderneeming, en boezeme, in overeenstemminge met de zuiverheid en oprechtheid onzer bedoeling, der Jonglingschap vroeg de zaaden der deugd in; haar teffens tot werkzaamheid en liefde voor de Letteren ontfonkende, op dat zy ter bevordering van 't algemeene welzyn der Kolonie moge mede werken, en by bevindinge onrwaar worden, dat, gelyk Horatius zegt, *Fructus laboris gloria*, eere de vrucht van den arbeid zy!

Gedaan en getekend door ons ondergeschreevenen
ten

ten huize van den Heer *de Montel*, heden den 16 van Sprockelmaand 1785.

Leden volgens hunnen ouderdom, getekend *de Montel*; *J. H. de Barrios Jr.*; *S. G. Soares*; *Jz. de la Parra*; *Immanuël d' Anoria*; *S. H. Brandon*; *D. D. J. C. Nasfy*; *D. N. Monsanto*; *M. P. de Leon*; *M. de la Parra*, leden van het Kollegie. Zyne Excellentie, de Heer Gouverneur *Wichers*; de Heer *W. van de Pol*; de Heer Lieutenant Kolonel *Frederici*; de Heer Geneesmeester *G. W. Schelling*; de Heeren *S. H. de la Parra*; *Samuel Fernandes*; *J. Moize de Chateaux*; *S. H. Moron Abenatan Junior*; *Jos. de la Parra*; *E. Soesman*; *Abm. de Samuel Robles Demedina*; *Jz. Caucanas*; *Brown*; *D. H. Brandon*; *Daniël Jn. Lobo Jr.*; *A. Bueno Bibal*; *Isaak de Abraham Bueno Demesquita*; *M. H. Nabar*; *Jos. Gab. y Fonseca*; *Abraham Bueno Demesquita*; *Izack Naar*; *Meza David Sarruco*.

No. XXII.

Brief van zyne Excellentie, den Heer Gouverneur *J. G. Wichers*, aan de leden van het Kollegie, *Docendo Docemur*, by gelegenheid van het Prospectus, dat hem door Kommisfarissen van 't gemelde Kollegie was aangebooden.

Myne Heeren!

Met zeer veel genoegen en gevoelens van erkentenis heb ik Uwlieders Prospectus wegens een Kollegie van Letterkunde ontfangen.

K 3

Ik

Ik bemin de Weerenscappen en konsten; ik eer dezelve, en zal myn uiterst vermogen aanwenden omze te handhaaven. Dus, myne Heeren! verdient Uwlieder Kollegie niet alleen myne goedkeuring; maar het zal my ten hoogsten aangenaam zyn, Uwlieden in dezen eenigen dienst te kunnen bewyzen. Midlerwyl neeme ik de vryheid Uwlieden myne aanmerkingen mede te deelen.

I. *Voorerst* behoort men de Geografy te onderwyzen.

II. De algemeene Historie, volgens den Abt Millot, Bosluet algemeene Historie, Martinet Wereldgeschiedenissen.

III. De Joodische Historie, volgens Prideaux.

IV. De Historie van 't Vaderland, volgens de Vaderlandsche Historie verkort van Wagenaar; Vaderlandsche Historie gedrukt te Utrecht, en Engelberts aloude Geschiedenissen der Vereenigde Nederlanden.

V. De Wysbegeerte, of liever de Zedeleer volgens Bielefeld, volkomen Geleerdheid, Pestel Natuurlyk Recht.

De tyd zal uwe denkbeelden opklaaren; gy zult eenige kleine ongemakken ontdekken, en als dan zullen uwe veranderingen netter en naawkeuriger zyn.

Met zeer veel genegenheid en achtinge heb ik de eere van te zyn.

Myne Heeren!

Uwe zeer onderdaanige en toegenegen
Dienaar.

(was getekend)

WICHERS.

Deezen 25 van
Sprokkelm. 1785.

No. XXIII. *Wd*

Wel Eerwaarde Heeren!

De Portugeefche Joodsche Natie, ruim een derde uitmaakende van de blanke Inwoonders dezer Colonie, heeft reeds overlang onzen aandacht bezig gehouden, om, indien mogelyk, het verval dat onder dezelve Natie plaats hadde, weg te neemen, en een zoo aanmerkelyk aantal van Ingezetenen nuttiger voor haar zelve en voordeeliger voor de maatschappy te maaken.

Doch wy wanhoopen hier in te zullen flagen by gebrek van de nodige verlichting en magt: dan door de kundige remonstrantien van de Adjunct Penningmeester *David de Jf. C. Nasfy*, het eerste verkregen, en by Resolutie van 't Collegie der Mahamad en Universeele Junta, de dato 8 Maart, tot het tweede in staat gesteld zynde, waar by aan ons word opgedragen de magt en autoriteit om te disponeeren in zodanige middelen als tot reforme en redres onder de Portugeefche Joodsche Natie, zoo omtrent deszelfs Privilegien, Ascamoth, Ufantiën, Costumen als Financien van de Sinagogues, nuttig en billyk bevinden.

Zoo hebben wy vervolgens gezien, en naauwkeurig onderzocht de memorie van de gequalificeerdens van Mahamad en Universeele Junta de dato 8 Maart laatstleeden, en in overweeging neemende de noodzakelykheid van de door de Gedeputeerdens van de Natie voorgestelde plan van reforme, tot herstel, opbeuring, rust en tranquilliteit der Natie, goedgevonden en verstaan, en alvorens tot gemelde plan over te gaan, of eenige pointen van reforme of redres te beraamen, hoogstnoodig, ja zelfs onvermydelyk geacht het getal der Regenten te vergrooten, en dezelve voor eenen

langeren tyd, dan by de Ascamoth is bepaald, in gemelde hun ampt te doen continueeren, om daar door met gestadigheid, zorg en vlyt te kunnen werken, en door eene grondige verkreegene kennis van zaaken, in staat gesteld te worden om een volledig en welgesteld plan van reforme uit te werken.

Als nu daartoe overgaande committeeren en eligeeren wy, gelyk gecommiteerd en geëligeerd worden mits deezen, voor den tyd van drie en een half jaar, zyn aanvang neemende op den dag op welken gewoonlyk de Electie, namelyk in de laatste Joode Paasch zoude zyn gedaan geworden, (zo niet daar mede, ingevolge ons verzoek van den 19 Maart was worden gesuppediteert,) de perfoonen in neevensgaande gecacheteerde misfive gemeld.

Gelastende de voornoemde misfive den eerstkomen- de Sabbath, by het publiceeren deezes te openen, en, ingevolge van dien, zoo op de Savanne als alhier aan Paramaribo, na costume te eligeeren, de reeds by ons benoemde perfoonen.

Verleenende mits deezen aan zodanige geëligeerde perfoonen, buiten en behalven de gewoone digniteit, magt en autoriteit, als fungeerende Regenten by Ascamoth competeert, daar en boven de magt en faculteit om 't noodige plan van reforme en redres onder de Natie, (ingevolge de Resolutie van de Generaale Junta, de dato 8 Maart jongstleeden en politieke Remonstrantie van de Adjunct Penningmeester *D. J. C. Nas- sy*) te doen neemen en introduceeren, gelyk meede de volgende Electien van hun Parnassims zodanig te bepalen, als tot welzyn van de Natie is strekkende, met last het zelve plan aan ons te suppediteeren, ten fine van onderzoek en goedkeuring, om als dan op dat alles 't finale consent en approbatie van Haar Edele Gr. Achrb., de Heeren Directeuren en Regeerders dezer Colonie te verzoeken en in te winnen.

Ge-

Gelastende mits deezen aan alle de Lëdemaaten en Congreganten der voorschr. Gemeente, van wat qualiteit dezelve ook mogen zyn, de door ons gecommiteerde en geëligeerde perfoonen, als waare en wettige Regenten te erkennen en na behooren te respectceeren, zonder eenige de minste verzet of tegenspraak, derzelver ordres en dispositien te observeeren, en alle haastigheid, twist en proceduures by te leggen, vertrouwende dat een ieder tot welzyn, rust en vrede, onder de Natie zal tragten te contribueeren, om de regeering van gemelde Parnasfims aangenaam, gerust en nuttig te maaken, en daar door aan ons heilzaam oogmerk, alleenlyk het welweezen van de Natie beoogende, het hunne toe te brengen, onder pøene dat alle die geene, die deeze onze dispositie mogten contrarieeren, als verstoorders van de gemeene rust zullen werden gestraft.

En zal deeze onze Resolutie, alvorens de Electie van Regenten te doen, in beide Sinagoguen worden gepubliceerd, op dat een ieder zulks kennelyk zy, en zig daar na kan gedraagen.

Waar mede,

Wel Eerwaarde Heeren!

U Wel Eerwaarde in Godes heilige hoede beveelende blyve,

U Wel Eerwaarde toegenegene
Vriend, de Gouverneur Generaal van de Colonie Suriname.

(was get.)

WICHERS.

K 5

No. XXIII. In-

Ingevolge den inhoud van onze dispositien op heden gedaan, over en wegens de memorie van de Ge-deputeerdens van Mahamad en Generale Junta.

Hebben wy goed gevonden en verstaan, uit de Regenten en Adjuncten, vyf perſoonen, en uit het midden van de voornaamſte Ledematen, twee perſoonen uit te kiezen, om te zamen uit te maaken het getal van zeven Regenten, ten fine als by gemelde onze Resolutie is vervat.

Te weeten naar de rang als Adjuncten en de ouderdom der Ledematen de volgende.

Adjuncten.	}	No. 1.	<i>Isaac de la Parra.</i>
		2.	<i>David de Is. C. Nasſy.</i>
		3.	<i>David Nunes Monſanto.</i>
		4.	<i>Jacob Henriques de Barrios Jr.</i>
		5.	<i>Samuel Hobe Brandon.</i>

Ledematen.	}	6.	<i>Mofes Para de Leon.</i>
		7.	<i>Samuel H. de la Parra.</i>

En by weigering om deeze onze Electie en commissie te accepteren, verbeuren de onwillige eene boete van vyfhonderd guldens boven de reeds gestelde by de geapprobeerde Resolutie van de Junta, de dato 9 July 1782, ten behoeve van een arme kas, blyvende daar en tegens aan deeze ge-committeerde Regenten vry en onverlet om naar het uiteinde van deeze hunne bediening en volvoering onzer Commissie, zig daar van te kunnen ontslaan, of als Adjunct te blyven continueeren naar welgevallen.

Om-

Omtrent het Presidentschap en de verdere omstandigheden, verleen wy aan uw Eerwaardens de magt om naar goedvinden te resolveeren.

Verklaarende mits deezen ten opzichte van de persoon van *Isaack de la Parra*, dat dezelve, niettegenstaande deeze onze nieuwe Electie, in deszelfs ampt als Regent niet zal moogen fungeeren, dan na dat de tyd der bediening van deszelfs broeder, de thans fungeerende Regent *David de la Parra* zal expireeren, en geduurende gemelde tyd, den voornoemde *David de la Parra*, in deszelfs waardigheid als Regent, tot den uiteinde van deszelfs jaarige regeering zal blyven continueeren.

Als mede, dewyl door deeze onze electie de Adjunct Penningmeester *D. J. Cohen Nasfy*, als Regent is aangesteld, en daar door iemand anders als Adjunct Penningmeester dient te ageeren, zoo permitteeren wy den zelve *D. J. C. Nasfy*, om iemand ten genoegen van het Collegie der Mahamad, in deszelfs plaats als geautoriseerde Penningmeester aan te stellen, geduurende den tyd dat hy als Regent zal fungeeren, staande het denzelven vry, om na verloop van de jaaren zyner Commissie, het ampt als Adjunct Penningmeester weder te aanvaarden.

Voorts autoriseeren wy mits deezen gemelde Regenten, om in plaats van een Penningmeester of *Gabry*, zonder dilay een Ontvanger van alle de cassa's van gemeente onder behoorlyke borgtocht aan te stellen, op zodanige salaris en conditien, als zy zullen bevinden te behoren.

Waar.

Waarmede

Wel Eerwaarde Heeren!

U Wel Eerwaarden in Godes heilige hoede beveelende, blyve

U Wel Eerwaarde toegenegene
Vriend, de Gouverneur Generaal van de Colonie Suriname.

(was get.)

WICHERS,

HOOG

HOOG MOGENDE HEEREN!

Wy hebben ons vereert gevonden met Uw Hoog Mogende gerespecteerde aanschryving en Resolutie van den 18 Mey laatsleeden, ten einde Hoogstdezelve te dienen van onze confideratien en advis op de daarnevens gevoegde Requête van *Mr. W. J. P. Muntz, M. H. van Lobbrecht, P. S. Hanfen, N. C. Lernmers, G. G. Vogt, P. Bogel en P. Siebtermans*, alle Advocaaten, en *J. J. Leysner, G. Comynenberg, M. H. Wolff, T. Lalkes en J. H. Halper*, alle Procureurs, geadmisseerd en postuleerende voor den Hove van Civile Justitie in de Colonie Suriname, houdende, om redenen daar by vermeld, verzoek, dat Uw Hoog Mog. mogte goeddunken en verstaan, dat geen Jooden, Heidenen, Mahometaanen of andere Ongeloovigen, tot Advocaaten of Procureurs by eenige Hoven of Collegien van Justitie binnen de Colonie Suriname in het byzonder en voorts in het algemeen binnen de Colonien deezer Staat zullen mogen worden geadmitteerd en aangesteld, of als zodanige, voor eenige Hoven van Justitie aldaar, zullen mogen postuleeren, of eenige Requesten, Memorien of Schriffturen, onderteekenen en presenteren.

Terwyl de Supplianten, die hun verzoek aan Uw Hoog Mog. niet hebben bekleed met eenige redenen ofte bewyzen, zo zouden wy ons merkelyk verleegen hebben gevonden om aan deeze Uw Hoog Mog. geëerbiedigde bevelen na behooren te voldoen, was het niet dat het Request door den Joodchen Solliciteur *Monfieur Pereira de Leon*, aan den Hove van Civile Justitie in de Colonie Suriname gepresenteerd, het geen aanleiding tot dit adres van Surinaamsche Advocaaten en Procureurs aan Uw Hoog Mog. heeft gegeven, reeds in de Colonie had veroorzaakt een Request

quest Antidotaal, van het grootste gedeelte der voorz. Advocaaten en Procureurs, aan den Hove van Civile Justitie, het welk door dit Hof aan ons is overgezonden.

Hier door in staat gesteld zynde de gronden van de Supplianten met meerdere kennis te beoordeelen, zo zullen wy ook met meerdere fiducie onze gedagten ten dien opzichte met de gepaste eerbied en onderwerping onder het verligt oog van Uw Hoog. Mogende kunnen brengen, waartoe wy zullen beginnen met eerbiedelyk hiernevens te voegen Copyen van de Misfivè, welke ons ter dier gelegenheid door den Hove van Civile Justitie is geschreeven, ~~met de stukken die daartoe betrekkelijk zyn.~~

Wanneer Uw Hoog Mogende voor een oogenblik deeze Misfivè gelieven te overweegen, zo zullen Hoogst-dezelve duidelyk ontwaar worden, dat dit Hof van Civile Justitie, of schoon huiverig om (*Propria auctoritate*) het verzoek van den Joodschen Solliciteur de *Leon*, om als Procureur te moogen postuleeren, toe te staan, niet te min aan den dag legt, deszelfs toegenegenheid om den Suppliant, was het mogelyk, niet van de hand te wyzen, en zulks uit hoofde van de wezendlyke en zwaarwigtige bedenking voor 't volgende uit het aanmerkelyke getal Ingezeetenen van het Joodsche geloof, welke de Colonie van Suriname bewoonen, en byna twee derde van het getal der Inwooners uitmaakt.

En wanneer wy daar by het onze zullen voegen, zo kunnen wy niet anders dan deeze toegenegenheid van het Hof van Civile Justitie bevestigen, en voor Uw Hoog Mog. erkennen, dat de Jooden nu sedert lange jaaren, alle de pligten van getrouwe en gehoorzame Ingezeetenen betrachtende, de Lands lasten en andere gewillig hebben opgebracht, en steeds eene vreedzaamè onderwerping en eerbied aan hunne Overheid betoond.

Wy vinden, uit deeze bedenkingen, reden genoeg om

om over het verzoek der Surinaamsche Advocaaten en Procureurs, voor zo verre zulks tot de Joodsche Natie betrekkelijk is, niet gunstiglyk te adviseeren, en zyn daartoe des te meer overgegaan, om dat wy vertrouwen, dat in het voorgemelde Request Antidotaal van dezelfde Advocaaten en Procureurs aan den Hove van Civile Justitie in de Colonie Suriname, niets gevonden zal worden het geen de admisie van eenen Joodschen Procureur aldaar wederregtelyk zoude maaken.

Want offchoon deeze Advocaaten en Procureurs met veel vlyt by elkanderen hebben gebragt al het geen waarop zy vermeenen hun uitsluitend recht te moogen bouwen, zo hebben zy nergens kunnen bewyzen het geen eigentlyk beweezen moest worden, namentlyk, dat het door een wet aan eenig Hof van Civile Justitie verbooden zoude zyn Joodsche Procureurs te admitteeren, wanneer het zelve de omstandigheden daartoe geschikt mogte oordeelen.

Het geen zy uit de wetten der Keizeren van het Roomsche Geloof ofte van elders bybrengen, doet ook in het geheel niets ter zaake, aangezien aldaar alle Gezindheden, behalven de Roomsch Catholicque, worden uitgeslooten, of wel een plaatselyke uitzondering, gelyk in Friesland, stand grypt, of wel alleen van Advocaaten en niet van Procureurs gesproken word, terwyl het eene zekere waarheid is, eensdeels, dat deeze beide beroepen, zo wel in bezigheden en naam als belooning verschillende zyn, anderdeels dat alle pœnale prohibitive wetten nimmer door interpretatie tot andere voorwerpen worden uitgeslooten, neen maar veeleer ingebonden.

Nademaal dan, Hoog Mogende Heeren! zig alhier vereenigt het welzyn der Colonie, waar in de Jooden, buiten tegenpraak, eene byzondere attentie en bescherminge verdienen, met de vryheid en verdraagzaamheid van ons Gemeenebest, alwaar een ordentelyk bestaan aan eerlykheid en kunde, onder wat gezintheid zy ook mo-

mogen huisvesten, zonder gewigtige redenen, niet ontzegt zal worden, zo maaken wy geene zwaarigheid om Uw Hoog Mogende te adviseeren, ten einde op het verzoek van de meergemelde Surinaamsche Advocaaten en Procureurs, voor zo verre de Joodfche Natie aangaat, te verklaaren, dat in het zelve niet kan worden getreden, en teffens Gouverneur en Raaden van Civile Justitie in de Colonie by aanschryven te autho- rifeeren, omme, zo wel op den Requeste van den Solliciteur Monfr. *Pereira de Leon*, als alle andere, welke in vervolg van tyd. door eenige Jooden, tot de admisfie als Procureur aan hunlieden zoude mogen voor- komen, zoodanig te disponeeren, als zy, na omstan- digheden van zaaken, zoude vermeen en te behoo- ren

Waarmede, enz.

Amsterdam den 28 July 1786.

E I N D E.

